

/1/ PSYCHOLOGIE JAKO VĚDA /1/

Základní struktura:

- ✚ *Pojem a předmět psychologie*
- ✚ *Psychologické disciplíny*
- ✚ *Metody psychologického výzkumu*
- ✚ *Základní psychologické směry a jejich představitelé*

✚ Pojem a předmět psychologie

- Psychologie
 - Věda o psychice
 - Psyché – duše
 - Logos – věda
 - Zkoumá chování a prožívání
 - Samostatná věda
 - 19. století
 - Oddělila se od filosofie
 - Založena první psychologická laboratoř v Lipsku
 - Wilhelm Wundt
 - Původně
 - Součástí filosofie
 - V díle Sókrata, Platóna, Aristotela a Descartese

✚ Psychologické disciplíny

ZÁKLADNÍ

- Obecná psychologie
 - Zabývá se základními teoretickými otázkami psychologie, podává celkový obraz o člověku
 - Shromažďuje a zkoumá výsledky ostatních disciplín
 - Vytváří psychologickou terminologii
- Psychologie osobnosti
 - Zabývá se strukturou a vývojem osobnosti, zkoumá podobnosti a odlišnosti mezi lidmi
- Vývojová /ontogenetická/ psychologie
 - Zabývá se psychickým vývojem člověka, zkoumá činitele ovlivňující vývoj
- Srovnávací / fylogenetická/ psychologie
 - Zkoumá vývoj a odlišnosti psychiky člověka jako druhu
- Sociální psychologie
 - Vliv společnosti na psychiku člověka
- Psychopatologie
 - Zabývá se psychickými poruchami, příčinami jejich vzniku a hledá léčebné metody, které poruchy odstraní
- Patopsychologie
 - Zkoumá psychiku nemocných
- Biologická psychologie
 - Biologické základy psychiky

APLIKOVANÉ /UŽITÉ, PRAKTICKÉ/

- Pedagogická psychologie
 - Zabývá se rozvojem člověka v podmínkách výchovy, zkoumá problematiku účinného vyučování i poznávání žáka
 - Jak připravit psychiku na učení
 - Řešení negativních důsledků vyučování
 - Jak různé faktory ovlivňují učení
 - Délka přestávek
 - Barva, kterou jsou vymalované třídy
- Psychologie práce
 - Zkoumá vliv práce na psychiku
- Psychologie volného času
 - Zkoumá vliv volného času na psychiku
 - Málo volného času vyvolává stres
 - Hodně volného času vyvolává znučení
- Psychologie reklamy
- Klinická psychologie
 - Zabývá se diagnostikou duševních nemocí a potíží
 - Její součástí sychodiagnostika a psychoterapie
- Soudní /forezní/ psychologie
 - Zabývá se diagnostikou duševních nemocí a potíží a psychikou obviněných

HRANIČNÍ

- Parapsychologie
 - Zabývá se paranormálními jevy
- Psycholinguvistika
 - Zkoumá souvislost řeči, vztah mezi řečí a myšlením
- Zoopsychologie
 - Zkoumá psychologii zvířat
- Psychometrie
 - Konstrukce psychologických testů
- Psychofyzika
 - Souvislost mezi fyzickými podněty působící na naše smysly

Metody psychologického výzkumu

- Dotazování
 - Dotazník
 - Dá se vyzpovídat velké množství lidí v krátkém čase
 - Kontrolovaný rozhovor
 - Předem připravený scénář
 - Získáváme přesnější data než z dotazníku
 - Koakce
 - Zkoumaný provádí simulovaný rozhovor s předmětem
 - Testy
 - Jedná se o baterie testů, které zkoumají člověka z různých úhlů – dosáhneme největší objektivitu
- Experiment
 - Laborantní

- Potřeba specifických přístrojů a prostředí
- V přirozeném prostředí
 - Při výuce
- Pozorování
 - Introspekce
 - Pozoruji sama sebe
 - Extrospekce
 - Pozorování druhých
 - Skryté
 - Člověk neví, že je pozorován
 - Můžeme sledovat přirozené reakce
 - Otevřené
 - Člověk ví, že je pozorován
 - Výsledky pozorování to neovlivní – neví, proč je pozorován
- Rozbor výtvorů
 - Zkoumanému zadáme, aby něco vytvořil/namaloval
 - Provádíme zpětný rozbor díla
- Životopisná metoda
 - Zjišťujeme uzlové body života člověka – na jejich základě určujeme další vývoj

Základní psychologické směry a jejich představitelé

PŘEDVĚDECKÁ PSYCHOLOGIE

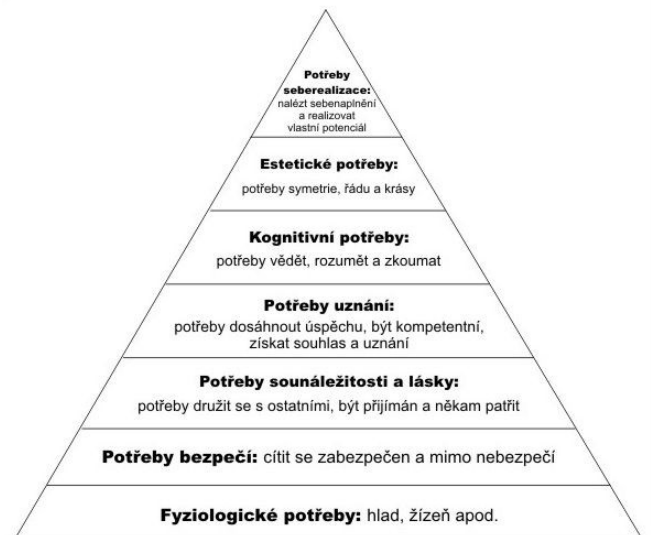
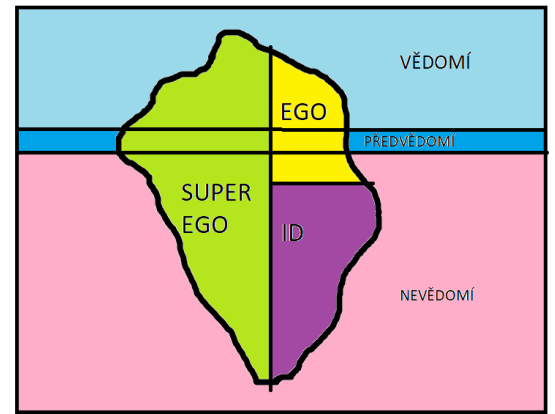
- Materialističtí myslitelé /atomisté/
 - Démokritos
 - Lucretius
 - Svět je stvořen z atomů a i duše je z atomů
 - Duše je hmotná
 - Vzniká i zaniká spolu s tělem
 - Není nesmrtelná
 - City, paměť a myšlení jsou jenom chemická reakce
- Alkmaion
 - Řecký lékař – jako první umístil psychický život do mozku
- Hippokrates
 - Typy osobnosti podle tekutiny, která ovlivňuje jeho temperament
 - Sangvinik
 - Krev
 - Cholerik
 - Žluč
 - Melancholik
 - Černá žluč
 - Flegmatik
 - Sliz
- Krásná literatura
 - Mýty, báje, poezie, drama
 - Objevují se v nich psychologické termíny
 - Narcismus
 - Podle mladíka Narcise, který se zamiloval do vlastního obrazu
 - Lesbická láska
 - Sapphó

- Nebyla lesba
 - Kasandřin komplex
 - Jasnovědectví
 - Kasandra dostala od Bohů za trest schopnost předvídat události
- René Descartes
 - Filozof a matematik
 - Teorie reflexu
 - Reflex
 - Reakce nervové soustavy na vnější podnět
 - Zpochybňuje smyslové poznání
 - Zformuloval zásady vědecké metody

VĚDECKÁ PSYCHOLOGIE

- Psychofyzika
 - 19. století
 - Ke zkoumání psychiky používá vědecké metody
 - Poprvé používá experiment
 - 1879
 - 1. psychologická laboratoř
 - Lipsko
 - Wilhelm Wundt
 - Psychika je mechanický nástroj – složitější stroj
- Behaviorismus
 - Přelom 19. a 20. století
 - Chování
 - Výsledek vztahu mezi podnětem a reakcí
 - To, co se děje v organismu – duševní dění – chápáno jako černá skříňka
 - Psychiku poznáváme pouze v chování
 - Zavrhuje introspekci, protože introspekce říká, že psychiku je třeba zkoumat rozumem – myšlením, ale myšlení je součástí psychiky – psychika zkoumá sama sebe – není objektivní
 - John B. Watson, I. P. Pavlov, B. F. Skinner
- Psychoanalýza /hlubinná psychologie/
 - Zkoumá psychické jevy do hloubky
 - S. Freud, C. G. Jung, A. Adler, E. Fromm
 - Nový pojem – nevědomí
 - Psychika člověka
 - Vědomí
 - To, co si právě uvědomujeme
 - Předvědomí
 - To, co si zrovna neuvědomujeme, ale můžeme to vyvolat
 - Nevědomí
 - To, co vyvolat nemůžeme
 - Sny
 - Velký vliv na stav psychiky
 - Nástroje
 - Hypnóza
 - Výklad snů
 - Výklad přechůtí

- Strukturální model osobnosti
 - Id
 - Ono
 - Princip slasti, pudy
 - Ego
 - Já
 - Realita
 - Superego
 - Nadjá
 - Osobní morálka, omezení, příkazy
- Kognitivní psychologie
 - Zabývá se psychickými procesy
 - Paměť
 - Řeč
 - Smyslové poznání
 - Spolupracuje s ostatními vědeckými oblastmi
 - Neurologie
 - Lingvistika
 - Antropologie
 - J. S. Brunner, K. H. Pribram, A. Paivio
- Humanistická psychologie
 - Reakce na behaviorismus
 - Odmítá to, jak behaviorismus zjednodušuje psychiku
 - Teorie potřeb
 - A. Maslow
 - Potřeby
 - Nižší
 - Fyziologické
 - Vyšší
 - Náležitosti, láska, úcta
 - Nejvyšší
 - Seberealizace
 - Pokud nejsou uspokojeny nižší potřeby, tak nejsou důležité ty vyšší
 - Vychází z ní teorie mentoringu
 - Rozbor silných a slabých stránek
 - C. Rogers, G. W. Allport, A. H. Maslow
- Transpersonální psychologie
 - Zabývá se rozšířeným vědomím, které přesahuje rozměry individuálního života
 - Zážitky z nitroděložního vývoje
 - Používají se halucinogenní látky nebo holotropní dýchání
 - Stanislav Grof – český původ
- Gestaltismus
 - Tvarová, celostní psychologie
 - Opozice proti ostatním směrům

- Tvrdí, že psychiku musíme zkoumat jako celek, nedá se rozložit a znovu složit
- Výzkumná metoda – rozhovor
- M. Wertheimer, K. Koffka, W. Köhler, F. Krüger

Poznámka: **Neverbální komunikace**

Mezi způsoby neverbální komunikace patří:

- proxemika
- posturologie
- kinezika
- gestika
- haptika
- mimika
- pohledy
- lidský hlas

Gestika jsou naučené pohybové projevy, symboly a znaky. Gesta jsou především pohyby rukou, která doprovází řeč, anebo ji nahrazují. Pomocí gest ovšem dokážeme zjistit emoce komunikujících (radost, nelibost, souhlas, apod.).

Haptika jsou sdělení, která předáváme pomocí kontaktu (dotyku) s druhou osobou. Tato komunikace probíhá spíše u osob, které se znají lépe. Mezi haptické kontakty zařazujeme působení tlaku, tepla, chladu, bolesti či chvění.

Posturologie je věda o významech poloh a držení těla. Tato komunikace probíhá neustále. Při chůzi, stání, sezení, ale i vleže. Svým tělem člověk popisuje nejen, jak se sám právě cítí, ale i jak vnímá rozhovor či zda chce prosadit svůj názor apod.

Proxemika se zabývá studiem vzdáleností komunikujících osob a z ní plynoucích sdělení. Každý člověk má tzv. *osobní zóny* a podle nich se tak i chová.

Kinezika se zabývá sdělováním informací pomocí pohybů končetin, těla, krku a hlavy. Tato komunikace dokáže zjistit, zdali se komunikující cítí uvolněně, neboť bezděčné pohyby končetin jsou odůvodněny napětím svalů. Opět tím o sobě můžeme prozradit více, než chceme.

Mimika sděluje informace osobě, se kterou komunikujeme, pomocí výrazu obličeje. Obličej je hned po řeči druhým nejdůležitějším komunikačním prostředkem. Pomocí mimik lze sdělit mnoho informací, jako je štěstí, nejistota, strach, spokojenost, zájem a mnoho dalších.

Pohledy vyjadřují sdělení pomocí očního kontaktu. Řeč pohledů patří mezi nejpoužívanější neverbální způsoby komunikace. Při pohledu jde například o jeho zaměření, délku a frekvenci očního kontaktu nebo o úhel pootvření víček.

Lidský hlas patří k neverbální komunikaci jako expresivní vyjádření mluvené řeči. Na lidském hlase si všímáme hlasitosti, tempa, výšky a barvy hlasu, intonace, tónu a rytmu řeči.

1. Psychologie jako věda

Psychologie jako věda

- původně součástí filozofie, Aristoteles
- vznik v 19. století jako samostatná věda
- v 20. století rozvoj metod a vznik odvětví psychologie
- uplatnění v praxi – zdravotnictví, školství, ekonomika
- **psychologie** = věda o člověku, o jeho duševním životě
 - o psyché = duše, vědomí; logos = slovo, věda
- psychika zahrnuje **chování** a **prožívání jedince**
 - o 1.) předmět prožívání je vnější svět ale i stav organismu subjektu
 - a) **prožívání vědomé** – vědomí máme, když vidíme, slyšíme, myslíme, něco konáme; utváří se kolem třetího roku života
 - b) **nevědomé – podvědomí** – představy, zážitky, které si v daném okamžiku nepamatujeme, ale můžeme si je vybavit: zautomatizované činnosti, které vykonáváme bez vědomé kontroly; touhy, přání, pudy; trauma
 - o 2.) chování
 - mimika, gesta, řeč, reakce, pohyby, jednání, držení těla
 - a) **expresivní** – vyjadřuje skutečné smýšlení, držení těla
 - b) **adaptivní** – předstírání

Psychologické disciplíny

1. Teoretické – základní

- obecná psychologie – zkoumá obecné zákonitosti vývoje psychiky, to co je společné pro všechny
- psychologie osobnosti – zkoumá rozdíly, odlišnosti mezi lidmi v chování; interakce – působení společnosti na jedince a obráceně
- sociální psychologie
- psychopatologie – zabývá se chováním, které se liší od normy
- ontogenetická ps. - ontogene = vývoj, zabývá se vývojem psychiky od prenatálního (narození) období do smrti

2. Praktické - užité

- psychologie pedagogická – otázka výchovy, vzdělání
- klinická ps. - léčení duševních poruch
- poradenská ps. – pedagogicko-psych. léčebná, manželská l.
- ps. práce – zabývá se zkoumáním pracovníků, vztahy na pracovišti

3. Speciální obory

- ps. forenzní – zabývá se psychologii soudního řízení, u situacích regulovaných právem
- penitenciární – psychologie výkonu trestu
- psycholinguvistika – zkoumá vztah mezi myšlením a řečí
- zoopsychologie – zkoumá psychiku zvířat
- farmakopsychologie – zkoumá vliv látek (drog, léků, alkoholu) na psychiku
- psychometrie – IQ, EQ, zabývá se sestavou testů

Tři podoby psychologie

1. laická nevědecká

- má jí každý člověk na určité úrovni (např. otázka – jak bude reagovat druhý člověk)

2. vědecká

- reprezentuje psycholog, psychologická literatura a instituce

3. umělecká

- literatura, filmy

Význam psychologie

- poznání druhých, odhadnout jejich chování
- působit na druhé (osvojit si techniky asertivního chování)
- sebepoznání – změnit své negativní chování, zjištění nadání, vloh
- uspořádat podmínky, ve kterých žijí, studují -> je nutné mít poznatky z psychohygieny

- valeologie – výchova k zdravému způsobu života

Psychologické metody

Metody klinické

1. POZOROVÁNÍ

- **extrospekce** = pozorování druhých X **introspekce** = pozorování sebe sama
- dlouhodobé x krátkodobé; skryté x neskruté; náhodné x systematické; přirozené x navozené; individuální x skupinové
- při pozorování druhých lidí může dojít k pochybení
 - o a) **zkreslení do kontrastu** – tendence přehlížet určitou vlastnost
 - o b) **zkreslení do podobnosti** – člověk, který je nositelem určité vlastnosti, ji předpokládá i u druhých
 - o c) **podlehnutí prvnímu dojmu**
 - o d) **haló – efekt** – tendence posuzovat člověka na základě jedné vlastnosti, která upoutala pozornost
 - o e) **sugestivní přejímání názoru**
 - o f) **momentální psychický a somatický stav** (duše a těla)

2. PS. ROZHOVOR

- **explorační** = zjišťující
- individuální x skupinový
- přímá interakce – působení společnosti na jedince a obráceně
- nutný citlivý přístup psychologa

3. ANAMNÉZA

- zjištění informací o jedinci (vývoj)
- objektivní – zjišťování informací od lidí, kteří osobu znají
- x subjektivní – informace přímo od vyšetřované osoby
- chování současné může mít kořeny v minulosti

4. ROZBOR SPONTÁNNÍCH VÝTVORŮ

- rozbor kresby, analýza slovního projevu

Metody testové

- testy, které zjišťují více o osobě – postoje a hodnoty člověka
- osobní test – Eysenckův test
- sémantický diferenciál – popis podle určité škály
- tvoří speciální metody (?)

Metody speciální

1. SOCIOMETRIE

- zjišťuje strukturu malých skupin (3 – 30 lidí)
- přitažlivost, odpudivost, indiference (neutrálnost)
- sociogram – výsledek testu

2. PSYCHODRAMA

- 1.) jedinec, který je v konfliktu = **protagonista**, hraje sám sebe v interakci s tím, s kým je v konfliktu
- 2.) **monolog**
- 3.) **výměna rolí** – protagonista hraje roli člověka, s kterým je v konfliktu
- 4.) **zrcadlo** – protagonista se dívá na herce, kteří předvádějí jeho chování
- základní prostředky – jeviště, protagonista, pomocní herci a publikum

Psychologické směry

Experimentální psychologie

- nejstarší, založena roku **1879**
- zakladatel **Wilhelm Wundt z Lipska**
- zdrojem poznání – prožitky, zkušenost
- zabýval se zkoumáním vnímání, emocí, pozorností

Behaviorismus

- klade důraz na chování (behavior = chování)
- vznik **1913** v Americe
- zakladatel **Watson**, který se inspiroval předchůdci směru **Darwin, I. P. Pavlov** (podmíněné reflexy), **Skinner** (představitel)
- S (stimul – podnět) – R (reakce) – Psychologie (=> na určitý stimul existuje určitá reakce)
- Watson opomíjel vrozené dispozice, tvrdil, že vychová z dítěte cokoliv bez ohledu na talent a sklony, pomíjí genetiku

Psychoanalýza

- zakladatel **Zikmund Freud**
 - o působil jako psychiatr ve Vídni v 19. století, léčil lidi s neurotickými příznaky (kórtání, tiky v obličeji)
 - o zavedl slovo pud
- rozdělil psychiku osobnosti na 3 **subsystémy**:
 - o 1.) **id = ono** – pudová energie, která hledá uspokojení nejnižších potřeb (hlad, sex, pohodlí)
 - o 2.) **já = ego** – vyrovnává napětí mezi pudem a osobní morálkou
 - o 3.) **superego = nadjá – morálka** má dvě složky
 - 1. **vědomou** – normy a zákazy, které jsme zvnitřnili (přijali za své)
 - 2. **nevědomou** – normy a zákazy z dětství
- klade důraz na nevědomí, které ovlivňuje naše chování, pudy (ty člověka podmiňují) neslučitelné s morálními zásadami a subjektivními hodnotami

Neopsychoanalýza

- **A. Adler** tvrdil, že pudy neovlivňují chování, ale začlenění člověka do společnosti, sociální citění, uplatnění ve společnosti
- ukazatelem postojů jedince je sourozenecké pořadí (komplex/syndrom prostředního dítěte)
- **C. Jung** přišel s pojmy
 - o **introverze** (uzavřenost)
 - o **extroverze** (otevřenost vůči ostatním)
- **Fromm** rozděluje lidi na dva typy podle záležitosti charakteru
 - o **produktivní ch.** – láska k lidem, práce ve prospěch lidí
 - o **neproduktivní ch.** - zjištní a sobečtí lidé

Humanistická psychologie

- **Rogers, Allport, Maslow**
- kladou důraz na seberealizaci v rodině, zaměstnání, volném čase = **nalezení pravé identity**, důležitá pro **hierarchii potřeb**

Vyšší potřeby:

P. SEBEREALIZACE

P. ESTETICKÉ (krásy, potřeba řádu)

P. KOGNITIVNÍ (poznání, pochopení nových věcí, zkoumání)

P. SEBEÚCTY (respekt, uznání, ocenění u druhých)

SOCIÁLNÍ P. (někam patřit, být přijímán druhými)

Nižší potřeby:

P. BEZPEČÍ A JISTOTY

BIOFYZIOLOGICKÉ P. (jíst, pát, teplo, spánek)

- **zákonitosti uspokojení**
- nejdříve uspokojíme nižší potřebu, aby mohla nastoupit vyšší
- není-li naplněna potřeba nižší, tlak na její uspokojení se zvyšuje
- není-li uspokojena potřeba vyšší, tlak na její uspokojení se snižuje

Gestaltismus

- = celostní, tvarová
- zkoumá psychiku člověka jako celek, pocity, prožitky, chování
- **Köhler**

Kognitivní

- **J. Piaget, Bruner, Pribram**
- kladli důraz na myšlení při činnosti, zabývali se fantazií, představivostí, učením, pamětí

Transpersonální

- **Stanislav Grof**
- věnoval se rozšířenému vědomí, které lze navodit halucenogeními látkami, aby si dotyčný vybavil zážitky z prenatálního období

/2/ DETERMINACE LIDSKÉ PSYCHIKY /2/

Základní struktura:

- ✚ **Biologická determinace psychiky (Nervová soustava, žlázy s vnitřní sekrecí, tělesný stav a růst organismu, dědičnost)**
- ✚ **Sociální determinace psychiky (Proces socializace, sociální role, konflikt rolí, společenské zvyky, mravy, zákony, tabu)**

- Vývoj psychiky ovlivňován determinanty
- Determinanty
 - Biologické
 - Nervová soustava
 - Žlázy s vnitřní sekrecí
 - Tělesný stav a růst organismu
 - Dědičnost
 - Biologické potřeby
 - Sociální
 - Rodina
 - Přátelé
 - Normy společnosti
- **Biologická determinace psychiky (Nervová soustava, žlázy s vnitřní sekrecí, tělesný stav a růst organismu, dědičnost)**

NERVOVÁ SOUSTAVA

- Základ
 - Nervová buňka – neuron
 - Dendrity
 - Krátké výběžky, bohatě rozvětveny
 - Funkce
 - Zachycování podnětů z okolí buněk a vedou je do buňky
 - Neurity
 - Dlouhé výběžky
 - Funkce
 - Vedou podnět z jedné buňky do druhé
 - Synapse
 - Zapojovače
 - Funkce
 - Usměňování nervového podráždění
 - Jedny blokují
 - Druhé propouštějí
 - Mozek, mícha, prodloužená mícha
- Dělení
 - Centrální nervová soustava
 - Periferní /obvodová/
 - Vegetativní /útrobní/

- Parathormon – vzrušivost
- Slinivka břišní
 - Zařizuje metabolismus cukru v krvi
 - Produkuje inzulin
- Nadledvinky
 - Adrenalin
 - Noradrenalin
 - Příprava na zátěž
- Šišinka
 - Melatonin
 - Cirkadiální cyklus
 - Denní řád organismu
- Brzlík
 - Imunita
- Pohlavní žlázy
 - Varlata
 - Testosteron
 - Vaječníky
 - Estrogeny
 - Progesteron

TĚLESNÝ STAV A RŮST ORGANISMU

- Dětství
 - Od narození – 20/22
- Dospělost
 - Do 60/65
- Stáří
 - Do smrti
- Dětství
 - Prenatální období
 - 9 měsíců v děloze
 - Růst a rozvoj fyziologických funkcí
 - Nebezpečí trvalého a zásadního poškození
 - Blastemové období
 - Do první srdeční odevzy
 - Embryonální období
 - Do druhého měsíce
 - Zakládají se orgány
 - Fetální období
 - Do devátého měsíce
 - Novorozenecké období
 - Do dvou měsíců od narození
 - Přejít do života ve vnějším prostředí
 - Fungují nepodmíněné reflexy (sací)
 - Kojenecké období
 - Do jednoho roku
 - Fixování předmětů
 - Účelně používá smysly
 - Vnímání a zpracovávání zvuků
 - Koordinace pohybu

- Rozpoznávání osob
- Rozvíjení podmíněných reflexů
- Batolecí věk /mladší předškolní/
 - Do tří let
 - Osvojení řeči
 - Období vzdorovitosti
 - Spojené s vývojem vůle
 - City a větší motorika
 - Příčinné /kauzální/ myšlení
- Starší předškolní věk
 - Do šesti let
 - Rozvoj fantazie, kreslení, modelování
- Mladší školní věk /prepuberta/
 - Do jedenácti/dvanácti let
 - Rozvoj motoriky, paměti
 - Rozšíření slovní zásoby
 - Názorné myšlení
 - Pozornost udrží jen krátkou chvíli
- Střední školní věk
 - Do čtrnácti/patnácti let
 - Start puberty
 - Pohlavní dozrávání
 - Prudký tělesný růst
 - Druhotné pohlavní znaky
 - Nevyrovnanost a nestálost osobnosti
 - Citová labilita
 - Zaměření na sebe sama
 - Myšlení abstraktnější
 - Rozvinuté příčiny myšlení
 - Chápe vztahy mezi příčinami a následky
 - Snaha o osamostatnění a odlišení od ostatních
- Starší školní věk /adolescence/
 - Do dvaceti/dvaceti dvou let
 - Završení fyzického i psychického růstu jedince
 - Zralý k založení rodiny
 - Individualizace
 - Osamostatnění, sebeuvědomění, vlastní ideály
 - Socializace
 - Morální idealismus
 - Rozcházejí se inteligenční schopnosti a zkušenosti
 - Zájem o filosofická a náboženská témata
- Dospělost
 - Raná dospělost
 - Do třiceti let
 - Pracovní a rodinná odpovědnost
 - Hledání místa a uplatnění ve společnosti
 - Střední dospělost
 - Do padesáti let
 - Stabilizovaná sociální síť
 - Nejproduktivnější

- Pozdní dospělost
 - Do šedesáti pěti let
 - Pocit osamění – odchod dětí
- Stáří
 - Do smrti
 - Ubývá sil
 - Větší šance na onemocnění
 - Závislý na péči ostatních
 - Odpoutání se od života
 - Příprava na smrt

DĚDIČNOST

- Přenos znaků a vlastností prostřednictvím genů
- Vývoj závisí na vzájemném působení dvou faktorů
 - Dědičnost
 - Dělíme jen některé lidské kvality
 - Barva očí, tón hlasu
 - Prostředí
 - Všechny vlivy, které se podílely na vývoji i před narozením
- Na většině lidských znaků má podíl dědičnost nebo prostředí
 - Dědičnost se více podílí na paměti, inteligence, úzkostnosti a alkoholismu
 - Vliv prostředí
 - Zkoumání dvojčat, vlčích dětí

✚ Sociální determinace psychiky (Proces socializace, sociální role, konflikt rolí, společenské zvyky, mravy, zákony, tabu)

- Lidskou psychiku nelze vysvětlit pouze na základě vrozených reakcí a fyziologických zákonitostí vyšší nervové činnosti
- Lidská psychika má sociální /společenský, lidský/ ráz

PROCES SOCIALIZACE

- Člověk
 - Neustále člen různých společenských skupin
 - Z této příslušnosti vyplývají určité povinnosti a práva
 - Socializace
 - Začlenění člověka do společnosti
 - Primární
 - Probíhá v dětství v primární sociální skupině (rodina)
 - Utváření vlastního já
 - Uvědomění si své postavení ve světě
 - Naučení žít ve společnosti
 - Sekundární
 - Celoživotní proces
 - Dochází ke změně rolí
 - Nutno přizpůsobit se nové roli
 - Resocializace
 - Obnovení vztahů ke společnosti nebo skupině
 - Při výrazném narušení vztahů mezi člověkem a společností
 - Po vězení

SOCIÁLNÍ ROLE

- Komplexní formy regulovaného chování, které se očekává od osoby v určité pozici
- Činí naše jednání předvídatelným
- Přispívá ke stabilizaci společnosti a usnadnění společenské interakce
- Každý člověk má za život celou řadu rolí
 - Některé role striktně dané a za jejich neplnění přijde trest
 - Nelze je odmítnout, ale lze si je upravit
 - Některé role jsou zcela dobrovolné
- Distance od role
 - Roli formálně plníme, ale neztotožňujeme se s ní
- Konflikt rolí
 - Člověk plní dvě role, které se vzájemně vylučují

SPOLEČENSKÉ ZVYKY, MRAVY, ZÁKONY A TABU

- Zvyky
 - Ustálené nejtypičtější společenské normy
 - Pozdrav, omluva
 - Určují, co se sluší a co ne
 - Při nedodržení
 - Posměch, napomenutí
- Mravní obyčej
 - Určují, co je v dané společnosti morální a nemorální
 - Svědomí
 - Míra mravnosti člověka
 - Při překročení
 - Pohoršení
 - Chování dítěte vůči rodiči, sexuální chování
- Zákony
 - Určují, co je v dané společnosti přípustné a trestné
 - Přestupky, přečiny, zločiny
 - Správní a právní sankce
 - Pokuta
 - Vězení
- Tabu
 - Vymezuje, co je v dané společnosti v rozporu se společenským vědomím a morálkou
 - Patologicky kriminální
 - Kanibalismus
 - Incest
 - Pedofilie
 - Nejvíce se odsuzuje a trestá

2. Biologická determinace osobnosti

- determinace = určenost, podmíněnost
- to, co existuje v psychice člověka je podmíněno určitými faktory
 - o nervová soustava
 - o žlázy s vnitřní sekrecí
 - o tělesný stav a růst organismu
 - o dědičnost

NERVOVÁ SOUSTAVA

- její základní jednotkou je buňka
 - o tělo
 - o **výběžky**
 - **dendrity** – krátká rozvětvená vlákna, přináší podráždění do buňky
 - **neurity** – předávají podráždění z jedné buňky do druhé
- **útrobní (vegetativní)**
 - o zajišťují činnost vnitřních orgánů a žláz s v. s.
 - o funguje nezávisle na naší vůli
 - o při emocích, vyvolávání biologických potřeb, vnějších projevech duševního života
- **obvodová (periferní)**
 - o skládá se z receptorů
 - o informace se vede dostředivým nervstvem
 - o odstředivé nervstvo a efektor (sval) odvádí informaci z mozku k nějakému orgánu
- **centrální (mozkomíšní)**
 - o skládá se z míchy, prodloužené míchy a mozku
 - o mozek
 - velký mozek se skládá ze dvou mozkových hemisfér – pravá a levá
 - hemisféra se skládá z laloků, které jsou odděleny brázdami
 - o vnější vrstva
 - o mozková kůra:
 - má specifické (**senzorické oblasti**)
 - sluchovou
 - zrakovou
 - motorickou
 - sometosenzorickou
 - vše ostatní je v **asociační oblasti** – paměť, myšlení, jazyk a řeč, Brocova oblast
 - informace vysílá senzorický systém (oko, ucho)
 - o specializace hemisfér:
 - levá strana – vládne našimi schopnostmi vyjadřovat se jazykem, uskutečňuje logické operace, ovládá PRAVOU ČÁST TĚLA
 - pravá strana – prostorová představivost, smysl pro prostor, čas

VÝVOJ LIDSKÉHO ŽIVOTA A PSYCHICKÝ VÝVOJ JEDINCE

- vývojem osobnosti se zabývá vývojová psychologie
- mechanismy vývoje (ontogeneze) lidské osobnosti jsou zrání a učení
- **zrání** jsou takové změny osobnosti, které jsou určovány biologicky (dozrávání nerv. s.)
- **učení** se odvíjí od interakce jedince s prostředím

Etapy vývoje osobnosti

- život každého jedince je posloupností neopakovatelných a nezvratných proměn, mající jak **kvalitativní** (zapomínání, ztráta sluchu) tak i **kvantitativní rozměry** (vypadávání vlasů), tyto proměny jsou nazývány vývojovými změnami a dělíme je na:
 - **evoluční** – vývoj a zdokonalování organismu
 - **a involuční** – snížení fyziologických funkcí

Prenatální období (cca 9 kalendářních měsíců)

- začíná početím a končí samotným porodem
- budoucí dítě je v celém tomto období velmi citlivé na škodliviny, které jej mohou ovlivnit do konce života
- z fyziologického hlediska se toto období dělí na:

- **Blastemové ob.** – od oplodnění do první srdeční ozvy
- **Embryonální o.** – zhruba od čtvrtého týdne do čtvrtého měsíce vývoje zárodku, utváření nervového systému
- **Fetální o.** – trvá do porodu, dozrávání jednotlivých orgánů

Kojenecké období (od narození do 1 roku)

- v této etapě dochází k rozvoji celé řady tělesných a psychických funkcí
- po porodu nejsou všechny kosti zcela osifikované
- páteř je rovná, postupně dochází k dokončení vývoje nervových drah
- prvních šest až deset týdnů po porodu se označuje jako ob. **novorozenecké**
- významnou úlohu sehrávají **vrozené reflexy** – sací, polykací, vyměšovací a obranné, které umožňují jedinci přežít
- dítě do prvního roku vysloví první slovo
- postupně se učí stabilitě, na konci tohoto období dokáže stát a jít s oporou
- dítě se snaží napodobovat tváře, které vidí -> vzniká tzv. **sociální úsměv**

Batolecí období (od 1 roku do 3 let)

- výrazněji se už rozvíjí řeč, slovní zásoba na konci období dosahuje až 1000 slov
- rozvíjí se pohybové schopnosti a celková koordinace
- dítě se začíná orientovat v čase
- stále je vázáno na přítomnost rodiče, což se projevuje **separační úzkostí** (strach, úzkost, znepokojení)
- ke konci etapy se objevuje tzv. **období negativismu**, kdy dítě vzdoruje vůči všemu
- v této etapě stráví dítě nejvíce času hrou

Předškolní věk (od 3 do 6 let)

- **první tvarová proměna postavy** – prodlužuje se trup a končetiny, zvýrazňuje se krk a pas
- dítě se snaží nahradit informace, které doposud získalo, nějakou svou fantazijní konstrukcí, tyto myšlenky nejsou nazývány odborně lží, ale **konfabulací**
- dochází k výraznějšímu rozvoji jeho smyslového vnímání i intelektových schopností
- dítě se snaží dopátrat vzájemných vztahů věcí
- dítě není tolik vázáno na přítomnost rodiče a snáší jeho krátkodobou nepřítomnost, pokud je v kolektivu jiných dětí či jiných mu známých dospělých

Mladší školní věk (od 6 do 11 let)

- dítěti se mění celková organizace dne, a tím kdo mu ukládá největší díl povinností, je škola
- školu by měly začít navštěvovat pouze děti, které jsou dostatečně zralé a připravené
- používá se termín **školní zralost**, který v sobě zahrnuje:
 - tělesná zralost
 - kognitivní zr. – schopnost myšlenkových operací
 - citová zr. – schopnost sebekontroly, stability
 - sociální zr. – schopnost jedince zapadnout do kolektivu, přijmout daná pravidla a normy
 - motivační zr. – zaujetí správného postoje ke škole
- v počátku převládá u dětí ve vztahu k ostatním spolužákům jakýsi **egoismus**, kdy si jedinec hledí sám sebe
- postupně začíná rozvíjet kamarádské vztahy a to především s dětmi stejného pohlaví

Starší školní věk – pubescence (od 11 do 15 let)

- **dochází ke druhé tvarové proměně postavy** – tělesný růst, přibývání hmotnosti, změna obličeje
- pohlavní žlázy (varlata a vaječníky, progesteron a estrogen) v tomto období produkují velké množství hormonů, v důsledku toho se rozvíjí **sekundární pohlavní znaky**
- **období druhé negativismu** – snahou je odlišit se či upoutat pozornost okolí i za cenu chování, které společnost trestá (vandalství), průběh puberty je značně individuální
- v současné době se poukazuje na významný jev, tzv. **sekulární akcelerace** – dlouhodobé zrychlení tělesného vývoje
- na konci období přichází rozhodování o profesním směřování
- navazování vztahů s opačným pohlavím

Adolescence (od 15 do 18 až 23 let)

- jedinec ukončil základní školní docházku -> střední škola
- připravuje se cíleně na výkon určitého povolání či je rozhodnut pokračovat i po střední škole v dalším vzdělávání
- osobnost jedince se v této etapě již stává dospělou
- objevují se trvalejší partnerské vztahy
- přesto, že je jedinec fyzicky vyspělý, staví se k němu starší generace stále přezíravě a bez výraznějšího respektu, kdy poukazuje ve srovnání se sebou na jeho nedostačující sociální zkušenosti (výchova dětí, výkon práce)
- flexibilita vymezení tohoto životního stádia odpovídá tomu, kdy se jedinec zapojí po studiu zcela do pracovního procesu a kdy se pozvolna začne měnit vztah jeho ekonomické závislosti na rodičích

Dospělost (od 18 či 22 do 60 let)

- první období tzv. **raná dospělost (od 18 či 22 do 35 let)**
 - o jedinec v tomto období stojí na počátku pracovní kariéry
 - o zakládá rodinu a snaží se ji finančně zabezpečit
 - o začleňuje se do nových sociálních skupin na pracovišti i mimo rodinu
 - o **očekávání mužů v manželství:**
 - uvaženo, uklizeno -> manželství zárukou snadného uspokojení základních potřeb
 - sex
 - stálý obdiv
 - nezatěžovat starostmi
 - o **očekávání žen v manželství:**
 - posedět a popovídat
 - duševní porozumění – otevřené sdílení pocitů, prožívání, názorů
 - vycítění, co žena potřebuje
 - vyjadřovat lásku celým svým životem
 - o s příchodem dítěte do rodiny se objevují **nové role** – role otce a matky
 - o ženy většinou odcházejí na mateřskou dovolenou
 - o mohou se v některých případech objevit krize osobního rázu vedoucí až k rochodu dvojice – **první vývojová krize** – nejčastěji mezi **3 a 7 rokem** manželství
- druhé období tzv. **střední dospělost (od 35 do 45 let)**
 - o děti postupně dospívají a již nevyžadují tolik pozornosti, nejsou tolik závislé na rodičích jako v počátcích svého života
 - o jedinec má již kolem sebe **stabilizovanou sociální síť**, kterou v případě potřeby náležitě využívá
 - o v tomto období přichází první ztelnější známky involuce, což vede k úbytku výkonnosti v některých oblastech
 - o v rámci profesní dráhy si jedinec již našel svou specializaci a dále ji rozvíjí
 - o přichází tzv. **druhá vývojová krize manželství – 17 až 25 let** manželství
- třetí období tzv. **pozdní (starší) dospělost (od 45 do 60 let)**
 - o projevy involuce jsou čím dál ztelnější
 - o postupně klesá pracovní výkonnost
 - o lze se však setkat s lidmi, pro které jejich věk nepředstavuje žádný limit ve výkonnosti a celodenní aktivitě
 - o lidé tohoto věku jsou často dlouhodobě nezaměstnanými
 - o s odchodem a osamostatňováním dětí zažívají rodiče pocit osamění tzv. **pocit „prázdného hnízda“**, kdy před nimi stojí velké množství volného času
 - o objevuje se nová role – role prarodiče

Stáří (od 60 let -)

- lze dodatečně dělit na **rané stáří (od 60 do 75 let)** a **pravé stáří (od 75 let)**
- ztelně se již projevuje fyzické i psychické opotřebení jedince
- člověk se nyní opět stává závislým na péči ostatních
- jedinec pak může dále rozvíjet sociální kontakty, není izolován doma
- vyrovnání se stářím a pomalu přicházející smrtí je vysoce individuální záležitost
- významným mezníkem tohoto období je smrt jednoho z partnerů a s ní zažívané pocity osamělosti

ŽLÁZY S VNITŘNÍ SEKRECIÍ

- nebo-li endokrinní žlázy
- do krve vylučují hormony, jsou dopravovány do určitých částí těla, kde působí na buňky
- hormony zajišťují – růst organismu, rozmnožování, udržují stabilitu životních funkcí, homeostáza

Hypofýza = podvěsek mozkový

- **řídící žláza** – produkuje největší počet hormonů, řídí sekreci ostatních endokrinních žláz
- **ovlivňuje** činnost štítné žlázy, pohlavní žlázy a kůru nadledvin
- **somatotropin** – růstový hormon
 - o jeho nedostatek způsobuje **nanismus**
 - o jeho nadbytek **gigantismus**
 - o zvýšená sekrece – hypersekrece
 - o snížená sekrece – hyposekrece

Štítná žláza

- **tyroxin** – nedostatek způsobuje **kreténismus**
- **trijodtyronin**

- o porucha při nedostatku **hypotyreóza** – snížení látkové přeměny, zpomalení myšlení a řeči, zhoršení paměti
- o **hyperyreóza** – zvýšená látková přeměna, hubnutí, pocení, neklid, úzkost, třes, emoční labilita – střídání nálad

Příštítná tělíska

- produkují **parathormon**, regulují hladinu vápníku v krvi

Nadledvinky

- produkují hormon **adrenalin**, který se vylučuje při fyzické a psychické zátěži
- produkují **kortizol**

Dědičnost

- je proces, ve kterém potomek získává vlastnosti nebo predispozice k vlastnostem rodičovské buňky
- pravděpodobně se dědí – barva očí, vlasů, tvar rukou, nohou nadání
- geny dědíme nejen po rodičích ale i po pra/prarodičích
- sklon k chorobám musí vyvolat více genů

Pohlavní žlázy

- mužské – varlata – produkce **testosteronu**
- ženské – vaječníky – produkce **progesteronu**

Šišinka

- produkují **melatonin**
- vylučuje se především v noci a má vliv na spánek

Pohledy na determinaci

Historické pohledy

Pseudofatalistický

- rozhoduje osud chápaný ve smyslu dědičnosti -> důraz na dědičnost
- vychází z:
 - 1.) frenologie – psychické vlastnosti se dávají do souvislosti s tvarem lebky
 - 2.) fyziognomie – typ psychické vlastnosti podle rysů tváře
 - 3.) Kretschmer – představitel konstituční teorie

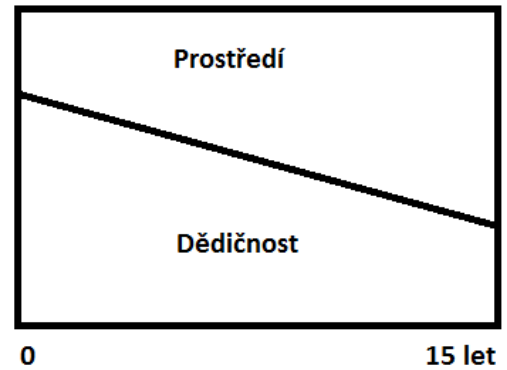
Pseudovoluntarismus, empirismus

- důraz na prostředí
- za důkazy neexistence nadvlády dědičných faktorů jim slouží poznatky z pozorování dětí, které vyrůstaly mimo lidskou společnost = vlčí děti
- tento směr tvrdí, že i bez lidské stimulace by se potomci museli stát lidskými jedinci, protože dědičná vybavenost by se měla prosadit sama

Současné pohledy

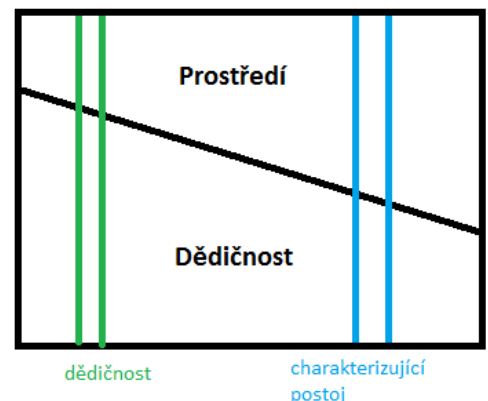
Ontologický

- nepopírá význam obou faktorů, ale přisuzuje jim rozdílnou úlohu v jednotlivých věkových obdobích
- nejranější vývojová stádia – biologický faktor – dědičnost
- zhruba od 15let prostředí
- ani v době porodu není biologický faktor (dědičnost) v absolutizované podobě
- je důležitý psychický stav matky, její způsob života, prostředí, kde se pohybuje

Strukturální

- každá vlastnost, každý rys je determinován jiným způsobem a to bez ohledu na věk

- volné místo pro nalepení papíru ☺

Dědičnost

- je proces, ve kterém potomek získává vlastnosti nebo predispozice k vlastnostem rodičovské buňky
- pravděpodobně se dědí – barva očí, vlasů, tvar rukou, nohou nadání
- geny dědíme nejen po rodičích ale i po pra/prarodičích
- sklon k chorobám musí vyvolat více genů

Pohledy na determinaci

Historické pohledy

Pseudofatalistický

- rozhoduje osud chápaný ve smyslu dědičnosti -> důraz na dědičnost
- vychází z:
 - 1.) frenologie – psychické vlastnosti se dávají do souvislosti s tvarem lebky
 - 2.) fyziognomie – typ psychické vlastnosti podle rysů tváře
 - 3.) Kretschmer – představitel konstituční teorie

Pseudovoluntarismus, empirismus

- důraz na prostředí
- za důkazy neexistence nadvlády dědičných faktorů jim slouží poznatky z pozorování dětí, které vyrůstaly mimo lidskou společnost = vlčí děti
- tento směr tvrdí, že i bez lidské stimulace by se potomci museli stát lidskými jedinci, protože dědičná vybavenost by se měla prosadit sama

Současné pohledy

Ontologický

- nepopírá význam obou faktorů, ale přisuzuje jim rozdílnou úlohu v jednotlivých věkových obdobích
- nejranější vývojová stádia – biologický faktor – dědičnost
- zhruba od 15let prostředí
- ani v době porodu není biologický faktor (dědičnost) v absolutizované podobě
- je důležitý psychický stav matky, její způsob života, prostředí, kde se pohybuje

Strukturální

- každá vlastnost, každý rys je determinován jiným způsobem a to bez ohledu na věk

/3/ PSYCHOLOGIE OSOBNOSTI /3/

Základní struktura:

- ✚ **Typologie osobnosti (Podle Hippokrata-Galena, Junga, Eysencka, Kretschmera)**
- ✚ **Modely osobnosti (Freudův topografický a strukturální, Jungův)**
- ✚ **Psychické vlastnosti osobnosti (Aktivačně motivační, vztahově postoje, výkonové, seberegulační, dynamické)**
- ✚ **Periodizace vývoje osobnosti**

- Osobnost
 - Systém/soubor všeho fyzického a psychického, vrozeného i získaného, která se projevuje v chování člověka
 - Psychofyzická jednotka
 - Duše a tělo
 - Z psychologického hlediska
 - Osobnost – každý člověk
 - Člověk
 - Určitý vzhled
 - Mimika
 - Gesta
 - Duševní vlastnosti se promítají na vnějším a naopak
 - Struktura osobnosti
 - Temperament
 - Dynamické vlastnosti
 - Aktivně motivační vlastnosti
 - Charakter
 - Postoje, vztahově postoje vlastnosti, vztah
 - Výkonové vlastnosti
 - Seberegulační vlastnosti

✚ Typologie osobnosti (Podle Hippokrata-Galena, Junga, Eysencka, Kretschmera)

- Biopsychické
 - Třídí temperament dle znaků tělesných i psychických
 - Hippokratova-Galenova
 - Kretschmerova
- Psychologické
 - Třídí temperament pouze podle duševních vlastností
 - Jung
 - Eysenck

HIPPOKRATOVA-GALENOVA TYPOLOGIE

- 4. – 5. století před naším letopočtem
- Hippokratés
 - Řecký lékař
- Galén /Galénos z Pergamu/
 - Římský lékař

- Založeno na poměru tělesných šťáv – čtyři hlavní typy
 - Sangvinik
 - Krev
 - Společenský, přátelský, vyrovnaný, aktivní, optimistický, výřečný
 - Lhostejný, povrchní, nevytrvalý, ovlivnitelný
 - Úkol sebevýchovy
 - Pěstovat větší vytrvalost, důslednost a soustředění
 - Cholerik
 - Žluč
 - Průbojný, energetický, zásadový, tvořivý, samostatný, iniciativní
 - Impulsivní, výbušný, náladový, netrpělivý, nesnášenlivý, tvrdohlavý
 - Úkol sebevýchovy
 - Naučit se více ovládat, nedávat příliš najevo své prožívání
 - Flegmatik
 - Sliz, hlen
 - Trpělivý, rozvážný, vyrovnaný, klidný, zodpovědný, přizpůsobivý
 - Pomalý, nerozhodný, pasivní, setrvačný v názorech a metodách
 - Úkol sebevýchovy
 - Zvýšit aktivitu, tvořivost a překonat pohodlnost
 - Melancholik
 - Černá žluč
 - Citlivý, ohleduplný, obětavý, svědomitý, pečlivý
 - Pesimistický, bojácný, plachý, přecitlivělý, uzavřený, urážlivý, nedůvěřivý, nepraktický
 - Úkol sebevýchovy
 - Zaujmout reálný postoj k životu, neidealizovat si skutečnost

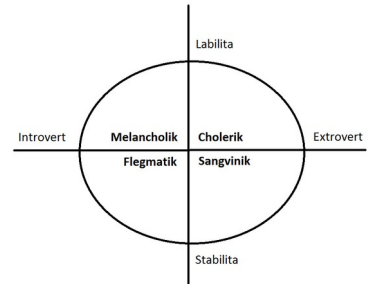
Temperament	City vznikají	City jsou
Sangvinik	Rychle	Slabé
Cholerik	Rychle	Silné
Flegmatik	Pomalu	Slabé
Melancholik	Pomalu	Silné

JUNGOVA TYPOLOGIE

- Analytická psychologie
 - Pozorování a intuice
 - Dva temperamentní typy
- Na základě toho, zda preferují postoje a vztahy vůči vnějšímu světu, nebo vztah k sobě a svému vnitřnímu životu
- Extrovert
 - Družný, společenský, hodně přátel, potřeba být oklopen lidmi, nerad sám
 - Touha po vzrušení, riskuje, impulsivní, sklon k agresivitě, bezstarostný, optimistický, veselý, lehkomyšlný
- Introvert
 - Klidný, nesmělý, zdrženlivý, uzavřený vůči lidem, kteří nejsou jeho blízcí přátelé
 - Nemá rád vzrušení, bere vážně každodenní povinnosti, spořádaný způsob života, kontrola citů, spolehlivý, pesimistický

EYSENCKOVA TYPOLOGIE

- Experimentální potvrzení Jungovy teorie, kterou doplnil o neuroticismus
- Dva póly
 - Labilita
 - Náladovost, nedostatek sebeovládání a sebejistoty, nadměrná vzrušivost i na podněty menší intenzity, společenská plachost a neklid
 - Stabilita
 - Opak lability
 - Reaguje absolutně v pohodě

KRETSCHMEROVA TYPOLOGIE

- Astenik
 - Vytáhlý, hubený, slabé svaly
 - Záhadná, složitá povaha
- Pyknik
 - Menší, zavalitý, krátký krk
 - Společenský, požitkářský, má smysl pro humor
- Atletik
 - Vysoký, urostlý
 - Málo citlivý, někdy vzteklý
- Leptosom
 - Podobný astenikovi

✚ **Modely osobnosti (Freudův topografický a strukturální, Jungův)**

FREUDŮV TOPOGRAFICKÝ

- Osobnost
 - Vědomí
 - To, co si právě uvědomujeme
 - Myšlenky, pocity, obrazy...
 - Předvědomí
 - Obsahy, které si neuvědomujeme, ale můžeme si je vybavit
 - Nevědomí
 - Myšlenky, které jsme vnímali, ale nevybavíme si je
 - Ovlivňuje psychický stav člověka
 - I to, co slyšíme, když spíme

FREUDŮV STRUKTURÁLNÍ

- Vytvořen poté, co si uvědomil, že topografický model plně nevystihuje osobnost
- Osobnost
 - Ego
 - Já
 - Uvědomované obrazy vnitřního a vnějšího světa
 - Myšlenky, představy, vzpomínky, vjemy, počítky...
 - Uvádí v soulad id a superego
 - Id
 - Ono
 - Instinkty a pudy (sexuální pud) – hnací síla osobnosti
 - Libido
 - Pud k získávání slasti a vyhýbání bolesti

- Ovlivňuje veškeré chování člověka
- Superego
 - Nadjá
 - Mravní zásady uložené do psychiky zejména výchovou (rodiče, společnost)

JUNGŮV MODEL

- Osobnost
 - Já
 - Obrazy vnitřního a vnějšího světa ve vědomí
 - Vjemy
 - Vnější svět
 - Vzpomínky a myšlení
 - Vnitřní svět
 - Osobní nevědomí /komplexy/
 - Obrazy projdou naším vědomím – poté je zapomeneme – uloženy v psychice
 - Komplexy
 - Soubory představ, myšlenek a pocit, které se hromadí kolem citového tématu
 - Otcovský komplex
 - Způsob, jakým jedná otec s dítětem
 - Pozitivní
 - Negativní
 - Neutrální
 - Oidipovský komplex
 - Milostný vztah syna a matky
 - Elektřin komplex
 - Milostný vztah dcery a otce
 - Kolektivní nevědomí /archetypy/
 - Vyvíjí se v psychice jednotlivce, ale i psychice lidstva jako celku
 - Zkušenosti se ukládají jako archetypy v kolektivním vědomí lidstva
 - Tvoří je psychiky všech jedinců, kteří kdy žili
 - Archetypy
 - Ustálené představy a motivy, které se objevují nezávisle na sobě v různých dobách a na různých místech Země
 - Ta část psychiky, která je společná celému lidstvu
 - Objevují se v pohádkách a mýtech
 - Moudrý stařec
 - Anima
 - Mužova ideální představa ženy
 - Aniž by nějakou poznal
 - Animus
 - Ženina ideální představa muže
 - Persona
 - Maska, kterou na sebe člověk bere, aby obstál ve společnosti
 - Stín
 - Vše negativní v člověku
 - Záměrně vytlačováno ze svého vědomí
 - Selbst
 - Bytostné já - praobraz toho, čím každý člověk skutečně je
 - Úkol člověka – najít selbst

- Teologické selbst –boží obraz v člověku

🌈 **Psychické vlastnosti osobnosti (Aktivačně motivační, vztahově postojoivé, výkonové, seberegulační, dynamické)**

- Psychické vlastnosti
 - Aktivačně motivační
 - Vztahově postojoivé
 - Výkonové
 - Seberegulační
 - Dynamické

AKTIVAČNĚ MOTIVAČNÍ

- Pudy
 - Vrozené hnací síly k činnosti určitým směrem
 - Biologické
 - Pud hladu, žízně, sebezáchovy...
 - Sociální
 - Mateřský, pohlavní, závislosti, dominance)
- Potřeby
 - Stav nedostatku/nadbytku něčeho
 - Stav odchylojící se od životního optima
 - Biologické
 - Jíst, pít, spát, teplota, dýchání
 - Psychické
 - Láska, přátelství, bezpečí, úcta
 - Kulturní
 - Estetické, život ve společnosti, číst, poslouchat hudbu
- Zájmy
 - Trvalejší snaha člověka zabývat se předměty, které chce poznat blíže/ke kterým má citový vztah
 - Sport, sběratelství...
- Záliba
 - Vyhraněný ústřední hlubší zájem
- Ideály
 - Vzorové životní cíle, které chce člověk uskutečňovat
 - Upřímnost, statečnost, moudrost
- Životní plány
 - Cíle, kterých chce člověk svou činností dosáhnout
 - Dožít se důchodu, postavit dům

VZTAHOVĚ POSTOJOIVÉ

- Postoje
 - Relativně ustálené tendence osobnosti reagovat na podněty charakteristickým způsobem
 - Druhy
 - Názory/přesvědčení
 - V postoji převažuje kognitivní /poznávací/ složka
 - Mínění
 - Verbalizovaný názor
 - Předsudek

- V postoji převládá iracionální složka
- Víra
 - V postoji převládá iracionální a emocionální složka, zároveň je ale postoj reflektovaný a kriticky promyšlený

VÝKONOVÉ

- Schopnosti
 - Vlastnost osobnosti rychle, kvalitně a snadno si osvojit vědomosti a dovednosti
 - Stupně
 - Nadání
 - Souhrn vlastností, který umožňuje podávat mimořádné výkony
 - Talent
 - Mimořádně rozvinuté nadání
 - Genialita
 - Souhrn vlastností, který umožňuje tvořit speciální díla

SEBEREGULAČNÍ

- Vlastnosti, kterými člověk sám řídí své prožívání a chování
- Sebeuvědomování
 - Vědomí vlastní existence
 - Uvědomujeme si, že jsme
- Sebepoznání
 - Sebeuvědomování si zvláštností vlastního prožívání a chování
 - To, jací jsme
- Svědomí
 - Člověkem zvnitřnělé mravní zásady společnosti
 - Konflikt přání člověka a zvnitřněných mravních zásad společnosti
- Sebekritika
 - Verbalizované sebehodnocení
 - Pozitivní
 - Negativní
- Vůle
 - Vlastnost, která usiluje o záměrné a cílevědomé sebeuvědomování, sebepoznání a sebesazování

DYNAMICKÉ

- Temperament
 - Souhrn vlastností, které určují dynamiku prožívání a chování
 - Jak osobnost reaguje na podněty

Periodizace vývoje osobnosti

- Dětství
 - Od narození – 20/22
- Dospělost
 - Do 60/65
- Stáří
 - Do smrti
- Dětství
 - Prenatální období

- 9 měsíců v děloze
- Růst a rozvoj fyziologických funkcí
- Nebezpečí trvalého a zásadního poškození
- Blastemové období
 - Do první srdeční odezvy
- Embryonální období
 - Do druhého měsíce
 - Zakládají se orgány
- Fetální období
 - Do devátého měsíce
- Novorozenecké období
 - Do dvou měsíců od narození
 - Přechod do života ve vnějším prostředí
 - Fungují nepodmíněné reflexy (sací)
- Kojenecké období
 - Do jednoho roku
 - Fixování předmětů
 - Účelně používá smysly
 - Vnímání a zpracovávání zvuků
 - Koordinace pohybu
 - Rozpoznávání osob
 - Rozvíjení podmíněných reflexů
- Batolecí věk /mladší předškolní/
 - Do tří let
 - Osvojení řeči
 - Období vzdorovitosti
 - Spojené s vývojem vůle
 - Cit a větší motorika
 - Příčinné /kauzální/ myšlení
- Starší předškolní věk
 - Do šesti let
 - Rozvoj fantazie, kreslení, modelování
- Mladší školní věk /prepuberta/
 - Do jedenácti/dvanácti let
 - Rozvoj motoriky, paměti
 - Rozšíření slovní zásoby
 - Názorné myšlení
 - Pozornost udrží jen krátkou chvíli
- Střední školní věk
 - Do čtrnácti/patnácti let
 - Start puberty
 - Pohlavní dozrávání
 - Prudký tělesný růst
 - Druhotné pohlavní znaky
 - Nevyrovnanost a nestálost osobnosti
 - Citová labilita
 - Zaměření na sebe sama
 - Myšlení abstraktnější
 - Rozvinuté příčiny myšlení
 - Chápe vztahy mezi příčinami a následky

- Snaha o osamostatnění a odlišení od ostatních
- Starší školní věk /adolescence/
 - Do dvaceti/dvaceti dvou let
 - Završení fyzického i psychického růstu jedince
 - Zralý k založení rodiny
 - Individualizace
 - Osamostatnění, sebeuvědomění, vlastní ideály
 - Socializace
 - Morální idealismus
 - Rozcházejí se inteligenční schopnosti a zkušenosti
 - Zájem o filosofická a náboženská témata
- Dospělost
 - Raná dospělost
 - Do třiceti let
 - Pracovní a rodinná odpovědnost
 - Hledání místa a uplatnění ve společnosti
 - Střední dospělost
 - Do padesáti let
 - Stabilizovaná sociální síť
 - Nejproduktivnější
 - Pozdní dospělost
 - Do šedesáti pěti let
 - Pocit osamění – odchod dětí
- Stáří
 - Do smrti
 - Ubývá sil
 - Větší šance na onemocnění
 - Závislý na péči ostatních
 - Odpoutání se od života
 - Příprava na smrt

3. Sociální determinace osobnosti

Socializace – primární, sekundární, resocializace

Činitelé socializace (rodina, škola, vrstevnická skupina, média)

Základní způsoby sociálního učení (asociace, observace, posilování, porovnávání)

Sociální role, konflikt rolí

Příčiny a následky psychické deprivace

Sociální percepce

Socializace

- je proces začleňování člověka do společnosti, který se uskutečňuje prostřednictvím sociálního učení, člověk si osvojuje kulturu, normy a hodnoty
- člověku postupně umožňuje utvářet vztahy, rozvíjet vlastní vidění světa a fungovat v něm
- celoživotní proces

Činitelé socializace

- rodina, škola, vrstevnická skupina, média, církev

Prostředí socializace

primární socializace

- probíhá nejčastěji v rodině, trvá zhruba do tří let věku dítěte
- kolem tří let nastává podstatná změna – do života dítěte vstupují další osoby a instituce
- hlavní vliv na jeho vývoj mají sice stále rodiče, ale dítě už netráví většinu času jen s nimi, začíná si mnohem více uvědomovat své vrstevníky (kamarády ve školce i mimo ni)

rodina

- malá neformální sociální skupina
- funkce:
 - o stabilizační prvek společnosti – zaručuje trvání společenských vazeb
 - o reprodukční funkce – schopnost rodiny přenášet společenské normy a hodnoty z generace na generaci
 - o výchova dítěte – tuto a některé další funkce rodiny však přebírá v moderní době stát
 - o sociální funkce – samostatní a soběstační členové starají o děti či prarodiče
 - o ekonomická – zejména v historii
- jako základ rodiny je stále chápán manželský svazek
- rodina je chápána jako instituce pro výchovu dětí, ale také k dělbě práce mezi mužem a ženou, výhradní místo pro sexuální styk
- v současnosti tzv. **krize tradiční rodiny** – okládání mateřství na pozdější životní období, velký počet lidí, kteří se rozhodli žít sami a bez dětí, vysoká míra rozvodovosti
- dominantním typem je **nukleární rodina** tvořená matkou-manželkou, otcem-manželem a dětmi
- nukleární rodina v našem prostředí vytlačila tzv. **rodinu vícegenerační**, tzn. takové rodinné uspořádání, v němž spolu žije více generací pohromadě
- rodinu, ve které chybí jeden z rodičů, nazýváme **neúplnou**

sekundární socializace

- probíhá jak v rodině, tak i v dalších skupinách, jejichž členem se jedinec postupně stává (škola, zájmové kroužky, parta kamarádů, zaměstnání)

škola

- nejen zprostředkovatel vědomostí, ale také hodnot a postojů
- je místem, kde se upevňují společenské návyky, komunikační dovednosti atd.

resocializace

- znovu začlenění člověka do společnosti
- proces, který probíhá po narušení vztahů jedince ve společnosti
- vězni, spáchání trestního činu, závislost na drogách

Podoby socializace

- záměrné působení – v rodině, ve škole, zaměstnání
- nezáměrné působení – chování dospělých, televize, knihy
- příliš záměrná výchova může vyvolat opak – vzdor

Sociální role

- je jeden z výsledků socializace
- je to způsob chování, které se od jedince v určité situaci očekává

- to, jak má být role naplněna, je dáno společenskými (skupinovými) normami
- role přebíráme a získáváme dobrovolně nebo nuceně; přejímání rolí nám umožňuje vidět svět z jiných úhlů pohledů; díky sociálním rolím se učíme rozumět sobě i druhým

Konflikt rolí

- pokud dojde ke střetu nebo neslučitelnosti rolí (učitelka, která musí učit své dítě; dítě, které je zároveň matkou)

Psychická deprivace

- autory pojmů jsou čeští psychologové Zdeněk Matějček a Josef Langmeier
- stav vzniklý následkem náročných životních situací, kdy člověk nemá dlouhodobě uspokojeny základní potřeby
- následkem může být zaostávání ve vývoji a celkové neprospívání dítěte
- vývoj lze napravit, ale zanechá na psychickém vývoji stín
- k psychické deprivaci může vést:
 - o extrémní sociální izolace (vlčí děti)
 - o podmínky ústavní výchovy (dětské domovy) -> problém zapojení se do světa, chybí vzor rodiny
 - o podmínky v rodině (zanedbávání či týrání dítěte, špatné sociální pomíčky, časté konflikty)

vlčí děti

- = následek psychické deprivace; = děti vyrůstající v extrémních podmínkách
- termín vychází z pověsti – o založení Říma – Romulus a Remus, vychování vlčicí
- Viktor – divoch z Aveyronu
- sestry Amala a Kamala

Základní způsoby sociálního učení

- 1.) napodobování – řeč, mimika, gesta, trávení volného času
 - 2.) asociace (= podmiňování) – člověk se učí na základě zkušeností
 - 3.) posilování – prostřednictvím odměn a trestu, celoživotní proces
 - 4.) observace – pozorování – nemusíme být trestáni my, stačí, když vidíme trest u jiných
- Cooley hovoří o tzv. **zrcadlovém já** = vidíme se tak, jak nás vidí ostatní

Sociální percepce

- = proces vnímání člověka člověkem
 - (jak si jedinec vytváří dojmy o druhých a jak rozumí jejich emocím a chování)
- každý den se na základě velmi krátkých setkání snažíme porozumět chování lidí kolem nás
 - (proč mě nepozdravil? Je mu špatně, je mrzutý, řekla jsem mu snad něco špatně?)
- snaha zdůvodnit chování
 - zcela automatické, ani si to neuvědomujeme
- ne vždy je toto vnímání přesné, je velmi
 - **SUBJEKTIVNÍ**
- každý vnímá jednoho člověka odlišně, vnímání je individuální, což pochází z předchozí zkušenosti
 - **VÝBĚROVÉ**
 - nevědomky si volíme a pamatujeme ty informace o druhém, které jsou pro nás podstatné či atraktivní
 - o někdo nosí brýle → je mi sympatický, protože je nosí i moje sestra, kterou mám moc ráda
- pro snadnější orientaci v proměnlivém světě lidí dochází ke „**ŠKATULKOVÁNÍ**“
 - např. intelektuál, podvodník
 - škatulkujeme podle **předchozích zkušeností**
- k chybám k percepci dochází taky následkem našeho **aktuálního stavu, tzv. percepčními filtry** (mám hlad - moje vnímání není tak přesné. Na někoho to může působit obráceně)
- subjektivnost dotvrzuje vliv **prvního dojmu**
 - často klíčový
 - na jeho utvoření je třeba minimum času (může to být i méně než mrknutí oka, desetina sekundy)
 - po tak krátké době můžeme říct, zda je nám člověk **sympatický**, či není, vyvozujeme také
- **temperament, sebevědomí** (podle postoje těla)
- **aktuální náladu** (výraz tváře)
- **společenské postavení** (oblečení)
 - (odhadnout co nejrychleji důvěryhodnost od ostatních bylo v minulosti předpokladem přežití)
 - je velmi těžké jej změnit, má **dlouhodobý vliv**, často je **mylný**
 - náš mozek si neznámé detaily o člověku dokreslí na základě **dříve získaných informací** z jiných situací
 - často se nám vybaví některá informace ze škatulky, kterou novému člověku přiřadíme
 - o brýle = pilný student, dredy = flákač

Chyby v sociální percepci

- vznikají nepřesným či neúplným vjemem, kdy si člověk doplňuje informace na základě předchozích vjemů.

haló efekt

- celkový dojem zúžíme na hodnocení jednoho výrazného, nikoli však podstatného znaku
- fyzicky atraktivní jedince považujeme za úspěšnější a šikovnější, než ve skutečnosti jsou

efekt primarity

- znak, který vidíme jako první, zcela na začátku, má výraznější vliv na utváření dojmu
- při vstupu někdo tiše pozdraví → soudíme, že je plachý uzavřený člověk
- pokud jako první uvidíme nějakou negativní vlastnost, většinou celý náš dojem o člověku bude spíše negativní a naopak

projekce

- druhé přirovnáváme k sobě samým a nacházíme spíš vlastní, než jejich vlastnosti
- agresori většinu projevu ostatních považují za agresivní
- máme rádi sitcomy a realityshow, protože umožňují představit si nás na v roli filmových postav

očekávání

- rodiče očekávající úspěch od dítěte s ním jednájí jinak, než kdyby čekali opak
 - tím můžou nepřímo jeho úspěšnost ovlivnit (sebevědomí)
 - dnes mladší generaci přijde přirozené, že muži jsou na mateřské dovolené a ženy mohou vést podniky s miliardovým obratem. Naši prarodiče to ale budou spíše vnímat jako muže neschopného zajistit rodinu a ženu – krkavčí matku → odlišná očekávání vedou k odlišnému vnímání

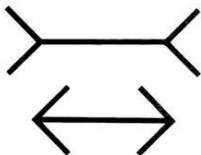
chyby mírnosti a přísnosti

- rozdílné hodnocení osob, ke kterým máme kladný vztah a osob, ke kterým máme výhrady a negativní postoje
- často se objevuje při výchově dětí i ve škole

Co ovlivňuje sociální percepci?

- **otevření a komunikativní** lidé jsou snazší objekty vnímání, než lidé, než uzavření lidé
- snadněji se odhadují lidé **nám podobní**
- někteří jsou lepší **pozorvatelé**
- výhodu mají **tvořiví, tolerantní**, přizpůsobiví a osobnostně zralí
- **podráždění, nevyrovnaní**, autoritářští a lidé s neurotickými sklony často vnímají pouze ty informace, které jsou pro ně v dané situaci žádoucí, ostatní neregistruje → **PERCEPČNÍ OBRANA**
- důležitým faktorem je i **kultura**, ve které vyrůstáme
 - proamerická kultura často vnímá druhou úsečku jako delší, protože se běžně setkávají s přímkami a pravými úhly
 - afričtí pastevcí se s nimi neseťkávají, proto je jejich vnímání úseček jiné
 - to se projevuje i při vnímání lidských vlastností a charakteru

Müller-Lyerova iluze

3. Sociální determinace osobnosti

Socializace

- je proces začleňování člověka do společnosti, který se uskutečňuje prostřednictvím sociálního učení, člověk si osvojuje kulturu, normy a hodnoty
- člověku postupně umožňuje utvářet vztahy, rozvíjet vlastní vidění světa a fungovat v něm
- celoživotní proces

Sociální role

- je jeden z výsledků socializace
- je to způsob chování, které se od jedince v určité situaci očekává
- to, jak má být role naplněna, je dáno společenskými (skupinovými) normami
- role přebíráme a získáváme dobrovolně nebo nuceně; přejímání rolí nám umožňuje vidět svět z jiných úhlů pohledů; díky sociálním rolím se učíme rozumět sobě i druhým

Konflikt rolí

- pokud dojde ke střetu nebo neslučitelnosti rolí

Činitelé socializace

- rodina, škola, vrstevnická skupina, média, církve

Prostředí socializace

primární socializace

- probíhá nejčastěji v rodině, trvá zhruba do tří let věku dítěte
- kolem tří let nastává podstatná změna – do života dítěte vstupují další osoby a instituce
- hlavní vliv na jeho vývoj mají sice stále rodiče, ale dítě už netráví většinu času jen s nimi, začíná si mnohem více uvědomovat své vrstevníky (kamarády ve školce i mimo ni)

rodina

- malá neformální sociální skupina
- funkce:
 - o stabilizační prvek společnosti – zaručuje trvání společenských vazeb
 - o reprodukční funkce – schopnost rodiny přenášet společenské normy a hodnoty z generace na generaci
 - o výchova dítěte – tuto a některé další funkce rodiny však přebírá v moderní době stát
 - o sociální funkce – samostatní a soběstační členové starají o děti či prarodiče
 - o ekonomická – zejména v historii
- jako základ rodiny je stále chápán manželský svazek
- rodina je chápána jako instituce pro výchovu dětí, ale také k dělbě práce mezi mužem a ženou, výhradní místo pro sexuální styk
- v současnosti tzv. **krize tradiční rodiny** – okládání mateřství na pozdější životní období, velký počet lidí, kteří se rozhodli žít sami a bez dětí, vysoká míra rozvodovosti
- dominantním typem je **nukleární rodina** tvořená matkou-manželkou, otcem-manželem a dětmi
- nukleární rodina v našem prostředí vytlačila tzv. **rodinu vícegenerační**, tzn. takové rodinné uspořádání, v němž spolu žije více generací pohromadě
- rodinu, ve které chybí jeden z rodičů, nazýváme **neúplnou**

sekundární socializace

- probíhá jak v rodině, tak i v dalších skupinách, jejichž členem se jedinec postupně stává (škola, zájmové kroužky, parta kamarádů, zaměstnání)

škola

- nejen zprostředkovatel vědomostí, ale také hodnot a postojů
- je místem, kde se upevňují společenské návyky, komunikační dovednosti atd.

resocializace

- znovu začlenění člověka do společnosti
- proces, který probíhá po narušení vztahů jedince ve společnosti
- vězni, spáchání trestního činu, závislost na drogách

Psychická deprivace

- autory pojmů jsou čeští psychologové Zdeněk Matějček a Josef Langmeier
- stav vzniklý následkem náročných životních situací, kdy člověk nemá dlouhodobě uspokojeny základní potřeby
- následkem může být zaostávání ve vývoji a celkové neprospívání dítěte
- vývoj lze napravit, ale zanechá na psychickém vývoji stín
- k psychické deprivaci může vést:
 - o extrémní sociální izolace (vlčí děti)
 - o podmínky ústavní výchovy (dětské domovy) -> problém zapojení se do světa, chybí vzor rodiny
 - o podmínky v rodině (zanedbávání či týrání dítěte, špatné sociální pomínky, časté konflikty)

vlčí děti

- děti vyrůstající v extrémních podmínkách
- termín vychází z pověsti – o založení Říma – Romulus a Remus, vychování vlčicí
- Viktor – divoch z Aveyronu
- sestry Amala a Kamala

Podoby socializace

- záměrné působení – v rodině, ve škole, zaměstnání
- nezáměrné působení – chování dospělých, televize, knihy
- příliš záměrná výchova může vyvolat opak – vzdor

Základní způsoby sociálního učení

- 1.) napodobování – řeč, mimika, gesta, trávení volného času
 - 2.) asociace (= podmiňování) – člověk se učí na základě zkušeností
 - 3.) posilování – prostřednictvím odměn a trestu, celoživotní proces
 - 4.) observace – pozorování – nemusíme být trestáni my, stačí, když vidíme trest u jiných
- Cooley hovoří o tzv. **zrcadlovém já** = vidíme se tak, jak nás vidí ostatní

• socializace – primární, sekundární, resocializace (podíl prostředí)

Socializace

- je proces začleňování člověka do společnosti, který se uskutečňuje prostřednictvím sociálního učení, člověk si osvojuje kulturu, normy a hodnoty
- člověku postupně umožňuje utvářet vztahy, rozvíjet vlastní vidění světa a fungovat v něm
- celoživotní proces

primární socializace

- probíhá nejčastěji v rodině, trvá zhruba do tří let věku dítěte
- kolem tří let nastává podstatná změna – do života dítěte vstupují další osoby a instituce
- hlavní vliv na jeho vývoj mají sice stále rodiče, ale dítě už netráví většinu času jen s nimi, začíná si mnohem více uvědomovat své vrstevníky (kamarády ve školce i mimo ni)

sekundární socializace

- probíhá jak v rodině, tak i v dalších skupinách, jejichž členem se jedinec postupně stává (škola, zájmové kroužky, parta kamarádů, zaměstnání)

resocializace

- znovu začlenění člověka do společnosti
- proces, který probíhá po narušení vztahů jedince ve společnosti
- vězni, spáchání trestního činu, závislost na drogách

podíl prostředí

-

podoby socializace

- záměrné působení – v rodině, ve škole, zaměstnání
 - nezáměrné působení – chování dospělých, televize, knihy
 - příliš záměrná výchova může vyvolat opak – vzdor
-

• činitelé socializace

- rodina, škola, vrstevnická skupina, média, církev

rodina

- malá neformální sociální skupina
- funkce:
 - o **stabilizační prvek společnosti** – zaručuje trvání společenských vazeb
 - o **reprodukční funkce** – schopnost rodiny přenášet společenské normy a hodnoty z generace na generaci
 - o **výchova dítěte** – tuto a některé další funkce rodiny však přebírá v moderní době stát
 - o **sociální funkce** – samostatní a soběstační členové starají o děti či prarodiče
 - o **ekonomická** – zejména v historii
- jako základ rodiny je stále chápán manželský svazek
- rodina je chápána jako instituce pro výchovu dětí, ale také k dělbě práce mezi mužem a ženou, výhradní místo pro sexuální styk
- v současnosti tzv. **kříze tradiční rodiny** – odkládání mateřství na pozdější životní období, velký počet lidí, kteří se rozhodli žít sami a bez dětí, vysoká míra rozvodovosti
- dominantním typem je **nukleární rodina** tvořená matkou-manželkou, otcem-manželem a dětmi
- nukleární rodina v našem prostředí vytlačila tzv. **rodinu vícegenerační**, tzn. takové rodinné uspořádání, v němž spolu žije více generací pohromadě
- rodinu, ve které chybí jeden z rodičů, nazýváme **neúplnou**

škola

- nejen zprostředkovatel vědomostí, ale také hodnot a postojů
- je místem, kde se upevňují společenské návyky, komunikační dovednosti atd.

• základní způsoby sociálního učení

(asociace, observace, posilování, porovnávání...)

- 5.) **napodobování** – řeč, mimika, gesta, trávení volného času
- 6.) **asociace** (= podmiňování) – člověk se učí na základě zkušeností
- 7.) **posilování** – prostřednictvím odměn a trestu, celoživotní proces
- 8.) **observace** – pozorování – nemusíme být trestáni my, stačí, když vidíme trest u jiných

• sociální role a konflikt rolí

Sociální role

- je jeden z výsledků socializace
- je to způsob chování, které se od jedince v určité situaci očekává
- to, jak má být role naplněna, je dáno společenskými (skupinovými) normami
- role přebíráme a získáváme dobrovolně nebo nuceně; přejímání rolí nám umožňuje vidět svět z jiných úhlů pohledů; díky sociálním rolím se učíme rozumět sobě i druhým

Konflikt rolí

- pokud dojde ke střetu nebo neslučitelnosti rolí

- příčiny a následky psychické (sociální) deprivace

Psychická deprivace

- autory pojmů jsou čeští psychologové **Zdeněk Matějček** a **Josef Langmeier**
- stav vzniklý následkem náročných životních situací, kdy člověk nemá dlouhodobě uspokojeny základní potřeby
- následkem může být zaostávání ve vývoji a celkové neprospívání dítěte
- vývoj lze napravit, ale zanechá na psychickém vývoji stín
- k psychické deprivaci může vést:
 - o extrémní sociální izolace (vlčí děti)
 - o podmínky ústavní výchovy (dětské domovy) -> problém zapojení se do světa, chybí vzor rodiny
 - o podmínky v rodině (zanedbávání či týrání dítěte, špatné sociální podmínky, časté konflikty)

vlčí děti

- děti vyrůstající v extrémních podmínkách
- termín vychází z pověsti – o založení Říma – Romulus a Remus, vychování vlčící

- Viktor – divoch z Aveyronu
- sestry Amala a Kamala

- **Prostředí socializace???**

- **sociální percepce**

= proces vnímání člověka člověkem

- (jak si jedinec vytváří dojmy o druhých a jak rozumí jejich emocím a chování)
- každý den se na základě velmi krátkých setkání snažíme porozumět chování lidí kolem nás
 - (proč mě nepozdravil? Je mu špatně, je mrzutý, řekla jsem mu snad něco špatně?)
- snaha zdůvodnit chování
 - zcela automatické, ani si to neuvědomujeme
- ne vždy je toto vnímání přesné, je velmi
 - **SUBJEKTIVNÍ**
 - každý vnímá jednoho člověka odlišně, vnímání je individuální, což pochází z předchozí zkušenosti
 - **VÝBĚROVÉ**
 - nevědomky si volíme a pamatujeme ty informace o druhém, které jsou pro nás podstatné či atraktivní
 - někdo nosí brýle → je mi sympatický, protože je nosí i moje sestra, kterou mám moc ráda
- pro snadnější orientaci v proměnlivém světě lidí dochází ke „**ŠKATULKOVÁNÍ**“
 - např. intelektuál, podvodník
 - škatulkujeme podle **předchozích zkušeností**
- k chybám k percepci dochází taky následkem našeho **aktuálního stavu, tzv. percepčními filtry** (mám hlad - moje vnímání není tak přesné. Na někoho to může působit obráceně)
- subjektivnost dotvrzuje vliv **prvního dojmu**
 - často klíčový
 - na jeho utvoření je třeba minimum času (může to být i méně než mrknutí oka, desetina sekundy)
 - po tak krátké době můžeme říct, zda je nám člověk **sympatický**, či není, vyvozujeme také
 - **temperament, sebevědomí** (podle postoje těla)
 - **aktuální náladu** (výraz tváře)
 - **společenské postavení** (oblečení)
- (odhadnout co nejrychleji důvěryhodnost od ostatních bylo v minulosti předpokladem přežití)
 - je velmi těžké jej změnit, má **dlouhodobý vliv**, často je **mylný**
 - náš mozek si neznámé detaily o člověku dokreslí na základě **dříve získaných informací** z jiných situací
 - často se nám vybaví některá informace ze škatulky, kterou novému člověku přiřadíme
 - brýle = pilný student, dredy = flákač

chyby v sociální percepci

- vznikají nepřesným či neúplným vjemem, kdy si člověk doplňuje informace na základě předchozích vjemů.

1) haló efekt

- celkový dojem zúžíme na hodnocení jednoho výrazného, nikoli však podstatného znaku
 - fyzicky atraktivní jedince považujeme za úspěšnější a šikovnější, než ve skutečnosti jsou

2) efekt primarity

- znak, který vidíme jako první, zcela na začátku, má výraznější vliv na utváření dojmu
- při vstupu někdo tiše pozdraví → soudíme, že je plachý uzavřený člověk
- pokud jako první uvidíme nějakou negativní vlastnost, většinou celý náš dojem o člověku bude spíše negativní a naopak

3) projekce

- druhé přirovnáváme k sobě samým a nacházíme spíš vlastní, než jejich vlastnosti
 - agresori většinu projevu ostatních považují za agresivní
 - máme rádi sitcomy a realityshow, protože umožňují představit si nás na v roli filmových postav

4) očekávání

- rodiče očekávající úspěch od dítěte s ním jednájí jinak, než kdyby čekali opak
 - tím mohou nepřímo jeho úspěšnost ovlivnit (sebevědomí)

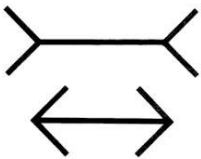
- dnes mladší generaci přijde přirozené, že muži jsou na mateřské dovolené a ženy mohou vést podniky s miliardovým obratem. Naši prarodiče to ale budou spíše vnímat jako muže neschopného zajistit rodinu a ženu – krkavčí matku → odlišná očekávání vedou k odlišnému vnímání

5) chyby mírnosti a přísnosti

- rozdílné hodnocení osob, ke kterým máme kladný vztah a osob, ke kterým máme výhrady a negativní postoj
- často se objevuje při výchově dětí i ve škole

Co ovlivňuje sociální percepci?

- **otevření a komunikativní** lidé jsou snazší objekty vnímání, než lidé, než uzavření lidé
- snadněji se odhadují lidé **nám podobní**
- někteří jsou lepší **pozorvatelé**
- výhodu mají **tvořiví, tolerantní**, přizpůsobiví a osobnostně zralí
- **podráždění, nevyrovnaní**, autoritářští a lidé s neurotickými sklony často vnímají pouze ty informace, které jsou pro ně v dané situaci žádoucí, ostatní neregistruje → **PERCEPČNÍ OBRANA**
- důležitým faktorem je i **kultura**, ve které vyrůstáme
 - proamerická kultura často vnímá druhou úsečku jako delší, protože se běžně setkávají s přímkami a pravými úhly
 - afričtí pastevci se s nimi nesetkávají, proto je jejich vnímání úseček jiné
 - to se projevuje i při vnímání lidských vlastností a charakteru

Müller-Lyerova iluze

/4/ POZNÁVACÍ PROCESY, PAMĚŤ, UČENÍ, MYŠLENÍ /4/

Základní struktura:

- ✚ *Čítí, vnímání, představy, fantazie*
- ✚ *Fáze, druhy, poruchy paměti*
- ✚ *Formy myšlení, myšlenkové operace*
- ✚ *Pojetí a druhy učení, faktory ovlivňující učení*

- Psychické procesy
 - Patří mezi psychické jevy spolu s psychickými vlastnostmi a psychickými stavy
 - Tvoří psychickou strukturu jedince
 - Poznávací procesy
 - Poznáváme předměty
 - Citové procesy
 - Zaujímáme emoce vůči předmětům
 - Volní procesy
 - Chceme s předmětem nějakým způsobem manipulovat

✚ **Čítí, vnímání, představy, fantazie**

ČITÍ

- Proces, při kterém dochází k odrazení jednotlivých vlastností předmětu
- Předmět působí na receptor (oko, ucho) a vzniká počitek (barva, tvar, vůně, zvuk)

VNÍMÁNÍ

- Dochází k odrazení věci jako celků a vzniká vjem
 - Soubor počiteků

PŘEDSTAVIVOST

- Vědomí předkládá obrazy předmětů a jevů, i když právě nepůsobí na naše receptory, ale pochází z reálného světa

FANTAZIE

- Vědomí předkládá obrazy předmětů a jevů, i když právě nepůsobí na naše receptory, ale nepochází z reálného světa

✚ **Fáze, druhy, poruchy paměti**

- Paměť
 - Proces nebo vlastnost
 - Umožňuje uchovávat a vybavovat si informace

FÁZE PAMĚTI

- Vštípení /impregnace, zapamatování/
- Ukládání /fixace, uchovávání, retence/
 - Paměť uchovává vštípení beze změn
- Zapomínání
- Vybavování /reprodukce, obnovení/

DRUHY PAMĚTI

- Podle záměru
 - Úmyslná
 - Záměrně si něco pamatuji
 - Látka do školy
 - Neúmyslná /bezděčná/
 - Pamatuji si něco, aniž bych chtěla
- Podle způsobu/schopnosti ukládání
 - Fonetická /sluchová/
 - Ukládá melodie a hlasy
 - Optická /topická, zraková, místní/
 - Podoba něčeho
 - Logická
 - Vztahy mezi předměty a jevy
 - Selektivní /výběrová/
 - Každý si lépe pamatuje něco jiného
 - Mechanická
 - Při učení do školy
 - Informace ihned po testu zapomínáme
- Podle délky uchování informace
 - Krátkodobá
 - Mechanická
 - Dlouhodobá
 - Informaci si pamatujeme i po delší době

PORUCHY PAMĚTI

- Hypermnézie
 - Nadměrné zvýšení výkonnosti paměti
 - Ztrácíme schopnost výběrově zapomínat
- Hypomnézie
 - Snižená výkonnost paměti
 - Projevuje se ve stáří, dospělosti nebo následkem úrazu
- Ekmnézie
 - Chybné umístění událostí v čase
 - Nedávné události si pamatujeme jako dávné a naopak
- Paramnézie
 - Přesvědčení, že se událost stala určitým způsobem, ale prokazatelně se stala jinak
- Amnézie
 - Zapomenutí souvislého často dlouhodobého časového úseku
 - Příčina
 - Úraz hlavy
 - Traumatický zážitek
 - Přechodná amnézie
 - Způsobena mráкотnými stavy, které nastávají po požití drog nebo alkoholu
- Kryptomnézie
 - Přesvědčení, že myšlenka je naším nápadem, ale prokazatelně není

✚ **Formy myšlení, myšlenkové operace**

- Myšlení
 - Zobecněné a mozkiem zprostředkované poznávání předmětů, jevů a souvislostí mezi nimi
 - Nástroj
 - Řeč
 - V ní se myšlení odehrává a vyjadřuje
 - Nástroj řeči
 - Jazyk
 - Základní jednotka jazyka
 - Slovo
 - Slovo
 - Nositel pojmů

FORMY MYŠLENÍ

- To, v čem se myšlení odehrává
- Pojem
 - Vyjádření základních podstatných specifických znaků předmětu nebo jevu
 - Rozsah pojmu
 - To, jak širokou skupinu předmětů a jevů označuje
 - Obsah pojmu
 - Definice pojmu
- Soud
 - Vztah mezi dvěma pojmy
- Úsudek
 - Vztah mezi dvěma soudy

MYŠLENKOVÉ OPERACE

- Analýza
 - Rozkládání celku na jednotlivé části
- Syntéza
 - Skládání částí v celek
- Srovnávání
 - Posuzování shod a rozdílů mezi předměty a jevy
- Třídění
 - Členění předmětů a jevů na základě srovnávání
- Abstrakce
 - Zaměřuje se na obecně platné zákonitosti
 - Odhlížíme od detailů
- Konkretizace
 - Zaměřuje se na detaily
- Indukce
 - Postupujeme od jednotlivostí k obecnému
- Dedukce
 - Postupujeme od obecného k jednotlivému

✚ Pojetí a druhy učení, faktory ovlivňující učení

- Učení
 - Řízené osvojování dovedností a vědomostí v institucích k tomu určených
 - Osvojujeme si
 - Vědomosti
 - Mozkem osvojené poznatky
 - Návyky
 - Automaticky vykonávané činnosti
 - Dovednosti
 - Činnosti, které provádíme naučeným způsobem
 - Důležitá koordinace těla a vnímání

DRUHY UČENÍ

- Podmiňování
 - Proces vytváření podmíněných reflexů
 - Zkoumal – I. P. Pavlov
 - Pokusy na psech
 - Nepodmíněný reflex
 - Nedá se ovlivnit vůlí
 - Podmíněný reflex
 - Naučený signál
 - Využíváme při léčbě alkoholismu
- Instrumentální
 - Člověk objevuje, co je nástrojem k dosažení něčeho žádoucího
 - Zkoumal – Skinner
 - Pokus s kočkami
- Sensomotorické
 - Osvojení dovedností, při nichž je nutná koordinace smyslových orgánů a pohybového ústrojí
 - Skupinové sporty
- Verbální /pojmové/
 - Výklad, zápis i učení probíhá v pojmech
- Problémové
 - Máme vyřešit problém – potřeba vyhledat a použít informace na daném problému
- Sociální
 - Probíhá celý život
 - Člověk žije ve společnosti, učí se společenské normy a zvyklosti a učí se napodobování

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ UČENÍ

- Docilita /vzdělavatelnost/
 - Obecné předpoklady ke vzdělávací činnosti
 - Ovlivněno zkušenostmi, sociálním prostředím, ve kterém vyrůstáme, tím jak je vzdělání ceněno, inteligencí, vůlí a schopností se soustředit
- Motivace
 - Schopnost vytyčit si cíl a odhodlání ho dosáhnout
- Přenos

- Vytvoření principu učení, který poté uplatňujeme na podobné věci
- Urychluje učení

- Psychické stavy
 - Momentální rozpoložení osobnosti
 - Pozitivní vliv
 - Stenické stavy
 - Když se učíme předmět, který nás baví
 - Negativní vliv
 - Astenické stavy
 - Tréma, deprese, rozrušení
- Organizace učení
 - Paměť pozitivně ovlivňuje pokud
 - Neučíme se v dlouhých blocích
 - Nesnažíme se hned vše naučit z paměti
 - Neučíme se v den testu
 - Střídáme učení s odpočinkem
- Opakování
 - Vědomosti díky tomu zůstávají déle

/5/ OSOBNOST V NÁROČNÝCH ŽIVOTNÍCH SITUACÍCH /5/

Základní struktura:

- ✚ *Stres, frustrace, deprivace*
- ✚ *Psychohygiena a její metody, psychoterapie*
- ✚ *Psychopatologie*

- Požadavky na člověka jsou stále vyšší, ale za práci nejsme oceněni – zvyšuje se podráždění
- Dochází k narušení vztahů s druhými – podepisuje se na zdraví člověka

✚ **Stres, frustrace, deprivace**

STRES

- Zátěž/tlak spojený s vyššími nároky, se kterými se člověk musí vypořádat v co nejkratším čase
- Podnět – stresor
- Příčiny vzniku stresové situace
 - Fyzické
 - Teplo, zima, hlad, žízeň
 - Psychické
 - Starost o blízkého, vypětí před zkoušku, nepříjemný pocit z hádky
- Pozitivní stres /eustres/
 - Člověka nabudí k co nejlepšímu výkonu
- Stres
 - Součást života
 - Potřeba naučit se ho zvládat
- Reakce na stres
 - Hans Seley
 - Rozlišuje tři fáze
 - Poplachová fáze
 - Setkáváme se s překážkou
 - Vybudí se obranyschopnost
 - Fáze rezistence
 - Adaptace na stres
 - Obranná reakce
 - Útok, útěk
 - Zmobilizují se síly, zvýší se tep, začneme se třást, zvýší se svalové napětí
 - Pasivní reakce
 - Člověk se snaží stresor nevnímat
 - Ztuhlost, strnulost, minimum mimiky, studený pot
 - Fáze vyčerpání
 - Fyzické i psychické vyčerpání
 - Liší se doba, jak dlouho dokážeme odolávat stresu

- Následky stresu
 - Neurózy
 - Fobie
 - Úzkosti
 - Psychózy
 - Schizofrenie
 - Halucinace
 - Psychosomatické onemocnění
 - Chronické bolesti hlavy
 - Únava
 - Nespavost
 - Civilizační choroby
 - Vysoký tlak
 - Anorexie
 - Bulimie
 - Obezita
 - Oslabení imunitního systému
- Metody zvládnutí stresu
 - Odstranění stresoru
 - Je potřeba prostředí, ve kterém se cítíme dobře
 - Odstraníme hluk nebo nadměrné vibrace
 - Více přestávek
 - Obměny pracovního postupu
 - Předcházení předvídatelných situací
 - Vytvoření si finanční rezervy, abychom se neocitli ve finanční tísní
 - Změna reakce na stresory
 - Relaxace
 - Uvolněním svalového napětí se uvolňují i psychické napětí
 - Techniky
 - Autogenní trénink
 - Představivost
 - Pomocí sugesce se navodí nějaké tělesné stavy, které přispívají k uvolnění
 - Jóga
 - Meditace
 - Odpočinek
 - Aktivní
 - Sport
 - Manuální práce
 - Pasivní
 - Spánek
 - Četba
 - Vytvoření větší odolnosti
 - Metody s dlouhodobějším účinkem, ale vyžadují více času a větší vůli
 - Vytvoření zdravého životního stylu
 - Vyvážený vzorec života
 - Různým oblastem se věnujeme v přiměřené míře
 - Sociální podpora
 - Od rodiny a přátel

FRUSTRACE

- Dlouhodobě znemožňováno uskutečnění vytyčených cílů
- Překonáváme překážky, ale uspokojení se stále vzdaluje
- Příčiny
 - Nedokonalost předmětu, který by měl umožnit uspokojení
 - Existence překážky bránící dosažení cíle
- Důsledky
 - Ztráta vnitřní rovnováhy
 - Negativní pocity
 - Snížení sebevědomí
- Lépe ji snáší dospělí
- Lépe se snáší ve více lidech
- Frustrační tolerance
 - Osobní míra tolerance vůči frustraci
- Obranné mechanismy
 - Kompenzace
 - Nahrazení cíle dosažitelnějším cílem
 - Racionalizace
 - Racionálně si vysvětlíme neúspěch
 - Bagatelizace
 - Snížení významu cíle
 - Fantazie
 - Cíl se projevuje ve fantazii a snění
 - Projekce
 - Frustraci z vlastního činu převádíme na jiné
 - Regrese
 - Sestup na nižší úroveň psychického vývoje
 - Agrese
 - Fyzická
 - Psychická
 - Nejčastější obranný mechanismus
 - Může být i autoagrese - může vést k sebevraždě

DEPRIVACE

- Strádání způsobené neuspokojením potřeb
- Druhy
 - Biologická
 - Postrádáme tekutiny, vitamíny, teplo...
 - Motorická
 - Chybí nám fyziologické podněty
 - Smyslová /senzorická/
 - Chybí nám smyslové podněty
 - Sociální
 - Chybí nám kontakt s blízkými
 - Projev u vlčích dětí
 - Citová
 - Chybí nám dotek, přátelství, láska
 - Spánková
 - Chybí nám spánek

- Projevuje se celkovým neklidem, napětím
- Nejlepší prevence – dobře fungující rodina

Psychohygienu a její metody, psychoterapie

PSYCHOHYGIENA

- Je snazší psychickým poruchám předcházet, než je léčit
- Jedna z možností, jak předcházet psychickým poruchám
- Cíl
 - Úprava životního stylu a následné zabránění vlivu nepříznivých vlivů
- Pracovní prostředí
 - Působit příjemně
 - Snaha o minimalizaci hluku a vibrací
- Životospráva
 - Správná výživa
 - Dostatek spánku
 - Správné rozložení odpočinku a zátěže
 - Dobrá tělesná i duševní kondice
- Organizace práce
 - Přiměřené tempo
 - Pravidelný rytmus

METODY PSYCHOHYGIENY

- Jógová relaxace
- Buddhistické meditační techniky
- Jacobsonova progresivní relaxace
- Autogenní trénink

PSYCHOTERAPIE

- Léčba duše a psychiky
- Psychodynamická psychoterapie
 - 90. léta 19. století
 - Sigmund Freud
 - Spjato s psychoanalýzou
 - Psychoanalytická terapie, která spočívá v tom, že terapeut klade pacientovi otázky a používá různé techniky
 - Techniky
 - Technika volných asociací
 - Klient mluví o čemkoli, co ho napadne
 - Terapeut sleduje, jestli se nějaká témata neopakují a následně témata rozebírají
 - Slovní asociace
 - Terapeut má předem připravené slova
 - Klient říká asociace k daným slovům
 - Teorie přenosu
 - Při odhalení problému – konkretizace
 - Rozbor snů
 - Hypotéza
- Biologická psychoterapie
 - Psychická porucha je následkem poruchy metabolismu
 - Řeší se předepsáním léků

- Behaviorální psychoterapie
 - Porucha se projevuje v poruchovém konání
 - Při terapii se chování napravuje
 - Léčba fobie
- Kognitivní psychoterapie
 - Porucha je následkem chybného poznání
 - Při terapii se poznání opraví nebo se přichází na pravý důvod problému
 - Léčba deprese
- Humanistická psychoterapie
 - Porucha nastává, pokud je zablokováno uskutečnění schopností a možností člověka
 - Při terapii se odstraňuje zablokování

Psychopatologie

- Psychologická disciplína, která se zabývá psychologickými poruchami, jejich tříděním, vznikem a vývojem
- Poruchy
 - Neurózy
 - Poruchy lehčího rázu
 - Pravděpodobné vyléčení
 - Člověk si je uvědomuje
 - Fobie
 - Iracionální strach/hrůza z určitého předmětu, jevu, situace
 - Agorafobie
 - Strach z otevřených prostor
 - Klaustrofobie
 - Strach z uzavřených nebo omezených prostor
 - Arachnofobie
 - Strach z pavouků
 - Nutkavé neurózy
 - Obsese
 - Nutkavé neodbytné myšlenky
 - Kompulze
 - Nutkavá neodbytná činnost
 - Obsedantně-kompulzivní porucha
 - Úzkostné neurózy
 - Strach, který člověka skličuje, ale nemá žádnou příčinu
 - Existenciální neuróza
 - Mentální anorexie
 - Bulimie
 - Psychosomatické onemocnění
 - Psychické problémy se projevují v tělesné rovině
 - Výsledek konfliktu vědomí a nevědomí
 - Psychózy
 - Poruchy těžšího rázu
 - Většinou celoživotní
 - Člověk si je neuvědomuje
 - Menší pravděpodobnost vyléčení
 - Narušení vztahu k okolní realitě

- Maniodepresivní psychóza
 - Střídá se fáze mánie a deprese
 - Deprese
 - Endokrinní
 - Porucha metabolismu
 - Tělo přestává produkovat serotonin, který má euforické účinky
 - Reaktivní
 - Vyvolána náročnou životní situací
 - Smrt
 - Ztráta zaměstnání
 - Dluhy
- Schizofrenie
 - Rozštěpení osobnosti
 - Osobnost se uzavírá do sebe a žije ve svém vlastním vnitřním světě
 - Příznaky
 - Autismus
 - Ambivalence
 - Dvojznačné prožívání
 - Mám strach z toho, po čem toužím
 - Halucinace, iluze
 - Mám strach z konspiračních teorií
 - Pocit, že se proti mně všichni spikli

5. Psychické procesy

1) Obecná charakteristika sensorických procesů

- Smyslové orgány jsou specializované na příjem a zpracování různých forem fyzikální a chemické energie
- **PODNĚTY:**
 - Fyzikální = elektromagnetické vlny, které vysílají světelné zdroje – různě dlouhé délky vln
 - → světlo
 - → různé barvy
 - Chemické = chemické látky rozpuštěné v ústech
- Smyslové orgány jsou tvořeny systémem vysoce specializovaných buněk – receptory
 - Nejužívanější receptor = ZRAK (70 -80%)
 - Fotoreceptorové buňky v oku
 - Tyčinky – vidění za šera
 - Čípky – barevné vidění
 - HMAT = například nervové zakončení v prstech, ale i uvnitř břicha – bolest břicha, hlavy, ...
 - CHUŤOVÉ BUŇKY
- V receptoru se přetváří nervový vzruch a vede se po odstředivých drahách do příslušného sensorického centra v mozku
 - Tím vzniká sensorický proces, což je základ smyslových vjemů

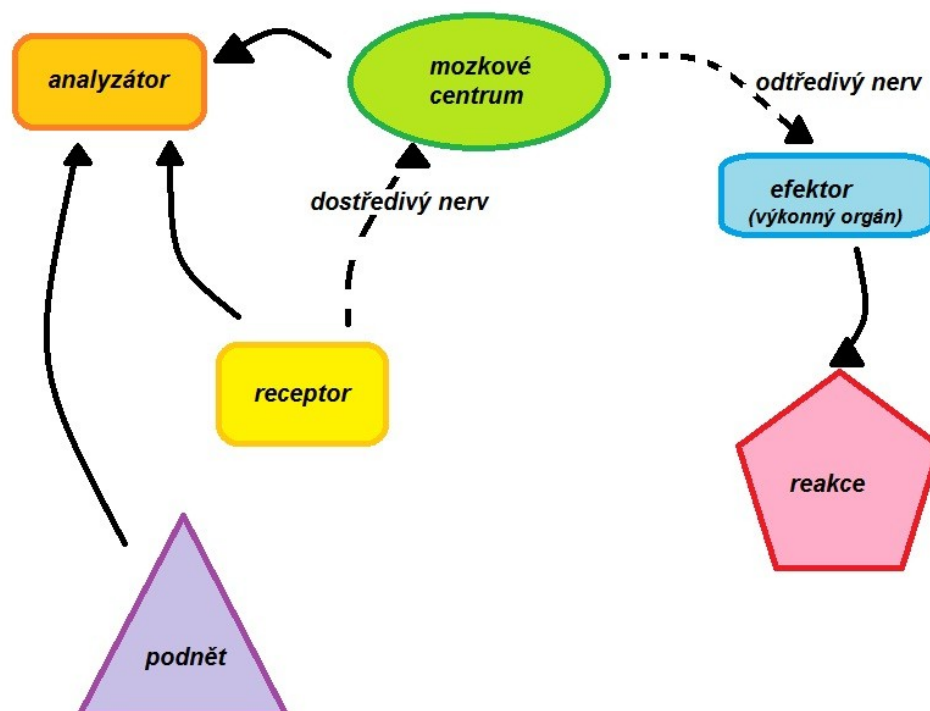

schéma reflexního oblouku

absolutní práh čivosti

- Čítí – cítím, že něco voní → POČITEK (něco cítím)
- Vnímání – odraz více vlastností; zjistím, co to je, protože to navíc vidím → VJEM (vidím, že je to růže)
- Nutná je síla podnětu – k vyvolání sensorického procesu dojde tehdy, má – li podnět určitou intenzitu
- Podněty velmi

- Nízké intenzity → PODPRAHOVÉ (obrázek, který vidíme příliš krátkou dobu – reklama, někde zakázáno)
- Vysoké intenzity → NADPRAHOVÉ (způsobují poškození či bolest)
- Citlivost receptorů může být vrozená, ovlivněná věkem nebo charakterem celoživotní práce

Typy počítku/vnímání?

- Zákonitosti:
 - smyslová adaptace
 - ve třídě je vydýchání – postupně si zvykneme
 - je šero – po čase vidíme lépe
 - je třeba při přechodu z tmavé místnosti do světlé
 - zákon kontrastu
 - cucám bonbón, pak si kousnu do jablka – je hodně kyselé
 - přijdu ven ze zimy, zebou mě ruce, poleju je studenou vodou – cítím ji jako hodně teplou
 - dochází k tomu při náhle změně intenzity podnětu

2) Základní druhy receptorů

- Druhy receptorů podle
 - Charakteru podnětu
 - Fotoreceptory – informace získané zrakem
 - Termoreceptory – informují o změně teploty vnějšího prostředí
 - Nociceptory – informují o vnitřním stavu (bolest břicha, zad)
 - Proprioreceptory - informují o poloze a pohybu různých částí těla (ve šlachách, kloubech, svalech)
 - Chemoreceptory
 - Podle umístění v organismu
 - Vnější, exteroceptory – zrakový, sluchový, čichový, hmatový
 - Vnitřní, interoceptory – ve vnitřních orgánech (únava, vyčerpání, trávení, krevní oběh, vylučování, dýchání)

3) Vnímání

Charakteristika

- =složitý proces, jehož kvalitu ovlivňuje řada činitelů:
 - Stav analyzátoru
 - Intenzita podnětu (správná – ani pod, ani nad prahem)
 - Aktuální stav vnímajícího (emoce, pozornost, soustředění)
 - Minulá zkušenost (jak vnímá květinu školáček, já, Trčková: D)
 - Počet zapojených smyslů
 - Motivace, zájem

vlastnosti

- Výběrovost
 - Tvar, velikost, nápadnost
 - Dáváme přednost určitým předmětům před jinými
 - Objektivně – nápadnost, velikost
 - Subjektivně – zájmem, potřebami, zkušeností, aktuálním stavem
- Zaměřenost
 - Projevuje se v tom, jak odlišujeme vnímaný objekt (figuru) od pozadí
 - Čím větší kontrast, tím lépe (dvojitá zobrazení !!)
- Pregnantnost

- Dotváření vjemů na základě zkušenosti
 - Vidím kousíček, dotvořím si zbytek

typy vnímání

- Vnímající subjekt je vždy aktivní, otáčí se směrem k podnětu, zapojuje více smyslů, zkušenost, zájem,...
- Objektivní typ vnímání
 - Vnímání vnějších, pozorovatelných stránek předmětů a jejich popis
 - Vjemy jsou často přesné a stálé a málo ovlivněny citovými stavy a přáními
- Subjektivní typ
 - Do vnímání jsou vnášena přání a tím jsou pozorovaná data přetvářena podle osobních potřeb
 - Často nekritické, soustředěné na city a tím vnímaná fakta zkreslují skutečnost

Druhy vnímání

- Rozdělení není jednotné, např.: zrakové, čichové, sluchové, ...
- Více receptorů najednou používáme při vnímání tvaru, prostoru či pohybu
- Vnímání tvaru
 - Vnímáme formu (objekty jsou úzké, široké, ploché, zakřivené), velikost (malé, střední, velké).
 - Účastní se i hmatové analyzátoři a především naše zkušenost
- Vnímání prostoru a vzdálenosti
 - Zapojen je zrak, pohybové ústrojí a často i sluch.
 - Vnímat prostor nám umožňuje binokulární vidění (vidění oběma očima), akomodace (přizpůsobování) a konvergence (sbíhavost) očí, lineární a vzdušná perspektiva.
 - Opět je podstatnou složkou zkušenost (proto se malé děti, asi do 8 let věku, velmi špatně orientují v prostorových vztazích – nebojí se výšek, nesprávně odhadují vzdálenost příjíždějícího auta...)
- Vnímání pohybu
 - Působí analyzátor zrakový, sluchový, pohybový
 - Pohyb vnímáme, až když dosáhne určité rychlosti (pomalý pohyb hodinové ručičky, příliš rychlý pohyb střely)
 - Sluchem vnímáme zesilování a zeslabování zvuku, který předmět vydává
 - Při přibližování máme dojem, že zvuk je vyšší, při vzdalování se snižuje (Dopplerův princip)
- Vnímání času
 - Sledování vzniku, trvání a ukončení nějakého jevu
 - Neexistuje speciální orgán, základem je nejspíš vnímání změn na předmětech a jevech, nebo nás samotných
 - Vliv má zkušenost a rytmické děje v našem těle (dýchání, puls, trávicí procesy)
 - Vliv má i rychlost změn, stupeň aktivity jedince, citový vztah k vykonávané činnosti
 - Rychlé změny, naše plné zaměstnání → zdá se, že čas plyne rychleji
 - Příjemně strávený čas → rychleji
 - Nečinnost, nuda, čekání → zdá se, že čas plyne pomalu
 - Čas trávený ve strachu, napětí, očekávání konce činnosti → pomaleji
 - Čím víc se soustředíme na plynutí času, tím delší nám trvání času připadá
 - Časové úseky kratší než 5 minut se ve vzpomínce zdají delší
 - 15-ti minutové úseky vnímáme nejpřesněji
 - Delší časové úseky hodnotíme jako kratší
- Vnímání plánované a cílevědomé = POZOROVÁNÍ
- Důležitý druh vnímání – SOCIÁLNÍ VNÍMÁNÍ, SOCIÁLNÍ PERCEPCE

4) Představivost

Charakteristika

- = Psychický poznávací proces umožňující, že ve svém vědomí můžeme mít obrazy předmětů a vjemů, i když právě nepůsobí na naše receptory, nebo když jsme je nikdy nevnímali (neviděli)
 - Výsledek toho procesu je PŘEDSTAVA
- Na hraně mezi rozumovým, racionálním a smyslovým vnímáním
- Fyziologickým základem představ je ožívování zafixovaných stop v mozkové kůře

druhy

- Pamětné představy
- Fantazijní představy
 - Částečně se opírají o již vnímané informace – kombinace různých zážitků
 - Druhy
 - Rekonstrukční fantazie
 - Na základě grafického, symbolického zobrazení nebo slovního popisu (noty → melodie, mapa, podle barev → pohyb)
 - Tvořivá, kreativní fantazie
 - Tvoření nových, originálních obrazů
 - Bdělé snění
 - Představa vznikající v bdělém stavu
 - Sníme, ale nespíme
 - Může být
 - Pozitivní – dobrý stav, pozitivní motivace (usnadňuje nástup do povolání)
 - Negativní – pokud je realita naprosto jiná, demotivuje to
 - Sny ve spánku?
 - Sigmund Freud považoval sny za druh fantazie
 - „ventil do duše“, po analýze je možná hypnóza a tím odstranění problému
- Rozdíl mezi VJEMEM a PŘEDSTAVOU
 - Vzniká bez působení příslušných podnětů (předmětů)
 - Původ má pouze v činnosti mozkové kůry
 - Není tak živá, ani přesná, ztrácí se
 - Méně jasná, výrazná, nestálější
 - EIDETICKÉ PŘEDSTAVY
 - Velmi přesné a jasné, téměř stejné jako skutečnost
 - Umělci, špióni a děti zejména do věku 11 let (to jsou ale fantazijní představy)
 - PERSERVAČNÍ PŘEDSTAVY
 - Vtíravé představy, které mají tendenci se vracet

asociační zákony

- Na základně kterých dochází k vybavování si představ
- Představy se vybavují zcela náhodně, ale na základě určitých pravidelností
- Primární
 - Zákon dotyku v prostoru a čase
 - Vybaví se nám představa, která vznikla ve stejném místě či čase
 - Zákon podobnosti a kontrastu
- Sekundární
 - Zákon živost (citové významnosti)
 - Živ é zážitky, které vyvolaly hlubší dojem, se vybavují častěji, než zážitky bezvýznamné, indiferentní

- Zákon novosti
 - Nové zážitky mají větší tendenci se vybavovat
- Zákon častosti
 - Častěji vnímané předměty či prožívané zážitky se častěji vybavují, než ty, které vnímáme jen zřídka

typy představivosti

- Někdo si lépe pamatuje vzhled, oblečení, jiný barvu hlasu nebo gesta
- Zrakový (vizuální) typ
 - Mluví rychle, uspěchaně, až nedbale, myslí v obrazech, má fotografickou paměť
 - Vyjadřuje se spíš „vizuálními“ pojmy – jak vidíte, podívejme se, uděláme si obrázek, je třeba se zaměřit,...
 - Gestikulace rukou probíhá v úrovni hlavy, při komunikaci udržuje větší odstup a dýchání je břišní
 - Nejčastější typ, vyznačuje se rychlým a snadným vytvářením a vybavováním si zrakových představ
 - Lehce si pamatuje schémata, obrázky, mapy, obličej lidí. Představitelé – malíři
- Sluchový (akustický, audiovizuální) typ
 - Mluví rád a pomalu a melodicky, zřetelně a hlasitě artikuluje, rád poslouchá hudbu, zpívá
 - Ve slovníku časté „akustické“ pojmy – poslyšte, neslyšeli jste, mluvit, říkat, naslouchat, naladit se na stejnou vlnu, hlas, znít
 - Gestikulace na úrovni ramen a níže, menší odstup při komunikaci, hrudní dýchání
 - Lehké utváření a vybavování si zvukových představ, které dominují nad zrakovými
 - Snadné pamatování melodií, poznávání lidí podle hlasu. Představitelé – hudebníci
- Kinestetický (hapticko-motorický) typ
 - Zaměření na prožívání, pamatuje si pocity z doteku (haptika), zážitky z pohybu (motorika) ři dalších analyzátorů (čichu, chuti, bolesti)
 - Řeč je tichá a pomalá s hypnotickým hlasem. Časté slova jako – cítíte to, příjemné, uchopit, dotknout se, hmatatelný, držet se, pevný
 - Gestikulace v úrovni boků, nejtěsnější vzdálenost při komunikaci, dýchání hluboké – břišní i hrudní
 - Snadné vytváření a vybavování si pracovních, sportovních, tanečních pohybů. Představitelé – sportovci, tanečníci, baletky
- Výjimečně existují smíšené typy
 - Stejně tak se typ může v průběhu života změnit – převládající činností nebo cvičením

5) Myšlení a řeč

Myšlení

- = zprostředkovaný a zobecňující způsob poznávání předmětů a jevů na základě pochopení jejich vzájemných vztahů a souvislostí
- Předměty a jevy mají takové vlastnosti, že při jejich pozorování nevystačíme se smysly → při odhalování příčin, souvislostí a vztahů mezi předměty a jevy využíváme právě myšlení
- Vývojově nejmladší a nejvyšší proces
- Racionální – musíme si při vnímání i něco domyslet, využít mozek
- Výsledkem
 - Pojmy
 - Odraz obecných a podstatných vlastností předmětů a jevů ve vědomí člověka
 - Pojmy vyjadřujeme slovem, nebo skupinou slov (stůl, kočka, pes)
 - Soudy
 - Vyjadřujeme vztah mezi dvěma pojmy (Tábor + město → Tábor je město)
 - Docházíme k nim na základě vlastního myšlení, nebo je přebíráme od jiných

- Úsudky
 - Vyjadřují vztah mezi soudy (hrušky a jablka mají vitamíny)

řeč

- Myšlení vykonáváme pomocí myšlenkových procesů
- Myšlenky se vyjadřují řečí (= což je prostředek mezilidské komunikace)
- Formy, typy řeči
 - Mluvená, psaná
 - Vnitřní, vnější

Myšlenkové operace

- Podstatou myšlení je vykonávání jistých postupů – myšlenkových operací
- Analýza
 - Rozdělení celku na části, odlišení jednotlivých stránek (vlastností, vztahů) předmětů a jevů
- Syntéza
 - Spojování jednotlivých částí, vlastností nebo vztahů předmětů a jevů
 - Operace analýzy a syntézy jsou v dialektickém vztahu (jsou spjaté, navzájem se prolínají, podmiňují a spojují). Analyticko-syntetická činnost se uplatňuje při každém druhu učení
- Srovnávání
 - Zjišťování podobnosti a rozdílnosti různých předmětů a jevů
 - Prvotní, základní forma poznání – poznání → klasifikace → třídění
 - Srovnáváme dle různých hledisek – odlišnosti v obsahu, formě, způsobu vzniku, průběhu vývoje, příp. formy zániku (např.: odlišnost představ od vjemu)
- Abstrakce
 - Vyčleňování podstatných a obecných vlastností předmětů a jevů a pomíjení jejich vlastností nepodstatných, vedlejších nebo individuálních (např.: při osobnostním popisu pomíjíme fyzický vzhled)
- Zobecňování, generalizace
 - Myšlenkové zjišťování a spojování společných a podstatných vlastností jednotlivých předmětů a jevů
 - Probíhá současně s analýzou, abstrakcí a syntézou, může vést k tvorbě nadřazených pojmů a kategorií či formulaci obecných zákonitostí, které se vztahují k určité třídě, skupině předmětů a jevů
- Indukce
 - Vyvozování obecného na základě jednotlivých případů, z řady konkrétních zkušeností, např.: s jednotlivými členy skupiny vyvozujeme obecný názor na celou skupinu
 - Nebo: měď je vodivá, hliník je vodivý → obecné kovy jsou vodivé
- Dedukce
 - Aplikace obecného poznatku, pravidla na konkrétní případ, problém
 - Podle obecného vzorce vypočítáme obsah konkrétního čtverce
 - Nebo: kovy jsou vodivé → měď je vodivá
- Analogie
 - Vyvozování nového poznatku o nějakém předmětu nebo jevu na základě jeho podobnosti s jinými předměty či jevy

Druhy myšlení

- Námi řešené problémy mají různé stupně konkrétnosti, abstraktnosti, praktičnosti, nebo teoretičnosti
- Praktické myšlení
 - Operuje s vjemy bezprostředně působících předmětů a jevů skutečnosti
 - Řešení konkrétního úkolu praktickou činností (metoda pokusu a omylu), třeba činnost opraváře při hledání a odstraňování závady
 - Tento druh je preferován dětmi školního věku

- Názorné (konkrétní) myšlení
 - Využívá názorných představ. Např. obhájce při myšlenkové přípravě svého projevu, kdy si představuje předpokládané námitky ostatních účastníků soudního řízení
- Abstraktní (teoretické) myšlení
 - Operuje s pojmy, symboly a jejich významy. Předpokládá vyšší stupeň rozvoje myšlení a uplatňuje se v teoretické, vědecké činnosti (právě teď to používáš! :D)
 - Ale i v běžném životě, při aplikaci teoretických poznatků, třeba výše uvedený opravář musí znát něco z teorie elektrického proudu, kterou lze popsat vzorci a schémata
- Podle charakteru zadaného problému a podle způsobu jeho řešení:
- Konvergentní (sbíhavé) myšlení
 - V úlohách, problémech, které mají jen jeden možný způsob řešení
- Divergentní (rozbíhavé) myšlení
 - Možné různé způsoby řešení, tvořivost, více postupů...

6) Paměť

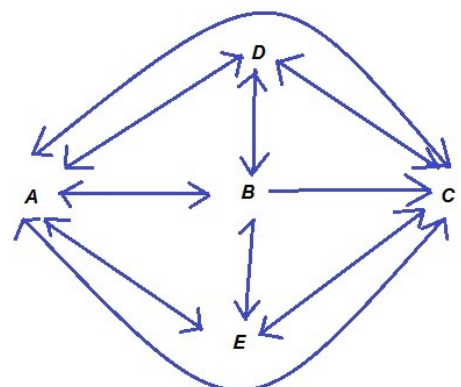
- = psychický proces odrazu minulého prožívání a chování ve vědomí člověka
- Nejčastěji se popisuje pomocí 3 navzájem propojených funkcí:
 - vstípení – recepcce
 - zapamatování – retence
 - vybavení - reprodukce

Druhy paměti – dělíme podle

- průběhu zapamatování
 - Úmyslné
 - Neúmyslné
- Způsobu zapamatování
 - Mechanické, logické
- Podle druhu zapamatovaného materiálu
 - Slovní (verbální, sémantická), chuťová, hmatová (haptická)
 - Čichová, zraková (vizuální), poslechová, sluchová (auditivní)
 - Pohybová (motorická), emocionální, sociální (jak kdo na koho ve skupině reaguje)
- Délky udržení v paměti
 - Ultrakrátká
 - Krátkodobá
 - dlouhodobá

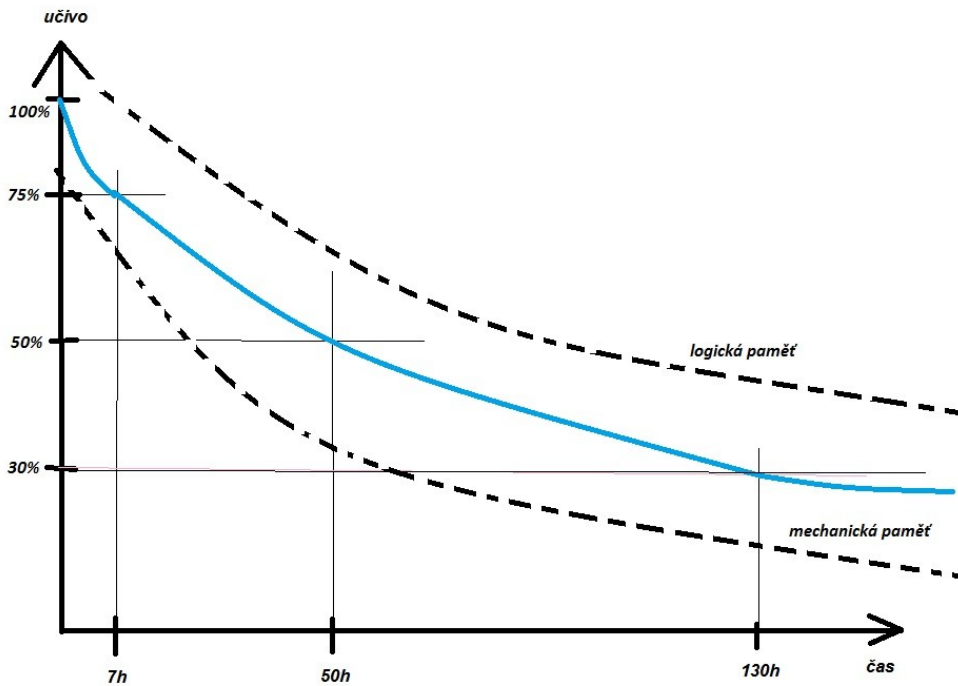
fáze paměti

- Vstípení, recepcce, zapamatování
 - Vytváření dočasných spojů v mozkové kůře působením podnětů
 - Záměrná – nutné úsilí
 - Bezděčná, neúmyslná
 - Mechanické (vzniká při opakování)
 - $A \rightarrow B \rightarrow C \rightarrow D \rightarrow E$
 - Nevybavím si C, aniž bych si vybavila B (-> dočasné spoje se vytváří přímočaře)
 - Logické
 - Cennější

- Pochopení vzájemných vztahů, vytváření spojů každého člena s každým
- Možno si je vybavit v libovolném prostředí/pořadí
- Uchování, retence, pamatování
 - Čas mezi vštípením a vybavením
- Zapomínání – vytrácení spojů
 - Pozitivní i negativní
- Vybavení, reprodukce
 - Aktivizace zapamatovaného

Ebbinghausova křivka

Typy paměti

- Názorně obrazný (zrakový, sluchový)
- Slovně logický (pojmy, soudy, ...)
- Emocionální (pocity, emoce)
- Mezi lidmi existují individuální zvláštnosti
- Liší se
 - Rychlost a přesnost zapamatování
 - Trvanlivost zapamatování
 - Pohotovost vybavování
 - Rozsah pamatovaného

/6/ SOCIOLOGIE JAKO VĚDA /6/

Základní struktura:

- ✚ *Pojem a předmět sociologie*
- ✚ *Období vývoje sociologie, významní sociologové*
- ✚ *Představitelé české sociologie*
- ✚ *Metody sociologického výzkumu*

✚ **Pojem a předmět sociologie**

- Pojem
 - Societas – společnost
 - Logos – věda, slovo, řád
 - Věda, která se zabývá společností
- Zkoumání chování člověka ve společnosti
 - Vztahy na úrovni skupin a institucí
- Zabývá se vývojem a uspořádáním společnosti, společenskými konflikty, budoucností společnosti
- Společnost tvoří vztahová síť
 - Odráží ji společná kultura dané společnosti
- Kultura
 - Jazyk
 - Území
- Socializace
 - Včleňování do společnosti
 - Člověk se učí normám a zvyklostem společnosti, ve které žije
 - Volba, zda si dané normy a zvyklosti osvojí
 - V případě, že ne – asociál
- Studium sociologie by nás mělo chránit před takzvaným osudem planktonu
- Osud planktonu
 - Polský sociolog Bauman
 - Plankton
 - Vznáší se na povrchu a sám neovlivní pohyb
 - Žerou ho velká zvířata, sám nežere nic
 - Stejně je na tom člověk, který nezná společnost, ve které žije
- Samostatná věda
 - 19. století
 - Auguste Comte
- Omezení sociologického poznání
 - Platí jen pro určitou společnost
 - Hlásá neutralitu, ale podléhá subjektivním vlivům vládnoucí ideologie
 - Zákonitosti jsou pouze pravděpodobnostní
- Disciplíny
 - Sociologie sociální stratifikace
 - Sociologie politiky
 - Sociologie kultury a umění
 - Sociologie práce a volného času

- Sociologie pohlaví /generová/

✚ Období vývoje sociologie, významní sociologové

- Před vznikem sociologie
 - Protosociologické období
 - Náznaky v pracích filosofů
 - Platón, Aristoteles, Hegel, Moore
- 3 hlavní fáze
 - Fáze velkých teorií
 - 1. polovina 19. století – 1. světová válka
 - Fáze velkých výzkumů
 - 1. světová válka – 2. světová válka
 - Fáze nových teorií
 - 2. světová válka – současnost
- Fáze velkých teorií
 - Ustanovování sociologie
 - Do té doby se sociologickými otázkami zabývaly jiné vědy
 - Filosofie, historie
 - 19. století
 - Průlom
 - A. Comte
 - Dílo *Kurz pozitivní filosofie*
 - Poprvé pojem sociologie a určení, co je předmětem sociologie
 - Pozitivismus
 - Pozitivní
 - Objektivní
 - To, co lze objektivně změřit a doložit
 - Auguste Comte
 - Zkoumal, jestli ve společnosti působí důležité síly a zákonitosti jako v přírodě
 - Dílo *Kurz pozitivní filosofie*
 - Zakladatel pozitivismu a sociologie
 - Maturitní otázka číslo 25
 - Karl Marx
 - Německý filosof, politik a sociolog
 - Autor teorie tříd
 - Společnost
 - Proletariát
 - Buržoazie
 - Kritika kapitalistické společnosti
 - Periodizace dějin podle způsobu výroby
 - Socioekonomické formace
 - Prvobytně pospolná společnost
 - Otrokářství
 - Feudalismus
 - Kapitalismus
 - Socialismus
 - Komunismus
 - Dílo *Ekonomicko-filosofické rukopisy*

- Dílo *Komunistický manifest*
- Dílo *Kapitál*
- Emile Durkheim
 - Francouz
 - Židovského původu
 - První katedra sociologie
 - Navazuje na A. Comta
 - Sociologie
 - Věda o sociálních faktech
 - Zabýval se dělbou práce, náboženstvím a sebevraždou
 - Zavedl pojem anomie
 - Stav, kdy neplatí normy
 - Přestávají platit stará a nová ještě nejsou
 - Československo
 - Počátek 90. let
 - Otázky co je to vlastně společnost a zda je možné ji vědecky zkoumat
- Vilfredo Pareto
 - Italský ekonom, politolog a sociolog
 - Teorie elit
 - Elity
 - Lidé s rozhodujícím vlivem na dění ve společnosti
 - Úzká skupina vůdců
 - Velká trojka
 - Spojené státy americké
 - Špičky ekonomické
 - Špičky politické
 - Špičky vojenské
 - Masa
 - Lidé bez vlivu
 - Zkoumal iracionální myšlení
- Max Weber
 - Německý sociolog a filosof
 - Koncepce panství
 - Moc
 - Osa, podle které lze lidi rozdělovat
 - Není to nic negativního – společnost má být řízena – potřeba někoho, kdo má moc
 - Legitimní moc – panství
 - Panství
 - Charismatické
 - Ve společnosti osobnost s přirozenou autoritou, kterou lidé dobrovolně následují
 - Adolf Hitler, Barack Obama
 - Tradiční
 - Moc ustanovena/dědí se
 - Královské rodiny
 - Legální
 - Není vázané na osobnost
 - Uzákoněné a všeobecně přijímané
 - Učitelé ve škole

- Předmět sociologie
 - Sociální jednání
 - Musí být smysluplné
- Zkoumal iracionalitu společnosti a vztah mezi náboženstvím a ekonomikou
- Metoda
 - Srovnávání skutečnosti s ideálními typy
- Herbert Spencer
- Georg Simmel
- Fáze velkých výzkumů
 - Rozvoj především ve Spojených státech amerických
 - Předchozí fáze se rozvíjela především v Evropě
 - Pronikání sociologie do praxe
 - Využití poznatků sociologie pro obchodní společnosti
 - Kolik, co a pro koho vyrábět
 - Americké automobilky
 - Společnosti zároveň podporovaly výzkum
 - K. R. Popper
 - P. F. Lazarsfeld
- Fáze nových teorií
 - Nové teorie, podle kterých by bylo možné co nejlépe interpretovat ohromné množství dat získaných ve druhé fázi
 - 60. léta
 - Interpretativní sociologie
 - Není třeba velkých výzkumů, ale potřeba chápat jednotlivé případy
 - Návrat ke klasikům
 - Neomarxismus
 - Anthony Giddens
 - Maturitní otázka číslo 7
 - Zygmunt Bauman
 - Globalizovaná multikulturní společnost
 - Globalizace
 - Sbližování světa
 - Stírání rozdílů
 - Multikulturní
 - Prolínání různých kultur
 - T. R. Parsons
 - Strukturní funkcionalismus
 - Jaké funkce plní daný jev z hlediska sociální struktury
 - R. K. Merton
 - Konfliktualisté
 - Snaha o vysvětlení změn a konfliktu
 - Interpretativní paradigma
 - Jak si lidé vykládají fungování světa a jak to ovlivňuje jejich chování
 - Směry
 - Symbolický interakcionismus
 - Dramaturgická sociologie
 - Etnometodologie
 - Fenomenologická sociologie

✚ Představitelé české sociologie

- Tomáš Garrigue Masaryk
 - Sociolog a filosof
 - Dílo *Otázka sebevraždy*
 - Proč se zvyšuje počet sebevražd
- Edvard Beneš
 - Sociologie politiky
- Inocenc Arnošt Bláha
 - Funkcionalismus
- Emanuel Chalupný
 - Systematologická sociologie
 - Rodák z Tábora
- Jan Keller
 - Levicově zaměřený
 - Dílo *Až na dno blahobytu*
- Jiřina Šiklová
- Hana Librová
- Miloslav Petrušek

✚ Metody sociologického výzkumu

- Výsledky sociologického výzkumu využívány v politice, podnikání...
- Cíl
 - Odhalit, popsat a vysvětlit problém a doporučení pro praxi
- Zásada komplementarity
 - Více úhlů pohledu
- Výzkum musí mít promyšlený projekt, který obsahuje
 - Přípravnou fázi
 - Upřesnění problému
 - Výběr metod
 - Realizační fázi
 - Sběr dat
 - Závěrečnou fázi
 - Vyhodnocení
 - Publikování
- Strategie
 - Kvantitativní
 - Data od velkého množství lidí
 - Sčítání lidu
 - Možnost zobecnění na větší populaci
 - Statistiky, hledání korelací mezi dvěma jevy
 - Kvalitativní
 - Detailní data o menší skupině lidí
 - Obyvatelé konkrétní obce

- Techniky výzkumu
 - Dotazování
 - Různé formy
 - Rozhovory – osobní kontakt
 - Dotazníky - písemné
 - Ankety – nepřesné
 - Pozorování
 - Pobyť ve zkoumané společnosti
 - Vyvolení
 - Analýza dokumentů
 - Záznam kamery, staré noviny, dopisy
 - Oficiální
 - Statistiky
 - Zákony
 - Neoficiální
 - Dopisy
 - Deníky
 - Sekundární analýza
 - Starší data – nová otázka
 - Experiment
 - Projektivní techniky
 - Sociometrie
 - Analýza sociálních sítí
 - Panelové šetření
 - Stálý soubor respondentů

6. Psychické stavy

= PSYCHICKÝ STAV PROJEVUJÍCÍ SE SOUSTŘEDĚNOSTÍ (=STUPEŇ AKTIVITY) A ZAMĚŘENOSTÍ (VÝBĚROVOST, CO MÁ NEJVĚTŠÍ VÝZNAM) NA PODNĚT

- Fyziologický základ pozornosti = **retikulární formace** (síťovitý útvar v mozgovém kmeni)

- Základem pozornosti = **pátrací orientační reflex**

Pozornost a její druhy

- **Úmyslná, záměrná, aktivní**
 - V případě nezájmu je vyžadováno úsilí
- **Bezděčná, neúmyslná, pasivní**
 - Nepodmíněně reflexní
 - Při něčem lidí reagují stejně, protože reflex je vrození (například leknutí se něčeho)
 - Podmíněně reflexní
 - Momentální potřeba, zájem
 - Tenis → tenis v televizi – koukám, i když mě to nezajímá
- **Protivolní**
 - Nechci se na to zaměřit, ale prostě musím

Vlastnosti

- **Rozsah** (šíře, extensita) – 4-5 podnětů zároveň
- **Intenzita, hloubka** (zájem, na kolik jsme soustředěni)
- **Stálost** (délka soustředění)
- **Pohyblivost** (přenášení, kolísání pozornosti z jednoho podnětu na druhý)
- **Rozdělení pozornosti** (1 činnost → snadnější, zautomatizovaná činnost)

Poruchy pozornosti = prosexie

- **Hyperprosexie** – zvýšená pozornost, pozorování sebe → hypochondrii
- **Hypoprosexie** – snížená pozornost vůči okolnímu světu → schizofrenie, neuróza
- **Aprosexie** – úplné vymizení pozornosti (při úrazu, organické poškození mozku)
- **Paraprosexie** – „překoncepcie“ (běžec čeká na startovní výstřel a vyběhne, přesto že výstřel ještě neslyší)

Emoce, pozornost, city

- = Prožívání subjektivních stavů, nebo vztahů k působícím podnětům
- **Znakem** = příjemnost/nepříjemnost, přitahování/odpudivost působících podnětů
- Subjektivita prožívání – odlišnost lidí v prožívání, jiné reakce na stejný podnět
- **Projev** = mimika, gesta, tempo gestikulace, řeč (tón, hlasitost), afekt
- Centrum citů = **hypotalamus**

Druhy emocí

- **tělesné city** = prožívání aktuálního stavu organismu
 - bolest, únava, hlad, žízeň (neuspokojené biologické potřeby)
- **citové reakce** = podnět zvenčí, z prostředí krátkodobé stavy
 - **Útočné reakce (agresivní)** – vztek, hněv
 - **Obranné reakce** – pláč, strach, vyjádření rozhořčení, odpor
 - **Sociální** – obdiv, úcta, respekt, citová závislost
- **Intenzita**
 - Slabá
 - Střední
 - silná,
 - nejsilnější = afekt
 - ztráta logického myšlení, sebeovládání, neobjektivní – krevní oběh, dýchání (zvýšená frekvence)

- **Nálady**
 - Déletrvající, souvislost s citovými reakcemi
 - Ovlivňují chování člověka – kladně (ošklivé situace vnímám lépe, nebo hůře) – záporně
 - Ovlivňují objektivitu vnímání skutečnosti, například úzkost,

STRACH (vím, čeho se bojím a vím, proč se toho bojím)

x FÓBIE (silnější strach, který nelze potlačit vůlí, víme, čeho se bojíme, ale nevíme proč, vede k teplotám, třesu, nevolnosti)

x ÚZKOST (nevíme, čeho se bojíme, ani proč)

- **citové vztahy**
 - Vztah k někomu, něčemu, k sobě
 - Prožíváme k podnětům určité hodnoty
 - **Kladné** - mám někoho rád
 - **Neutrální** - je mi lhostejný
 - **Záporný** - někoho nesnáším
 - Vztah k podnětům určité hodnoty, nezávislé na vůli člověka, nelze ovládat rozumem (láska, nenávisť, přátelství, nepřátelství, sympatie, antipatie)
 - Silný cit = **VÁŠEŇ**
(sportovní, počítačová (gamblerství), alkoholická)
- **vyšší city**
 - Charakteristické pro člověka, vznikají v souvislosti se socializací
 - **Estetické** – úprava prostoru kolem nás
 - **Intelektuální** – zvědavost, překvapení, radost (při poznávací činnosti)
 - **Morální, etické** – při dodržování/porušování norem, pocit křivdy, výčitky, nespravedlnosti, viny

Vlastnosti emocí

- Odlišnost je dána **centrální mozkovou soustavou, temperamentem, rozdílnými životními situacemi**
- **Citlivost** – jak rychle vznikají citové vztahy
- **Citovost** – bohatství citových prožitků
- **Intenzita** – hloubka x povrchnost prožívání
- **Náladovost** – střídání citů
- **Citová zralost** – rovnováha citu a rozumu
- **Suggestivita** – jak moc se člověk nechá citově ovlivnit
- **Zranitelnost** – co se ho dotýká (splachovací člověk)

Pocity při zvládnání náročných životních situací

- Na utváření osobnosti má velký podíl zvládnání **tzv. náročných životních situací**
 - To jsou takové podmínky, které na člověka kladou zvýšené nároky po stránce psychické i fyzické
 - Existují rozdíly mezi lidmi ve schopnostech vypořádat se s těmito zátěžovými situacemi (labilita, stabilita)
 - Jedná se o situaci, kdy není možné splnit základní potřeby, nebo kdy na cestě k cíli je překážka (Stres, frustrace, konflikt, časová deprivace)
- **Frustrační tolerance**
 - stupeň odolnosti vůči frustraci, doba, po kterou jedinec situaci zvládá (dokud nedojde k zhroucení se, rozčilování, pocitům beznaděje a deprese)
 - Závisí na vrozených schopnostech a prostředí (labilita, stabilita)
- **Autosugesce**
 - Zvládnutí, zvýšení frustrační tolerance (díky psychotherapeutické pomoci?)

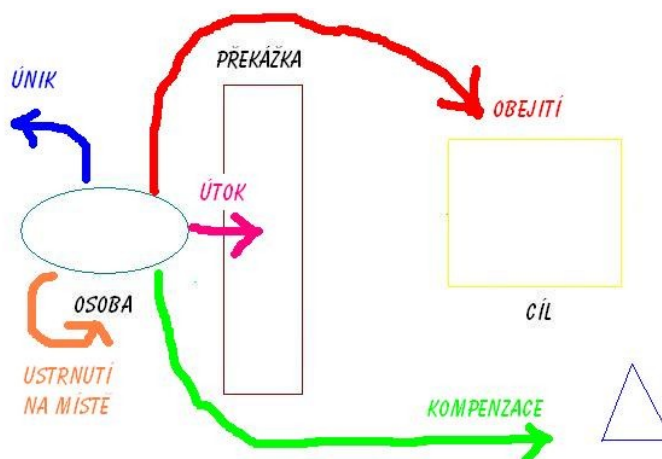
Dělení náročných životních situací

- Frustrace – psychický stav vyvolaný překážkou stojící v cestě k cíli nebo k uspokojení potřeby

- Deprivace
- stres
- Konflikt

Překážky

- **Vnější**
 - Fyzikální (ujíždějící autobus)
 - Sociální (zákaz rodičů)
- **Vnitřní**
(vlastnosti osobnosti - lenost, stydlivost)

Druhy frustrace podle intenzity

- **Malá, každodenní** – něco nestíhám, jsem unavený, mám hlad, je nějaké omezení v dopravě,...
- **Střední** - omezení svobody nebo konflikt – mám domácí vězení, jsem nepochopený, mám nedostatek lásky, ...
- **Těžká, existenciální** - ztráta smyslu života, rezignace
 - Poprvé popsáno Franklem? Na věznicích z koncentračních táborů

DEPRIVACE

- Psychický stav vznikající při dlouhodobém neuspokojování základních potřeb (nebo dosahování vytýčených cílů)
- Druhy

○ Biologická, biofyzická

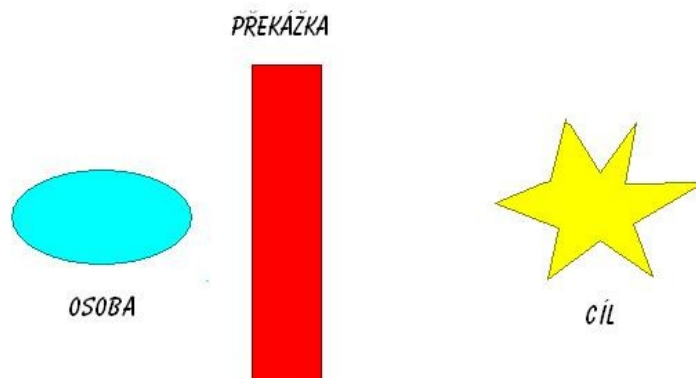
- Nedostatek výživy, pití, vody, tepla, sexu, kyslíku, spánku

○ Sociální

- Nedostatek sociálních kontaktů, dlouhodobé vážné problémy v mezilidských vztazích

○ Psychické

- **Citová** – nedostatek citové odezvy, pohazení, není uspokojena potřeba lásky, bezpečí, jistoty (často u dětí v dětských domovech)
- **Senzorická, smyslová** – nedostatek smyslových podnětů
- **Kognitivní** – nedostatek informací, nových poznatků
- **Konativní** – nedostatek činnosti (tzv. hospitalismus při dlouhodobém pobytu v nemocnici)
- **Motorická** – nemožnost pohybu
- **Existenční** - při potřebě existenční jistoty (vojáci ve válce pocit otupění, nižší citlivost k vnímání nebezpečí, neúcta k lidskému životu jako důsledek dlouhodobého ohrožení života)

STRES

= zátěž způsobená zvyšováním požadavků na jedince, přičemž je jedinec nucen využít mimořádných způsobů k řešení a vyrovnání se sní

- **Stresor** = podnět, příčina, okolnosti vedoucí ke stresu

○ Vnější

- Fyzický, fyzikální – teplo, chlad, hlad, dlouhotrvající hluk
- Sociální – starost o blízkou osobu, úmrtí v rodině, narození dítěte, svatba, povýšení v práci, výhra v loterii, sociální deprivace, po hádce,

○ Vnitřní

- Tělesné – fyzické frustrace, nedostatek jídla, pití, spánku, odpočinku, bolest, únava,
- Psychický – negativní emoce (strach, napětí, nervozita), příliš velký pocit zodpovědnosti, neadekvátní očekávání perfekcionismu, vysoko položené cíle a následné psychické přetížení, neschopnost relaxace

- Dělíme na:
 - **Distres** – škodlivý stres, jedinec podává slabší výkony a vzniká nebezpečí poškození organismu – stádium vyčerpání (příprava na zkoušku)
 - **Eustres** - stav zdravé pohotovosti organismu nutný k větší produktivitě (zvládnutí zkoušky)
- Reakce na stres
 - **Poplachová fáze** – vybuzení, setkání se s překážkou
 - **Fáze rezistence**
 - Obranná reakce – útok nebo útek, tělesné změny
 - Pasivní reakce – ignorace, lhostejnost k podnětu
 - **Fáze vyčerpání**

Prevence stresu (distresu)

- Volte únosnou míru zátěže
- Dopřejte si zdravý spánek, správnou životosprávu
- Myslete pozitivně, usmívejte se, zpívejte si
- Rozumně se pohybujte, sportujte, relaxujte
- Pěstujte své zájmy a dobré mezilidské vztahy
- Pojmenujte své stresory a vyhýbejte se jim
- Nebojte se změny (myšlení, cítění, jednání)

Zvládnutí stresu

- **Odstranění stresorů**
 - Příjemné prostředí, časté přestávky a obměny v práci, vytvoření časové rezervy, zvládnutí organizace času
- **Změna reakce na stresory**
 - Relaxace, fyzický odpočinek vedoucí k psychickému odpočinku, autogenní trénink (jóga)
- **Vytvoření větší odolnosti vůči zátěži**
 - Má dlouhodobější účinek = zdravý životní styl
 - vyvážený vzorec života - aktivity pracovní, tělesné, intelektuální, sociální, duchovní, kulturní, tělesné
 - Sociální podpora – jednání (submisivní, asertivní, agresivní)

/7/ SOCIÁLNÍ STRUKTURA /7/

Základní struktura:

- + **Horizontální členění společnosti (diferenciace)**
- + **Vertikální členění společnosti (stratifikace)**
- + **Osy stratifikace, typy stratifikace, sociální mobilita, rituály**

+ Sociální stratifikace

- Rozvrstvení a rozčlenění společnosti
- Systém sociálních vztahů
- Společnost
 - Složena z lidí
 - Nejsou si rovni
 - Věk, vzhled, schopnosti, pohlaví...
 - Nerovnost mezi nimi není negativní – přirozená
 - Nerovnost příležitostí - nespravedlivá
 - Způsobena diskriminací
 - Na základě nějaké přirozené odlišnosti je člověk omezován v příležitostech
- Objevuje se v práci Maxe Webera

+ Horizontální členění společnosti (diferenciace)

- Demografická diferenciace
- Rozdíly
 - Bydliště
 - Pohlaví
 - Vyznání
- Nikdo není nadřazený, ani podřazený
- Nelze vytvářet žebříčky
- Vznik na základě sčítání lidu

+ Vertikální členění společnosti (stratifikace)

- Umístění člověka na společenském žebříčku
 - Na základě
 - Příjmů
 - Vzdělání
 - Pracovní pozice
- Vznik nerovnosti
 - Způsobena tím, kdo má moc a majetek

✚ Osy stratifikace, typy stratifikace, sociální mobilita, rituály

OSY STRATIFIKACE

- Měřítka, podle nichž můžeme rozvrstvit společnost
- Vymyšleno Gerhardem Lenskim – rozvinuto Boudiem
- Osa kulturní /vzdělání/
 - Uznávání a neuznávání
- Osa sociální /politická/
 - Mezilidské vztahy
 - Vládnoucí a ovládaní
- Osa ekonomická
 - Na základě majetku
 - Bohatí a chudí

TYPY STRATIFIKACE

- Otrokářský systém
 - Starověké Řecko a Řím
 - Společnost se dělila na otrokáře a otroky
 - Jen minimální šance na společenský vzestup
 - Gladiátoři
- Kastovní systém
 - Indie
 - Vychází z hinduismu
 - Podstata v náboženství
 - Společnost se dělila na kasty
 - Brahmani /kněží/
 - Válečníci
 - Zemědělci a řemeslníci
 - Služebníci
 - Nedotknutelní
 - Mimo kasty
 - Kasty – nepropustné
 - Oficiálně zakázaný, ale v některých oblastech funguje
- Stavovský systém /feudální/
 - Středověk – i v Čechách
 - Společnost se dělila na tři stavy
 - Duchovenstvo
 - Šlechta
 - Měšťané, řemeslníci, zemědělci
 - Zakotveno v zákoně
 - Možný pohyb mezi vrstvami
- Třídní systém
 - Společnost se dělila podle postavení na trhu práce – dvě třídy
 - Proletariát
 - Buržoazie
 - Možný pohyb mezi třídami
 - Karl Marx
 - Historický materialismus
 - Vztahuje zásady materialismu na společnost
 - Umění, filosofii a náboženství – nadstavba

- Skutečné ze společnosti – základna
- Základna
 - Způsob výroby
 - Důležité – výrobní vztahy
- Dílo *Kapitál*
 - Analyzuje výrobní vztahy tehdejší společnosti
 - Teorie nadhodnoty
 - Rozdíl mezi náklady na výrobu a prodejní cenou
 - Rozdíl připadá kapitalistům
- Teorie elit
 - Zakladatel - Vilfredo Pareto
 - Rozvinuto ve Spojených státech amerických na počátku 20. století
 - Společnost se dělila na elity a masu
 - Elity
 - Lidé s rozhodujícím vlivem na dění ve společnosti
 - Masa
 - Lidé bez vlivu
- Koncepce panství
 - Zakladatel – Max Weber
 - Moc je osa, podle které lze lidi rozdělit
 - Rozlišuje tři druhy panství
 - Charismatické
 - V čele – osobnost s přirozenou autoritou
 - Hitler
 - Tradiční
 - Moc ustanovena nebo se dědí
 - Královská rodina
 - Legální
 - Není vázané na osobnost, ale je uzákoněné a všeobecně přijímané
 - Učitelé ve škole
- Současný model struktury společnosti
 - Zakladatel - Max Weber
 - Společnost se dělí na
 - Vyšší třída
 - Elita společnosti
 - Mají moc, vliv a majetek
 - Vyšší střední třída
 - Ředitelé významných podniků a vyšší manažeři
 - Nižší střední třída
 - Lékaři, právníci – intelektuálové
 - Nízká dělnická třída
 - Manuálně pracující lidé
 - Nižší vzdělání
 - Underclass
 - Později připojena
 - Vymyslel Anthony Giddensem
 - Lidé, kteří nikam nepatří a svým způsobem parazitují na společnosti
 - Bezdomovci, narkomani...
 - V současnosti 7-8 vrstev

SOCIÁLNÍ STATUS

- Místo, které člověk zaujímá ve společnosti a na společenském žebříčku
- Hodnocení postavení jedince

SOCIÁLNÍ MOBILITA

- Propustnost
- Změna místa ve společnosti
- Horizontální
 - Stěhování
 - Změna náboženství
- Vertikální
 - Povýšení
 - Dostudování
 - Propuštění
 - Vzestupná a sestupná
- Příčiny
 - Objektivní
 - Neovlivnitelné skutečnosti
 - Změna politického režimu
 - Subjektivní
 - To, co sami dokážeme ovlivnit
 - Stěhování, opuštění zaměstnání

RITUÁLY

- Zajišťují posilování vrstev a možnosti přechodů mezi vrstvami
- Typy
 - Oslavné rituály
 - Při úspěchu
 - Promoce
 - Rituál nebezpečí
 - Scelení skupiny v případě ohrožení
 - Pokřiky před zápasem, barvení vlasů, demonstrace
 - Rituál přechodu
 - Při přechodu mezi vrstvami nebo v nějakém důležitém vývojovém stádiu
 - Křtiny, svatba
 - Trestné rituály
 - Stmelení spravedlivých ve společnosti proti nespravedlivým
 - Soudy, rituál pomsty
 - Rituál úcty
 - Projevují si je jednotlivé vrstvy navzájem
 - Pozdrav

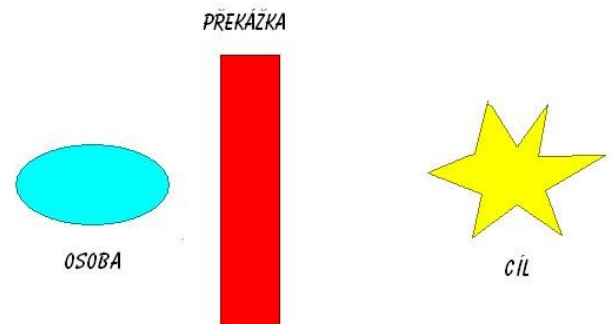
7. Osobnost v náročných životních situacích

Dělení náročných životních situací

A) FRUSTRACE — psychický stav vyvolaný překážkou stojící v cestě k cíli nebo k uspokojení potřeby

Překážky

- **Vnější**
 - Fyzikální (ujíždějící autobus)
 - Sociální (zákaz rodičů)
- **Vnitřní**
 - (vlastnosti osobnosti - lenost, stydlivost)

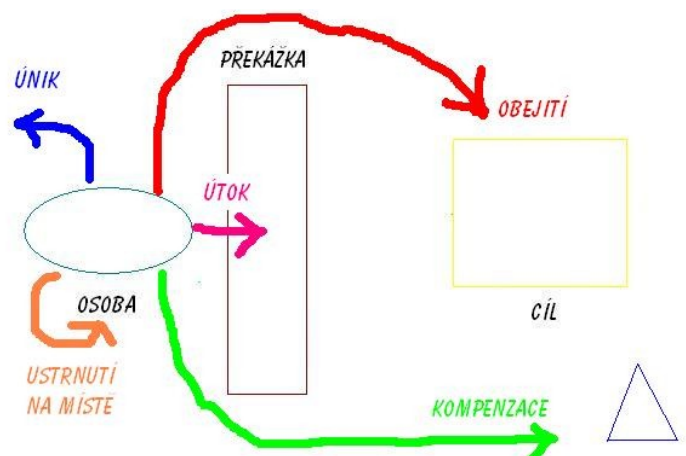

Druhy frustrace podle intenzity

- **Malá, každodenní** – něco nestíhám, jsem unavený, mám hlad, je nějaké omezení v dopravě,...
- **Střední** - omezení svobody nebo konflikt – mám domácí vězení, jsem nepochopený, mám nedostatek lásky, ...
- **Těžká, existenciální** - ztráta smyslu života, rezignace
 - Poprvé popsáno Franklem? Na věznicích z koncentračních táborů

TECHNIKY VYROVNÁVÁNÍ SE S NÁROČNÝMI ŽIVOTNÍMI SITUACEMI (Obvyklé řešení frustrační situace)

- **ÚTOK** = agrese slovní, fyzická, pomluvy, úder do něčeho
 - **Projekce** - svoje vlastní schopnosti i vinu přesouvám na ostatní
 - **Introjekce** – „předstírání“, že jedinec něco zvládl, i když nezvládl
 - **Šikana** – frustrovaný jedinec přesouvá svoji agresi, vybíjí si ji na někom dalším, „obětním beránkovi“
- **ÚNIK** = člověk se zbaví překážky, ale zároveň s tím i cíle (negativní, ale i pozitivní, pokud je překážka nebezpečná)
 - **Regrese** – vrácení se na předešlý stupeň vývoje (u malých dětí?)
 - **Transgrese** – mladý člověk se bojí smrt, útěk dopředu
 - **Sublimace** – uchylování se k vyšším (kniha, umění) nebo k nižším (drogy, alkohol) principům svého chování
 - **Racionalizace** – rozumové zdůvodnění neúspěchu
 - **Somatizace** – chci to zvládnout, ale tělesně to nejde, psychika má vliv na tělesné zdraví - nespavost, migréna, vředy, projevem = konverzní neuróza
 - **Izolace** – ztráta sociálních kontaktů, stažení se do sebe
- **OBEJÍTÍ PŘEKÁŽKY** = Neschopnost zdolání
→ zvýšení úsilí, energie nebo → úplatky, korupce, vydírání, podvod
- **VOLBA NÁHRADNÍHO CÍLE** = Nepůjde tohle, půjde tamto
- **FIXACE** = Ustrnutí na místě, neřešení problému

Frustrační tolerance

- Schopnost odolávat stresu (nadměrná agresivita, pracovní nasazení, psychická stabilita)

A) DEPRIVACE

- Psychický stav vznikající při dlouhodobém neuspokojování základních potřeb (nebo dosahování vytýčených cílů)
- Záleží na subjektivním vnímání a snášení stresu
- Druhy
 - **Biologická, biofyzická**
 - Nedostatek výživy, pití, vody, tepla, sexu, kyslíku, spánku
 - **Sociální**
 - Nedostatek sociálních kontaktů, dlouhodobé vážné problémy v mezilidských vztazích
 - **Psychické**

- **Citová** – nedostatek citové odezvy, pohlazení, není uspokojena potřeba lásky, bezpečí, jistoty (často u dětí v dětských domovech)
- **Senzorická, smyslová** – nedostatek smyslových podnětů
- **Kognitivní** – nedostatek informací, nových poznatků
- **Konativní** – nedostatek činnosti (tzv. hospitalismus při dlouhodobém pobytu v nemocnici)
- **Motorická** – nemožnost pohybu
- **Existenční** - při potřebě existenční jistoty (vojáci ve válce pocit otupění, nižší citlivost k vnímání nebezpečí, neúcta k lidskému životu jako důsledek dlouhodobého ohrožení života)

B) STRES

= zátěž způsobená zvyšováním požadavků na jedince, přičemž je jedinec nucen využít mimořádných způsobů k řešení a vyrovnání se sní

= zvýšené nároky na člověka, nedostatek času, smrt blízkého, vlastní nemoc, rozvod (i svatba)

- **Stresor** = podnět, příčina, okolnosti vedoucí ke stresu
 - **Vnější**
 - Fyzický, fyzikální – teplo, chlad, hlad, dlouhotrvající hluk
 - Sociální – starost o blízkou osobu, úmrtí v rodině, narození dítěte, svatba, povýšení v práci, výhra v loterii, sociální deprivace, po hádce,
 - **Vnitřní**
 - Tělesné – fyzické frustrace, nedostatek jídla, pití, spánku, odpočinku, bolest, únava,
 - Psychický – negativní emoce (strach, napětí, nervozita), příliš velký pocit zodpovědnosti, neadekvátní očekávání perfekcionismu, vysoko položené cíle a následné psychické přetížení, neschopnost relaxace
- Dělíme na:
 - **Distres**– škodlivý stres, jedinec podává slabší výkony a vzniká nebezpečí poškození organismu – stádium vyčerpání (příprava na zkoušku)
 - **Eustres**- stav zdravé pohotovosti organismu nutný k větší produktivitě (zvládnutí zkoušky)
- Reakce na stres
 - **Poplachová fáze** – vybuzení, setkání se s překážkou
 - **Fáze rezistence**
 - Obranná reakce – útok nebo útěk, tělesné změny
 - Pasivní reakce – ignorace, lhostejnost k podnětu
 - **Fáze vyčerpání**

C) KONFLIKT (lat. conflictus = srážka)

= střetnutí dvou osob, skupin, nebo stran, které vzniká po střetnutí dvou protichůdných sil, kdy jeden subjekt tomu druhému překáží při naplňování jeho potřeb a představ

=negativní není konflikt sám o sobě, ale nejistota, strach a možné násilí s ním spojené

= lze vnímat jako samostatný druh náročná životní situace nebo jako složitou formu frustrace

- racionální složka – věcný obsah příčiny konfliktu
- iracionální, emocionální složka – subjektivní vnímání intenzity konfliktu

druhy

- **funkční** – rozvoj civilizace, motivace
- **dysfunkční** – likvidace hodnot, zabíjení
- obojí zároveň – rychlý rozvoj techniky během války
 - většinou se obě strany cítí být v právu, může se ale i stát, že jedna strana nehodnotí situaci jako konfliktní (manželská krize)
- interpersonální – někdo s někým
- intrapersonální – konflikt uvnitř sebe – jak se mám chovat, co mám udělat

řešení

- smír

- dobré důsledky konfliktu: pokrok, obohacení o nové názory, uvolnění napětí, vyřešení problému
- **eskalace**
 - nabývají na síle negativní emoce, přesvědčení o vlastní pravdě a neochota přijmout stanovisko toho druhého

zdroje konfliktů

- psychologicky: rozdílnost povah, nedostatek sebevědomí
- sociologicky: boj o moc, prestiž nebo majetek
- poukazují na vnější okolnosti: nezaměstnanost, pokles na sociálním žebříčku → zvýšení frustrace, agresivity, touhy dosáhnout cíle jakýmkoliv prostředky

skupiny

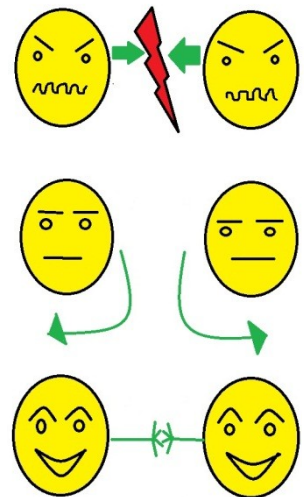
- většinou jsme členy nějaké skupiny, ve které jsou přátelské vztahy, máme pocit „my“. Většinou také existuje konkurenční skupina, „oni“.
 - Pocit „my“ a „oni“ je podle některých pesimistických psychologů potřeba pro naši psychiku. Potřebujeme nějakého nepřítele, abychom se mohli sjednotit v rámci naší skupiny. Konflikt mezi skupinami pak tiší náš vnitřní konflikt. (Proto totalitní režimy vytváří obraz nepřítele a tím odvádějí pozornost od vnitřních problémů)
- Když se jedinec rozhodne přejít do druhé skupiny i přes vzájemnou nepřátelskou konkurenci, je vnímán jako **ZRÁDCE ODPADLÍK**. Původní skupinou je to vnímáno jako zrada a s tímto jedincem se zachází hůř než s nepřítelem. (tím hůř, čím víc mu v původní skupině věřili.)
- Za **KACÍŘE-HERETIKY** označujeme jedince, kteří chtějí cíle skupiny dosáhnout jinými prostředky
- Skupiny (národ, dělnická třída, církve) budují sebevědomění
 - Vytváří **AUTOSTEREOTYP**- schématické vidění sebe sama
 - **HETEROSTEREOTYP** – vnímání jiné skupiny pozitivně i negativně

konflikt	realistický	nerealistický
Definice	Týkají se podstaty vztahů mezi skupinami. Lze vyřešit dohodou nebo vítězstvím jedné strany. Mnohdy krutý a nespravedlivý výsledek.	Vybíjení zlosti, agrese a zlosti jedné skupiny na „obětním beránkovi“, který za problém nemůže a jeho likvidací se nic nevyřeší
příklad	Válka mezi dvěma státy o území nebo konkurence mezi podniky	Pronásledování cizinců a menšin při hospodářské krizi

Zvládání konfliktu

- Rozporu zájmu se nedá zabránit, ale lze předcházet zbytečnému vyhocení a násilnému řešení → lze řešit pozitivně, **najít soulad**, oboustranně přijatelný **kompromis**
- Je třeba určit, co je pro jednotlivé aktéry odlišné v obsahové, věcné a emocionální složce. Přítomné emoce je třeba **vysvětlit**, utlumit a pojmenovat. Být empatický k druhé straně, zvážit co nejvíce možných **variant** řešení, promyslet důsledky a najít **nejoptimálnější realizovatelný** kompromis → zabránit opakování sporu.
- Typy chování

- **konfrontace** = účastníci na sebe útočí, chtějí zvítězit, nezajímá je názor druhých
 - tentopocit může existovat i pouze jednostranně
 - jeden nad druhým chce zvítězit
- **únik, popření** = účastníci se tváří, že konflikt neexistuje a neřeší ho. Hrozí opakování. Negativní emoce si vybíjí na obětním beránkovi. zavírání očí vede většinou k nezvladatelnému výbuchu
- **řešení problému** = účastníci se snaží příčiny společně řešit a odstranit bez vzájemného napadání

Působení stresu na organismus

- Vede ke vzniku neuróz, psychóz, deformace vnímání
- Ovlivňuje výkonnost, kvalitu, i kvantitu práce
- má vliv i na somatickou část → **psychosomatická nemocnění**
- vede ke vzniku **civilizačních chorob** – astma, žaludeční vředy, obezita, anorexie
- tělesná schránka

- bolesti hlavy, migréna, dvojitě vidění, vyrážka v obličeji, bolest a svírání hrudní kosti, nechutenství, nepravidelné nebo zrychlené bušení srdce, křečovitě bolesti břicha a průjem, svalové napětí krku, časté nucení k močení, bodavé a řezavé pocity v rukou a nohou
- psychická schránka
 - rychlé a výrazné změny nálad, nadměrné zabývání se nedůležitými věcmi, únava, potíže s pozorností, podrážděnost, popudlivost, nerozhodnost a nerozumné nářky, snížená kvalita práce, vyhýbání se úkolům a odpovědnosti, podvádění, přejídání nebo ztráta chuti k jídlu, změna životního rytmu (problémy s usínáním, noční bdění, pozdní vstávání)

Prevence stresu (distresu)

- Volte únosnou míru zátěže, pojmenujte své stresory a vyhněte se jim, nebojte se změny (myšlení, citění, jednání)
 - Dopřejte si zdravý spánek, správnou životosprávu, rozumně se pohybujte, sportujte, relaxujte
 - Myslete pozitivně, usmívejte se, zpívejte si, pěstujte své zájmy a dobré mezilidské vztahy
1. *Uvědomit si, že jsem ve stresu → zastavit jak psychicky, tak fyzicky → zhluboka nadechnout, dlouze vydechnout, zklidnit dech*
 2. *Útoč, nebo uteč → něco znič → zbav se agrese, čerpej podporu z okolí →dopřej si příjemný zážitek*
 3. *Jez v klidu, vyspi se*

Zvládnutí stresu

- **Odstranění stresorů**
 - Příjemné prostředí, časté přestávky a obměny v práci, vytvoření časové rezervy, zvládnutí organizace času
- **Změna reakce na stresory**
 - Relaxace, fyzický odpočinek vedoucí k psychickému odpočinku, autogenní trénink (jóga)
- **Vytvoření větší odolnosti vůči zátěži**
 - Má dlouhodobější účinek = zdravý životní styl
 - vyvážený vzorec života - aktivity pracovní, tělesné, intelektuální, sociální, duchovní, kulturní, tělesné
 - Sociální podpora – jednání (submisivní, asertivní, agresivní)

Lidé, kteří zvládají stres

- *Upřímně oceňují ostatní, vciťují se do nich a dávají to najevo, a rozumem, pozorně a citlivě naslouchají,*
- *Poslouchají a zajímají se o kritiku, sami dokáží kritizovat, aniž by zraňovali, odpovídají v souladu s tím, co chtějí, přijmou odmítnutí bez pocitu křivdy,*
- *Dávají najevo respekt k sobě i druhým, ke všem se chovají jako k sobě rovným,*
- *dovedou si ze sebe udělat legraci, jasně a přiměřeně vyjadřují svoje pocity a potřeby, otevřeně mluví i o nepříjemných věcech*
- *Jsou klidní, usměvaví, příjemní, nespěchají, mají rovnováhu mezi city, spor umí měnit v odhodu, uzavírají rozumné kompromisy, dovedou vyjádřit hněv bez ztráty kontroly*
- PSYCHOLOGOVÉ SE SHODUJÍ:
 - NEIČASTĚJŠÍM ZDROJEM STRESU JSOU FRUSTRACE A PŘETÍŽENÍ
 - ODOLNOST VŮČI STRESORŮM JE VELMI INDIVIDUÁLNÍ (PRO NĚKOHO JE TO STRESOR, PRO NĚKOHO PŘÍJEMNĚ VZRUŠUJÍCÍ MÍRNÁ NEJISTOTA)
 - ZDRAVÉHO JEDINCE DROBNÉ STRESORY NENÍČÍ, NAOPAK ZVYŠUJÍ JEHO ODOLNOST A MNOHDY MOBILIZUJÍ SÍLY K LEPŠÍMU VÝKONU

PORUCHY OSOBNOSTI (NEURÓZY, PSYCHÓZY)

Vznikají při dlouhodobém vystavování se těmto situacím

Dělíme na poruchy:

- **Psychických funkcí**
 - Čtení, psaní, počítání (dyslexie, dysgrafie)
- **Psychických procesů**
 - Čítí, vnímání, paměti, myšlení, řeči
- **Psychických stavů**
 - emoce
- **osobnosti**
 - neurózy, psychózy, psychopatie, snížení intelektu, inteligence, oligofrenie

Poruchy psychických funkcí:

a. Dyslexie

- „slovní slepota“, „slovní hluchota“, touto poruchou trpí asi 2% dětí
- Úroveň čtení, psaní a pravopisu je v nápadném **rozporu s ostatními**, zejména rozumovými **schopnostmi**
- → selhání ve škole, nedosáhnutí vzdělání, nízké sebevědomí
- Souvisí s:

b. Dysortografií (porucha pravopisu)

- **Hypokratický typ**
 - Píše pomalu, kostrbatě, při časovém nátlaku dělá hodně chyb
- **Hyperkratický typ**
 - Spěchá, vynechává čárky, háčky, nemyslí na gramatiku

c. Dysgrafii (porucha písma)

- Problém napodobit tvary písmen, zrcadlově je přetáčí, má neúhledné písmo

To vše vede k nechuti se učit ve škole a následnému neuplatnění se na trhu práce

Pomocí by měli být: Učitel, rodiče, odborná ambulantní péče, pedagogicko-psychologická poradna, lékařská pomoc, psychiatrie, odborná i domácí terapie, zvláštní škola (kde tolik netrpí sebevědomí dítěte)

d. Dyskalkulie (porucha matematických schopností)

- Trpí jí asi 6% žáků
- **Akalkulie** – chybí schopnost počítat
- **Dyskalkulie** – strukturální narušení některých matematických schopností
- **Parakalkulie** – nelogické směřování, záměna čísel a písmen
- **Alkalkulie** – poškození mozku úrazem nebo nemocí

- **VERBÁLNÍ**
 - Neschopnost slovně označit množství a počet
 - Lze ovládat matematické operace, ale neschopnost např.: ukázat 5 prstů
- **PRAKTOGNOSTICKÁ**
 - Narušení schopnosti matematické manipulace
 - Problém poznat $< a >$
- **LEXICKÁ**
 - Záměna znamének, plete se při čtení
- **GRAFICKÁ**
 - Neschopnost psát matematické symboly
- **IDIOGRAFICKÁ**
 - Porucha tvorby matematických pojmů a vzájemných vztahů

Pozor! Nezaměňovat s mentálním opožděním (lehká mentální dysfunkce), nebo nechutí se učit

Gertsmanův syndrom – porucha poznávání prstů, stran, psaní slov a písmen

e. dysmuzie (porucha hudebních schopností)

- Nemá tak silný sociální dopad, ale ochuzuje o libé požitky
- Nerozeznání tónů, melodie, rytmu, falešnosti

f. dyspinxie (porucha kreslení)

- Narušení vizuomotorických funkcí
- Také pouze lehká mozková dysfunkce. Většinou považována za ještě menší problém, než dysmuzie

Poruchy osobnosti:

NEURÓZA

- Duševní porucha, kdy je člověk vystavován situacím, které vyhodnotí jako stresové
- Opakující se stresové situace

- Nervové onemocnění, při kterém ale nedochází k anatomickým změnám mozkové kůry (člověk si svůj stav uvědomuje)

Příčiny:

- **Dědičné faktory**
- **Prostředí jedince = psychogenní příčiny**
 - Výchova – u dětí vychovávaných moc dominantně nebo úzkostlivě
- **Hygienické příčiny**
 - Málo spánku, aktivního odpočinku,...
 - Trvale konfliktní prostředí

Symptomy, projevy

- Bolesti hlavy, okusování nehtů
- Enuresisnocturna (noční pomočování)
- Tiky (záškuby ve tváři), koktání
- Poruchy denní životosprávy (bulimie, anorexie)

3 podoby

- **Neurastenie**
 - Funkční poruchy činnosti organismu
 - Srdeční arytmie, únava, pocení, impotence
- **Hysterie**
 - Zvýšené výkyvy v emocionální oblasti
 - Nekritický postoj k sobě, tyto osoby vyžadují pozornost, publikum
 - křik, pláč, nadávky → hysterický záchvat (někdy vedoucí z afektu až do bezvědomí)
 - na okolí působí pozitivně (přetvářka)
- **Psychastemie**
 - Ne moc častá porucha
 - Nemocní se stáhnou do sebe, neprojevují se, citově zranitelní
 - K sobě jsou náročnější

Další způsob dělení

- **FOBICKO – ÚZKOSTLIVÉ STAVY**
 - Fobie (abnormální neopodstatněný strach z něčeho), strach, úzkost
 - Panická úzkost = epizodická, jako chřipka, ale bez spouštěče?
 - Několik minut a zase odezní → strach, že přijde další attack
 - Večer obavy → tlak na hrudi → obtížnější dýchání
- **GENERALIZOVANÁ – ÚZKOSTLIVÁ PORUCHA/NEURÓZA**
 - Trvalá úzkost, není vázaná na specifickou situaci
 - Neustálý strach, trvalý strach z hrozícího nebezpečí
 - → poruchy spánku, bolesti hlavy, neschopnost se uvolnit
- **NEUROTICKÁ DEPRESE, DYSTYMIE, HRANIČNÍ NEUROTICKÁ PORUCHA**
 - Typická je depresivní nálada vyvolaná nepříznivou životní situací, např. ztrátou někoho blízkého (co jsem mohl udělat, aby se to nestalo?)
- **OBSEDANTNĚ KOMPULSIVNÍ PORUCHA**
 - Obsese – opakují se rytmy, děje, myšlenky
 - Kompulze – chování (bojím se → myju si ruce) _____
 - Obsese – opakují se myšlenky, Kompulze – vrtkavé chování, nutkavé jednání
 - Porucha se projevuje buď kombinací, nebo jednou složkou zvlášť
- **DISOCIAČNÍ, KONVERZNÍ NEURÓZA**
 - Neuróza = hysterie
 - Typ – hypochondr
- **SOMATO-MORFNÍ PORUCHY**
 - Nemám slova, nejsem připravená → kašlu, _____ „psychogenní kašel“
 - Nemůžu jíst z nervozity, průjem zácpa, nevolnost
 - To všechno jsou somatogenní poruchy

PSYCHÓZY (AFEKTIVNÍ PORUCHY)

- Horší než neuróza, nemocný člověk si nedokáže uvědomit svůj stav, není schopen objektivního sebehodnocení
- Poruchy psychických funkcí
- Psychotická onemocnění:
 - Zkreslené vnímání světa i sebe sama
 - Neadaptivní chování
 - Změna chování
 - Někdy nemoc propukne náhle, někdy přijde pomalu a plíživě

● MANIODEPRESIVNÍ PSYCHÓZA

- periodické střídání nálad, jde o fázickou chorobu, nejčastěji propukající mezi 20 – 30 rokem
- patologické nálady – přehnaný optimismus střídá přehnaný pesimismus = bipolární
- pokud se objevuje a zase zaniká pouze jedna z nálad (častěji ta depresivní) = unipolární
- může se objevit jednou za život a pak už nic, nebo se opakovaně vracet
- příznaky
 - deprese:
 - PSYCHICKÉ: zpomalené myšlení, smutek, plačtivost, pomalá řeč, ranní pesimismus (večerní úleva)
 - SOMATICKÉ, VEGETATIVNÍ: nechůť k jídlu, váhový úbytek, poruchy spánku, menstruace, impotence, bolest hlavy
 - BEHAVIORÁLNÍ: pláč, nerozhodnost, choulivé držení těla, zanedbávání zevnějšku, averze ke společnosti
 - Manická fáze:
 - PSYCHICKÉ: přehnaně euforická nálada, zrychlené, překotné myšlení, zvýšené sebevědomí, bezmezný optimismus, chuť k práci,
 - SOMATICKÉ: zvýšená chuť k jídlu, malá potřeba spánku, zvýšený puls
 - BEHAVIORÁLNÍ: ve společnosti bez zábran, tendence do všeho zasahovat, o všem rozhodovat
- Příčiny
 - Někdy bez spouštěče, často je to genetická příčina, odlišný (zvýšený) noradrenalin, v souvislosti s náročnými životními situacemi, s ročním obdobím, farmakologické (způsobené léky na hypertenzi)

● SCHIZOFRENIE

- Vážná duševní porucha, kterou trpí asi 11% populace, tzv. „rozštěpení mysli“, trpěl tím Rudolf II.
- Nejčastěji se objevuje mezi 16-25 rokem, odtržení od reality, podobné jako u autismu
- Projevy:
 - Bludy, neklid, hypersexualita
 - 12% pravděpodobnost genetického přenosu

Duševní poruchy s bludy

- Paranoidní poruchy, paranoia
- Nejčastěji kolem 40. roku života
- Sluchové, zrakové bludy, přílišná vztahovačnost

MENTÁLNÍ HYGIENA (PSYCHOHYGIENA)

= soubor doporučení, která vedou k udržení nebo prohloubení duševní pohody a rovnováhy

- Psychická stránka stejně důležitá jako tělesná hygiena
- Vnitřní rovnováhu mohou narušit: nesoulad, konflikt, vztahy, práce, péče o sebe (způsob trávení volného času, životospráva, zdravé sebepojetí)
- Neúspěch v jedné oblasti může dočasně nahradit úspěch v jiné, pak problémy překonáváme snadněji
- Někdy ale máme pocit, že se hroutí všechny oblasti
- Zásady :
 - Vhodné uspořádání volného času v souladu s **výkoností křivkou** (v určitých hodinách jsme biologicky připraveni podávat výkon)

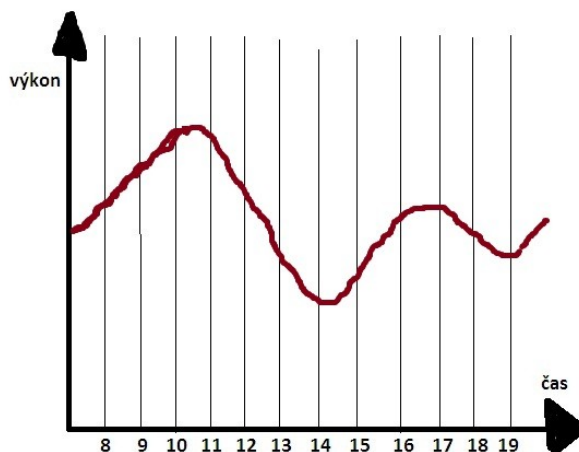
- Výkonnostní vrcholy – nevhodnější k práci, aktivitě, či učení
- Metody duševní hygieny nás učí nepříjemných situacím (onemocnění, strádání, tréma,...) čelit, vyrovnávat se s povinnostmi a získat tím realističtější přístup k životu (neodsouvat povinnosti)
 - Změna chování prostřednictvím **změny myšlení, přeladění nálady**, zlepšení koncentrace, uvolnění těla atd.
 - **AUTOSUGESTIVNÍ POSTUPY**: intenzivní představa má vliv na psychiku = pozitivně formulované jednoduché věty, které si člověk opakuje
(Dodržovala jsem plán aplikace z telefonu, ten půlmaraton musím uběhnout!! :D)
 - Tato metoda může být neúspěšná při příliš urputném praktikování nebo v nevhodné situaci (když už je moc pozdě, třeba před zkouškou)
 - **POZITIVNÍ IMAGINACE NÁSLEDKŮ**
 - Představujeme si kladné a pozitivní řešení situace (pokud si budeme opakovat, že nezvládneme referát před třídou, pravděpodobně se nám udělá „knedlík v krku“)
 - **RELAXAČNÍ TECHNIKY**
 - zmírnění nervozity, zlepšení koncentrace, aktivace organismu (provázanost tělesné a psychické stránky)
 - nervózní člověk má ztuhlé svalstvo, je nutné uvolnit psychiku a tím i svaly
 - k tomu je třeba odpočinek ve všech formách (četba, poslech hudby, sport, fujky, fujky, fyzická práce)
 - tělesná aktivita, např. jóga je nácvik uvolnění
- významné nepsychologické metody duševní hygieny jsou úprava životosprávy a zdravý životní styl

ASERTIVNÍ JEDNÁNÍ

- způsoby jednání
 - pokažená gramofonová deska: stále dokola, bez negativních emocí opakuji svůj požadavek
 - otevření dveře: akceptace kritiky, nikoliv negativních pocitů a skrytého vzteku
 - selektivní ignorace: reakce pouze na konkrétní kritiku, nikoliv na všeobecné a nicneřikající nadávky
 - přijatelný kompromis
 - dotazování: po vyslechnutí kritiky se ptám na otázky
 - zpětná vazba: mrzí mě, že jsi udělal něco + popis pocitů a emocí
- mám právo:
 - Posuzovat své chování, emoce s povinností k odpovědnosti nést důsledky
 - Nenabízet omluvy a výmluvy pro ospravedlnit se
 - Posoudit vlastní odpovědnost za cizí problémy
 - Dělat chyby a nést za ně odpovědnost
 - Říct: „já nevím“
 - Být nezávislý na dobré vůli druhých
 - Dělat nelogická rozhodnutí
 - Říct „já ti nerozumím“
 - Říct „je mi to jedno“

VYTVOŘENÍ ZDRAVÉHO ŽIVOTNÍHO STYLU

- zdravý životní styl
 - **vyvážený vzorec života** - aktivity pracovní, tělesné, intelektuální, sociální, duchovní, kulturní, tělesné
 - Sociální podpora – jednání (submisivní, asertivní, agresivní)

/8/ SOCIÁLNÍ SKUPINY /8/

Základní struktura:

- ✚ *Typy sociálních skupin*
- ✚ *Sociální seskupení a agregáty*
- ✚ *Rodina jako sociální skupina*
- ✚ *Masová společnost*

- Sociální skupina
 - Sociologický pojem označující sociální útvar
 - Sociální útvar
 - Tvoří ho dva a více lidí, kteří mají vzájemně se doplňující a podmiňující role
 - Má části
 - Strukturální význam
 - Členy navzájem spojuje komunikace a normy
 - Má vnitřní organizaci
 - Neexistuje izolovaně, vždy vzniká v širším sociálním kontextu
 - Členové zauímají různá místa na horizontální i vertikální ose

✚ Typy sociálních skupin

- Podle velikosti skupiny
 - Malá skupina
 - 2/3 – 30 lidí
 - Členové se znají osobně, setkávají se tváří v tvář
 - Rodina, třída
 - Velká skupina
 - Více než 30 lidí
 - Členové se navzájem neznají, nemusí se setkávat tváří v tvář
 - Národ, fanoušci sportovního týmu, všichni obyvatelé planety
- Podle pravidel ve skupině
 - Formální
 - Přesně daná pravidla, která jsou často zapsaná
 - Zpočátku se členové neznají, ale postupně se poznávají a skupina tak může získat některé neformální rysy
 - Nově vzniklá třída, zaměstnanci v jedné firmě
 - Neformální
 - Pravidla vznikají spontánně
 - Osobní vztahy mezi členy
 - Skupina přátel
- Podle vstupu do skupiny
 - Primární
 - Narodíme se do ní nebo přirozeně do ní patříme
 - Formují se základní složky osobnosti
 - Rodina, národ
 - Sekundární
 - Členy se stáváme časem z vlastního rozhodnutí nebo zájmu
 - Trestanci, zájmové oddíly, třída

- Podle vztahu jedince ke skupině
 - Referenční
 - O její členství stojíme, ale nemusíme nutně být členem
 - Považovány za exkluzivní
 - Anglické pánské kluby, svobodní zednáři, FC Barcelona
 - Členské
 - Člověk je členem, ale nemusí o členství stát
 - Rasa, národ, rodina

Sociální seskupení a agregáty

- Specifická sociální seskupení
 - Volnějši a rozptýlenější než sociální skupiny
 - Náročné je vymezit podle znaků
 - Nejsou tolik soudržné
 - Oproti tomu sociální skupiny lze vymezit poměrně jasně
- Typy sociálních seskupení
 - Shluk
 - Dočasné náhodné seskupení
 - Lidé na zastávce nebo v obchodě
 - Agregát
 - Seskupení, které se vztahuje k jedné instituci, ale členové se nemusí nutně sejít dohromady
 - Všichni studenti Univerzity Karlovy, všichni věřící jedné konkrétní církve
 - Veřejnost
 - Část obyvatel státu, na niž se obrací média a politikové a snaží se získat její zájem
 - Populace
 - Výsek obyvatelstva podle konkrétního znaku
 - Statistická kategorie
 - Obyvatelé od 20 do 30 let, svobodné matky
 - Komunita
 - Lidé žijící na stejném místě – jsou na sobě nějakým způsobem závislí a společně hospodáří
 - Často má zvláštní pravidla
 - Hodnoty a ideály komunity
 - Hippie, squateři, kolotočáři, alternativní zemědělci
 - Dav
 - Velké množství lidí, kteří se sejdou při nějaké konkrétní příležitosti
 - Chování člověka v davu
 - Velmi specifické
 - Díky anonymitě padají zábrany
 - Chová se tak, jak by se normálně nechoval
 - Emotivní
 - Snadno zmanipulovatelné
 - Přejímáme emoce davu
 - Zkoumal ho Le Bon
 - Demontrace, diváci na koncertech, prchající dav

✚ Rodina jako sociální skupina

- Rodina
 - Skupina lidí, kteří jsou pokrevně příbuzní
 - Spojuje je příbuzenský a emocionální vztah
 - Malá, primární, neformální skupina
- Typy rodin
 - Úplná a neúplná
 - Úplná
 - Tvoří dva rodiče a jejich děti
 - Neúplná
 - Chybí jeden ze článků úplné rodiny
 - Užší a širší
 - Užší
 - Rodiče a děti
 - Širší
 - Užší rodina a další příbuzenstvo
 - Orientační a prokreační
 - Orientační
 - Rodina, do které se narodíme
 - Vychovává nás
 - Dává nám orientaci ve společnosti
 - Prokreační
 - Rodina, kterou sami vytvoříme
 - Patriarchální a matriarchální a rovnostářská
 - Patriarchální
 - Řídí otec
 - Matriarchální
 - Řídí matka
 - Rovnostářská
 - Rozhodování spravedlivě rozdělené
 - Monogamní a polygamní
 - Monogamní
 - Jeden otec a jedna matka
 - Polygamní
 - Polygynní
 - Více žen
 - Polyandrická
 - Více mužů
- Funkce rodiny
 - Biologicko-reprodukční
 - Rodina má přivádět na svět nové děti
 - Místo, kde se legálně uspokojují sexuální potřeby
 - Ekonomická
 - Rodina je hospodářská jednotka společnosti
 - Výchovná, socializační
 - Rodina pomáhá dítěti v socializaci a vychovává ho

- Emoční /emocionální/
 - Člověk se naučí mít někoho rád, i když ho ten dotyčný štve
 - Člověk cítí, že ho někdo má rád, i když toho dotyčného štve
 - Výchova k citovému životu
- Krize rodiny
 - Důvody
 - Ekonomické
 - Lidé se obávají, že by rodinu neživili nebo by jejím členům nemohli dopřát životní úroveň, která je standardní v dané společnosti
 - Odmítají přivádět na svět děti
 - Změna postavení ženy ve společnosti
 - Původně ženy zůstávaly v domácnosti a staraly se o děti
 - Snadnější rodiny zakládat i udržovat
 - Dnes ženy usilují o kariéru
 - Nastává komplikovaná situace ohledně rodiny
 - Zeslabení sociální kontroly
 - Dříve bylo ze strany společnosti dbáno na to, aby se děti rodily jen v rodinách
 - Ze strany církve
 - Nemanželské děti byly odsuzovány
 - Tlak na zakládání rodiny
 - Rodiny fungovaly alespoň navenek
 - V dnešní době vnímáno jinak
 - Společnost ateistická – zmizel vliv církve
 - Demografické
 - V různých ročnících je různý počet a různé zastoupení mužů a žen
 - Omezený výběr
 - Mezi manžely je v průměru 4 roky rozdíl
 - Přehnaná očekávání
 - To, co člověk od rodiny očekává
 - Očekávání je ovlivněné romantickými romány, seriály, filmy a telenovelami
 - Očekávání se nenaplní
 - Řešení
 - Únik z manželství

Masová společnost

- Vznikla na přelomu 18. a 19. století
 - Souviselo to s rozpadem stavovské společnosti
 - Důvody
 - Zrušeno nevolnictví – lidé se začali stěhovat, uvolnili se těsné svazky (cechy, obce, panství)
 - Z obyvatel se stává nestrukturovaná masa
 - Mizí vztahy malých skupin a střídají je neviditelné vztahy
- Neblahé účinky masové společnosti
 - Jan Keller

- Každý člověk má potřebu někam patřit, - v masové společnosti se nemá s čím ztotožnit – ztotožňuje se s ideologiemi
- Původně každý zodpovídal za něco konkrétního – v masové společnosti ne – přistupují cynicky k hodnotám
- Masová organizace sociální oblasti – zdravotnictví, školství, cestování
- Stává se zákonitostí kvantita na úkor kvality
 - V rámci demokracie, demokracie v masové společnosti je tyranie průměrných
- Ortega Ygasset
 - „Masa je člověk průměrný, je jen jednotvárností, je pak kde kdo, je to člověk, který se neliší od ostatních lidí a pouze v sobě opakuje rodový typ.“
 - „Davem je všechno to, co si ze zvláštní důvodu necení sebe sama, ani ve zlém ani v dobrém, cítí se být jako druzí a radují se z toho.“
 - Dílo *Vzpouřa davů*

8. MO: Sociologie jako věda

- *societas* – společnost, *logos* – věda => vědní disciplína, která se zabývá společenskými jevy (kriminalita), vztahy (kooperace) a procesy (revoluce, socializace)
- společnost můžeme chápat
 - a) souhrn všech bytostí
 - b) malé sociální útvary
- zakladatel **AUGUST COMTE**
 - zabýval se otázkou sociální statiky – tzn., jak se ve společnosti udržuje řád a sociální dynamiky – společenský vývoj
- věda vzniká v **19. století**
- **empiricko – teoretická** věda
- věda vychází ze zkušenosti (= *empeiria*), popisuje společenské jevy = fce empirická a zároveň vysvětluje výskyt určitých jevů = fce teoretická
- před vznikem sociologie je období ozn. jako **protosociologie** – v rámci filozofie se řešily sociologické otázky (Platón)
- **PLATÓN**
 - starověk
 - rozdělil společnost na – vládce, strážce a výrobce
 - dobro má být cílem lidstva
 - každá skupina má určitou ctnost
 - euganická opatření - „vylepšení společnosti“ – doba před naším letopočtem, myšlenka se pak uchytila ve 20. století n.l.
 - výrobci, řemeslníci
 - smyslovost a pudovost převládá; díky nim se rozvíjí ekonomika
 - má být vychována k uměřenosti
 - válečníci
 - vůle a ušlechtilé vášně, ochotni vše obětovat pro čest, statečnost, žijí spartánsky, nemají mít majetek,
 - vládci
 - filozofové, kteří hledají pravdu, vědí, co obec potřebuje měli být vybráni z řad nejlepších strážců (2. vrstva)
 - neměli mít uznání ani majetek, nemělo jim jít o čest, rozumová složka duše
- **ARISTOTELES**
 - řecký idealistický filozof, Platonův žák
 - střední vrstva zajišťuje stabilitu
- **MOORE**
 - anglický kancléř, doba Jindřicha VIII., renesance
 - představitel renesanční utopie – ve svém díle popisuje život lidí na ostrově „Utopia“, kde funguje ideální společnost bez soukromého vlastnictví
 - Francouzský kalvinismus – hugenoti
 - Bitva tří Jindřichů (Jindřich Navarský, manžel dcery Kateřiny Medicejské, Markéty + syn Kateřiny Jindřich III. + Jindřich Guis dosazený katolíky)
 - 1598 edikt Nantský – Hugenoti zrovnoprávnění s katolíky, jediný přeživší Jindřich Guis konvertuje ke katolíkům, aby si udržel Paříž, zakládá Bourbonskou dynastii
- **THOMASO CAMPANELLA**
 - utopistické dílo Sluneční stát

1. vývojové období soc. - KLASICKÉ/OBDOBÍ VELKÝCH TEORIÍ/VÝZNAMNÝCH OSOBNOSTÍ

- 40. léta 19. století do 20. let 20. století 1840 – 1920
- geografický determinismus – společnost závisí na zeměpisném místě a podmínkách na daném místě
- antroporasová teorie – vysvětluje společnost z rasové předurčenosti
- psychologická teorie – společnost závisí na psychických dispozicích individuů a od chování jednotlivců
- ekonomický determinismus

KAREL MARX A FRIDRICH (BEDŘICH) ENGELS

- přelom 19. a 20. století, **TŘÍDNÍ TEORIE**
- vykládají společnost podle toho, jak vyrábí = materiální základna; umění, věda, právo = nadstavba
- materiální základna tedy určuje společnost
- dějiny dělí na společensko-ekonomické formace:
 - prvobytně pospolná – pravěk, rovnocenná společnost
 - otrokářská společnost – starověk, otroci x otrokáři
 - feudální spol. – šlechta x poddaní (vrcholný středověk)
 - kapitalistická spol. – buržoazie x proletariát
 - komunistická spo. – 1. etapa socialismu; rovnocenná společnost
- **třída** = skupina lidí, která vlastní výrobní prostředky; třída, která má prostředky vykořisťuje ty, co prostředky nemají - nadhodnota
- **teorie odcizení**
 - např. dělník, který se odcizuje sám sobě
 - podle Marxe při jeho práci je absence seberealizace, protože vykonává nekreativní práci (dělá něco, co ho nebaví)

ÉMILE DURKHEIM

- zabýval se otázkou dělby práce, sebevraždy
- zavedl do sociologie pojem **anomie** = stav ve společnosti, kdy neplatí normy; nastává v době občanských válek, po revoluci

- stratifikační teorie

MAX WEBER

- za předmět sociologie považoval sociální jednání, které má být smysluplné a prospěšné pro společnost – má se tedy zaměřit na nějaký cíl
- odmítá pojem třída (zavedli ho K. Marx a B. Engels)
- přichází se svým pojmem **strata** = vrstva/skupina lidí, která zaujímá určité postavení na společenském žebříčku
- **status** = postavení na spol. žebříčku, každý ho má
- **mobilita** = pohyb po spol. žebříčku

WILFREDO PARETO

- zabýval se otázkou politické elity, ideologických deformací (komunismus, nacionalismus)
- Paretovo pravidlo 80-20. 80 procent výtěžku přichází od 20 procent zákazníků (V Itálii té doby 20 procent lidí vlastnilo 80 procent majetku)

GEORGE SIMMEL

- zabýval se otázkou peněz, městským způsobem života, módy

HERBERT SPENCER

- společnost přirovnal k biologickému organismu a jeho vývoji (od nejjednoduššího ke složitějšímu)
- **organicismus** = aby společnost mohla fungovat, musí v ní být součinnost

2. etapa – OBDOBÍ VELKÝCH VÝZKUMŮ

- období mezi světovými válkami 20. – 30. léta 20. století
- rozvoj především v Americe
- **Chicagská škola**
- výzkum konkrétních jevů **v terénu**, zkoumá problémy v praxi -> teorie vznikají na základě praxe nikoliv podle logiky (jako tomu bylo v prvním období)

- studovali normální a patologické jevy ve společnosti (nezaměstnanost, kriminalita, prostituce, sebevraždy, alkoholismus)
- zkoumají se **mikrosociální** problémy (rodin, institucí)
- rozvíjí se klasické metody výzkumu – **pozorování, dotazování**
- **respondenti** = dotazovaní lidé

3. etapa – OBDOBÍ VELKÉHO HLEDÁNÍ

- období po druhé světové válce
- zkoumají **v terénu**, ale rovněž vznikají i **teorie**
- **strukturní teorie = funkcionalismus**

PARSONS

- o ve společnosti rozděloval prvky **eufunkční** = udržují společnost ve vztahu rovnováhy, a **disfunkční** = narušují společnost
 - o lidé mají ve společnosti různé **role**, které mají různý význam pro celek (společnost)
 - o role jsou dosažitelné jedinci s různými předpoklady
 - o **funkční sociální nerovnost** – každý má šanci na společenský vzestup
- **interpretativní sociologie**
 - o vzniká v 60. letech
 - o zabývá se obyčejným způsobem každodenního života
 - o nedělala velké výzkumy
 - o jedinec je situován do společenských vztahů, rozmanitě je interpretuje – určitým způsobem jim rozumí nebo také ne a podle toho jedná
 - o navrací se k teorii K. Marxe a M. Weberovi
 - o sociologie je věda, která je **multiparadigmatická** = není shoda v tom, co je předmětem sociologie a jaké metody a nástroje používat
 - o **paradigma** = způsob/hledisko jak se chápe podstata společnosti a co v ní považovat za hl. téma sociologie
 - **konsenzuální paradigma**
 - o **konsenzus** = něco co se domluví
 - o odmítají tedy konflikty (ten je patologický)
 - o ve společnosti je důležitá určitá shoda a určitá pravidla, aby mohla fungovat
 - o úkolem sociologie – jak se konsenzus zachovává a porušuje
 - o zkoumají změnu a konflikt = **patologické jevy**
 - o předchůdce **COMTE**, představitel **PARSONS** a **MERTON**

MERTON

- přišel s pojmem **dysfunkce** = neplnění funkcí – úřad napomáhá občanům města, snaží se udržet místa
- nezamyšlené způsoby jednání:
 - o zjevné = **manifestní**
 - o skryté = **latentní**
- **konfliktualistické paradigma**
 - o zabývá se otázkou změny a vývoje, nezkoumají instituce ale o moc a zájmy skupin, uznávají konflikt
 - o představitel **MARX** a **DAHRENDORF**

DAHRENDORF

- zkoumal společnost ve 20. století, zabýval se revolucemi v roce 1898 v Evropě
- moderní společnost vytvořila pevnou střední vrstvu = spokojená většina
- ve spol. ale také třída menšiny – dolní -> přistěhovalci, pro které je typická ghetizace, bez občanských práv, sociální a mravní bída, nízké vzdělání
- Moderní sociální konflikt - dílo
- **interpretativní paradigma**

- snaží se porozumět, jak si lidé vykládají fungování světa a jak to ovlivňuje jejich chování
 - fenomenologická sociologie
 - zkoumá každodenní život, svět obyčejných lidí při změně, která přiměje člověka k přemýšlení o světě
 - dramaturgická sociologie
 - člověk se ve společnosti přetvařuje (pokud chce vypadat dobře před ostatními lidmi), v okamžiku neúspěšné role se distancuje
 - symbolický interakcionismus
 - chováme se podle toho, jak si vykládáme svět, jaký výklad připisujeme k našemu chování
 - záleží jen na nás, jaký je náš svět
 - etnometodologie
 - hlavní otázka – jak je chápán svět kolem nás
- **česká sociologie**
 - Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš, Emanuel Chalupný, Jan Keller, Jiřina Šiklová

VZTAH SOCIOLOGIE K DALŠÍM VĚDÁM

- filozofie – do 19. století byla její součástí; dodává východiska, obecný pohled na svět a člověka
- kulturní antropologie – zkoumá kulturní odlišnosti
- ekonomie – zkoumá chování lidí na trhu; řada soc. teorií je inspirována ek. pravidly směny
- psychologie (hlavně sociální) – zkoumá motivy sociálního jednání a socializace; historie – zkoumá vývoj společenských formací a institucí
- demografie – zkoumá porodnost, urbanizaci, migraci v různých společnostech
- politologie – zkoumá zájem o moc a politickou socializaci
- jazykověda – rozbor jazyka různých skupin
- matematika a statistika – zpracovávání výsledků a výzkumů
- ekologie – životní prostředí má přírodní a sociální složku

Funkce sociologie

- kritická
 - zpochybňuje předsudky a fundamentalistické názory, že někdo ví vše a správně
 - problematizuje samozřejmé vidění světa
 - přispívá ke kultivaci lidského potenciálu, osvětě a vzdělání
- poznávací a praktická
 - na základě výzkumu navrhuje možnosti reforem
 - snaží se společenské jevy nejen popsat, ale také vysvětlit a porozumět jim
 - při využívání v poradnách nebo v podnicích hovoříme o terapeutické, resp poradenské funkci
- ideologická
 - účelové výzkumy mohou sloužit k podpoře nebo kritice jistého společenského jevu

Omezení sociologického poznání

- většina zjištění platí jen pro určitou společnost
- na rozdíl od přírodních zákonů platných všude na světě jsou sociální jevy ovlivňovány konkrétní kulturou, sociální strukturou, systémem institucí a proměňující se v čase
- přestože hlásá hodnotovou neutralitu, podléhá subjektivním vlivům a tlakům vládnoucí ideologie
- zjištěné zákonitosti jsou pouze pravděpodobnostní (stochastické)

Disciplíny

- podle oborů rozlišujeme velké množství odvětvových sociologií
- sociologie sociální stratifikace – rozvrstvení společnosti, nerovnost a sociální žebříček
- soc. sociální kontroly a deviantního chování – co je normální a kdo to stanovuje
- soc. politiky
- soc. kultury a umění
- soc. pohlaví (gender)
- soc. lidských sídel

METODY A TECHNIKY SOCIOLOGICKÉHO VÝZKUMU

- úlohou výzkumu je řešení problémů
 - o teoretických – vysvětlení, proč společnost funguje právě takto; např. který stratifikační model je správný
 - o praktických (sociálních) – co daná společnost pociťuje jako problém, co nefunguje podle představ většiny obyvatel
- cílem výzkumu může být odhalení problému – explorace, diagnostika, jeho popis - deskripce, vysvětlení – explanace a doporučení pro praxi – sociotechnika
- pro všechny účely je nutné sesbírat správná a pravdivá data
- srovnání výsledků jednotlivých výzkumů, kontrola kritickoteoretickou diskuzí a konfrontací závěrů s praxí
- doplňování obrazů z mnoha úhlů pohledů – zásada komplementarity

Výzkumné strategie

- **kvantitativní**
 - o sběr hromadných dat od mnoha lidí
 - o výhodou je možnost zobecnění na větší populaci
 - o s velkými agregáty lidí lze pracovat jako se soubory statistických jednotek, popsat obecné zákonitosti a vyvracet (falzifikovat) nebo potvrzovat (konfirmovat) hypotézy
 - o mimo zájem však stojí pochopení motivů lidí, porozumění konkrétním osobám a jejich osudům
 - o tento typ výzkumu poskytuje relativně málo informací o velkém množství lidí
 - o data se zpracovávají podle statistiky, hledají se korelace (souvislosti) mezi dvěma jevy, případně kauzální souvislosti
- **kvalitativní**
 - o na méně případech se snaží o důkladnější popis a porozumění
 - o poskytuje velké množství informací o málo lidech
- ve výzkumu se obě výše informace často kombinují
- pro výzkum musí být promyšlený projekt, který obsahuje:
 - o přípravnou fázi – upřesnění problému, výběr metod a technik
 - o realizační fázi – samotný sběr dat
 - o závěrečnou fázi – zpracování a vyhodnocení dat, publikování závěrů
- řadu jevů ze sociální teorie nelze měřit přímo, musíme volit různé ukazatele (např. příjem, prestiž a moc ukazující na sociální status)
- aby byly výsledky u různých respondentů srovnatelné, snaží se výzkumníci sestavit standardizované nástroje
- z finančních a organizačních důvodů se šetření obvykle neprovádí na celé populaci, ale jen na vzorku (cenzus – sčítání lidu a šetření na malých populacích)
- vzorek musí být dostatečně velký (800 – 2000 respondentů) a reprezentativní
- reprezentativnost zaručuje buď náhodný výběr nebo kvótní – výběr respondentů podle věku, pohlaví, vzdělání apod.

Základní techniky sběru dat

- analýza dokumentů – oficiální (statistiky, zákony) X neoficiální (dopisy, deníky); kvantitativní (kolikrát se vyskytuje výraz) X kvalitativní
- sekundární analýza – na základě dříve sesbíraných dat se hledá odpověď na nově položenou otázku
- dotazník – otázky pokládány písemnou formou, nebo je tazatel čte a zaznamenává; lze provádět i telefonicky nebo rozesílat poštou
- rozhovor – osobní styk s respondentem (standardizovaný/nestandardizovaný)
- anketa – několik málo otázek položených veřejnosti, kdy odpovídá, kdo chce (nereprezentativní vzorek – výsledky bývají často zkreslené)
- pozorování – sledování chování a jednání, hůře postihuje vnitřní pohnutky
- experiment – snaží se kontrolovat všechny vlivy prostředí, pozoruje reakce na změnu nezávislých proměnných; jeho použití v sociologii omezuje etické požadavky a velký počet působících proměnných
- projektivní techniky – promítnutí vnitřních představ, tužeb, skrytých emocí, kterých si zkoumaná osoba nemusí být vědoma, do situace navozené jednoduchým podnětem (obrázek, vyprávění, které se má dokončit)
- analýza sociálních sítí – zjišťuje, jaké jsou kanály komunikace a spolupráce v jisté skupině nebo lokalitě

- sociometri – odhaluje vztahy a postavení ve skupině
- panelové šetření – opakované testování stálého souboru respondentů, sledování vývoje jejich preferencí
- případová studie (kazuistika) – popis jednoho případu (město, podnik, skupina); na základě několika kazuistik lze zobecňovat a srovnávat
- výzkumník by měl respektovat etická pravidla
- neetičnost výzkumníků vede k tzv. zamoření terénu > respondenti nechtějí spolupracovat

/9/ PŘÍRODA, KULTURA, SPOLEČNOST /9/

Základní struktura:

- ✚ *Vztah přírody a společnosti*
- ✚ *Sociologické pojetí kultury*
- ✚ *Masová kultura*
- ✚ *Environmentální problémy*

- Kultura
 - Colere – vzdělávat, pěstovat, obdělávat
 - Vše, co je výsledkem záměrné a tvořivé činnosti člověka
 - Vše, co nevytvořila sama příroda
 - Kultura hmotná
 - Hmotné produkty člověka
 - Kultura nehmotná
 - Myšlenky, názory a zvyky
 - Kultura normativní
 - Etika, morálka, právo a etiketa

✚ Vztah přírody a společnosti

- Příroda a kultura se navzájem ovlivňují
 - Výsledek – životní prostředí
 - Základem životního prostředí je příroda a později do něj zasahuje člověk
 - Zásahy člověka
 - Pozitivní
 - Tvoří kulturní krajinu
 - Nejlepší předpoklady dané přírody jsou doplněny tím nejlepším, čeho je schopen člověk
 - Negativní
- Vliv přírody na kulturu
 - Geologické vlivy
 - Příroda utváří ráz krajiny – vliv na to, z čeho se bude stavět
 - Horská stavení – dřevo – v blízkosti lesů
 - U řek – z cihel – v blízkosti písek
 - Klimatické vlivy
 - Klima ovlivňuje zaměření architektury
 - Klima ovlivňuje podobu náboženství a umění
 - Demografické vlivy
 - Demografie sleduje proces reprodukce lidských populací
 - Může dojít k vymření nebo přemnožení
 - Dekadence
 - Kultura upadá, vymírá
 - Římská a sovětská kultura
 - Vitální kultura

- Vliv kultury na přírodu
 - Původně jen minimální
 - V dobách, kdy byl člověk sběratel a lovec
 - Zásadní až osudový vliv na přírodu
 - Když se člověk stal zemědělcem
 - Člověk a kultura poškozují přírodu
 - Nebezpečné pro člověka – sám je součástí přírody
 - Současnost
 - Globální ekologická krize

Sociologické pojetí kultury

- Zabývá se soužitím kultur a etnik
- Majoritní kultura
 - Kultura početnějšího etnika
- Minoritní kultura
 - Kultura početně slabšího etnika
- Subkultura
 - Kultura malého počtu lidí
 - Vzniká v rámci majoritní kultury
 - Záměrně odlišná od majoritní kulturní
 - Squateři
- Kultury by měly vedle sebe žít bez předsudků
- Předsudky se můžou vyvinout v xenofobii
 - Hrůza z něčeho jiného či odlišného
- Strategie soužití různých kultur
 - Asimilace
 - Menšinová přijme zvyky většinové a nakonec splynou
 - Češi a Romové
 - Tavicí kotel /salátová mísa
 - Kultury se navzájem ovlivňují, přibližují a mísí
 - Některé rozdílů mezi nimi nezmizí
 - Spojené státy americké
 - Multikulturní společnost
 - Kultury žijí vedle sebe a inspirují se od sebe, ale každá zůstává autentická

Masová kultura

- V masové společnosti je masifikováno vše – i kultura
- Oslabená tradice
- Posílené vrstevnické vztahy
 - Díky tomu se s lidmi snadno manipuluje – tradice zmanipulovat téměř nejdou
- Mýty masové kultury
 - Mýtus seberealizace
 - Každý by si měl splnit své sny, práva na kariéru a to bez odpovědnosti vůči celku
 - Mýtus růstu životní úrovně
 - Pokud neroste životní úroveň, tak je něco špatně
- Masová média

- Média, která najednou dokážou najednou oslovit velkou skupinu lidí, aniž by se tito lidé navzájem znali, mohli spolu konzultovat, co přijímají a museli vyvíjet jakoukoli aktivitu

✚ Environmentální problémy

- Znečištění
 - Lidská společnost produkuje nerozložitelné nebo těžko recyklovatelné materiály a spotřebovává jich čím dál tím více
 - Čím dál více využívá předměty jednorázově
 - Problém s ukládáním odpadu
 - Negativní důsledky
 - Zátěž pro životní prostředí
 - Má vliv na zdroje pitné vody
 - Má vliv na čistotu půdy
 - Negativní vliv na zdraví člověka
 - Energeticky a ekonomicky náročné
 - Další zdroje znečištění
 - Umělá hnojiva
 - Automobilová a letecká doprava
- Globální oteplování a s ním související skleníkový efekt
 - Zvýšená produkce skleníkových plynů
 - Methan a oxid uhličitý
 - Plyny se uvolňují do atmosféry – nestačí se rozkládat – vzniká vrstva, která propouští sluneční paprsky k zemi, ale už je nepropouští zpět skrze atmosféru – dochází k oteplování
 - Následky
 - Tání ledovců a následné povodně
 - Změna klimatu
 - Výkyvy počasí
- Ozonová díra
 - Ozonová vrstva je součástí stratosféry – je tam zvýšený obsah ozonu, který chrání planetu před UV zářením
 - Ozonová díra je tam, kde je ozonová vrstva výrazně oslabena
 - Póly planety
 - Následek
 - Propouštění škodlivých paprsků
 - Zvýšené riziko rakoviny kůže
 - Příčiny
 - Freony
 - Plyny, které se dříve používaly v lednicích, sprejích a barvách
 - Evropa – nesmí se vyrábět
 - V jiných částech světa se může vyrábět
 - Evropské firmy je nechávají vyrábět jinde
- Snižování biodiverzity
 - Biodiverzita
 - Druhová rozmanitost
 - Následkem činnosti člověka ubývá biologických druhů na zemi
 - Kácení pralesů
 - Zavádění monokultur

- Druh, který vyhynul, se nepodaří vrátit
- Čím rozmanitější skladba systému, tím je systém životaschopnější
- Čím je nižší biodiverzita, tím menší je životaschopnost země jako celku
- Člověk je součástí ekosystému
- Některé druhy, které mizí, jsou zatím nepopsané – mohlo by se stát, že některé z nich mohou lidstvo využít jako léky, ale nezná je – můžou umřít dříve, než to zjistíme
- Ubývání fosilních paliv
 - Čerpání energie z neobnovitelných zdrojů
 - Dochází zásoby ropy a zemního plynu
 - Následek vyčerpání
 - Zhroucení evropské a americké civilizace
 - Problém
 - Iracionální zavádění elektráren, které čerpají z obnovitelných zdrojů
 - Sluneční panely
 - Postaveny na zemědělské půdě
- Zásady trvale udržitelného rozvoje v každodenním životě
 - Třídění odpadu
 - Podpora ekologicky příznivých způsobů dopravy
 - Chodit pěšky, na kole, používání veřejné dopravy
 - Úprava životního stylu od konzumu k odpovědnosti
 - Podpora alternativních zdrojů energie
 - Ochrana živočišných druhů
 - Podpora šetrných způsobů výroby a zemědělství
 - Při nákupu věnovat pozornost označením a materiálu obalu

9. MO: Příroda, kultura, společnost

- **Člověk:**
 - a) Živočich – přírodní bytost, biologický druh
 - b) Společenská, sociální bytost
- **Odlíšnost od zvířete**
 - ✓ Verbální komunikace
 - ✓ Kooperativní a uvědomělá činnost
 - ✓ Víra
- příroda – všechno kolem nás, do čeho nezasáhnul člověk X umělá příroda
- kultura – vše, co vzniklo záměrnou lidskou činností a společností, z lat. *colere* = *obdělávat, pěstovat, vzdělávat, ctít*

Přírodní faktory působící na společnost

Příroda jako souhrn biologických faktorů má vliv na společnost

(PŘÍRODA → SPOLEČNOST)

1. Faktory
 - DEMOGRAFICKÉ
 - sktruktura obyvatel podle pohlaví a věku nebo počtu dětí, porodnost
 - věda o obyvatelstvu
 - GEOGRAFICKÉ
 - Klimatické poměry, nerostné suroviny, reliéf krajiny, zeměpisná poloha
 - BIOLOGICKÉ
 - Rozdíly mezi lidmi jako individui (věk, pohlaví, dědičnost), nelze ovlivnit

Příhodné přírodní poměry (ale i politická víra) jsou předpokladem pro vznik a fungování vyspělé společnosti. Proto civilizace od počátku věků vznikaly kolem úrodných území (Indie - Indus, Čína - Chuangchen, Babylon, Egypt - Nil...)

- ➔ Přírodní poměry podmiňují rychlost tempa a vývoje historického procesu a vývoje (protože společnost je závislá na přírodních podmínkách)
- ➔ Naturalistický směr = geografický determinismus
„jeden nebo všechny přírodní faktory bezprostředně souvisí s vývojem společnosti“

Destruktivní působení člověka na přírodu - nejzávažnější ekologické problémy

(SPOLEČNOST → PŘÍRODA)

Lidská činnost a jeho zásahy do přírody → přizpůsobování vlastním potřebám → **druhá příroda** → ekologická krize

1. etapa: pravěk

- neproduktivní hospodářství, lovci a sběrači, povětšinou na území Afriky
- nepříliš silné ovlivňování přírody,
- počátky lidské existence; člověk je závislý na přírodě
- **MINIMÁLNÍ ZÁSAHY DO PŘÍRODY**

2. etapa: starověk

- produktivní hospodářství, počátky existence pastevců x rolníků → první velká dělba práce
- **neolitická revoluce** (přechod od lovu a sběru k pěstování a chovu)
- žďáření → úrodná pole → setba obilí (pšenice) → zásoba
- dochovávání nedospělých mláďat, až později úmyslný chov = domestikace, cyklické zemědělství
- **LOKÁLNÍ POŠKOZENÍ**

3. etapa: středověk

- vznik organizované společnosti, pravidel, městských států (dělba práce)
- stavba zavlažovacích systémů a hrází (staroorientální státy se zavlažovacím systémem)
- Sumerové – městský stát; na území Mezopotámie – Eufrat a Tigris
- člověk chce ovládnout přírodu – **VĚTŠÍ ZÁSAHY DO PŘÍRODY**

4. etapa: 19. století

- období **průmyslové revoluce** (její počátek v Anglii), která souvisí s vznikem manufaktur, továren, práce strojů, růst výroby

- železnice, parní stroj, lokomotiva, jména Watt (parní stroj), Stephenson (lokomotiva)
- tvorba odpadů, klesá kvalita ovzduší i čistota vody
- VELKÉ POŠKOZENÍ PŘÍRODY

5. etapa: 20. století

- **vědecko – technická revoluce**, přicházejí důsledky ekonomického bumerangu (původně pozitivně motivované zásahy člověka do přírody mají nepředvídaný negativní následek)
- vznik chemických hnojiv, klesá kvalita vody, potravin, živočichů
- nutnost **ekologické politiky** (protože začala ekologická krize = vysoký stupeň znečištění prostředí)
- **ekologické problémy:**
 - ✓ znečištění základních životních složek (voda, vzduch, půda)
 - ✓ nebezpečí vymizení určitých živočišných a rostlinných druhů – Červené knihy – seznam ohrožených druhů
 - ✓ otázka zajištění potravin požadované kvality a kvantity
 - ✓ nebezpečí vyčerpání surovin
 - ✓ přelidnění
- HLUBOKÉ NEGATIVNÍ I POZITIVNÍ PŮSOBNÍ NA PŘÍRODU

Sociologické pojetí kultury, její funkce

Kultura je velmi mnohoznačný pojem, lze si pod ním představit souhrn podpojmů jako vzdělání, umění, tradice, oblast duchovního života, etc.

Někdy termín „kultura“ používáme v množném čísle, chceme tím naznačit odlišnost kultury v místě a čase (kultury novověku, starověku, americké, rovníkové).

3 pojetí kultury

- všechno, co vytvořilo lidstvo – co vzniklo aktivní a tvůrčí činností lidstva
- užší vymezení – něco vytvořeného menším seskupením lidí (např.: jihoamerická kultura)
- nejúžší vymezení – pouze oblast estetická, umění, duchovna

ENKULTURACE

Kultura není zděděná, ale **naučená**. Slovem ENKULTURACE nazýváme proces vrůstání člověka do kultury, který souvisí se socializací

KOLEKTIVNÍ PRODUKT – lidé v sociální interakci si kulturní dědictví předávají z generace na generaci a tím zabraňují **úpadku kultury**

ADAPTIVNOST KULTURY – s časem se přizpůsobuje změnám

AKULTURA – přejímání prvků jiné kultury

SUBKULTURA – státní nejrozšířenější etnikum, dílčí kultura jedné (převažující) skupiny v rámci jednoho státu (hippies), Romové

Změna prvků mezi skupinami probíhá neustále → KULTURNÍ DIFUZE = prolínání prvků a kontakt mezi skupinami a kulturami

3 složky kultury

- materiální – památky, stavby, předměty, stroje, technologie; jak s něčím pracovat
- duchovní – náboženství, morálka, symboly, představy, tradice ← často se překrývají
- normativní – zákony, právo, věda, souhrn pravidel, morálka, ústava ←

Funkce kultury (často se různě vzájemně prolínají)

- humanizační, civilizační = úpadek kultury → úpadek lidské morálky a mravů, celkově vzdělání
- poznávací, akumulativní = kultura jako zásobárna informací a poznatků určitých oborů
- výchovná funkce = v rodině jedinec začíná poznávat, co se smí a co se nesmí
- kompenzační, relaxační
- socializační, normativní = jak se má člověk chovat

Druhy kultury

- **společná kultura lidstva**
 - všechno co bylo vytvořeno na celém světě
- **národní kultura**
 - čeho dosáhl národ ve více oblastech kultury
 - nástroje, jazyk, náboženství, představy, kultivovaná příroda, **kulturní památky**, uspořádání společnosti, písně, pořekadla, zvyky, statky = DUCHOVNÍ A HMOTNÉ KULTURNÍ BOHATSTVÍ

Nejvýznamnější kulturní památky

- ❖ památky chráněné zákonem – NKP – Pražský Hrad, korunovační klenoty, národní divadlo, Karlštejn, Český Krumlov, Přemyslovský palác v Olomouci
 - korunovační klenoty (odznak vlády a moci: Svatováclavská koruna, žezlo, jablko, korunovační roucho)
- ❖ **Památky UNESCO (na půdě OSN)**
 - jízda králů, masopustní průvody, sokolnictví => duchovní památky
 - **historické jádro Prahy**
 - 1992, Hradčany, Karlův most, kostely paláce, zahrady, baziliky, chrámy
 - **historické jádro Českého Krumlova**
 - 1992, sídlo Rožmberků (13. Století), muzeum Egona Schieleho (vídeňská secese), každoroční Slavnosti pětileté růže
 - **Historické jádro Kutné Hory**
 - 1995, Za Václava II. jediná mincovna, gotický chrám sv. Barbory, Katedrála Panny Marie v Sedlci
 - **Zámek v Litomyšli**
 - Renesanční zámek (16. st.), arkády (italští umělci), sgrafita na šítech a fasádě
 - **Lednicko-valtický areál**
 - 1996, Liechtensteinové, novogotická architektura, romanticky upravená zahrada v anglickém stylu, historický skleník, minaret
 - **Sloup nejsvětější trojice v Olomouci**
 - 35 metrů, „Olomoucké baroko“, sochař Ondřej Zahner
 - **Holašovice**
 - 1998, náves, domy ve stylu selského baroka, 7 plně funkčních historických pump (z celkových 9)
 - **Vila Tugendhat v Brně**
 - Funkcionalistická architektura, architekt Ludwig Mies van der Rohe, onyxová stěna, systém spouštění oken, klimatizace (už od roku 1928-1930, což je doba stavby)
 - **Historické jádro Telče**
 - 1992, inspirováno italskými mistry, systém rybníků, oblíbené u filmařů, kostel sv. Jakuba
 - **Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého**
 - 1994, postaven v 18. st., architekt Jan Blažej Santini, barokní gotika, tvar pěticípé hvězdy, okolo hřbitov, nedaleko zřícenina Lipnice a hrad Pernštejn
 - **Zahrady a zámek v Kroměříži**
 - Biskupský barokní zámek, pozdně renesanční zahrada, 244 metrů dlouhá kolonáda, sbírka uměleckých předmětů (Tizian, Cranach Breughel, van Dyck)
 - **Židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči**
 - Spleť uliček, tajemná stavba, doplňující je i židovský hřbitov

❖ Státní svátky

- **1. Leden – Den obnovení samostatného Českého státu**
 - slavíme od roku 2001
 - 1992, 1993 Československá federativní republika, vlastní vláda, vlády, z toho pak 2 nástupnické státy – Česko a Slovensko, premiéři Klaus a Mečiar → Václav Havel
- **1. květen – svátek práce, 1. Máj**
 - 1886 Chicago, vypuknutí stávký amerických dělníků, celodenní stávka usilující o zavedení 8 hodinové pracovní doby bez ztráty peněz. Stávký se účastnilo přes 300 000 dělníků
- **8. květen – den vítězství**
 - Konec druhé světové války v Evropě (v Japonsku: 1.9.)
 - Poslední boje ještě 11. Května (Jetřichovice), podle Ameriky a podle SSSR konec 7. Nebo 9. května
- **5. červenec – den Slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje**
 - 862-3 ze Soluně je vyslal Byzantský král Michael III., tady je přijal kníže Rostislav
 - přinesli křesťanství, šířili staroslověnštinu
 - Rostislav se bál vlivů německých kmenů (latinští kněží)
 - šíření víry ve srozumitelném jazyce (hlaholice) → tvorba vlastní církve na Velké Moravě
- **6. Červenec – den upálení Mistra Jana Husa**
 - Kazatel, proti církvi, držitel moci prohlášen za kacíře, 1411 na něj uvalena klatba a interdikt -> kázal pod širým nebem, uchýlil se na Kozí hrádek, Sezimovo Ústí, nakonec do Rakovníka

- Kritika odpustků, 1414 koncil v Kostnici, „imunita“ od Zikmunda, ale zrazen, 1415 upálen, popel vhozen do Rýna. Zesílil víru i češtinu.
- **28. Září – den České státnosti**
 - 935 zavražděn svatý Václav bratrem Boleslavem → mučedník a patron českých zemí
 - 10. Století, Václav – 3. Generace Přemyslovců, christianizace
 - Na jeho počest mu Karlem IV. Byla postavena svatováclavská kaple a je mu zasvěceno mnoho kostelů a chrámů, např. Jezdecký pomník J. V. Myslbeka
- **28. Říjen – den vzniku samostatného československého státu**
 - Z Rakousko-Uherska → nástupnický stát Československo (Masaryk, Beneš, Štefánik) 1918
 - František Palacký chtěl rovnoprávné postavení Čechů v rámci R-U (=austroslavismus)
 - Důležité udržení nového státu v rámci Rakouska, vlastní ekonomická základna, samostatnost vyhlášena na Václavském náměstí, odtržení se od Rakouska
 - 28. Října 1939 – politické demonstrace studentů proti nacistům
 - → 2 mrtvé osoby, pohřeb Jana Zapletala → další demonstrace
- **17. Listopad – den boje za svobodu a demokracii**
 - Slavíme od roku 2000
 - 17. Listopadu 1939 uzavření vysokých škol
 - 17. Listopadu 1989 – protikomunistická demonstrace, tvrdě potlačena
 - Občanské Fórum – zrušení vedoucí úlohy komunistické strany
 - Václav Havel → demokracie, Národní třída 16, nejtvrďší policejní zásah -> pamětní deska (bronzové dlaně s prsty do V a datem

❖ Osobnosti

- **Otto Wichterle** (čočky), **František Křižík** (1. elektrifikovaná trať Tábor – Bechyňka), **Diviš** (bleskosvod), bratři **Veverkové** (ruchadlo), **Seifert** (Nobelova cena za literaturu), **Heyrovský** (polarograf), **Smetana** ()
- Oskarové filmy – **Obchod na korze**, **Ostře sledované vlaky**, **Kolja** (cena), **Hoří, má panenko**, **Vesničko má středisková**, **Obecná škola**, **Želary** (nominace), **Přelet nad kukaččím hnízdem**, **Amadeus** (režie, Miloš Forman), **Poznamenání** (herec, Ivan Jandl), **Ratatouille** (scénář, Jan Pinkava), **Amadeus** (výprava a dekorace, Karel Černý), **Amadeus** (kostýmy, Theodor Pištěk, kamera, Miroslav Ondříček)
- **Komenský** (teolog, filosof, pedagog, rodina zemřela na mor, z Fulneku), **Patočka** (), **Karel IV.** (11. Český král, Lucemburk, rozený Václav, syn Elišky a Jana, manželka Blanka z Valois, Alžběta Pomořanská, Anna Falcká, Anna Svídnická, Karlův most, svatováclavská koruna), **Masaryk** (pedagog, politik, státník, filosof, 1. Prezident ČSR, „osvoboditel“, **Havel** (9. Poslední prezident ČSR, kritik komunistického režimu, politik), **Žižka** (), **Werich** (), **Hus** (), **Dvořák** (), **Čapek** (), **Němcová** ()

Bedřich Smetana (2. března 1824 Litomyšl – 12. května 1884 Praha)

- významný český hudební skladatel období romantismu
- pocházel z poměrně zámožné sládkovské rodiny, ale od raného mládí se věnoval hudbě, zejména hře na klavír a kompozici
- v padesáti letech zcela ohluchl, ale i po ztrátě sluchu dokázal složit řadu vrcholných děl
- největší popularity, a to i ve světě, dosáhla komická opera z venkovského prostředí Prodaná nevěsta
- cyklus symfonických básní Má vlast
- připomínkou festival Pražské jaro, které začíná každý rok 12. května

František Křižík (8. července 1847 Plánice (u Klatov) – 22. ledna 1941 Stádlec u Tábora)

- významný český technik, průmyslník a vynálezce
- byl nazýván českým Edisonem
- jeho neznámějším vynálezem byla oblouková lampa se samočinnou regulací
- vynalezl světelnou fontánu, zdokonalil elektrické tramvaje
- elektrické lokomotivy na trati Tábor – Bechyně, Praha – Zbraslav
- pohřben na vyšehradském Slavíně

Karel Čapek (9. ledna 1890, Malé Svatoňovice – 25. prosince 1938, Praha)

- český prozaik, dramatik, novinář, básník a překladatel, literární, divadelní a výtvarný kritik, estetik a filozof, autorem knih pro děti
- narodil se v Malých Svatoňovicích na Náchodsku
- měl 2 sourozence, bratr Josef Čapek malíř a spisovatel, dětství prožil v Úpici u Trutnova, jeho otec byl lékařem
- studoval na gymnáziu v Hradci Králové a v Brně, dále pak filozofii v Praze, studium ukončil doktorátem (1915)
- měl zálibu v cestování a práci na zahradě, měl také vztah k zvířatům
- od roku 1917 redaktorem Národních listů a od roku 1921 redaktorem Lidových novin
- DÍLO:
- Bílá nemoc - Čapek zde poukazuje na problémy, které mohou způsobit totalitní režimy a staví se proti nim

- Matka - Čapek otevřeně vyzývá k boji proti fašismu
- volná trilogie Hordubal, Povětroň a Obyčejný život - zde zobrazuje různost pravdy pro každého člověka (záleží na jeho pohledu na věc)
- Zahradníkův rok je soubor fejetonů o zahradničení, ve kterých Čapek ukazuje povahu českého člověka
- Dášeňka čili život štěněte

Standardizace kultury

- v současné době je kultura dostupná pro všechny – „masová kultura“ = je standardizovaná
 - zpřístupnění, dostupnost, nějakým způsobem stejná
 - je to způsob zábavy, módy, oblékání pro skupinu se stejným smýšlením
- **základní znaky:**
 - masovost – velké množství produktů pro velké množství příjemců
 - standardizace – stejnost toho, co je produkováno
- **podmínky vzniku:**
 - průmyslová revoluce, industrializace v Západní Evropě, vedla například k stejnosti oblečení (severní Amerika)
 - urbanizace – velká koncentrace lidí ve městech
 - knihtisk
 - manufaktury → továrny a vesnice → město
- s rozvojem masové kultury souvisí i rozvoj masmédií, které jsou dnes součástí každodenního života
- např.: televize značně přispívá k rozšiřování masové kultury
 - + informace jsou dostupné a aktuální,...
 - častá manipulace s divákem, vznik závislosti, ...

10. Člověk ve společnosti

Podstata socializačního procesu

- celoživotní proces začleňování člověka do společnosti
- zejména v dětství se z biologického jedince díky vlivům prostředí stává člověk jako sociální bytost schopná žít v sociálních vztazích
- v procesu socializace si člověk osvojuje - návyky a dovednosti, připravuje se na plnění základních životních rolí, osvojuje si schopnost orientovat se ve společenském prostředí, pomocí sociální komunikace přijímat a produkovat informace
- při absenci socializace se nerozvíjejí sociální dovednosti (např. lidská komunikace, hygiena, orientace ve společenských vztazích), bez nichž člověk nedokáže žít v lidské společnosti

důkazem: **Vlčí děti**

- děti vyrůstající v extrémních podmínkách
- zakřivení páteře, chůze po čtyřech, velmi nízká úroveň psychického vývoje, vydávání neartikulovaných zvuků, absence lidské řeči, obtížná adaptace sociálnímu prostředí
- termín vychází z pověsti – o založení Říma – Romulus a Remus, vychování vlčící
- Viktor – divoch z Aveyronu
- sestry Amala a Kamala
- naopak sebelepší prostředí nemůže překonat biologické možnosti (inteligence) – můžeme se jen snažit se jim co nejvíce přiblížit

Fáze socializačního procesu

- 1. fáze porozumění – porozumění kultuře společnosti
- 2. fáze internalizace – rozlišení špatného a dobrého chování, přijmutí určitých norem
- 3. fáze ovládnutí základních způsobů chování

Druhy socializace

Primární socializace

- probíhá nejčastěji v rodině, trvá zhruba do tří let věku dítěte
- kolem tří let nastává podstatná změna – do života dítěte vstupují další osoby a instituce
- hlavní vliv na jeho vývoj mají sice stále rodiče, ale dítě už netráví většinu času jen s nimi, začíná si mnohem více uvědomovat své vrstevníky (kamarády ve školce i mimo ni)

Sekundární socializace

- probíhá jak v rodině, tak i v dalších skupinách, jejichž členem se jedinec postupně stává (škola, zájmové kroužky, parta kamarádů, zaměstnání)

Resocializace

- znovu začlenění člověka do společnosti
- proces, který probíhá po narušení vztahů jedince ve společnosti
- vězni, spáchání trestního činu, závislost na drogách

Sociální útvary – skupiny a seskupení

Skupina

- rodina, školní třída, parta, fotbalový tým
- dlouhodobé vazby a vztahy, pocit společné identity – vědomí „my“
- společný cíl a zájmy, dělba rolí, sankce a odměny, komunikační síť

Seskupení

- lidé ve frontě, lidé na zástavce, koncertě, „čumilové“ :D
- nevytvářejí se vazby nebo jen krátkodobé nebo jen mezi některými členy
- pouze statická kategorie podle určitého znaku (mladěž, důchodci) nebo náhodné prostorové seskupení, vzniká náhodile
- řadíme sem **sociální agregát** = trvalejší seskupení na určitém místě -> obyvatele města, studenti
- zvláštní druh sociálního agregátu je **dav**
 - o teorii davu vytvořil **Le Bon**

- v davu člověk ztrácí vlastní individualitu, rozumovou kontrolu a morální odpovědnost
- převaha původních primárních instinktů a emocí nad racionalitou
- heterogenní – davy odlišné věkem, zájmy, pohlavím; náhodné, lidé jsou pouze na stejném místě, momentální prostorová blízkost, pouze 1 společný znak,
- homogenní – sekty, kasty, třídy; schází se opakovaně, kromě prostorové blízkosti mají více společných znaků
- dav je podle něj vždy negativní, ale nemusí být takové pokaždé
- **Brown**
- aktivní dav
 - útočný (lynčující)
 - únikový (panický)
 - získavací – nákupní horečka
 - expresivní – demonstrace, fotbalový fanoušci
- pasivní dav
 - shluk – menší seskupení lidí, dočasný a náhodný
 - veřejnost – voliči, publikum masových médií
 - statistická kategorie – lidé s nějakým společenským znakem, ale zpravidla se neznají
 - masa – obrovské množství lidí

Rodina – definice, funkce, druhy

Rodina

- definice:

- **malá neformální sociální skupina** navzájem spjatá pokrevními svazky, manželstvím nebo adopcí
- má klíčovou roli v socializaci, proto je důležitá pro fungování celého státu
- jako základ rodiny je stále chápán manželský svazek
- rodina je chápána jako instituce pro výchovu dětí, ale také k dělbě práce mezi mužem a ženou, výhradní místo pro sexuální styk

- funkce:

- stabilizační prvek společnosti – zaručuje trvání společenských vazeb
- reprodukční funkce – schopnost rodiny přenášet společenské normy a hodnoty z generace na generaci
- výchova dítěte – tuto a některé další funkce rodiny však přebírá v moderní době stát
- sociální funkce – samostatní a soběstační členové se starají o děti či prarodiče
- ekonomická – zejména v historii
- citová (emocionální) – měla by uspokojovat citové potřeby všech členů, poskytovat pocit bezpečí, opory a uznání

- druhy:

- v současnosti tzv. **krize tradiční rodiny** – okládání mateřství na pozdější životní období, velký počet lidí, kteří se rozhodli žít sami a bez dětí, vysoká míra rozvodovosti
- dominantním typem je **nukleární rodina** tvořená matkou-manželkou, otcem-manželem a dětmi
- nukleární rodina v našem prostředí vytlačila tzv. **rodinu vícegenerační**, tzn. takové rodinné uspořádání, v němž spolu žije více generací pohromadě
- rodinu, ve které chybí jeden z rodičů, nazýváme **neúplnou**
- **patriarchální** – rozhoduje otec, **matriarchální** – rozhoduje matka, **rovnostářská** – rovnoprávné postavení muže a ženy

Definiční znaky skupin, komunikace

Sociální skupiny

Primární

- pojem zavedl americký sociolog **Cooley**
- rodina, dětská herní skupina
- malá skupina, relativně dlouhé trvání, jedinec je zainteresován, vztahy intimity, vzájemné důvěrnosti, face to face

Sekundární

- pojem zavedl **Burgess**, Chicagská škola
- vrstevnické skupiny, zaměřené na uspokojení potřeb, zájmů
- asociace = seskupení lidí založené na dobrovolném nebo nedobrovolném členství
- zájmové organizace, politické strany, armáda, věznice
- církev, etnické skupiny (národ), společenské třídy

Charakteristika:

- 3 a více osob mezi nimi jsou vzájemné vztahy, nebo je spojuje nějaký cíl, vlastnost či funkce
- společný cíl
 - o instrumentální, ideologický, utilitaristické – za určitým cílem
- interakce mezi členy
 - o přímá
 - o nepřímá
- existence komunikační sítě
- dělbá rolí
 - o vertikální – nadřízený – podřízený, ředitel – zástupci – učitelé
 - o horizontální – z hlediska dělby práce
- struktura skupiny – vůdce, uvolňovač napětí, obětní beránek
- normativní a hodnotový systém – pravidla pro skupinu
- sankce nebo odměny za nedodržování pravidel
- vědomí příslušnosti ke skupině
 - o vědomí „my“
 - o **autostereotypy** – jedinec má tendenci svojí skupinu hodnotit pozitivně, zafixovaná představa
 - o **heterostereotypy** – kritický pohled ostatních, iracionální pohled na jinou skupinu
 - o **referenční skupina** = skupina, se kterou se člověk ztotožňuje, která je pro něho normotvorná, hodnototvorná, postojotvorná, socializační

Vlastní – členská X nečlenská – cizí

- člověk se s vlastní skupinou identifikuje v různé míře => **referenční skupina**, autorem **Merton**
- když jsme členy více skupin = **pluralita skupinového členství**
- **marginalizace**
 - o = vykořenění; člověk nepatří do žádné skupiny
 - o v marginální skupině bývá podstatně vyšší míra nezaměstnanosti a chudoby, nižší úroveň vzdělanosti a tudíž i menší možnost společenského uplatnění
 - o lidé mentálně postižení, pokud nemají nikoho, kdo by se o ně postaral; přistěhovalci; propuštění vězňové
 - o Engels, Honoré de Balzac

Formální

- mají předem daná pravidla nějakým řádem, založená na formálních vztazích, vykáni
- určitá konverzační témata, symbolická vzdálenost mezi lidmi (určitý odstup)
- škola, armáda, nemocnice

Neformální

- nemá předem stanovená pravidla, spontánně se rozvíjí, nejsou stanoveny posty
- může se stát i formální skupinou
- rodina, skupina přátel, sdružení

- v každé skupině má jedinec určité **role**
- = očekávané chování v daném okamžiku
- s některými rolami jsou spojeny **symbols** = oblečení, počet hvězdiček na uniformě a **privilegia** = např. osobní automobil, sekretářka
- pokud dodržujeme roli, která se po nás požaduje = **konformní** (přizpůsobivé) **chování**, nedodržování pravidel = **nekonformní**
- **sociogram** zkoumá vztahy ve skupině
 - o určuje se **status volby** – pozitivní hlasy a **status odmítnutí** – negativní hlasy

Vztahy mezi skupinami

- kooperace – spolupráce mezi skupinami
- indiference – nezájem
- hostilita – nepřátelství

Nejvýznamnější strukturní řezy společnosti

- termínem struktura se rozumí relativně stabilní síť vztahů mezi jedinci
- sociální struktura je vytvářena (reprodukována a modifikována) aktéry a jejich interakcemi
- studium malých skupin – **mikrosociologie**, studium velkých skupin – **makrosociologie**

- **horizontální členění** – nelze stanovit vyšší a nižší postavení, např. úředníci různých oddělení
- **vertikální členění** – rozlišuje se vyšší a nižší postavení, kritéria – vzdělání, příjem, rodový původ, vedoucí pozice v práci, např. ředitel – zástupci – učitelé – studenti

Nejvýznamnější rysy společnosti:

- **sociodemografická struktura**
 - studuje odlišnosti postavení mužů a žen, jejich vztahy, zvláštnosti
- **struktura etnických a národnostních vztahů**
 - odlišnost kultur, problém rasismu, nacionalismus
- **profesní struktura**
 - dělení podle délky práce, povolání, kvalifikace
- **sociokulturní struktura**
 - podle způsobu trávení volné času, také zahrnuje odlišnosti kultur
- **mocenská struktura**
 - rozdělení podle moci

Pojetí sociální struktury (teorie tříd, stratifikační teorie)

- z hlediska právního jsme si všichni rovni
- sociální struktura vyjadřuje rozdíly, které existují mezi lidmi a skupinami v dané společnosti z hlediska jejich sociální pozice a sociálních vztahů

Liberalismus

- nerovnost je přirozená
- záleží jen na nás, jak naložíme se situací
- přijímá nerovnost v rozvrstvení
- proti liberalismu je **koncepce zmenšování nerovnosti** mezi lidmi sociální politikou nebo zrušení sociální nerovnosti vůbec pomocí revolucí

Stratifikační přístup

Max Weber

- odmítá pojem třída (zavedli ho K. Marx a B. Engels)
- přichází se svým pojmem **strata** = vrstva/skupina lidí, která zaujímá určité postavení na společenském žebříčku
- **status** = postavení na spol. žebříčku
- **mobilita** = pohyb po spol. žebříčku

Třídní teorie

Karl Marx

- Marxova teorie je založena na dvoutřídním stratifikačním modelu
- V každé společnosti utlačovatel X utlačovaný
- V moderní buržoazní společnosti je tento rozpor založen na vlastnictví výrobních prostředků
- společnost, která vlastní (buržoazie), a ty, které nevlastní a musí tedy prodávat svoji pracovní sílu (proletariát)
- zájmy tříd jsou v protikladu a nutností je třídní konflikt
- jeho vyústěním je dle Marxe proletářská revoluce, která po období diktatury proletariátu povede k zavedení beztřídní společnosti

Konfliktualistická teorie

Dahrendorf

- konflikt je faktor vývoje

Strukturálně – funkcionalistická teorie

Parsons

- lidé mají ve společnosti různé role, které mají různý význam pro celek
- role jsou dosažitelné jedinci s různými předpoklady

Kritéria k zařazení do společnosti

- **subjektivní** – sebezařazení, prestiž
- **objektivní** – příjem, moc, bydlení vzdělání

Sociální mobilita, uzavřené a otevřené společnosti

Mobilita – pohyb po společenském žebříčku

- horizontální**
 - nemění se místo na spol. žebříčku, změna v souvislosti s přestěhováním, dojížděním
 - vertikální**
 - posun nahoru nebo dolů, společenský vzestup / sestup
 - intragenerační**
 - postup v rámci generace, změny během života gen.
 - intergenerační**
 - srovnání mezi generacemi
- každá společnost má ustálené vzorce mobility
 - o starověk – téměř žádný pohyb, pozice se dědily
 - o středověk – větší mobilita, roste v době industrializace
 - o novověk – záleží na monokratickém přístupu (rozhoduje jeden člověk) x (kolegiální přístup – rozhoduje sa hlasováním)

Otevřená skupina

- skupina, která dovoluje velký pohyb po společenském žebříčku, velký rozsah mobility

Uzavřená skupina

- např. kasty – předem daná příslušnost, která nešla změnit, malá mobilita

Cesty obsazování společenských pozic

a) zděděním

- zdědění majetku, pozic a privilegií, konexe – vazby, kontakty, dluhy

b) socializací

- v rámci rodiny získáváme určité kulturní návyky, osvojení jazyka, norem

c) vlastním přičiněním

- **společnost výkonu**, kde jedinec může něčeho dopracovat
- **merokratický přístup** – když se jedinec přičiní, může dosáhnout to, co chce

/10/ ZÁKLADY POLITOLOGIE /10/

Základní struktura:

- ✚ *Pojem a předmět politologie*
- ✚ *Podstata, vznik, funkce, formy státu*
- ✚ *Znaky demokratického státu, typy demokracie*
- ✚ *Politické strany, politické ideologie*

✚ **Pojem a předmět politologie**

- Věda o politice
- Chybně překládáno jako státověda
- Politika
 - Polis – městský stát
 - Funkcí státu je starost o věci veřejné
 - Potřeby občanů, řízení státu, normy a zákony, dohled na jejich dodržování, bezpečnost, základní státní instituce

✚ **Podstata, vznik, funkce, formy státu**

STÁT

- Stato – něco statického
- Pevná struktura a organizace
- První státní útvary
 - 6 000 před naším letopočtem
- První písemná zmínka
 - 3 000 před naším letopočtem
- Městské státy
 - 8. století před naším letopočtem
- Stát dnešního typu
 - V Evropě
 - 16. – 17. století
- Podstata a státu
 - Území, obyvatelstvo, struktura a organizace
- Obyvatel
 - Kdokoliv žijící na území státu
- Občan
 - Státní občanství, ale nemusí v daném státu žít
- Státnost
 - Myšlenková podstata státu
 - Vědomí sounáležitosti obyvatel státu zahrnující tradice, symboly, hodnoty, myšlenky a vůli vše rozvíjet
 - Vědomí lidí o tom, co je spojuje a vůle to dále rozvíjet a bránit
 - Spojuje je společná minulost, tradice a hodnoty

- Česká státnost
 - Některé symboly v Ústavě
 - Malý a velký státní znak
 - Státní barvy
 - Státní vlajka
 - Vlajka prezidenta republiky
 - Státní pečeť
 - Státní hymna
 - Některé symboly v Ústavě nejsou
 - Státní svátky
 - 1. leden
 - 1. květen
 - 8. květen
 - 5. červenec
 - 6. červenec
 - 28. září
 - 28. říjen
 - 17. listopadu
 - Lípa
 - Pivo
 - Kvalitní národní jídla
 - Kroje
 - Osobnosti
 - T. G. Masaryk
 - V. Havel
 - Karel IV.
 - Hodnoty
 - Čeština

VZNIK STÁTU

- Teorie o vzniku státu
 - Náboženská
 - Stát vzniká z boží vůle prostřednictvím osob božího původu
 - Faraon v Egyptě
 - Patriarchální
 - Vznik postupným rozšiřováním rodiny
 - Rodina – rod – kmen – více kmenů – stát
 - Mocenská
 - Stát je nejefektivnější prostředek k ovládnutí slabších silnějšími
 - Smluvní
 - Osvícenství
 - Na základě smlouvy, přičemž lidé se vzdají části svých práv ve prospěch státu a stát jim výměnou za to poskytuje ochranu proti ovládnutí silnějšími

FORMY STÁTU

- Podle počtu vládnoucích
 - Monarchie
 - Jeden vládce
 - Oligarchie
 - Několik vládců
 - Demokracie
 - Vláda všech
 - Anarchie
 - Vláda nikoho
- Podle toho, kdo vládne
 - Platónovo dělení
 - Monarchie
 - Vládne král
 - Sofokracie
 - Vládou filosofové
 - Nejlepší státní zřízení
 - Oligarchie
 - Vládou nejbohatší
 - Timokracie
 - Vládou nejsilnější
 - Aristokracie
 - Vládou nejurozenější – šlechta
 - Demokracie
 - Vládou všichni
 - Nejhorší státní zřízení – vládne všechna lůza
 - Aristotelovo dělení

<i>Kdo/kolik</i>	<i>1</i>	<i>2 a více</i>	<i>Všichni</i>
<i>Špatná</i>	<i>Tyranie</i>	<i>Oligarchie</i>	<i>Demokracie</i>
<i>Dobrá</i>	<i>Monarchie</i>	<i>Aristokracie</i>	<i>Políteia</i>

- Políteia
 - Nejlepší státní zřízení
 - Vláda všech rovnoprávných občanů, kteří mají rovná práva a povinnosti, kterým dokážou dostát na rozdíl od demokracie
 - Další státní zřízení
 - Technokracie
 - Vláda technické inteligence
 - Teokracie
 - Vláda kněží
 - Vatikán
 - Byrokracie
 - Vláda úředníků
- Podle toho, jestli je hlava státu dědičná, nebo ne
 - Monarchie
 - Hlava státu dědičná
 - Absolutní
 - Moc není ničím omezená

- Konstituční
 - Moc omezena ústavou
- Parlamentní
 - Monarcha reprezentativní funkci
- Republika
 - Hlava státu není dědičná
- Podle toho, jak stát uplatňuje svou moc vůči občanům (forma režimu)
 - Diktatura
 - Vláda prosazovaná nezákonně, nepřipouští opoziční názory, nedodrží základní práva a svobody, dochází k teroru a zastrašování občanů, vláda se pravidelně neobměňuje
 - Demokracie
 - Opak diktatury
 - Vláda se pravidelně obměňuje ve volbách
 - Dodržována základní lidská práva a svobody
- Podle ústavního pořádku (podle vztahu výkonné a zákonodárné moci)
 - Prezidentský systém
 - Prezident
 - Volen přímo nezávisle na parlamentu
 - Velké pravomoci
 - Výkonná moc
 - Výkonná a zákonodárná moc
 - Nezávisle na sobě
 - Spojené státy americké
 - Parlamentní systém
 - Prezident
 - Omezené pravomoci
 - Reprezentativní funkce
 - Volen parlamentem
 - Výkonná moc závislá na zákonodárné moci
 - Česká republika před první přímou volbou prezidenta
 - Semiprezidentský systém
 - Prezident
 - Volen přímo
 - Rozsáhlejší pravomoci
 - Nemá úplnou výkonnou moc
 - Francie, Polsko, blíží se k tomu Česká republika
- Podle územně správního členění
 - Unitární stát
 - Jeden stát, jedna ústava, jedna vláda, jedno území, jeden prezident
 - Česká republika před vstupem do Evropské unie
 - Federace
 - Státy spojené na základě společné ústavy
 - Každý stát vlastní vláda, ústava, policie, guvernér
 - Dvě úrovně
 - Národní
 - Federální
 - Navenek vystupuje jako celek
 - Spojené státy americké

- Konfederace
 - Volné spojení států na základě mezinárodních smluv
 - Navenek vystupují jako samostatné státy
 - Každý stát vlastní vláda a ústava
 - Evropská unie
 - Mezi federací a konfederací
- Podle národnostního složení
 - Národní stát
 - Pouze jeden národ
 - Albánie
 - Stát s významnými národnostními menšinami
 - Jeden národ a významné menšiny
 - Česká republika
 - Češi
 - Romové
 - Vietnamci
 - Ukrajinci
 - Slováci
 - Dvou a více národní stát
 - Švýcarsko
 - Belgie
 - Občanský stát
 - Smíšené obyvatelstvo
 - Hodně národností, ale všichni mají společné občanství
 - Spojené státy americké

Znaky demokratického státu, typy demokracie

- Demos - lid
- Kratos – vláda
- Vláda lidu
- Demokracie
 - Dva významy
 - Širší pojetí
 - Demokracie je světový názor, který zahrnuje postoje a úctu k hodnotám
 - Užší pojetí
 - Demokracie je forma vlády, která nikdy nebyla uskutečněna, spíše ideál, o který společnost usiluje, ale není lehké ho realizovat, nestačí ho zapsat do ústavy
 - Nutný předpoklad demokracie
 - Demokraticky smýšlející a jednající obyvatelstvo

ZNAKY DEMOKRATICKEHO STÁTU

- Státní moc je odvozena od suverenity lidu
 - Každý by měl mít podíl na vládě, nikomu by neměl být upřen
 - Neměla by být odvozena od suverenity náboženství nebo nějaké ideologie
 - Suverenita – svrchovanost

- Pravidelné konání voleb
 - Volby podle všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasovacího práva
 - První volby
 - Starověké Řecko
 - Ostrakismus (střepinový soud)
 - Rovnoprávní občané napsali na střepy toho, kdo měl podle nich být vyloučen z města – ten s největším počtem hlasů vyloučen
 - Volby v současné podobě
 - Konec 18. století v Evropě (Francie, Polsko)
 - Volební systémy
 - Většinový volební systém
 - Volby do senátu
 - Uplatněna zásada, že vítěz bere vše
 - Z každého okrsku – jeden vítěz
 - Jednokolový
 - V případě, že vítěz v prvním kole získá více než 50% všech hlasů
 - Dvoukolový
 - Dva nejúspěšnější kandidáti z prvního kola, kde ani jeden nezískal více, než 50% postupují do kola druhého
 - Jeden z nich vyhraje
 - Proporční volební systém
 - Volby do poslanecké sněmovny
 - Nestabilní
 - Těžké sestavit vládu
 - Počet mandátů proporčně odpovídá procentům získaných hlasů
 - Minimálně 5% hlasů
 - Preferenční volební systém
 - Austrálie a Irsko
 - Ve volbách se udělují preferenční hlasy
 - Po volbách se hlasy přerozdělí podle přesně stanoveného klíče
 - V zemích, kde se dá očekávat nějaký extrém
 - Eliminuje extremismus
 - Stabilizační efekt
 - Nespravedlivý
 - Znevýhodňuje menší politické strany, které nemají šanci dostat se do vlády
- Rozdělení státní moci
 - Výkonná
 - Zákonodárná
 - Soudní
- Nezávislost soudní moci
- Demokratický stát – právní stát
 - Je důsledně dodržováno právo
- Fungující občanská společnost

- Stát se svými institucemi se nezvládá starat o všechno, a proto vznikají neziskové organizace, které pomáhají nebo zcela nahrazují péči státu
- Kaňka, Rolnička, Dobrý anděl, Kuře Pomozte dětem, Lékaři bez hranic, Červený kříž
- Demokratický stát – sociální stát
 - Stará se o sociálně nejslabší
 - Děti
 - Staří lidé
 - Nezaměstnaní
 - Svobodné matky
- Funkční politický systém založený na svobodném vzniku a konkurenci politických stran
 - Existují podmínky pro vznik politických stran
 - Funguje více jak jedna strana
- Ekonomický systém založený na možnosti soukromého vlastnictví a svobodného podnikání
 - Jeden z předpokladů tržní ekonomiky
- Dodržování lidských práv a svobod
- Vláda většiny, ale jsou dodržována práva menšiny

TYPY DEMOKRACIE

- Zastupitelská
 - Občané nerozhodují přímo, ale volí své zástupce a ti rozhodují za ně
- Přímá
 - Lidé přijímají rozhodnutí o záležitostech státu přímo
 - Nerozhodují zástupci
 - V současnosti neuskutečnitelné
 - Nejblíže – Starověké řecké státy
 - Rozhodovali rovnoprávní občané
 - V současnosti se vyskytují některé formy přímé demokracie
 - Referendum
 - Všelidové hlasování
 - Řeší otázky zásadně důležité pro stát
 - Vstup do Evropské unie
 - Plebiscit
 - Všelidové hlasování
 - Řeší otázka odtržení/neodtržení území od státu, kterého je dosud součástí
 - Skotsko ve Velké Británii
 - Quebec Kanadě
 - Iniciativa
 - Lidé sami iniciují vznik/úpravu zákona
 - Návrh poslanci či senátorovi
 - Určitý počet hlasů od občanů – 50 000
- Smíšené typy
 - Většinová
 - Velká váha většinové rozhodování občanů
 - Často se používají formy přímé demokracie
 - Jednokolový většinový volební systém
 - Švýcarsko
 - Pluralitní /konsenzuální/

- Rozhodnutí je výsledkem střetu různých politických stran a konsensu /dohody/ mezi nimi
- Česká republika

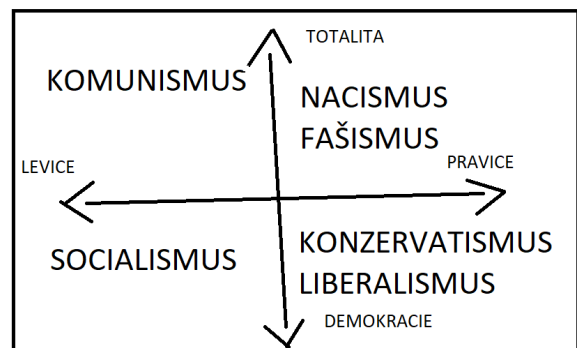
○ Konsociační

- V zemích s rozdrobenou politickou kulturou
- Nejsou tak ostře vyprofilované politické strany
- Rozhodnutí je výsledek kartelu politických elit
 - Politické špičky spolu jednají a dohodnou se
- Irák
 - Proběhl neúspěšný pokus o demokracii

✚ Politické strany, politické ideologie

POLITICKÉ STRANY

- Dobrovolné organizace občanů, které usilují o získání podílu na státní moci
 - Usilují legitimními prostředky
- Každá politická strana má své stanovy, které obsahují
 - Název
 - Sídlo
 - Politický program
 - Organizační řád
- Dělení
 - Pravicové
 - Minimální pravomoci státu
 - Aktivní podnikání
 - Rovnost příležitostí
 - Minimální inflace
 - Charakteristická slova
 - Manažer, konkurence, trh, nezodpovědní, steak
 - Levicové
 - Kolektiv
 - Dělník
 - Velké zásahy státu do trhu
 - Sociální politika
 - Minimální nezaměstnanost
 - Rovnost výsledků
 - Charakteristická slova
 - Dělník, plánování, stát, utiskování, hrášek
 - Vychází z toho, jak seděli ve francouzském parlamentu, kdy šlechta a církve seděli napravo od předsedajícího
- Dělení politických stran
 - Ultrapravicové
 - SPD
 - Pravicové
 - ODS, TOP 09
 - Středové
 - KDU-ČSL

- Levicové
 - ČSSD
- Ultralevicové
 - KSČM

POLITICKÉ IDEOLOGIE

- Soubor myšlenek
 - Hodnotí současný stav jako špatný
 - Vlastní představa ideálního uspořádání a jak ho dosáhnout
- Liberalismus
 - Libertas – svoboda
 - Uznává svobody člověka a otevřenou společnost
 - Člověk jako jedinec je co nejméně omezován
 - Původ
 - Anglie
 - 17. století
 - Bohatnutí třetího stavu – snažil se osvobodit od státní moci
 - Vychází z koncepce přirozených práv (J. Locke)
 - Minimální zásahy státu do ekonomiky a trhu
 - Moderní liberalismus
 - 1. polovina 20. století
 - Je nutné, aby stát dohlížel na trh
 - Neoliberalismus
 - Dbá na zachování svobod člověka jako jedince
 - Stát by měl vytvořit právní rámec a dále už do trhu nezasahovat
- Konzervatismus
 - Conservare – uchovávat, udržovat
 - E. Burke
 - Anglický filosof
 - Dílo *Úvahy o francouzské revoluci*
 - Avizoval výsledky Velké francouzské revoluce
 - VFR usilovala o normy a lepší řád a zavrhl „staré“
 - Důsledek
 - Vznik krutějšího nespravedlivějšího a chaotičtějšího systému
 - Ve společnosti jsou hodnoty, tradice, instituce, které je dobré zachovávat
 - Klade důraz na tradici
 - Zdůrazňuje úlohu autority
 - Lidská povaha není dobrá – člověk musí být veden autoritami
 - Obnovení monarchie – dědí se hlava státu
 - Úcta k majetku a rodině, která je základním článkem a nositelem tradice
 - České konzervativní strany
 - TOP 09
 - KDU-ČSL
- Nacionalismus
 - Nacion – národ
 - Národ

- Skupina lidí se společnou historií, územím a jazykem
- Hodně podob
 - Vlastenectví
 - Nacismus
 - Krajní forma
 - Prosazuje vlastní národ jako vyvolený mezi ostatními – je třeba mu sloužit a prosazovat ho
- Fašismus
 - Fascio - svazek
 - Symbol – svazek šípů – symbol síly v Antickém Římě
 - Vyznává
 - Ideu vůdce
 - Všichni se mu dobrovolně podřizují
 - Duce
 - Ideu vlády pevné ruky
 - Odpor k demokratickým hodnotám
 - Aktivismus
 - Volají po činu
 - Demokracie moc mluví
 - Militantnost a disciplínu
 - Vojensky organizovaní
 - Násilí – legitimní prostředek k prosazování hodnot
 - Iracionalismus
 - Návrat k mýtům a obřadům
 - Posílení tajemného prvku
 - Nepřemýšlí, jen poslouchají
 - Rozvoj zejména v Itálii
 - Německý nacismus
 - Kombinace fašismu a nacionalismu
- Rasismus
 - Přesvědčení, že kvalita člověka je závislá na jeho genofondu
 - Kvalita je dědičná
 - Závisí na rase
 - Často propojen s jinými ideologiemi – nacismus
- Feminismus
 - 18. století
 - Ženy kritizovaly nerovné postavení ve společnosti
 - 19. století
 - Přibývá kritiky
 - Vznik ženských hnutí
 - Formulují požadavky
 - Ekonomické
 - Politické
 - Snaha o zrovnoprávnění žen ve společnosti po sociální, politické a ekonomické stránce
 - Sufražitky
 - Hnutí
 - Požadovaly volební právo pro ženy

- Československo – 1918
- Švýcarsko – po Druhé světové válce
- Současnost
 - V určitých situacích feminismus stále důležitý
 - Znevýhodněny na trhu práce
 - Postavení žen v muslimském světě
 - Zažitá představa – žena v domácnosti
- Socialismus
 - Socialis – společenský
 - Požaduje odstranění nerovností mezi lidmi ve společnosti
 - Společné vlastnictví
 - Předchůdci – renesance, 1. polovina 19. století ve Francii – vznik komun (malé společnosti – desítky lidí) a všechny zkrachovaly
 - Karl Marx
 - 19. století
 - Dílo *Komunistický manifest*
 - Dílo *Kapitál*
 - Socialismus
 - Evoluční /reformní/
 - Nespravedlivá společnost je změněna ve spravedlivou postupnými změnami
 - Revoluční
 - Spravedlivá společnost je nastolena jednorázovou revolucí
 - Revoluce
 - Krvavá – potřeba zabrat majetek
 - Vyvinul se v komunismus
 - Sovětský svaz, Kuba, Jižní Korea
 - Multikulturalismus
 - Globální svět
 - Vedle sebe existuje mnoho kultur, které se navzájem obohacují a respektují
 - Optimistický směr
 - Praxí vyvrácená ideologie

LIDSKÁ PRÁVA

- 1215
 - Velká Británie
 - Magna Charta libertatum
- 1776
 - Deklarace nezávislosti Spojených států amerických
 - Spojené státy americké
 - Obsahovalo samozřejmé pravdy
- 1789
 - Deklarace práv člověka a občana
 - Francie
 - Lidé jsou svobodní, sobě rovní a mají neprohlášená práva
- 1941
 - Čtyři svobody
 - Spojené státy americké

- Za čím budou stát ve válce
- Dvě pozitivní svobody
 - Svoboda slova
 - Svoboda vyznání
- Dvě negativní svobody
 - Svoboda od strachu
 - Svoboda od nedostatku
- 1948
 - Všeobecná deklarace lidských práv
 - OSN
 - Deklarativní charakter
- 1975
 - Konference v Helsinkách
 - Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě
 - Přijaty dokumenty z roku 1966
 - Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
 - Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech
 - Součástí Opční protokol
 - Každý člověk se může domáhat dodržování práv
- 1977
 - Charta 77
 - Československá socialistická republika
 - Stížnost na to, že ač se ČSSR zavázalo dodržovat lidská práva, tak je porušuje
 - Důvod vydání
 - Soudní proces s Plastic People
- Součástí ústavního pořádku – Listina základních práva svobod

11. Vznik a podstata státu

1. Pojem a znaky státu

- společenství lidí žijící trvale na určitém území
- Početná skupina lidí sjednocených pod společensko-politickým zřízením

Znaky státu

- Území, obyvatelé, právní řád (vyhlášky, ústava a ústavní zákony), administrativní aparát (orgány státní moci = ministerstva)
- **SUVERENITA** – stát není podřízen žádnému vyššímu orgánu (EU, NATO a jiné nadstátní instituce s dobrovolným vstupem se nepočítají :D)
 - Stát může převzít závazky, které suverenitu omezí – prostřednictvím **REFERENDA**
- Ozbrojená moc, udržující vnitřní pořádek (policie) i vnější bezpečnost (armáda)

Státní symboly

- Projevem suverenity
- Státní vlajka, hymna, znak malý i velký, pečeť, standarta prezidenta republiky, barvy (bílá, červená, modrá),
 - korunovační klenoty = neoficiální symbol státu

Velký státní znak tvoří čtvrcený štít, v jehož

- Prvním a čtvrtém červeném poli je stříbrný dvouocasý lev ve skoku se zlatou korunou a zlatou zbrojí
- druhém modrém poli je stříbrno-červeně šachovaná orlice se zlatou korunou a zlatou zbrojí
- třetím zlatém poli je černá orlice se stříbrným půlměsícem zakončeným jetelovými trojlístkami a uprostřed s křížkem, se zlatou korunou a červenou zbrojí.

2. Názory na vznik a podstatu státu

První státy = městské státy Sumerů

- Staroorientální despotie – Egypt, Mezopotámie, Čína
- V oblastech s příhodnými přírodními podmínkami
- Za účelem organizace práce (zavlažovací zařízení, **chrámové hospodářství**= na vrcholu mocenské hierarchie stojí kněz. Chrám je centrem politického, hospodářského i náboženského života; Mezopotámie → později **palácové hospodářství** – centrální správa je umístěna v paláci u vladaře; Minojská civilizace, 2. tis. př.n.l.)
- Cicero: „hlavní důvod spolčování lidí netkví v jejich slabosti, je jim vrozen od přírody“

Středověk

- Spojení kmenů za účelem obrany (**Sámova říše**, 7. st.) i útoku (**Vizigóti**, germánské etnikum, 6.-8. st.)
- Vznik států sňatkem

Novověk

- Dvě síly tvořící a rušící stát: války a revoluce a národnostní princip (**Československo, Jugoslávie**)

Teologická teorie

- Stát vzniká jako projev boží vůle (nejstarší teorie, starověk)

Teokratická teorie

- Panovník je božského původu (středověk nebo **Vatikán**)

Patriarchální teorie

- Panovník je hlava státu, stát vznikl z rozrůstající se rodiny
- Státní moc monarchy odpovídá moci otce v rodině

Teorie násilí

- Stát je výsledkem násilí jednoho kmene na druhém

Smluvní teorie (teorie společenské smlouvy)

- Stát je výsledkem smlouvy mezi lidmi, kteří se vzdali části svých svobod a přenesly je na představitele státu → stát má zajistit bezpečnost, jistotu a vlastnictví

Normativní a organická teorie

3. Formy států podle hlavy státu

- **Republika** – prezident
 - parlamentní
 - prezidentská
- **Monarchie** – monarcha (král, císař, vévoda, kníže)
 - **Anglie, Dánsko, Švédsko, Norsko, Španělsko**
 - Absolutní – moc není omezená
 - Konstituční – moc je omezená ústavou
- **Teokracie** – církevní hodnostář, např.: papež, Vatikán
- **REPUBLIKA – (TEOKRACIE) – MONARCHIE**
 - Prezident - královna,
 - Rada s - sultán
 - Parlamentem - dědičně

4. Demokracie a autokracie

DEMOKRACIE

- Vláda lidu
- Rozumíme **účasť občanů na tvorbě**, provádění a kontrole státní politiky a na výběru a kontrole **státních funkcionářů**
- **Menšina** obyvatel se podřizuje
- Znakem demokracie je **parlamentarismus** (za lidi vládne Parlament – dvě komory, Poslanecká sněmovna a Senát), Parlament má zákonodárnou moc
- Svoboda vyjadřování, základní občanské svobody
- Rozdělení podle povahy vztahů mezi orgány státu a občany
- Funguje **rovnost všech subjektů** politického života
- Je ústavně vymezený soubor **politických práv** a občanských svobod
- Vládnoucí osoby jsou delegovány svobodným rozhodnutím většiny občanů
- Dělí se na:
 - **Přímou a nepřímou**
 - **PŘÍMÁ**
 - lid přímo přijímá základní rozhodnutí, funkční v menších společnostech, kde všichni mají stejné řídicí schopnosti a orientaci v probléme
 - **REFERENDUM**
 - Občané přímo o něčem rozhodují o otázce
 - Dnes = všichni hlasují o zákonné předloze odpovědí ano x ne
 - **PLEBISCIT** = obyvatelé určitého území hlasují o tom, zda nadále setrvávají v hranicích svého státu
 - Dříve **OSTRAKISMUS** zavedeným Kleisténem; hlasování lidu ve starověkých Athénách (pomocí hliněných střepek) o vypovězení občana nebezpečného pro stát, o tom, zda není ohrožena demokracie, střepekový soud

- **NEPŘÍMÁ**
 - obywatelstvo se účastní na správě veřejných záležitostí a na určování úkolů státu nepřímo, prostřednictvím svých zástupců
- **Formální a reálnou**
 - Reálná existuje u nás
 - Formální – v realitě se to nedodržíje i přesto že je to zaneseno v ústavě
- **Omezenou a neomezenou**
 - Ovlivňovat situaci může jenom někdo
 - Existuje **VOLEBNÍ CENZUS** – právo volit mají např. : jenom bohatí, nebo jenom muži, ...
 - U NÁS – volební právo od dosažení 18 let – aktivní právo; pasivní (může být zvoleni) – PS 21 let, Senát 40 let

AUTOKRACIE

- Jedinovláda, monokracie – vládne jedna osoba, diktátor
- Samovláda – vládne jedna skupina
 - **Plutokracie** – vládne majetná vrstva (plutos-bohatství)
 - **Aristokracie** – vládá urozených (urozený původ)
 - **Oligarchie** – vládá bohatých průmyslníků a velkostatkářů, v moderní době vládá jedné politické strany (**Čína, Korea**)
- = jediná ideologie, kterou je nutné bez výhrad uznávat (marxismus, leninismus)
- V reálu = vládá jediné politické masové strany
- zaměřená proti ostatním stranám (politicky je ničí) (Hitler a jeho NSDAP v **Německu**)
- Když někdo nesouhlasí, nastoupí ozbrojená moc a realizuje se **psychický i fyzický teror** (tajná policie)
- **Odpůrci** svázení do pracovních táborů (STB, GESTAPO, GULAGY v Rusku)
- **Monopol** nad masovými médii a komunikaci
 - Výsadní postavení, možnost ho ovládat, cenzura tisku
- **Celospolečenské plánování** a direktivní řízení
- Plánovaná ekonomika (x tržní ekonomika, kde funguje nabídka a poptávka)
 - Pětiletky
- Monopol nad zbrojním průmyslem (výroba válečných zbraní)

5. Parlamentární a prezidentský systém

PARLAMENTNÍ

- Vládnoucí představitelé jsou voleni prostřednictvím svobodným voleb
 - Volíme do Parlamentu, krajského a obecního zastupitelstva
 - Některé funkce obsazovány na základě dědičnosti (sněmovna lordů v **Anglii** = 1. parlament na světě)
- 3 složky moci
 - **Zákonodárná (legislativní, legislativa; lex= zákon)**
 - Poslanecká sněmovna, dolní komora (200 poslanců, 4roky)
 - Senát, horní komora (81senátorů, 6let, každé dva roky se mění 1/3)
 - **Výkonná (exekutivní, exekutiva)**
 - Vláda – parlament – premiér, předseda vlády = **Bohuslav Sobotka (ČSSD)**
 - Místopředsedové: **Pavel Bělobrádek (KDU-ČSL), Andrej Babiš (ANO 2011)**
 - Ministerstva, ministři
 - **Lubomír Zaorálek (ČSSD)** = ministr zahraničních věcí
 - **Jiří Dientsbier (ČSSD)** = ministr bez portfeje (pro oblast lidských práv)
 - **Helena Válková** = ministryně spravedlnosti
 - **Martin Stropnický** = ministr obrany
 - **Andrej Babiš (ANO)** = ministr financí
 - **Soudní**
 - Nejvyšší orgány v uplatňování státní moci

- **Parlament**
- **vláda** – v čele premiér
- **Hlava státu** (monarcha: král, prezident)
 - Reprezentace, právo veta, amnestie
 - Pravomoc mocenské povahy (výkonná pravomoc)
- **VLÁDA** je odpovědná parlamentu, především Poslanecké sněmovně
 - Může ztratit důvěru → hlasování o vyslovení nedůvěry → ztráta ministerských křesel
 - Podání demise → nejvyšší arbitr (rozhodčí – prezident)
 - Přijme → pověří někoho (premiéra?) sestavením nové vlády
 - Nepřijme → vláda trvá dál, ale rozpustí Parlament a hlava státu vypíše nové volby
 - Kontrola státní správy; projednává zákony

PREZIDENTSKÝ

- Prezidenta volí občané většinou přímou volbou
 - Hlava státu, v čele vlády jako premiér (exekutivy) → výkonná moc
 - Sám jmenuje a odvolává nejvyšší státní úředníky včetně ministrů
 - Ministři přijímají rozkazy a zodpovídají se mu
- Vláda je odpovědná prezidentovi
- Zastupitelský orgán má 2 komory (zákonodárná moc)
 - **KONGRES**
 - Sněmovna reprezentantů
 - Senát
 - Nemá možnost vyslovit nedůvěru vládě
 - Nemá kontrolní pravomoc vůči státní správě
 - Nemůže svrhnout prezidenta
 - Existuje jenom možnost **IMPEACHEMENTU**
 - Od/souzení představitele exekutivy
 - Zavolat si ho „na kobereček“ (Clinton)
 - Může být rozpuštěn prezidentem
- Nejvýrazněji lze pozorovat v **USA** nebo ve **Francii**

USA – prezidentský systém	ČR – parlamentní systém
Kongres (Sněmovna reprezentantů, Senát)	Parlament (Poslanecká sněmovna, Senát)*
Prezident v čele vlády, výkonná moc	Návrh → několik čtení → senát
<ul style="list-style-type: none"> • Sestavuje i odvolává ministry • Šéf vítězné politické strany 	<ul style="list-style-type: none"> • Odsouhlasí → prezident • Neodsouhlasí → zpátky do Parlamentu
Premiér sestavuje vládu, prezident jí jmenuje (nebo může odvolat) ??	Prezident, částečná výkonná moc
	<ul style="list-style-type: none"> • Schválí → zákon • Neschválí → poslanecká sněmovna **
	Vláda (v čele předseda vlády = premiér) odpovědná Parlamentu zejm. PS

***BIKAMERALISMUS**

** právo veta, ale může být přehlasován poslanci (ne u ústavního zákonu)

6. Dělení dle územní organizace států + aplikace na současný svět

- **unitární stát**
- **složené/spolkové** = federace, konfederace, reálná i personální unie
- **svazy států** = personální unie a konfederace

UNITÁRNÍ STÁT (*unus = jediný*)

- jedna soustava nejvyšších státních orgánů moci a správy; stát se vnitřně nečlení

- jedna ústava, vláda, právní systém, hlava státu
- **centralizovaný** – nadřízený orgán řídí přímo podřízený orgán (rozhodnutí nejvyššího orgánu k tomu nižšímu, ten provede rozkazy)
- **decentralizovaný** – určitá oblast výkonu státní moci je vyňata z působnosti ústředních orgánů (zbavení se povinností pro vyšší orgány, přenáší se to na nižší – neřeší to ministerstva, řeší si to např. kraje)

SLOŽENÝ STÁT

Federace

- Dvě nebo více řídicích center, složitější organizační struktura
- Československo bylo nejdřív unitární, od roku 1969 federací
 - česká vláda – Česká národní rada, Slov. nár. rada, Federativní vláda
- Státy sdružené ve federaci nemají **SUVERENITU**, nemohou samostatně jednat v mezinárodních vztazích, např.: uzavírat smlouvy
- → společná zahraniční politika, finance, armáda, hlava státu, ústava, vláda, zákonodárny orgán
- Dva typy vzniku:
 - Národnostní princip – **Jugoslávie, Československo**
 - Územní (občanský) princip – **USA, Německo (osvědčenější)**
- Příčiny vzniku federací
 - Velká rozloha (potřeba zajistit organizaci)
 - Velké kulturní (a národnostní) rozdíly
 - Historický vývoj (**Švýcarsko**)
- Způsoby vzniku federace

<ul style="list-style-type: none"> ◦ Disociace – rozpadem (ČSSR → ČSFR) ◦ Asociace – spojením se → ústřední moc (USA) 	<ul style="list-style-type: none"> (ČSR – unitární, 28. října 1918) ČSSR – 1969 unitární ČSFR – federace)
---	--

Reálná unie

- **Rakousko – Uhersko** (dualismus)
- Není společný zákonodárny orgán
- (vznik 1867, František Josef I., 2 ústavy, 2 vlády ve Vídni a Budapešti, taky monarchie – Předlitavsko a Zalitavsko???)

SVAZY STÁTŮ

Konfederace

- **Volnější spojení států** (dvou nebo více) svrchovaných, které **spolupracují v jistých oblastech** (společná obrana nebo zahraniční politika)
- státy mají každý svojí vládu, zákonodárny orgán
- Vlastně ani neexistuje, ale blízko k tomu má **EU**
- **Historicky USA** (dnes federace), když vznikly, nebo **Sovětský svaz**
- Rozhodnutí platí, až když to projde parlamentem dané země
- Vzniká na základě **spolkové smlouvy**
- Orgány konfederace nejsou nositeli státní suverenity
- Usnesení jsou právně závazná, když je vyhlásí příslušné orgány členského státu
- Nemají **IMPERATIVNÍ PRAVOMOC** (rozkazovací)
- Příliš volná a bez pravidel, neschopnost ničeho dosáhnout → FEDERACE

Personální unie

- Spojení dvou států jedním panovníkem (Českopolský stát za Boleslava)

Další dělení na:

- **SVRCHOVANÍ, ROVNOPRÁVNÉ STÁTY**
- **PROTEKTORÁTY**
 - Cizí stát určuje vnitřní záležitost (ale i zahraniční věci) podřízeného státu
 - Říšský protektor (1939 – 1945 **Protektorát Čechy a Morava**)

- **ÚČELOVÉ SPOJENÍ (NATO)**
 - Aliance = ekonomické
 - Unie = **EU** na základě Maastrichtu

/11/ MEZINÁRODNÍ VZTAHY, MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE /11/

Základní struktura:

- ✚ *Subjekty mezinárodních vztahů*
- ✚ *Diplomacie*
- ✚ *Řešení mezinárodních konfliktů*
- ✚ *OSN, EU, NATO*

✚ **Subjekty mezinárodních vztahů**

- Suverénní státy
 - Základní jednotka
 - Suverénní = svrchovaný
 - Kontrola nad svým územím a obyvatelstvem
 - Fungující státní správa
 - Uznávaný ostatními státy a mezinárodními společenstvími (OSN)
- Velmoci
 - Státy, které mají určující ekonomický, politický a vojenský vliv na dění ve světě
 - Bipolarita světa
 - SSSR a USA
 - Do konce Studené války
 - Někteří nepovažují Rusko za velmoc
 - Supervelmoci
 - Rusko, Spojené státy americké a Čína
 - Velmoci
 - Japonsko, Evropská Unie
- Mezinárodní organizace
 - Celosvětové a regionální
 - Celosvětové
 - OSN
 - Regionální
 - EU
 - Visegradská čtyřka
 - Vznik na začátku 40. let
 - Polsko, Maďarsko, Česká republika, Slovenská republika
 - Účel – napomáhat směřovaná k demokratické Evropě
 - Všeobecné a specializované
 - Všeobecné
 - Zasahují do veškerých oblastí (politická, ekonomická, vojenská, právní, zdravotní)
 - EU, OSN
 - Specializované
 - Jednotlivé organizace pod OSN
 - UNICEF
 - Vojenské

- NATO
- Sportovní
 - UEFA
- Zdravotnické
 - Červený kříž
- Vládní a nevládní
 - Vládní
 - Řízené státem / jsou zastoupeny na vládní úrovni
 - EU
 - Nevládní
 - Greenpeace, Hnutí Duha, Děti Země
- Adaptivní – předstírání, účelné přizpůsobování

Diplomacie

- Mezinárodní smlouvy
 - Parafa
 - Návrh mezinárodní smlouvy
 - Ratifikace
 - Stvrzení, podpis
- Diplomacie
 - Vyjednávání mezi zástupci státu nebo skupinami států
- Diplomatické právo
 - Aktivní
 - Právo vyslat zástupce do jiného státu
 - Pasivní
 - Právo nepřijímat zástupce jiných států
 - Persona non grata
- Osoby (formy zastupitelství)
 - Velvyslanec
 - V zemích, které jsou blízké místně nebo se kterými má stát významné vazby
 - Česká republika
 - Většina evropských států a některé velké státy (Spojené státy americké, Rusko)
 - Zastupuje vládu, republiku a politiku státu
 - Řeší všechny oblasti
 - Atašé
 - Vysílá vláda
 - Zabývá se konkrétní oblastí
 - Dlouhodobě působí v cizí zemi
 - Např. kulturní atašé
 - “Ředitel českého domu v zahraničí“
 - Resident
 - Vysílá vláda
 - Krátkodobý konkrétní úkol v zahraničí
 - Např. koordinace českých firem v zahraničí
 - Konzul
 - Vysílá vláda, ale nereprezentuje vysílající zemi a nemá politické pověření
 - Pomáhá turistům
 - Většinou v zemích, kde není velvyslanectví

- Nuncius
 - Velvyslanec ve Vatikánu

🚩 Řešení mezinárodních konfliktů

- Mírové
 - Nezávazné
 - Mezi státy, které běžně spolupracují
 - Dohody diplomatů nebo ministrů
 - Závazné
 - Dlouhodobě napjaté vztahy – nefunguje reciprocita (oboustrannost), nestačí dobrá vůle
 - Mezinárodní soud
 - Arbitráž
 - Ani jeden nesouhlasí s rozhodnutím Mezinárodního soudu – obrátí se ke třetí straně – musí se podřídit jejímu rozhodnutí
- Nátlakové
 - Embargo
 - Forma diplomatického nátlaku
 - Ze strany Evropské Unie vůči Rusku
 - Po událostech na Krymu a Ukrajině – export a import potravin a komodit
 - Bojkot
 - Nátlak ze strany zájmových skupin
 - Ze strany environmentálních organizací vůči firmě Shell
 - Proti Agrofertu – aplikace na určení původu výrobků
- Válečné
 - Agrese
 - Vyhlášení války a napadení
 - Okupace
 - Stát zabírá část nebo celé území jiného státu
 - Okupovaný stát stále státem
 - Anexe
 - Stát je připojen k jinému státu – zaniká

🚩 OSN, EU, NATO

ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ

- Červen 1945 – San Francisco
- Říjen 1945 – vznik (Den OSN)
- Nástupnická organizace Společnosti národů (SN do 1946 - de iure)
- 51 členských států včetně ČSR
- Charta OSN
 - Základní dokument
- 1993 – ČR
- Cíl
 - Hájit princip kolektivní bezpečnosti vůči agresorovi
- Zájmy mocností po válce
 - Sovětský svaz + Spojené státy americké + Francie + Velká Británie + Čína
- Zabývá se řešením konfliktů ve světě a dodržováním lidských práv

- Orgány OSN
 - Rada bezpečnosti
 - Nejvyšší výkonný orgán
 - Sídlo – New York
 - Udržování míru, sledování ohnisek napětí, vyšetřování konfliktů
 - Vydávání rezolucí, v nichž vyzývá ke změně politiky
 - Udělování sankcí
 - 5 stálých členů
 - Spojené státy americké, Rusko, Francie, Velká Británie a Čína
 - 10 nestálých členů
 - Voleni Valným shromážděním
 - 2 roky
 - ČR – 1994/95
 - Valné shromáždění OSN
 - Hlavní jednacím orgán OSN
 - Volba nestálých členů Rady bezpečnosti
 - Volba generálního tajemníka
 - Zabývá se přijetím nových členů a rozpočtem
 - 1 stát má jeden hlas
 - Pouze doporučující ráz – rozhodnutí nejsou právně závazná
 - Úřední jazyky
 - Angličtina, francouzština, ruština, čínština, španělština, arabština
 - Mezinárodní soudní dvůr
 - Sídlo – Haag
 - Právně závazná, ale exekutivně nevymahatelná rozhodnutí
 - Zabývá se obchodními spory mezi firmami a právními posudky
 - 15 soudců
 - 9 let
 - Voleni Valným shromážděním a Radou bezpečnosti
 - Ekonomická a sociální rada
 - Zabývá se ekonomickou situací v jednotlivých regionech a životními podmínkami v zaostalých státech
 - Poručenská rada
 - Činnost ukončila 1994
 - Spravovala kolonie poražených států – poručenská území
 - Sekretariát OSN
 - V čele – generální tajemník
 - 5 let
 - 2 období v řadě
 - Mírové síly OSN
 - “Modré barety“
 - Vojenské jednotky z jednotlivých států
 - OSN nemá vládní armádu
- Organizace začleněné do systému OSN
 - “Rodina organizací OSN“
 - Mezinárodní měnový fond (MMF)
 - Sídlo – Washington

- Centrální banka členských států
 - Pomoc státům v případě krize
 - Členské státy do fondu přispívají
- Světová banka
 - Pomoc zemím zničeným válkou
 - V dnešní době poskytuje pomoc zaostalým státům a podporu rozvoje
- Světová obchodní organizace /WTO/
 - 1995
 - Odstranění překážek v obchodě
- Světová obchodní banka /GATT/
 - Předchůdce Světové obchodní organizace /WTO/
 - Všeobecná dohoda o clech a obchodu
- UNESCO
 - Organizace spojených národů pro vědu, vzdělání a kulturu
 - Ochrana kulturních památek
 - Dědictví
 - Hmotné
 - Česká republika
 - 12
 - Český Krumlov, Praha, Telč, Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře...
 - Nehmotné
 - Česká republika
 - 3
 - Verbuňk, Sokolnictví, maškarní průvody
- UNICEF
 - Dětský fond
 - Ochrana před hladem, zneužíváním ...
- Světová zdravotnická organizace
 - Společný postup proti epidemiím

EVROPSKÁ UNIE

- 28 členských států
 - Brexit
- Historie
 - 1952 – Evropské společenství uhlí a oceli /ESUO/
 - Pařížská smlouva
 - Francie, Itálie, Německo, Benelux
 - 1957 – Římské smlouvy (platnost 1958)
 - Evropské hospodářské společenství /EHS/
 - Evropské společenství pro atomovou energii /EURATOM/
 - 1965 – Evropské společenství /ES/
 - Slučovací smlouvy
 - ESUO + EHS + EURATOM
 - 1973 – Velká Británie, Irsko a Dánsko
 - 1981 – Řecko
 - 1986 – Španělsko a Portugalsko
 - 1987 – Jednotný evropský akt
 - 300 překážek, které je třeba odstranit
 - 1992 – Evropská unie

- Maastrichtská smlouva
 - 1995 – Rakousko, Finsko a Švédsko
 - 1997 – Amsterdamská smlouva
 - Reformace
 - 2001 – Niceská smlouva
 - 2004 – Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Malta, Kypr, Slovinsko
 - 2007 – Lisabonská smlouva
 - (1994 – Evropský hospodářský prostor)
- Supranacionalita
 - “Nadstátnost“
 - Rozhodnutí orgánů Evropské unie a její legislativa je nadřazena legislativám států
 - Deficit demokracie
 - S některými opatřeními nemusíme souhlasit, ale musíme je dodržovat
- Instituce a orgány
 - Evropská rada
 - Nejvyšší představitelé států
 - Prezident, premiér, kancléř
 - Rozhoduje o strategickém směřování Evropské unie
 - Schůze čtyřikrát ročně
 - Rozhodnutí – nežalovatelná – spolupracuje s dalšími institucemi
 - Institucionální trojúhelník
 - Evropská komise
 - Evropský parlament
 - Rada EU
 - Evropská komise
 - “Evropská vláda“
 - 28 komisařů
 - 28 států
 - Každý svoje portfolio /oblast/
 - 5 let
 - Česká republika – Věra Jourová
 - Předkládá legislativní opatření ke schválení Evropskému parlamentu a Radě EU
 - Evropský parlament
 - Europoslanci
 - 751 europoslanců
 - Voleni přímo
 - 5 let
 - Česká republika
 - 21 europoslanců
 - Podle počtu obyvatel
 - Schvaluje, kontroluje a odvolává evropské komisaře
 - Schvaluje návrhy Evropské komise
 - Schvaluje nové členské státy
 - Schvaluje rozpočet
 - Po vstupu státu přepočítá mandátů
 - Rada Evropské unie /Rada, Rada ministrů/
 - Příslušní ministři členských států

- Schvaluje návrhy Evropské komise
- Předsednická země na 6 měsíců
- Evropský soudní dvůr
 - 28 členný tribunál
 - Soud pro veřejnou službu
- Evropský účetní dvůr
 - Kontrola výdajů Evropské unie
- Evropská centrální banka
 - Řídí měnu
 - Eurozóna – 19. stoleí
- Evropská investiční banka
 - Půjčuje na evropské projekty
 - Dálnice, metro
 - Levné půjčky
- Výbor regionů
- Hospodářský a sociální výbor
- Evropský veřejný ochránce práv
 - Ombudsman
- Evropské agentury
 - Vědecká oblast
 - Letectví, bezpečnost, životní prostředí, základní práva, bezpečnost potravin a léčiv...
- Aktuální problémy EU
 - Nepřehledná legislativa
 - Rozdílné představy o budoucnosti Evropské unie
 - Obavy z rozšiřování Evropské unie
 - Migrační krize
 - Krize eura

SEVEROATLANTICKÁ ALIANCE

- Vojenský pakt
- 4. duben 1949 - vznik
 - Severoatlantická smlouva
- Sídlo
 - Brusel
- Původně
 - 12 států
 - Spojené státy americké, Kanada, Velká Británie, Francie, Portugalsko, Belgie, Lucembursko, Nizozemsko, Dánsko, Norsko, Itálie, Island
- 1966 – odchod Francie
- 29 členských států
- První vojenský zásah při válce v Bosně a Hercegovině 1992 – 1995 a následně v roce 1999 v Jugoslávii
- Článek 5
 - Po 11. září 2001 poprvé použit
 - Útok proti všem členským zemím
- Česká republika
 - 1999
 - Společně s Maďarskem a Polskem

-

12. Základní právní normy

1.) Právo a stát

- právo jsou normy, které upravují, řídí a organizují lidské spolužití
- je pro společnost nezbytné, ani nejvyspělejší společnosti nemohou žít bez řádu a pravidel
- člověk je právem řízen, omezován, opravňován, ochraňován a někdy i trestán
- vzniká současně se státem, kdy upravuje zájmy určité vládnoucí části společnosti
- nejprve zvykové -> kodifikované (psané) Zákony 12 desek, Chamurapiho zákoník (Babylonie; dělí obyvatelstvo na plnoprávné a na, zásada „oko za oko, zub za zub“), Dekreta Břetislavova
 - o Nyní sepsané, kodifikované, kodexované
- každá norma má určitou váhu – **právní sílu**
- normy by měly být v souladu, v případě rozporu platí vyšší norma; normy nesmí odporovat ústavě
- na to dohlíží **Ústavní soud**
 - sídlo v Brně, 15 členů jmenovaných prezidentem na 10 let

2.) Právní řád ČR

- v ČR má pravomoc vydávat zákony tyto orgány:
 - o **Parlament** – ústavní zákony
 - o **výkonné státní org.** – vláda (nařízení vlády), ministerstva a jiné správní orgány (vyhlášky a opatření)
 - o **orgány územní samosprávy** (obce, kraje) - vyhlášky

	MZN smlouvy
PŘEDPISY ZÁKONNÉ,	Ústava, ústavní zákony
ZÁKLADNÍ	Zákony + zákonná opatření
	Vyhlášky ministerstev
PŘEDPISY PODZÁKONNÉ,	Vládní nařízení
PROVÁDĚCÍ	Vyhlášky nižších státních orgánů (obcí, krajů)

3.) Zákonnost a právní stát, právní vědomí

- procesu vytváření právních norem říkáme **legislativa**
- **právní dogma, dogmatika** – je věda, která vypráví, vykládá platné právní normy
- **právní stát** – pokud stát vynucuje a sám dodržuje právní předpisy; zajišťuje zákonost
- předpoklad znalostí právních norem ozn jako **právní vědomí**, (znalost norem, přesvědčení o jejich dodržování)
 - o neznalost neomlouvá,
 - o před zákonem jsme si všichni rovni

4.) Orgány právní ochrany (policie, státní zastupitelství, soudy)

- orgány právní ochrany jsou orgány zřízené státem, které zajišťují dodržování práva a k tomu účelu disponují státní mocí v podobě řady vynucujících nástrojů
- nejvýznamnějšími orgány právní ochrany jsou **soudy**
- soudy tvoří = Ústavní soud ČR a obecné soudy
- obecné soudy
 - o horizontální dělení – jednotlivé větve – **civilní (občanský), správní a trestní**
 - o vertikální dělení – dělení na jednotlivé stupně, tzv. **instance**
 - o **okresní soudy**
 - rozhodují zejména **občanskoprávní spory** a méně závažné **trestné činy**
 - nejnižší stupeň soustavy obecných soudů v civilním a trestním řízení
 - o **krajské soudy**
 - druhým stupněm
 - rozhodují o **odvolání** proti rozsudkům okresních soudů
 - v civilním řízení - rozhodují spory o ochranu osobnosti (např. pomluva), pracovní spory, obchodní spory
 - v trestním řízení – závažnější činy, za které lze uložit min. 5 let odnětí svobody
 - o **vrchní soudy**
 - rozhodují pouze o odvolání proti rozsudkům krajských soudů
 - o **Nejvyšší soud ČR**
 - na vrcholu soustavy civilního a trestního soudnictví
 - rozhoduje o odvolání jako o mimořádném opravném prostředku proti pravomocným rozsudkům odvolacích soudů

Ústavní soud ČR	Soustava obecných soudů:
Dohlíží na to, aby nebyly normy v rozporu	Nejvyšší soud
Stojí mimo soustavu obecných soudů	Nejvyšší správní soud
	Vrchní soudy
	Krajské soudy
	Okresní soudy

- rozhoduje o souladu právních předpisů s ústavním pořádkem a ústavních stížnostech proti zásahům státních orgánů do základních lidských práv a svobod
- předmětem **správního soudnictví** je rozhodování o žalobách fyzických a právnických osob, které se domáhají ochrany před nezákonným rozhodnutím či postupem orgánů veřejné moci
 - první instalací je **krajský soud**
 - proti rozhodnutí krajského soudu je možné podat mimořádný opravný prostředek – **kasační stížnost** – o ní rozhoduje **Nejvyšší správní soud ČR**
- vedle státních org. právní ochrany existují i **osoby a instituce**, na které stát přenesl poskytování právní ochrany (pověřeni, ale ne organizování státem!!)
 - rychlejší a efektivnější poskytování právní ochrany
 - **exekutoři** – soukromá osoba pověřená státem vymáhat za úplatu povinnosti stanovené rozhodnutím soudu
 - **notáři** spisování veřejných listin, ověřování pravosti dokumentů či sepisování a ukládání závětí, **funkce soudního komisaře** v dědickém řízení
 - **advokáti** – soukromá osoba s právním vzděláním, za úplatu poskytuje právní poradenství; v trestním řízení ho musí mít nezletilí a lidé ve vazbě, pokud si ho nemůže dovolit, je nám přidělen **advokát ex officio** – výdaje pak platí stát; od notáře a exekutora zcela oddělen od státu
 - **stavovské komory** – zde jsou sdruženi exekutoři, notáři a advokáti
- **státní zastupitelství**
 - soustava úřadů, které jsou určeny k zastupování států a k ochraně veřejného zájmu
 - podává obžalobu
- **policie**
 - řeší trestné činy a přestupky
 - ohledání místa trestního činu, osoby, výslech svědků, znalecké posudky -> předá nasbírané materiály státnímu zastupitelství -> to pak podává obžalobu -> Soud pak řeší ten problém. Soud se skládá ze samosoudce (jeden soudce) nebo senát (soudce a dva přísedící), soud řeší trestné činy
 - **státní policie** – ozbrojený bezpečnostní sbor, úkolem je chránit veřejný zájem, vyšetřování trestných činů, řeší přestupky (trestní řízení)
 - **obecní policie** – ta je orgánem obce, dohlíží na dodržování pořádku v dané lokalitě, má menší pravomoci a může zasahovat pouze na území své obce

Soud v trestním řízení:
- samosoudce (sazba do 5 let) - jeden soudce
- senát (sazba nad 5 let) - 3 lidé: 1 profesionál + 2 přísedící (deleguje je městský úřad)

5.) Právní normy a jejich druhy

A. Jak vymezují chování účastníků právních vztahů

- a) **PŘÍKAZUJÍCÍ** – normy ukládají povinnosti, např. platit daně
- b) **OPRÁVNŮJÍCÍ** – umožňují volbu některého způsobu chování, otázka smluv, ve kterých jsou nějaké podmínky, sankce za nedodržení

B. Podle závaznosti

- a) **KOGENTNÍ, DONUCUJÍCÍ** – bezvýhradně závazné, např. povinnosti zaměstnavatele
- b) **PODPŮRNÉ** – relativně nezávazné

C. Podle obsahu

a) VEŘEJNÉ PRÁVO

- **právo ústavní** – politická práva a občanské pravomoce, dělba moci ve státě, prezidentské pravomoce; upravují nejdůležitější vztahy ve státě, rozdělení a výkon moci
- **správní právo** – realizace výkonné moci; ministerstva, policie, finanční úřady, katastrální úřad, úřad práce
- **trestní právo** – řeší co a proč považovat za trestné, zda byl naplněn trestní čin, jaké důsledky a pro koho s tím spojit; důsledky – např. finanční pokuta, odnětí svobody, ochranné opatření
- **finanční právo** – záležitost státního rozpočtu; daně vztahy na úseky měny a oběhu

b) PRÁVO SOUKROMÉ

- **občanské právo** – je zde zahrnuto od 1. 1. 2014 rodinné právo; otázky vzniku a zániku manželství, povinnosti a práva rodičů, náhradní rodinná péče
- **obchodní právo** – vyčleněno z občanského práva; otázka smluv

c) PRÁVO VEŘEJNOSOUKROMÉ

- **báňské právo** – týká se těžby, dolování, v minulosti horní právo
- **pracovní právo**
- **pojišťovací právo**

- autorské právo

6.) Právní vztahy a jejich účastníci (fyzické a právnické os.)

- právní vztahy jsou vztahy ve společnosti, které jsou upraveny státními právy; mimo normy by měla fungovat i morálka

Fyzické osoby

- dva typy **právní způsobilosti**:
 1. **právní osobnost**
 - od narození pro smrt, nasciturus (prokazatelně živé dítě, u kterého předpokládá, že se narodí)
 - smrt se musí prokázat na důkazu smrti nebo prohlášením za mrtvé
 - důkaz smrti – jeví se jako jisté, že zemřel člověk, ale jeho tělo nelze ohledat (letecká nehoda)
 - prohlášení smrti – domněnka smrti není zcela zřejmá
 - právní zájem, aby byla osoba prohlášena za mrtvou
 - nemůže být člověku odňata (jenom smrtí nebo prohlášením osoby za zemřelou)
 2. **svéprávnost**
 - od 18let nebo od 16. roku v případě zplnoletnění (sňatek, lze jí získat i **emancipací** – pokud je nezletilý schopen sám se živit a obstarávat si své záležitosti)
 - nemůže jí být člověk zbaven, ale může být **omezena** na tři roky
- další:
 - zákaz závislé práce do 15 let
 - osobnost každého jedince je chráněna, vztaženo na jméno, život, zdraví
 - právo používat pseudonym
 - nikdo nesmí zasáhnout do soukromí jiného bez jeho svolení nebo zákonného důvodu
 - každý má právo na **integritu** = nedotknutelnost s právem na nakládání s částmi lidského těla za života i za smrti (kosmetické operace, poskytnutí těla pro lékařské potřeby)

Právnické osoby

- umělé útvary, které slouží k zájmu lidí; zájem – soukromý (komerční banka), veřejný (ČNB)
- vede se jejich **evidence** ozn jako **veřejní rejstříci** (název práv. osoby, sídlo, předmět činnosti, statutární orgán = řídící)
- **vznik** práv. os. v den zápisu do rejstříku; **zánik** – vymazáním
- doba mezi vznikem a zánikem má právnická osoba **svéprávnost**
- největší právnickou osobou je stát na půdě veřejného práva; na půdě soukromého práva jsou si všichni rovni
- vyskytují se ve všech oblastech života (spolky, zájmové a charitativní org.)
- DĚLENÍ
 - 1.) **KORPORACE**
 - od slova corpus – tělo
 - tvořeny členy nebo společníky, mají tam osobní účast
 - obchodní korporace
 - a ty tvoří **obchodní společnosti a družstva**
 - rozlišují se společnosti **osobní a kapitálové**
 - **osobní**
 - společníci nebo alespoň jeden z nich ručí neomezeně za jejich závazky a osobně v nich pracují
 - **v.o.s.** – Veřejná obchodní společnost; alespoň dvě osoby podnikají pod stejnou firmou a ručí za její závazky veškerým svým majetkem společně a nerozdílně
 - **k.s.** – Komanditní společnost; alespoň jeden společník = **komandista** ručí za její závazky omezeně jenom svým vkladem a alespoň jeden společník = **komplementář** ručí veškerým svým majetkem
 - **kapitálové**
 - společníci nejsou povinni osobně pracovat, ale účastní se svými majetkovými vklady
 - **s.r.o.** – Společnost s ručením omezeným; společenská smlouva stanoví výši základního kapitálu, podíl každého společníka se určuje podle poměru jeho vkladu k výši zákl. kap.
 - **a.s.** – Akciová společnost; její základní kapitál ve výši nejméně 2 mil. Kč a je rozvržen na určitý počet **akcií** (= cenný papír o určité jmenovité hodnotě; spekulativní cenné peníze, vyznačená nominální hodnota)
 - 2.) **FUNDACE**
 - od slova fundus – základ

- mají majetek, tvoří základ a je k něčemu určen
- patří sem: nadace a nadační fondy
- **nadace**
 - zakládají se **nadační listinou**, trvalejší instituce
 - při založení musí být vklad minimálně 500.000,- Kč, v názvu musí být slovo „nadace“ a čím je
 - uvádí se název, sídlo, výše kapitálu
 - může vydělávat peníze, podnikat; peníze ale použít jen k účelu, pro který vznikla
 - mají peníze nebo jinou majetkovou hodnotu
- **nadační fond**
 - nemá určen základní vklad; když splní cíl, zanikne

3.) ÚSTAVY

- **osobní** (ředitel odpovědný správní radě) a **majetková** složka
- ústav provozuje činnost, která je **prospěšná** společensky nebo hospodářsky
- v zakládací listině musí být, čím se ústav zabývá (Veterinární ústav, Ústav pro český jazyk)

7.) Systém práva, důležitá právní odvětví

- systém práva = uspořádání právních předpisů podle jejich obsahu do příslušného právního odvětví
- **právo mezinárodní a vnitrostátní** – zda upravuje pouze vztahy v rámci jednoho státu nebo vztahy mezi různými státy
- **právo veřejné a soukromé** – zda upravuje vztahy mezi státem a občany nebo vztahy mezi občany navzájem
- **procesní právo hmotné** – stanoví státem závazná a vynutitelná pravidla chování, **procesní** – určuje postup jednotlivce a státních orgánů při porušení práva

8.) Základní právní oblasti

evropské kontinentální

- založeno na základech antického římského práva a má tyto základní rysy:
 - o základem je **právo psané, podpůrnou roli** mají **zvyklosti** (obvyčeje)
 - o **soudce právo netvoří**, ale nalézá je na základě psaných právních předpisů
 - o toto právo využívá i ČR, jeho právní předpisy jsou shrnuty ve sbírkách (**kodexech**) => **kodexové právo**

anglosaské

- Někdy označováno jako anglo-americké
- platí ve **VB** (výjimka Skotska), ve všech zemích její bývalé koloniální říše – nejvýznamnější **USA**
- rysy:
 - o **precedenty** = soudce vyhledává podobný případ a na základě toho rozhodne
 - o **soudce právo tvoří** (a nejen nalézá)
 - o důležitá **role nepsaných právních obyčejů**

islámské právo

- islámským právem je tzv. **právo šaría**
- za jeho **tvůrce** je považován **Bůh** (tím se liší od předchozích dvou)
- šaría obsahuje právní normy i pravidla činnosti každodenního života
- jde o **náboženská pravidla** obsažená v Koránu, která jsou současně chápána jako předpisy právní

/12/ ÚSTAVA, ÚSTAVNÍ PRÁVO /12/

Základní struktura:

- ✚ **Historický ústavní vývoj na území ČR**
- ✚ **Ústava ČR**

✚ Ústava

- Základní dokument státu, ve kterém jsou uvedeny cíle, forma státu, vztah státu vůči občanům, nejdůležitější státní instituce a jejich fungování
- Funkce ústavy
 - Stabilizační
 - Ústava od slova stato – řád, něco pevného, stálého
- Typ ústavy
 - Rigidní
 - Téměř neměnná
 - Flexibilní
 - Lze měnit
 - Psaná
 - Jeden celistvý dokument
 - Ústava ČR
 - Nepsaná
 - Větší počet dokumentů
 - Spojené státy americké, Velká Británie
- Ústavnost
 - Obecné společenské předpoklady pro vznik ústavy a vůle společnosti se ústavou řídit

✚ Historický ústavní vývoj na území ČR

1848 – 1918 HABSBURSKÁ MONARCHIE

- 1848 – První rakouská ústava /oktrojovaná/
 - Dosazená panovníkem, není přijatá říšským sněmem
- 1849 – rozpuštění říšského sněmu
- 1851 – zrušení lidských práv ze strany krále
 - Reakce na rok 1848
- 1867 – Oktrojovaná ústava
 - Obnovení říšského sněmu
 - Vznik říšského soudu
 - Zaručena nezávislost soudní moci
- 1907 – všeobecné volební právo
 - Pro všechny muže od 24 let

1918 – 1992 ČESKOSLOVENSKO

- 1918 – Prozatímní ústava
 - Vyhlásila zákonodárný sbor
 - Recepční norma
 - Přijaty zákony z Rakouska

- 1920 – Ústavní listina Československé republiky
 - Rozdělena na Preambuli a 6 hlav
 - Preambule
 - Slavnostní úvod, prohlášení, vznešený tón, základní cíle státu
 - 6 hlav
 - Moc
 - **Zákonodárna**
 - Národní shromáždění
 - Dvoukomorové
 - Poslanecká sněmovna (300 členů, na 6 let)
 - Senát (150 členů, na 8 let)
 - Reverz
 - Opatření, které zaručovalo stranickou disciplínu
 - Pokud se někdo zpronevěří straně - končí
 - **Výkonná**
 - Vláda
 - Prezident
 - Na 7 let
 - Maximálně 2 volební období
 - Od 35 let
 - Masaryk – výjimka – 4 volební období
 - Kontrasignace
 - Pro každé rozhodnutí potřeba podpis od člena vlády, do jehož kompetence spadalo dané rozhodnutí
 - **Soudní**
- 1938 – Mnichovská dohoda
 - Ztráta třetiny území – Sudety
 - Období Druhé republiky – do března 1939
- 1939 – 1945 – Protektorát Čechy a Morava
 - Zrušeny české zákony – platily německé zákony
 - Ústavní pořádek obnoven 1945
- 1945 – Benešovy dekrety a Košický vládní program
 - Dekret
 - Zákonné opatření
 - Váha ústavního zákona
 - Potřeba zákonů, ale nebylo zákonodárné shromáždění
 - Dekrety o znárodnění většiny průmyslových podniků, pojišťoven, bank
 - Dekrety o konfiskaci majetku Němců a Maďarů
 - Dekret o potrestání válečných zločinců
- 1948 – Komunistický převrat
 - Ústava 9. května
 - Ustavuje národní výbory, které vznikaly předtím
 - Asymetrická
 - Slovensko vlastní vládní orgány
 - Více znárodnění
 - Plánovaná ekonomika – pětiletky
- 1960 – Ústava Československé socialistické republiky
 - Článek 4

- Vedoucí úloha KSČ ve státě
- Dobudován socialismus
- 1968 – Ústavní zákon o federaci
 - Československá socialistická federativní republika
 - Oba státy vlastní vláda, rada
 - Společná ústava, prezident, federativní shromáždění
 - Federativní shromáždění
 - Zákonodárny sbor
 - Dvě sněmovny
 - Sněmovna lidu (300 členů, na 6 let)
 - Národní sněmovna (150 členů, napůl Češi a Slováci)
- 17. listopadu 1989 – Sametová revoluce
 - Vypuštěn článek 4
 - Československá federativní republika > Česko-Slovenská federativní republika
 - Obnovení soukromého vlastnictví a podnikání

1993 ČESKÁ REPUBLIKA

- 1993 – Ústava České republiky

Ústava ČR

PREAMBULE

- Slavnostní prohlášení o hodnotách, které budou dodržovány v Čechách

HLAVA PRVNÍ – ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ

- Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát
- Moc
 - Zákonodárná
 - Výkonná
 - Soudní
- Součástí ústavního pořádku je Listina základních práv a svobod
- Svobodný a volný vznik a soutěž politických stran
- Ústava může být doplněna nebo měněna pouze ústavními zákony
- Nikdo nemůže být zbaven státního občanství proti své vůli
- Hlavní město – Praha

HLAVA DRUHÁ – ZÁKONODÁRNÁ MOC

- Parlament
 - Poslanecká sněmovna
 - 200 členů
 - 4 roky
 - Od 21 let
 - Poměrný volební systém
 - Počet mandátů proporčně odpovídá procentu hlasů získaných určitou politickou stranou
 - Podmínkou alespoň 5% hlasů
 - Senát
 - 81 členů
 - 6 let
 - Každé 2 roky se obměňuje třetina
 - Od 40 let
 - Většinový volební systém
 - Z každého volebního okresu vždy jeden vítěz – vítěz bere vše

- Volební právo
 - Od 18 let
 - Veřejné, rovné, přímé a tajné
- Poslanec nebo senátor nesmí být zároveň prezidentem nebo soudcem, nebo nesmí zastávat jinou funkci, kterou stanovuje zákon
- Poslanec nebo senátor
 - Nelze stíhat za projevy v poslanecké sněmovně nebo senátu
 - Nelze stíhat bez souhlasu komory, jejímž je členem
 - Při nepovolení – trestní stíhání vyloučené po dobu trvání mandátu
- Rozpuštění poslanecké sněmovny
 - Senát přijímá zákonná opatření
 - Netýká se věcí ústavy, státního rozpočtu, státního závěrečného účtu, volebního zákona, mezinárodních smluv
 - Prezidentem
 - Nevyslovila důvěru nově jmenované vládě, jejíž předseda byl prezidentem republiky jmenován na návrh předsedy poslanecké sněmovny
 - Při neusnesení do 3 měsíců o vládním návrhu zákona, s jehož projednáním spojila vláda otázku důvěry
- Legislativní proces
 - Komory jsou způsobilé usnášet se za přítomnosti alespoň jedné třetiny svých členů
 - Přijetí ústavního zákona a souhlasu podpisu mezinárodní smlouvy
 - 3/5 všech poslanců
 - 3/5 přítomných senátorů
 - Návrhy zákonů
 - Podávají se poslanecké sněmovně
 - Poslanec, skupina poslanců, zástupce vyššího územně správního celku
 - Při odsouhlasení v poslanecké sněmovně > senát
 - Senát
 - Právo vyjádřit vůli nezabývat se zákonem – zákon je přijat
 - Schválí
 - Zamítne
 - Hlasuje poslanecká sněmovna znova – může schválit nadpoloviční většina všech poslanců
 - Vrátí poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy
 - Poslanecká sněmovna hlasuje o znění schválené senátem
 - Přijatý
 - Nepřijatý
 - Hlasují o původním znění – nadpoloviční většina všech poslanců ho může schválit
 - Po schválení > prezident
 - Prezident
 - Právo vrátit s výjimkou zákona ústavního do 15 dnů ode dne, kdy mu byl postoupen
 - O vráceném zákonu hlasuje Poslanecká sněmovna znova
 - Nadpoloviční většina definitivně schválí
- Každý poslanec právo interpelovat vládu

HLAVA TŘETÍ – VÝKONNÁ MOC

- Prezident republiky
 - Hlava státu
 - Volen v přímých volbách
 - Od 40 let
 - Maximálně dvě volební období
 - Na 5 let
 - Ujímá se úřadu složením slibu
 - Jmenuje a odvolává vládu
 - Přijímá demisi
 - Svolává zasedání Poslanecké sněmovny
 - Rozpouští Poslaneckou sněmovnu
 - Jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy
 - Odpouští a zmírňuje tresty
 - Uděluje amnestii nebo milost
 - Reprezentační funkce
 - Sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy
 - Vrchní velitel ozbrojených sil
 - Uděluje nebo propůjčuje státní vyznamenání
 - Nelze ho zadržet nebo stíhat
 - Souzen pouze pro velezradu nebo hrubé porušení ústavy
- Vláda
 - Vrcholný orgán výkonné moci
 - Do 30 dnů po jmenování požádá Poslaneckou sněmovnu o vyslovení důvěry
 - Dvakrát nezíská – sestavená vláda na návrh předsedy Poslanecké sněmovny
 - Rozhoduje ve sboru
 - K přijetí usnesení vlády je třeba souhlas nadpoloviční většiny všech jejích členů

HLAVA ČTVRTÁ – SOUDNÍ MOC

- Vykonávají nezávislé soudy
- Soudce nelze odvolat nebo přeložit proti jeho vůli
- Ústavní soud
 - 15 soudců na 10 let
 - Rozhoduje o
 - Zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení
 - Ústavní žalobě proti prezidentu republiky
 - Sporech o rozsahu kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy
- Soudy
 - Poskytují ochranu právní
 - Rozhodují o vině a trestu za trestné činy
 - Soustava soudů
 - Nejvyšší soud
 - Nejvyšší správní soud
 - Vrchní
 - Krajský
 - Okresní

HLAVA PÁTÁ – NEJVYŠŠÍ KONTROLNÍ ÚŘAD

- Nezávislý orgán
- Vykonává kontrolu hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu

HLAVA ŠESTÁ – ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA

- Ústřední banka státu
- Péče o cenovou stabilitu
- Stará se o měnovou politiku státu

HLAVA SEDMÁ – ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVA

- Základní územní samosprávní celky - obce
- Vyšší územní samosprávní celky – kraje

HLAVA OSMÁ – PŘECHODNÁ A ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

- Ústava nabývá účinnosti dnem 1. ledna 1993

13. Ústavní právo České republiky

1) Etapizace čs. ústavního vývoje

Počátek ve středověku

- Ústavní normy
 - **Vladislavské zřízení zemské** (1500)
 - **Obnovené zřízení zemské** (1627 Česko, 1628 Morava)
 - Mimo jiné o dědičné vládě Habsburků

Období habsburské monarchie

- První ústava s demokratickými prvky na našem území – vydána pro Předlitavsko (1867)
 - Soustava nejvyšších právních orgánů
 - **Císař**
 - **Dvoukomorový parlament (panská a poslanecká sněmovna)**
 - **Vláda**
 - Obsahuje i ustanovení o občanských právech, o moci soudcovské, o nejvyšším soudu správním
 - Problematický je § 13, podle kterého panovník může rozpustit parlament a vládnout pomocí zmocňovacích zákonů, a podle kterého je vláda zodpovědná panovníkovi, nikoliv parlamentu.
 - Zcela pominuty národnostní požadavky Čechů
- Všeobecné volební právo pro muže uzákoněno 1907, ženy 1919

Období první republiky

- **Národní výbor 1918** (tam všechny politické strany) (z Rakousko-Uherska)
Pod jeho vedením → **28. ŘÍJNA 1918 VYHLÁŠENO SAMOSTATNÉ ČESKOSLOVENSKO**
 - Přijata **RECEPČNÍ FORMA**
 - prohlášení existence nezávislého Československa
 - Přebírá všechny stávající právní normy a úřady
- **Prozatímní ústava – 13. listopadu 1918** (v platnosti zůstaly rakouské zákony)
- Nová „**únorová**“ **ústava** přijata **29. února 1920** (platná až do 1948), (řádná ústava)
 - Dělení nejvyšší státní moci na 3 složky
 - **1. Zákonodárná moc = Národní shromáždění** (dvoukomorové: senát¹, poslanecká sněmovna²)
 - Poslanec odpovědný voličům
 - Volební právo **rovné, přímé, tajné, všeobecné**
 - **2. Výkonná moc = prezident³**
 - Volen Národním shromážděním na 7 let
 - Malá práva – bez zákonodárné iniciativy
 - Má suspenzivní právo veta a jmenuje vládu (ta je odpovědná národnímu shromáždění)
 - **3. Soudní moc = nezávislé soudy: ústavní soud, volební soud, Nejvyšší soud a jemu podřízené soudy regionální**
- Ústava je výrazem demokratického systému, Čechy a Slováci vnímá jako příslušníky jednoho československého národa
- Obsahuje mnohá nerealizovatelná ustanovení – samospráva Podkarpatské Rusi, zastoupení občanského živlu v nižších správních úřadech

Ústava z 9. května 1948

- „lidově demokratická“ – vydaná komunisty po tom, co se dostali k moci (rok 1948)
- Obsazení Československa nacistickým Německem, platily německé zákony
- Moskevský exil vypracoval v dubnu 1945 **Košický vládní program, Dekrety prezidenta republiky** (znárodnování a odsun Němců), (prezidentem Beneš)

¹ Pasivní volební právo: 45let, aktivní 26let → **vyšší než dneska**

² Pasivní volební právo: 30let, aktivní 21let

³ Nad 35 let

- **Čechoslovakismus** – existence českého a slovenského národa zvlášť; dvě větve jednoho národa
- **Asymetrická**
 - Slováci
 - Výkonný orgán = **sbor pověřenců**
 - Zákonodárny orgán = **slovenská národní rada**
 - Češi
 - Takové orgány pro české území neměli

Ústava z července 1960

- „ústava socialistická“
- Kromě obvyklých ustanovení navíc hlavu **SOCIALISTICKÉ ZŘÍZENÍ** → zespolečenštění hospodářství a uzákonění socialistického zřízení ve státě
- Zrušení slovenských národních orgánů, diskriminace jiného než socialistického vlastnictví
- Název → **ČESKOSLOVENSKÁ SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA**
- Platná prakticky až do zániku **ČESKÉ A SLOVENSKÉ FEDERATIVNÍ REPUBLIKY 1992**
 - společné federální shromáždění, federální vláda
 - Mnoho novelizací ústavními zákony
 - Mnoho proklamativních a programových ustanovení
 - V hlavě o právech a povinnostech absolutní a nereálná
 - Formálně zachovává prvky dělby moci (ve skutečnosti všechno podřízeno Komunistické straně)
- **Článek o vedoucí úloze Komunistické strany Československa** dodává výsadní postavení s právem zasahovat do politického a hospodářského života (platný do roku 1989)
- prezidentem Ludvík Svoboda

Ústavní změny října 1968

- Provedeny **ústavním zákonem o federaci** a národnostech
- Počátek vnitřního dělení na **ČESKOU SOCIALISTICKOU** a **SLOVENSKOU SOCIALISTICKOU REPUBLIKU**
- → federativní stát složený ze dvou republik (společná zahraniční politika, obrana, peníze, hlava státu)
- **Nový zákonodárny orgán = Federální shromáždění** (společné pro obě republiky)
 - Sněmovna lidu⁴
 - Sněmovna národů⁵
 - Zákon musí být schválen nadpoloviční většinou poslanců **obou** zemí (zabránění majorizaci)
 - Přijímá ústavní i další zákony, vyslovuje důvěru i nedůvěru federální vládě, přijímá jiná usnesení
 - Volí prezidenta republiky, může jej i odvolat
 - V čele = **Předsednictvo**
 - Přijímání tzv. zákonných opatření, když nezasedá **PLÉNEM FEDERÁLNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ**
 - Pokud plénum zákonná opatření neschválilo, opatření pozbývá platnost
- nejvyšší zákonodárny orgány sborů obou republik = **Česká národní rada a Slovenská národní rada**
- výkonná moc = **federální vláda a republikové vlády** (taky společné)
 - federální vláda jmenovaná prezidentem (který má omezenou výkonnou moc)
 - zodpovědné zákonodárným sborům
- rozsah působnosti federální vlády a republikových vlád určuje **zákon o kompetencích**

Novelizace ústavy po 1989

- vypuštění
 - ustanovení o **vedoucí úloze KSČ**
 - článek o Národní frontě = mimo koalici nesměla existovat žádná jiná politická strana
 - text „Prohlášení“ – změna ustanovení o hospodářském systému, zrušení plánovaného hospodářství a zrovnoprávnění různých druhů vlastnictví (**povoleno soukromé vlastnictví**)
- změna vztahu poslance a voliče

⁴ 200 poslanců

⁵ 75 českých poslanců, 75 slovenských poslanců

- imperativní mandát (poslanec odvolatelný a zodpovědný voličům) → volný mandát

2) Ústava ČR

- základní zákon státu upravující nejdůležitější fundamentální a společenské vztahy
- ta současná platná **od 1. 1. 1993** (ČR jako nástupnický stát po ČSFR)
- ÚSTAVNÍ POŘÁDEK ČR = ÚSTAVA, ÚSTAVNÍ ZÁKONY, LZPAS⁶
- uspořádání státu
 - rozdělení a výkon státní moci
 - základní lidská práva a svobody občanů
- má podobu **obecné formulace**, má **nejvyšší právní sílu a územní i osobní platnost**
- ústavy
 - **rigidní** – změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřipustná
 - pevně formulovaní a neměnné, může být doplňována či měněna pouze ústavními zákony
 - ratifikovanými mezinárodními smlouvami (za souhlasu parlamentu)
 - **flexibilní** – lze pozměnit prostým zákonem
 - naše = kombinace obojího
- funkce
 - **Právní** – ústava jako nejvyšší norma
 - **Politická** – upravuje politický život v zemi, vymezuje základy politického systému a vztahu mezi občanem a státem
 - **Ideologická** – PREAMBULE – k jakým hodnotám a tradicím se stát hlásí a co je cíl
 - **Výchovná** – spojuje sociální skupiny s nestejným postavením, odstraňuje konflikty
- Ústava, nadpis, preambule (ideologický význam), 8 hlav (značeno římsky) skládající se ze 113 článků (značeno arabsky)

I. hlava – základní ustanovení

- Např.: státní symboly, název státu, demokracie, republika, státní moc, soudní ochrana, ochrana přírody, politický systém, Praha je hlavní město

II. hlava – moc zákonodárná

- **Parlament**
 - Senát, sněmovna
 - Schvaluje zákony
- **Volební právo** – všeobecné, rovné, tajné, přímé
 - V: Každý občan – 18 let a víc
 - R: Každý hlas má stejnou váhu
 - T: nikdo nevidí, koho volím
 - P: volím já osobně
- **Do poslanecké sněmovny** = **VOLEBNÍ SYSTÉM POMĚRNÝ (PROPORCIONÁLNÍ)**
 - Počet hlasů se přepočítává na počet křesel (mandátů)
 - Je třeba aspoň 5%, aby se dostali do poslanecké sněmovny
 - Jednokolové volby jednou za 4 roky, 200 poslanců
- **Do senátu** = **VOLEBNÍ SYSTÉM VĚTŠINOVÝ (MAJORITNÍ)**
 - Nad 50% → postupuje automaticky do dalšího kola (když nemá nikdo tolik, postupují dva s největším počtem hlasů)
 - Postupují první dva
 - Senátorem je ten, kdo dostane nad 50%
 - Více kolové volby jednou za dva roky, obnoví se 1/3

• Legislativní proces

⁶ Listina základních práv a svobod

- Proces schvalování zákonů
- Návrh zákonů v poslanecké sněmovně
- Podán může být poslancem, skupinou poslanců, senátem, vládou, zastupitelstvem (vyššího územního samosprávného celku) → někým, kdo má **zákonodárnou iniciativu**
- Poslanecká sněmovna hlasuje o návrhu
 - nadpoloviční většina schválí → bez odkladu postoupí do senátu
 - senát schválí → prezident
 - senát zamítne
 - → do 30 dnů pozměňovací návrh zpět do poslanecké sněmovny
 - Poslanecká sněmovna hlasuje o pozměněném návrhu
 - → projde → prezident
 - → neprojde → znovu hlasování o původní podobě → přehlasování
 - → vrátí do Poslanecké sněmovny bez pozměnění
 - → projde → přehlasování
 - Po schválení → vyhlášení zákona (podpisy předsedy poslanecké sněmovny a předsedy vlády)
- **Ústavní zákon** musí být schválen $\frac{3}{5}$ z obou komor

III. Hlava – moc výkonná

- **Vláda** – rozhoduje jako celek
 - Předseda vlády, místopředsedové, ministři
 - **VZNIK** – prezident pověří předsedu nejsilnější politické strany v konzultaci s ideologicky podobnou stranou → **koalice** a sestavení vlády → **opozice** (opačná ideologie)
 - Mezi ty jsou rozdělena ministerstva
 - Sestavená vláda je jmenována prezidentem republiky + vyslovena důvěra poslaneckou sněmovnou⁷
 - Člena vlády odvolává prezident na žádost předsedy vlády
 - **Předseda vlády: Bohuslav Sobotka**
 - Návrh na vyslovení nedůvěry vládě projednává poslanecká sněmovna, je-li podán písemně nejméně 50 poslanci
 -
- Částečně **Prezident**
 - Reprezentativní úloha, výkonná pravomoc
 - Jmenuje a odvolává členy vlády, soudce, profesory, členy bankovní rady, prezidenta NKÚ, generály, vrchního velitele ozbrojených sil
 - Vyhláší volby do parlamentu
 - Propůjčuje státní vyznamenání, uděluje amnestie, zmírnění a odpouštění trestů
 - Nelze ho trestně stíhat z ničeho jiného než z **vlastizrady (politická imunita)**

Obecné soudy

Nejvyšší

Nejvyšší správní

vrchní

krajský

okresní

IV. Hlava – moc soudní

- Soudní moc vykonávají nezávislé soudy
- Proti vůli soudci se nelze odvolat nebo odložit (jenom při kárném řízení)
- **Ústavní soud**

⁷ Lhůta 50 dnů

- Orgán ochrany ústavnosti
- 15 soudců na 10 let, jmenování prezidentem republiky
 - Bezúhonný občan volitelný do senátu
 - Vysokoškolské právní vzdělání
 - Nejméně 10 let činný v právnickém zaměstnání
- Soudce v soustavě soudů musí být:
 - bezúhonný občan s vysokoškolským právnickým vzděláním
 - jmenován prezidentem bez časového omezení
- **Předseda ústavního soudu: Pavel Rychecký (2. Období)**

V. hlava – nejvyšší kontrolní úřad - NKÚ

- Kontrola hospodaření se státním majetkem + státní rozpočet
- **V čele prezident Ing. Miloš Zeman a viceprezident, Mgr. Zdeňka Horníková**
- Nezávislý orgán

VI. Hlava - česká národní banka – ČNB

- Ústřední banka státu, „banka bank“
- Kontrola a regulace peněz v oběhu, dohled na finanční trh
- monetární politika, devizová činnost
- **V čele guvernér: Miroslav Singer**
- Nezávislý orgán

VII. Hlava – územní samospráva

- Základní samosprávné celky
 - Obce – starosta (komunální volby)
- Vyšší samosprávná jednotka
 - Kraje – hejtman
 - Město – primátor

VIII. Hlava – přechodná a závěrečná ustanovení

3) Koncepce dělby moci:

- Montesquieu přišel s rozdělením státní moci, aby se jí nezneužívalo

Moc zákonodárná

- Dříve neměla vliv na politický vývoj, pouze plnila stranické pokyny KSČ
- Nyní tvoří rovnováhu společně s výkonnou a soudní mocí
- Reprezentant = **Parlament ČR**
- Struktura: Dvoukomorový
 - **DOLNÍ: POSLANECKÁ SNĚMOVNA** – 200 poslanců na 4 roky
 - Silnější pozice než horní komora (vzor daný Ústavou 1920)
 - Kontrola výkonné moci – může vyslovit nedůvěru (ne ale jednotlivým ministrům)
 - Ministry kontroluje **interpelace**, pravidelné kontroly, kladení otázek a povinnost odpovídat
 - **HORNÍ: SENÁT** – 81 senátorů na 6 let
 - Do senátu se volí každé dva roky a prostřídá se třetina senátu
 - Vydává souhlas s prezidentovým jmenováním soudců Ústavního soudu, oprávnění obvinít prezidenta z velezrady
 - Významnější pozice, když prezident rozpustí poslaneckou sněmovnu
 - V té době může vydávat **zákonná opatření**, podobná zákonům
 - Nemůže být rozpuštěn
- Poslance a senátory nelze stíhat z trestného činu (**POLITICKÁ IMUNITA**), pokud s tím nevyjádří souhlas komora, jejíž jsou členem
- Nelze je ani postihnout za to, jak hlasují = **INDEMNITA** → zajišťuje to, že vládní moc nezneužije represivní složky státu proti nepohodlně hlasujícím zákonodárcům
- Působnost
 - **legislativní funkce** - přijímání zákonů
 - **ustavující funkce** – (spolu)rozhodování o obsazení jiných orgánů, např. volba prezidenta
 - **kontrolní pravomoci** – hlavně vůči vládě (je jim odpovědná)
 - **autonomní funkce** – volí si vlastní orgány (výbory) a určují pravidla vlastního jednání

Moc výkonná

- **Prezident**

- Je hlava státu
- jmenuje vládu (ta mu skládá slib)
- Jmenuje soudce se souhlasem Senátu

- **VOLBA**

- Dříve volen **nepřímo parlamentem**, 2013 historicky první prezident zvolený **přímou volbou Miloš Zeman**
- Volba se koná nejpozději 30 dní před uplynutím volebního období úřadujícího prezidenta
- Ministerstvo spravedlnosti připravilo dvoukolovou volbu, Legislativní rada jí doporučila.
Navrhnout kandidáta může každý občan ČR starší 18 let, podpoří-li jeho návrh petice podepsaná nejméně 50 000 občany.
Nebo ho může navrhnout nejméně 20 poslanců nebo nejméně 10 senátorů.
- Každý kandidát určí svého zmocněnce a sestaví 3-5 členný volební výbor.
Ten odpovídá mimo jiné za financování kampaně.
- Dojde k volbám, prezidentem je kandidát s nadpoloviční většinou všech hlasů.
Pokud žádný takový není, za 2 týdny následuje druhé kolo, ve kterém zůstanou pouze dva kandidáti s největším počtem hlasů.
Prezidentem se stane ten, kdo dostane v druhém kole víc hlasů.

Prezident	od	do
Tomáš Garrigue Masaryk	1918	1935
Edvard Beneš	1935	1938
Emil Hácha	1938	1945
Edvard Beneš	1945	1948
Klement Gottwald	1948	1953
Antonín Zápotocký	1953	1957
Antonín Novotný	1957	1968
Ludvík Svoboda	1968	1975
Gustav Husák	1975	1989
Václav Havel	1992	2003
Václav Klaus	2003	2013
Miloš Zeman	2013	

- **Vláda je vrcholný orgán výkonné moci**

- V čele premiér, předseda vlády
 - Místopředsedové vlády
 - Ministři (dopravy a spojů, financí, kultury, pro místní rozvoj, spravedlnosti, vnitra, zahraničních věcí, životního prostředí...)

Moc soudní

- Ústavní soud ochraňuje ústavnost
- Nezávislé soudy
- **Nejvyšší soud** je nejvyšším soudním orgánem
 - → **vrchní soud** (Brno, Praha)
 - → **krajské soudy** (Praha, Brno, Ostrava, Hradec Králové....)
 - → **okresní soudy**

4) Lidská práva

- **Ochránce lidských práv, ombudsman: Anna Šabatová**
- **OBECNÁ USTANOVENÍ**
 - Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti a právech
 - ⁸Každý může činit, co není zákonem zakázáno a nesmí být nucen činit, co zákon neukládá
 - ⁹Státní moc lze uplatňovat v mezích zákona a způsobem, který zákon stanoví
- Dělí se na:
 - **LIDSKÁ PRÁVA A ZÁKLADNÍ SVOBODY**
 - **Základní lidská práva a svobody**
 - Právo na život
 - **Politická práva**
 - Právo petiční

- Nedotknutelnost obydlí - Právo shromažďovací
- Svoboda projevu náboženství - Právo sdružovací
- Osobní svoboda - Právo na odpor
- Svoboda projevu a právo šířit a vyhledávat informace
- PRÁVO NÁRODNOSTNÍCH A ETNICKÝCH MENŠIN
 - Příslušnost k národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu
- HOSPODÁŘSKÉ, SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ PRÁVA
 - Svobodná volba povolání, podnikání, jiné hospodářské činnosti, právo na práci
 - Právo na ochranu zdraví
 - Právo na vzdělání
 - Právo na přístup ke kulturnímu bohatství
 - Právo na příznivé životní prostředí
 - Právo na hmotné zabezpečení ve stáří
- PRÁVO SOUDNÍ A JINÁ PRÁVNÍ OCHRANA
 - Právo na zákonného soudce
 - **Presumpce nevinny**
 - Procesní záruky práva na spravedlivý proces
 - Právo odepřít výpověď
 - Právo na tlumočníka

Politické strany

- Vznik a rozvoj už v 19. Století
- **Organizace lidí se stejným politickými názory a cíli, která se snaží získat politickou moc, aby mohla uskutečňovat své záměry**
- V 50. - 80. letech – výzkum politických stran a jejich hlavních úkolů
 - Ovlivňování voličů, veřejného mínění
 - Podíl na procesu voleb
 - Ovlivňování politické činnosti, parlamentu a vlády
 - Výchova politických osobností (elita)
 - Artikulace zájmů
- 2 základní funkční pohyby
 - **Dovnitř** – fungují uvnitř strany
 - **Navenek** – jak působí a ovlivňují lidi venku
- Klasifikace druhů účasti na činnosti politických stran:

Zájmové organizace

 - Odbory, družstva, neusilují o politickou moc
 - Nátlakové skupiny – tlačí na politické strany
 - Lobbismus – profesionální působení na členy parlamentu

 - **Aktivisté**
 - placení funkcionáři
 - dobrovolní, neplacení, také důležití pro politickou stranu
 - **Členové politických stran**
 - **Voliči**
 - **Sympatizující**

Klasifikace politických stran

- Členění v 19. století
 - **Konzervativci** – beze změn, lpění na tradicích, nevěří v možnost lepšího uspořádání společnosti
 - **Liberalní** – proti státnímu intervencionalismu v ekonomice, pokrokovost, možnost lepšího státu, ale ne příliš silný → svobodný

o Tradiční klasifikace

- Právce, střed, levice

Levice	Právce
Stát má zasahovat do ekonomiky, školství, zdravotnictví, kultury	Důraz na trh, soukromé podnikání, soutěž, neviditelná ruka trhu, stát nezasahuje do ekonomiky
Vyrovňování rozdílů vzniklých na trhu	Každý člověk se o sebe stará
Pomoc sociálně potřebným	Pouze organizačně právní a bezpečnostní funkce
	Stát plní co nejméně funkcí
	Nezadlužování státu

Klasifikace spíš členů	S realitou:	Ve zlepšení:
Radikálové	nespokojení	věří
Liberálové	Spokojení	věří
Konzervativci	Spokojení	nevěří
reakcionáři	Nespokojeni	nevěří

Další klasifikace politických stran

Masové politické strany

- Pro všechny bez rozdílu, co největší počet členů

Catch all

- usilují o podporu všech vrstev skupin obyvatel

Omezené členství

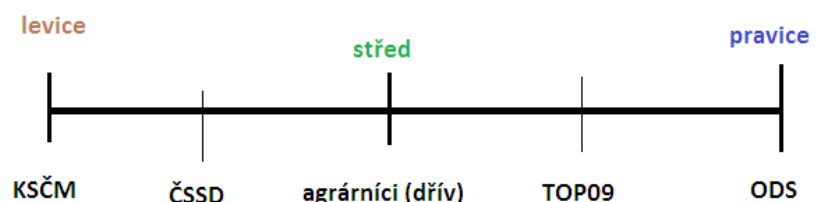
- Členy vybírají vůdci podle ideologie

Ideologicky úzké

- Křesťanské
- Dělnické
- (republikáni na severu USA)

Systémy politických stran

- **Systém jedné politické strany, MONOPARTISMUS**
 - Komunismus, fašistické režimy
- **Systém dvou politických stran, BIPARTISMUS**
 - Amerika (republikáni x demokraté) – ne moc velké rozdíly
 - Británie (liberalisté x konzervativci)
- **Pluralitní politický systém**
 - Pět a více politických stran, které se těžko vymezují
 - Čím míň stran, tím větší mají smysl

/13/ ZÁKLADNÍ POJMY PRÁVNÍ VĚDY /13/

Základní struktura:

- ✚ *Definice práva, právo a morálka, typy právních kultur*
- ✚ *Právní řád, právní předpisy*
- ✚ *Právní vztahy*
- ✚ *Klasifikace práva, právní odvětví*

✚ **Definice práva, právo a morálka, typy právních kultur**

- Právo
 - Soubor norem, kterými se organizuje a řídí lidská společnost
 - Vynutitelné státní moci
 - Nepsané zvyklosti
 - Psané normy – s vynálezem písma
 - Nepsané zvyklosti platí do dnes – pozdravit
 - Minimum morálky
- Prameny práva
 - Formální
 - Zapsané normy, které reagují na materiální prameny
 - Materiální
 - Potřeby a představy společnosti, které by se měly dodržovat
 - To, co má být zformalizováno
- Právní kultury
 - Kontinentální
 - Typická pro Evropu
 - Založená na právních předpisech, sepsaných právních normách, které tvoří právní řád
 - Angloamerická
 - Velkou roli hrají precedenty
 - První rozhodnutí soudu
 - Islámská
 - Založená na právu Šaría
 - Vychází v Koránu a komentářích k němu
 - Právní řád založen na právu Šaría nebo právo Šaría
 - Omezené svobody
 - Jiné postavení ženy a muže ve společnosti
 - Zákaz návykových látek

✚ **Právní řád, právní předpisy**

PRÁVNÍ ŘÁD

- Veškeré právní normy, které se od sebe liší právní silou
- Zákonné normy
 - Ústavní zákony – nejvyšší právní síla
 - Ústavní zákony, zákony a zákonná opatření

- Podzákonné normy
 - Vyhlášky vlády
 - Vyhlášky ministerstev
 - Vyhlášky krajů, měst a obcí
- Žádná norma s nižší právní silou nesmí odporovat normě s vyšší právní silou
 - Kontroluje Ústavní soud
- Právní vědomí - obecná znalost právního řádu
- Zákonost – to, jak důsledně je právní řád dodržován
- Před právním řádem jsme si všichni rovni
- Neznalost práva nikoho neomlouvá

PRÁVNÍ PŘEDPISY

- Zapsané právní normy
- Právní normy jsou všeobecně závazná pravidla chování vynutitelné státem
- Legislativa – proces tvorby
- Sankce - trest za porušení
- Druhy právních norem
 - Podle toho, jak vymezují chování
 - Zavazující
 - Přímě něco příkazují nebo zakazují
 - Pravidla silničního provozu
 - Opravňující
 - Opravňují k něčemu
 - Volební právo, pít alkohol
 - Podle míry závaznosti
 - Donucující /kogentní/
 - K něčemu nás nutí
 - Podpůrné /doporučující, dispozivní/
 - Jak by měla vypadat pracovní smlouva
- Platnost
 - Právní norma je platná, pokud je vytvořena a schválena předepsaným způsobem, kompetentními institucemi, a tím se stává součástí právního řádu
 - Platná ode dne přijetí nebo schválení
- Účinnost
 - Povinnost se danou normou řídit
 - Někdy je datum účinnosti shodný s platností
 - Vacatio legis
 - Doba, mezi začátkem platnosti a začátkem účinnosti
 - Slouží k tomu, aby se s novými zákony stihli seznámit lidé a instituce
- Působnost
 - Říká, pro koho, kdy a kde norma platí
 - Osobní
 - Vymezuje, jaké osoby se mají normami řídit
 - Všeobecná
 - Pro všechny občany
 - Omezená /vymezující/
 - Omezená na kruh osob
 - Pravidla silničního provozu
 - Časová

- Od kdy do kdy se musíme danou normou řídit
- Noční klid
- Zásada zákazu retroaktivity
 - Vždy musíme být souzeni podle právních norem účinných v době provedení
- Územní /prostorová, místní/
 - Určuje, kde norma platí
 - Celostátní
 - Obecná /místní
 - Zásada teritoriality
 - Vždy se řídíme právními normami platnými a účinnými na daném území
 - V letadle – pravidla země, ze které pochází daná letecká společnost
- Obsah právní normy
 - Záhloví
 - Název, číslo, datum vydání, autor vydání
 - Datum vydání určuje datum platnosti
 - Vlastní text
 - Úvod
 - Zdůvodnění, co opravňuje
 - Jednotlivé ustanovení
 - Závěr
 - Derogační klauzule
 - Zrušovací ustanovení
 - Určuje, jaká právní norma je touto normou upravená nebo zrušená
 - Novelizace – změny a doplnění – nepřehledné – možné právní kličky

Právní vztahy

- Každý vztah již byl nebo je upraven právními normami
 - Rodinné vztahy mezi manželi, rodiči, dětmi
 - Zákazníci MHD
 - Škola – studenti a učitelé
- 3 složky
 - Obsah
 - Obsahem právní normy jsou práva a povinnosti z daného vztahu vyplývající
 - Vztah založen kupní smlouvou mezi kupujícím a prodávajícím
 - Kupující má povinnost uhradit cenu věci nebo předmětu a má právo převzít předmět do svého vlastnictví
 - Proávající má právo přijmout cenu za předmět a povinnost předat předmět, za nějž dostal peníze
 - Předmět
 - Záměr, kvůli kterému byl právní vztah založen
 - Kupní smlouva
 - Změna vlastnictví
 - Účastníci
 - Fyzické osoby
 - Každý člověk, se způsobilostí být účastníkem právních vztahů
 - Právní osobnost /právní subjektivita/

- Způsobilost mít práva a povinnosti
- Od narození do smrti
- Pokud je prokazatelně žena těhotná – dítě má právo dědit i nenarozené
- Po smrti – autorská práva
- Nelze omezit
- Svěprávnost /způsobilost k právním úkonům/
 - Schopnost aktivně vstupovat do právních vztahů
 - Od 18 let nebo od 16 – zplnoletění soudem
 - Lze omezit maximálně na 3 roky
- Právnícké osoby
 - Uměle vytvořené organizované útvary
 - Jednají za ně fyzické osoby
 - Vznikající společenstvím osob - korporace
 - Společnost s ručením omezením
 - Ručí do výše svých vkladů
 - Veřejná obchodní společnost
 - Ručí veškerým majetkem
 - Akciová společnost
 - Jméno firmy rozděleno na akcie – nakupují akcionáři
 - Dividenda – podíl na zisku
 - Komanditní společnost
 - Členové – komandisté a komplementář
 - Ručí veškerým svým majetkem
 - Komplementář
 - Ručí omezeně
 - Vznikající společenstvím majetku – fundace
 - Vznikající společenstvím osob a majetku

Klasifikace práva, právní odvětví

- Pozitivní a přirozené
 - Pozitivní
 - Psané normy
 - Přirozené
 - Všechny normy a práva, které podle společnosti přirozeně platí pro všechny
 - V souladu s pozitivním právem
 - Může dojít k rozporu – Norimberské zákony
- Subjektivní a objektivní
 - Subjektivní
 - Ty, které každého k něčemu opravňují a nikdo to nesmí zakázat
 - Objektivní
 - Závazné pro všechny
 - To, co každý musí
 - Povinná školní docházka – 9 let
- Veřejné a soukromé
 - Veřejné
 - Stát nadřazený
 - Trestní právo

- Stát nás soudí

- Soukromé
 - Stát jeden ze subjektů
 - Soudíme se se státem
- Hmotné a procesní
 - Hmotné
 - Katalog trestních činů a seznam trestů za ně
 - Procesní
 - Proces zjišťování, vyšetřování a souzení trestních činů
- Právní odvětví
 - Ústavní právo
 - Pramen – Ústava České Republiky
 - Zabývá se uspořádáním státu, formou státu, státními institucemi a jejich fungováním
 - Občanské právo
 - Pramen – Občanský zákoník
 - Udává práva a povinnosti fyzických a právnických osob
 - Rodinné právo
 - Pramen – Občanský zákoník, Zákon o náhradní výchově
 - Upravuje vztahy mezi rodiči a dětmi, manželství, příbuzenské vztahy
 - Pracovní právo
 - Pramen – Zákoník práce, Zákon o kolektivním vyjednávání, Listina základních práv a svobod
 - Upravuje vztahy zaměstnanec – zaměstnavatel
 - Obchodní právo
 - Pramen – Občanský zákoník, Obchodní zákoník
 - Zabývá se financemi a podnikáním
 - Trestní právo
 - Pramen – Trestní zákoník
 - Zabývá se skutkovou podstatou trestních činů, tresty, procesem zjišťování, vyšetřování a souzení
 - Správní právo
 - Pramen – Ústava České republiky, Zákony o obcích, krajích, ...
 - Řeší územně správní členění, fungování krajů, obcí, ...

14. Trestní právo

Předmět, prameny a funkce trestního práva

Trestný čin, dělení trestných činů

Trestní odpovědnost

Trestní řízení a jeho zásady

Tresty a ochranná opatření

1) Předmět, prameny a funkce trestního práva

- trestní právo je součástí právního řádu a patří mezi odvětví tzv. veřejného práva (tj. taková oblast práva, která je charakteristická nerovným postavením subjektů)
- **cílem** trestního práva je chránit práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob, zájmy společnosti a ústavní zřízení České republiky před trestnými činy
- **hmotné** právo - co a proč považovat za trestné a jaké důsledky a pro koho z toho spojit
- **procesní** právo - řeší **stavový postup**, aby byly trestné činy náležitě zjištěny a jejich pachatelé potrestáni, má pomáhat k dosažení účelu trestního řízení je právem a podle ustanovení tohoto zákona i povinností občanů – existuje povinnost podat svědectví

Prameny

Hmotné právo:

- **Trestní zákoník, trestní řád, zákon o soudnictví ve věcech mládeže**, mezinárodní smlouvy, rozhodnutí ústavního soudu
 - Specifika soudnictví pro mládež (15-18let):
 - musí mít obhájce
 - povinná účast pro zákonného zástupce a zástupce orgánu pro děti a mládež
 - trest odnětí svobody se snižuje na polovinu, pokud nepřekročí 5 let
- **Trestní zákoník**
 - obecná část - základy trestní odpovědnosti, ukládání trestů a ochranných opatření, výklad pojmů
 - zvláštní část – znaky jednotlivých trestných činů dělené dle typologie
 - sankce – diferenciací trestných činů, definice skutkových podstat, druh a výše trestů

Procesní právo:

- Trestní řád, ústava, LZPS, mezinárodní smlouvy, amnestijní rozhodnutí prezidenta republiky
- **Trestní řád**
 - Aby byly zjištěny a potrestány trestné činy
 - Upravit postup orgánů činných v trestním řízení
 - Upevňování zákonnosti
 - předcházení a zamezování trestné činnosti
 - výchova občanů v duchu zachovávání zákonů a pravidel občanského spoluzití

Funkce trestního práva

- **Ochranná** – normy trestního práva fungují jako krajní prostředek k ochraně společnosti před fyzickým útokem
- **Represivní** – vliv na donucení, omezení pachatele (vazba, zadržení, odnětí svobody)
- **Preventivní** – u recidivistů je nulová, působí preventivně už svojí existencí, lidé nechtějí „přijít do křížku se zákonem“

Dělení protiprávních činů

- Rozdíl v tom, jaká hrozí sankce
 - Trestný čin
 - Přestupek
 - Správní delikt

2) Trestný čin, dělení trestných činů

- trestný čin = pro společnost nebezpečný protiprávní čin fyzické osoby, jehož znaky jsou v trestním zákoně
- dělení
- specifikováno v trestním zákoníku
 - **PŘEČIN** = nedbalostní i úmyslné trestné činy s horní hranicí odnětí svobody do 5 let nepodmíněně (nemusí být advokát)
 - **ZLOČIN** = všechny mimo přečinů (5-10 let odnětí svobody nepodmíněně)

- **ZVLÁŠŤ ZÁVAŽNÝ ZLOČIN** = úmyslný trestný čin s horní hranicí trestní sazby nejméně 10 let

Znaky trestného činu

- **OBJEKT = ZÁJEM** chráněný v zákoně (zdraví, život, majetek, veřejný pořádek)
 - **OBJEKTIVNÍ STRÁNKA** = způsob spáchání, jednání (projev vůle ve vnějším světě) a následek
- **SUBJEKT = PACHATEL**
 - **SUBJEKTIVNÍ STRÁNKA VĚCI** = zavinění

Pachatel

- **Fyzická osoba** (právní jen pokud jsou splněny podmínky zvláštního zákona)
- **Věk** – do 15 není trestní odpovědnost
 - trestní odpovědnost je platná první den po narozeninách 15-18 let;
 - mladistvý pachatel má mírnější režim a není trestán v plném rozsahu
- **Příčetnost** (= delikt ní způsobilost pachatele)
 - **Vymizelá rozpoznávací složka jednání**, zmenšená příčetnost (schizofrenie) → je netrestatelný, podstatně zmenšená schopnost rozpoznat nebo se ovládat
- **Nepříčetnost**
 - Pachatel pro svou poruchu nemůže **rozpoznat nebezpečnost svého činu** nebo nemůže odpovídat za své činy → nutný psychiatrický posudek

Vývojová stádia

- **Podezřelý** – prověřování nebo sdělení podezření ve zkráceném přípravném řízení
- **Obviněný** – po zahájení trestního stíhání
- **Obžalovaný** – po podání obžaloby
- **Odsouzený** – po nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku

Zajištění osob

- **VAZBA**
 - **Předstižná** – pokud hrozí, že bude opakována trestná činnost nebo pokus o dokonání připravovaného trestného činu
 - **Útěková** – hrozí uprchnutí nebo stíhání
 - **Koluzní** – hrozí ovlivňování nevyslechnutých svědků nebo maření objasňování
- **PŘÍKAZ K ZATČENÍ** – vydává soudce, pokud ho chce předvolat, předvést nebo zadržet
- **ZADRŽENÍ OBVINĚNÉHO** – důvod vazby do 48 předat soudu s návrhem uvalení vazby, nebo propustit
- **ZADRŽENÍ PODEZŘELÉHO** – ze spáchání trestného činu nebo bezprostředně po spáchání může kdokoliv

Účastenství

- Pachatel, spolupachatel, účastník (organizátor, návodce, pomocník)

Zavinění

- Projev vůle pachatele na venek
 - Úmysl (přímý, nepřímý)
 - Nedbalost (vědomá, nevědomá, hrubá nedbalost)
 - Omyl skutkový
 - Omyl právní

Vývojová stádia TČ

- **PŘÍPRAVA** = úmyslné vytváření podmínek pro spáchání trestného činu
 - Organizování, opatřování prostředků a nástrojů, spolčení, srocení, návod, pomoc
 - Zákon to musí stanovit (nedošlo k pokusu nebo dokonání)
- **POKUS** = jednání, které bezprostředně směřuje k úmyslnému dokonání trestného činu
- **DOKONANÝ TRESTNÝ ČIN**

3) Trestní odpovědnost

- Jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit
- Trestní odpovědnost a trestně-právní důsledky lze uplatnit jen v případech společensky škodlivých
- K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti

4) Trestní řízení a jeho zásady

Průběh trestního řízení

- **PŘÍPRAVNÉ ŘÍZENÍ**
 - **Od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení** nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů
 - **Do podání obžaloby**, postoupení věci jinému orgánu nebo zastavení trestního stíhání
 - cílem je **prošetřit podezření z trestného činu** proti určité osobě, aby mohla být podána obžaloba státním zástupcem a věc projednána před soudem
 - zásada nevěřejnosti
 - (zajištění věci a stop, shromáždění důkazních materiálů a prostředků, ohledání osob, místa, výpověď svědků, rekognice, osobní a domovní prohlídka)
- **PŘEDBĚŽNÉ PROJEDNÁNÍ OBŽALOBY**
 - Může být a nemusí, pokud je dostatek důkazů a dostatečně odůvodněná obžaloba (doložena podklady)
 - přezkoumává senát (v čele předseda senátu)
- **HLAVNÍ LÍČENÍ**
 - Rozhoduje se o vině a trestu obžalovaného
 - Veřejné (někdy vyloučení veřejnosti možné – např. prostitute; projednávání obchodního tajemství, utajované informace)
 - Přítomní jsou: senát (předseda senátu to řídí), zapisovatel, státní zástupce (přednese žalobu), obžalovaný
 - **Dokazování**
 - **Závěrečná řeč**
 - Státní zástupce → poškozený → zúčastněná osoba → obhájce obžalovaného → obžalovaný
 - Soudce
 - Odročení, postoupení věci, zastavení trestního řízení, přerušení trestního stíhání, rozsudek (odsuzující, zprošťující)
- **OPRAVNÉ ŘÍZENÍ**
 - Nastupuje tehdy, pokud se v předcházejícím trestním řízení vyskytly vady (právní nebo skutkové), a tudíž je vydané rozhodnutí nesprávné a nezákonné
 - Opravný prostředek = **ODVOLÁNÍ** → soud vyššího stupně
 - Mimořádný opravný prostředek = **DOVOLÁNÍ** (nejvyšší soud)
- **ŘÍZENÍ VYKONÁVACÍ**
 - Od zahájení trestního stíhání až do právní moci rozsudku, případně jiného rozhodnutí
 - Výkon rozhodnutí je svěřen do pravomoci soudu, dochází k němu v momentě, kdy odsuzující rozsudek nabyl právní moci

Zásady

- **Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů** – když to není v zákoně, nelze to stíhat (nullum crimen sine lege = žádný zločin bez zákona)
- **Presumpce neviny** – ochrana cti a pověsti (Zákon 12 desek); právní domněnka, podle které je na účastníka trestního řízení v jeho různých fázích (podezřelého, obviněného i obžalovaného) nahlíženo jako na nevinného, dokud není pravomocným rozsudkem soudu rozhodnuto o opaku
- **Zásada oficiality** – orgány činné v trestním řízení postupují z úřední povinnosti
- **Zásada legality** – povinnost státního zástupce stíhat každý trestný čin
- Zásada volného hodnocení důkazů – hledají se i důkazy ve prospěch a polehčující okolnosti
- Zásada **veřejnosti**
- Zásada zajištění **práva na obhajobu** – advokát ex offio
- Zásada práva na **mateřský jazyk**
- Zásada obžalovací (akuzační princip)

Orgány činné v trestním řízení

- Povinně musí být přítomný obhájce, zákonný zástupce a orgán
- **1) POLICIE**, vyšetřovatel vyšetřuje podezřelého
 - Policie ČR, celní orgány
 - GIBS (Generální inspekce bezpečnostní služby), inspekce BIS (bezpečnostní informační služba)
 - Vojenská policie, vězeňská služba
 - Úkol: Zjistit, zda byl nebo nebyl spáchán trestný čin + důkazy → trestně procesní vztahy
- **2) STÁTNÍ ZÁSTUPCE**
- **3) SOUD**
 - Okresní (obvodní), krajský (městský), vrchní, nejvyšší
 - Sazba do 5 let → samosoudce
 - Nad 5 let → senát (soudce + 2 přísedící delegovaní městským úřadem)

Org. činné v trestním řízení	Soud, státní zástupce, policejní orgány
Osoba, proti níž se řízení vede	Podle stádia
A další	Obhájce
	Poškozený
	Zúčastněná osoba
	Org. sociálně-právní ochrany dětí

- **4) PRÁVNÍ ZÁSTUPCE, ADVOKÁT**
 - Někdy povinně, někdy ne

Nestíhatelnost a nepřipustnost trestního stíhání

- Osoby požívající **výsad a imunit** (prezident, poslanci, senátoři, soudci ÚS, soudci) nebo mezinárodního práva (diplomaté)
 - Osoby s imunitou jsou podle Vídeňských úmluv vyřazeny a mohou být stíhány pouze se souhlasem určitého orgánu
- **Amnestie, milost**
- **Promlčení**
 - Osoba je nestíhatelná nebo bez souhlasu oprávněného orgánu není možné vést trestní řízení (věk, smrt)
- **Narovnání**
 - Poškozený se s pachatelem domluví na řešení
- Pokud nebyl dán **souhlas poškozeného** k trestnímu stíhání

5) Tresty a ochranná opatření

Tresty:

- **Odnětí svobody**
 - Nepodmíněný trest odnětí svobody
 - Max 20 let
 - Věznice s dohledem → dozorem → ochranou → ostrahou → zvýšenou ostrahou
 - Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody
 - Dojde k dalšímu trestnému činu v době podmínky → nepodmíněný trest
 - Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem (probační a mediační služba)
- **Výjimečný trest** (zvláštní typ)
 - 20-30 let nebo doživotí
 - Zvlášť závažný zločin, kde to zákon dovoluje
 - Mimořádně závažný zločin, zvlášť zavrženíhodný způsob provedení, zvlášť zavrženíhodná pohnutka, zvlášť těžký nebo těžko napravitelný následek
 - Vyžaduje to účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit za 20 – 30 let
- **Domácí vězení**
 - Až na 2 roky, od 20-05hod pracovní volno a klid v určeném obydlí
- **Obecně prospěšné práce**
 - 50-300 hodin vykonaných do 1 roku
 - Práce na úklidu, obecně prospěšné pro obce, pro instituce zabývající se vědou, vzděláním, kulturou, škol
- **Propadnutí majetku**
 - Ukládá se v denních sazbách (20-730 denních sazeb), denní sazba 100-50 000kč, lze splatit ve splátkách – přiměřenost k poměrům, neukládá se, pokud by byl nedobytný? Náhradní trest – až 4 roky
- **Propadnutí věci** nebo jiné majetkové hodnoty
 - Věci bylo užito, nebo byla určena k spáchání trestného činu
 - Věc byla získána nebo určena jako odměna za trestný čin
 - Věci bylo nabyto spácháním trestného činu
- **Zákaz činnosti**
 - Na 1-10let - povolání, zaměstnání, funkce, činnost se zvláštním povoláním (musí souviset s trestným činem)
- **Zákaz pobytu**
 - 1- 10 let (u úmyslného trestného činu zákaz)
- Zákaz vstupu na sportovní, kulturní či jiné společenské akce
- Ztráta vojenské hodnosti, čestných titulů nebo vyznamenání
- **vyhoštění**

Ochranná opatření:

- **ochranné léčení** – zmenšená přičetnost, spáchání TČ stavem duševní choroby, pobyt na svobodě nebezpečný; pachatel zneužívající návykové látky, spáchá TČ pod jejich vlivem
- **zabezpečovací detence** (= detenční ústav) – stav zmenšené přičetnosti nebo choroba, v případě, že by ochranné léčení nesplnilo účel
- **zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty**
- **ochranná výchova**

/14/ OBČANSKÉ PRÁVO /14/

Základní struktura:

- ✚ **Občanský zákoník, fyzické osoby, právnické osoby**
- ✚ **Právní pojetí věci**
- ✚ **Absolutní majetková práva**
- ✚ **Dědické právo**
- ✚ **Relativní majetková práva**

✚ Občanský zákoník, fyzické osoby, právnické osoby

- Občanské právo
 - upravuje práva a povinnosti fyzických osob a právnických osob
- Občanský zákoník
 - Pramen občanského práva
 - Zákon č. 89 z roku 2012 s účinností od 2014
 - 5 částí
 - Obecná ustanovení
 - Rodinné právo
 - Absolutní majetková práva /věcná práva/
 - Relativní majetková práva /závazková práva/
 - Společná, přechodná a závěrečná ustanovení
- Fyzické a právnické osoby
 - Fyzické osoby
 - Každý člověk, se způsobilostí být účastníkem právních vztahů
 - Právní osobnost /právní subjektivita/
 - Způsobilost mít práva a povinnosti
 - Od narození do smrti
 - Pokud je prokazatelně žena těhotná – dítě má právo dědit i nenarozené
 - Po smrti – autorská práva
 - Nelze omezit
 - Svěprávnost /způsobilost k právním úkonům/
 - Schopnost aktivně vstupovat do právních vztahů
 - Od 18 let nebo od 16 – zploletění soudem
 - Lze omezit maximálně na 3 roky
 - Právnické osoby
 - Uměle vytvořené organizované útvary
 - Jednají za ně fyzické osoby
 - Vznikající společenstvím osob - korporace
 - Společnost s ručením omezením
 - Ručí do výše svých vkladů
 - Veřejná obchodní společnost
 - Ručí veškerým majetkem
 - Akciová společnost
 - Jméno firmy rozděleno na akcie – nakupují akcionáři
 - Dividenda – podíl na zisku

- Komanditní společnost
 - Členové – komandisté a komplementář
 - Komplementář
 - Ručí veškerým svým majetkem
 - Komandisté
 - Ručí omezeně
- Vznikající společenstvím majetku – fundace
- Vznikající společenstvím osob a majetku

Právní pojetí věcí

- Věci hmotné
 - Prostorově vymezitelné předměty postižitelné lidskými smysly
 - Movité a nemovité
 - Movité /movitosti/
 - Lze je přemístit bez poškození jejich ceny
 - Auto, lednice, postel
 - Nemovité /nemovitosti/
 - Nelze je přemístit bez porušení jejich hodnoty
 - Pevně spojené se zemí
 - Budovy, pozemky, stromy
 - Opotřebitelné a spotřebitelné
 - Opotřebitelné
 - Používáním se pouze opotřebovávají
 - Spotřebitelné
 - Užíváním se spotřebovávají
 - Zastupitelné a nezastupitelné
 - Zastupitelné
 - Materiály
 - Nezastupitelné
 - Konkrétní předměty
 - Většinou hodnotné
 - Nedají se zastoupit ničím jiným
 - Dělitelné a nedělitelné
 - Dělitelné
 - Lze rozdělit, aniž by klesla jejich hodnota
 - Pozemky
 - Nedělitelné
 - Nelze dělit
 - Domy
 - Hlavní a její součást a příslušenství
 - Hlavní a její součást
 - Věc, bez které by něco nefungovalo
 - Motor
 - Příslušenství
 - To, co je navíc
 - Polštář
- Věci nehmotné

- Nejsou prostorově vymezitelné
- Patenty, vynálezy, produkty myšlení, umělecká díla, pracovní postupy, receptury

Absolutní majetková práva /věcná práva/

- K věcem vlastním
 - Vlastnictví
 - Právo libovolně nakládat s nějakou věcí
 - Může být zrušeno nebo vyvlastněno ve veřejném zájmu na základě zákona
 - V případě, že se na nějakém pozemku staví dálnice
 - Spoluvlastnictví
 - Vlastnictví dvou a více osob
 - Varianta vlastnictví
 - Manželé, kteří společně vlastní dům
 - Držba
 - Faktické ovládnutí věci
 - Člověk užívá něco, co má v držení, ale nemusí mu to patřit
 - Oprávněná
 - V případě domu po rodičích, který není náš
 - Koupíme si kradené auto, ale nevíme, že je kradené
 - Neoprávněná
 - Auto, o kterém víme, že je kradené
 - Vydržení věci
 - Může k němu dojít na základě oprávněné a dlouhodobé držby
 - V případě movitosti – 3 roky
 - V případě nemovitosti – 10 let
 - Právo duševního vlastnictví
 - Vztahuje se na nehmotné věci
- K věcem cizím
 - Právo na stavbu
 - Stavitel má právo postavit stavbu na pozemku, který není jeho
 - Právo vzniká na základě smlouvy s majitelem pozemku
 - Část stavby zasahuje do pozemku souseda
 - Věcné břemeno /služebnost/
 - Služebnost cesty
 - Někdo jiný se přes náš pozemek dostává na svůj
 - Služebnost studně
 - Voda se nachází jen na našem pozemku
 - Služebnost pastvy
 - Služebnost elektrického vedení
 - Někoho necháme důstojně dožít

Dědické právo

- Právo na pozůstalost nebo podíl z pozůstalosti
- Zůstavitel /zemřelý/
 - Pozůstalost
 - Veškeré jmění po zůstaviteli
 - Dědictví
 - Majetek, který přejde na dědice
 - Nemusí být nutně celá pozůstalost

- Dědictví
 - Ze zákona
 - Dědické skupiny
 - Manžel/ka + děti
 - Děti dědí vždy
 - Rodiče
 - Sourozenci
 - Prarodiče
 - Ze závěti
 - Závěť
 - Písemný dokument
 - Vlastnoručně psaná
 - Stačí podpis zůstavitele
 - Psaná na stroji/počítači
 - Podpis dalších dvou lidí
 - Psaná někým jiným
 - Podpis 3 svědků
 - Notářský zápis
 - Elektronicky evidován
 - Více závětí
 - Platí ta nejnovější
 - Odúmrť
 - Pozůstalost po tom, kdo nemá dědice
 - Dědí stát
 - Neopomenutelní dědicové
 - Děti
 - Dědí vždy
 - Je možné je vydědit z vážných důvodů
 - Nepostaral se o zůstavitele ve stáří
 - O zůstavitele se nezajímal
 - Odsouzen na více než 1 rok za úmyslně spáchaný trestný čin

Relativní majetková práva /závazková práva/

- Vznik na základě smlouvy
- Základní typy smluv
 - Darovací smlouva
 - Dárce a obdarovaný
 - Dárce bezplatně předává věc obdarovanému
 - Nemovitost – smlouva musí mít písemnou formu
 - Kupní smlouva
 - Prodávající a kupující
 - Prodávající
 - Převádí věc za kupní cenu na kupujícího
 - Má povinnost upozornit na vady prodávané věci, pokud to neudělá, tak kupující může buď požadovat opravu nebo výměnu nebo odstoupit od kupní smlouvy

- Kupující
 - Má právo věc převzít
- Záruční doba
 - 2 roky
- Nájemní smlouva
 - Pronajímatel a nájemce
 - Pronajímatel
 - Pronajímá věc nájemci
 - Má povinnost udržovat věc v dobrém stavu
 - Nájemce
 - Má povinnost s věcí správně zacházet
 - V případě pronájmu bytu musí být smlouva písemná
- Pachtovní smlouva
 - Propachtovatel a pachtýř
 - Propachtovatel
 - Podstupuje pachtýři věc za účelem dosažení zisku
 - Pronájem pole, louky, lesa nebo rybníka
- Smlouva o dílo
 - Objednatel a zhotovitel
 - Zhotovení, oprava, údržba

15. Občanské právo

1) Pojem, zásady a prameny OP

OP = **souhrn soukromoprávních ustanovení**, která upravují právní **postavení**, vzájemná **práva a povinnosti** fyzických a právnických **osob** a osobní stav (např. sňatek, rozvod)

- Návaznost na **LISTINU ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD**
- Nejdůležitější zásady OP:
 - Právo na život, majetek, právní ochranu, zdraví, svobodu, důstojnost, soukromí
 - Zásada ochrany vlastnického práva
 - Ochrana rodiny, rodičovství, manželství
 - Důsledná péče o plnění uzavření smluv

Současný Občanský zákoník byl schválen roku 2012, účinnost = platnost od 1. 1. 2014

Doba od schválení než vejde v platnost – označujeme: **LEGISVAKAČNÍ LHŮTA** = čas na prostudování pro instituce

Občanskoprávní usnesení jsou většinou **dispozitivní** = osoby si mohou ujednat a upravovat práva a povinnosti odchylně od zákonných norem (můžeme si sjednat i to, co není v zákoně, ale nesmí to odporovat právu – např. nesmíme zaměstnat někoho, a nedávat mu za to peníze)

- **Normy kogentní** není možné upravovat

Každý se může domáhat práva u soudu

Prameny:

- **Ústava a listina základních práv a svobod** (= univerzální pramen)
- **Občanský zákoník** (= speciální pramen) - 3 000 paragrafů
 - Má 5 částí, které se dělí na hlavy -> díly -> pododdíly

1. Obecná část
2. Rodinné právo
3. Absolutní majetková práva
4. Relativní majetková práva
5. Ustanovení společná, přechodná a závěrečná

1. OBECNÁ ČÁST

Jsou zde vymezeny fyzické a subjektivní osoby

- **Fyzické osoby** = dva typy právní způsobilosti:
 - **PRÁVNÍ OSOBNOST** – **nasciturus**, narození, do smrti; smrt se musí prokázat na důkazu smrti (jeví se jako jisté, že zemřel člověk, ale jeho tělo nelze ohledat, např. letecká nehoda) nebo prohlášením za mrtvé, smrt se prokazuje **úmrtním listem**, který vystavuje matrika
 - **SVÉPRÁVNOST** – od 18let nebo od 16. roku v případě zploletění (např. sňatek), lze jí získat i **emancipací** (pokud je nezletilý schopen se sám živit a obstarat si své záležitosti);
 - nemůže jí být člověk zbaven, může být pouze omezená na tři roky

Další: zákaz závislé práce do 15let,

osobnost každého člověka je chráněna – vztaheno na jméno, zdraví, život,

právo používat pseudonym,

nikdo nesmí zasáhnout do soukromí jiného bez jeho svolení nebo zákonného důvodu,

každý má právo na integritu = nedotknutelnost s právem na nakládání s částmi lidského těla za života i po smrti (plastické operace, poskytnutí těla pro lékařské účely)

- **Právnické osoby** = Umělé útvary, které slouží k zájmu lidí
 - Zájmy
 - soukromé – např. komerční banka,
 - veřejné – ČNB
 - Vede se jejich evidence – veřejné rejstříky – je zde: **název** právnické osoby, **sídlo**, **předmět činnosti**,
 - **STATUTÁRNÍ ORGÁN (=ŘÍDÍCÍ)**
 - **Zánik** = vymazáním z rejstříku
 - Právní osoba má svéprávnost => může samostatně jednat, nabývat práva a plnit povinnosti
 - Vyskytují se ve všech oblastech života (spolky, zájmové a charitativní org.)
 - **Na půdě veřejného práva je stát nadřazený, na půdě soukromého práva jsou si všechny subjekty rovni**
 - Dělení:

1.) KORPORACE

- od slova corpus – tělo
- tvořeny členy nebo společníky, mají tam osobní účast
- obchodní korporace
 - a ty tvoří obchodní **společnosti a družstva**
 - rozlišují se **společnosti osobní a kapitálové**
 - **osobní**
 - společníci nebo alespoň jeden z nich ručí neomezeně za jejich závazky a osobně v nich pracují
 - **v.o.s. – Veřejná obchodní společnost**; alespoň dvě osoby podnikají pod stejnou firmou a ručí za její závazky veškerým svým majetkem společně a nerozdílně
 - **k. s. – Komanditní společnost**; alespoň jeden společník = komandista ručí za její závazky omezeně jenom svým vkladem a alespoň jeden společník = komplementář ručí veškerým svým majetkem
 - **kapitálové**
 - společníci nejsou povinni osobně pracovat, ale účastní se svými majetkovými vklady
 - **s.r.o. – Společnost s ručením omezeným**; společenská smlouva stanoví výši základního kapitálu, podíl každého společníka se určuje podle poměru jeho vkladu k výši základního kapitálu
 - **a.s. – Akciová společnost**; její základní kapitál ve výši nejméně 2 mil. Kč a je rozvržen na určitý počet akcií (= cenný papír o určité jmenovité hodnotě; spekulativní cenné peníze, vyznačená nominální hodnota)

2.) FUNDACE

- od slova *fundus* – základ
- mají majetek, tvoří základ a je k něčemu určen
- patří sem: **nadace a nadační fondy**
- **nadace**
 - zakládají se nadační listinou, trvalejší instituce
 - při založení musí být vklad minimálně 500.000,- Kč, v názvu musí být slovo „nadace“ a čím je
 - uvádí se název, sídlo, výše kapitálu
 - může vydělávat peníze, podnikat; peníze ale použít jen k účelu, pro který vznikla
 - mají peníze nebo jinou majetkovou hodnotu
- **nadační fond**
 - nemá určen základní vklad; když splní cíl, zanikne

3.) ÚSTAVY

- osobní (ředitel odpovědný správní radě) a majetková složka
- ústav provozuje činnost, která je prospěšná společensky nebo hospodářsky
- v zakládací listině musí být, čím se ústav zabývá (**Veterinární ústav, Ústav pro český jazyk**)

2) RODINNÉ PRÁVO

- Dříve byl Zákon o rodině z roku 1868, dnes je toto právo součástí **Občanského zákoníku**
- Jsou to normy, které upravují manželství, vztah mezi dětmi, příbuznými, při náhradní péči
- **ZÁSADY**
 - Solidarity – pomoc členů
 - Stát zasahuje v případě ochrany nezletilých dětí, jinak naprosto minimálně
- **PRAMEN**
 - **Občanský zákoník**
 - **Zákon o sociálněprávní ochraně dětí**

Manželství

- Trvalý vztah mezi mužem a ženou
- Vzniká zákonným způsobem – forma **církevního/ občanského sňatku**,
 - sňatek se zapisuje do matriky, za přítomnosti dvou svědků,
 - dobrovolný vstup, oba z manželů by měli být informováni o zdravotním stavu toho druhého
 - před uzavřením se musí dohodnout na příjmení

Církevní sňatek = Oddávající je povinen doručit protokol o uzavření manželství místně příslušnému obecnímu úřadu k zápisu do matriky, nejpozději do 6 měsíců od uzavření sňatku

- V případě nedoručení se pak jedná o „zdánlivé manželství“

Dohoda o příjmení

a. Jedno společné
– jedno z nich

b. Každý si ponechá své
– potom ale musí zároveň uvést příjmení svých potomků

c. Ten, jehož jméno nemá být společné, bude ke svému příjmení připojovat své dosavadní

Překážky manželství

1. Nezletilost

2. Nelze uzavřít sňatek s osobou, jejíž **svéprávnost** byla v této oblasti omezena

3. **Bigamie** – s ženatým mužem/ vdanou ženou, s osobou, která žije v registrovaném manželství s partnerem téhož pohlaví

4. Příbuzenství

5. Mezi poručkem a poručníkem, mezi dítětem a pěstounem

Vztahy mezi manželi

- Žít spolu, vzájemně si pomáhat, být si věrni, společně pečovat o děti
- Vytvářet zdravé rodinné, životní prostředí
- Zastupovat se v běžných záležitostech
- Pokud se nedohodnou v podstatných záležitostech, může se jeden z nich obrátit na soud

Rodina = manželé a jejich děti x příbuzenstvo = další příslušníci domácnosti

- Příbuzenstvo v první linii, přímé
 - 1. Stupeň – otec a syn
 - 2. Stupeň – děda a vnuk
- Příbuzenstvo v pobočné linii mezi osobami, které mají společného předka (=sourozenci)
 - 3. Stupeň – sourozenci
 - 4. Stupeň – strýc a neteř
 - 5. Stupeň – bratranec a sestřenice

Manželé a majetkové právo

Každý z manželů má právo vědět o příjmu toho druhého, jmění (souhrn majetku), životní úrovně mají být srovnatelné

- **1. Forma – společné jmění – zákonný, majetkový, manželský režim**
 - Vzniká v den uzavření sňatku
 - Nespádají sem věci osobní potřeby, zděděné věci, dary a dluhy, když o nich ten druhý nevěděl
- **2. Forma – smluvený režim**
 - Upravuje předmanželská smlouva
 - Dohoda oddělení jmění, zúžení, rozšíření, doplnění
- **3. Forma – režim založený soudním rozhodnutím**
 - Úprava jmění je dána soudem
 - Vyjmutí něčeho, zúžení nebo úplné zrušení společného jmění
 - Např. v manželství jeden z manželů je hráč automatů
- **Vypořádání majetku** lze řešit **do tří let od data rozvodu**, po uplynutí stanovené doby by věci zůstaly tak, jak dříve poměry fungovaly
- **Hmotné věci** movité jsou ve vlastnictví toho, kdo je užívá
- Ostatní věci **movité a nemovité** jsou společným jměním
- Pohledávky (peníze, které nám někdo dluží) a dluhy náleží oběma
- sňatkem vzniká společné jmění manželů, před vznikem lze uzavřít **předmanželskou smlouvu**, která stanovuje, co se stane společným jměním a co ne.

Zánik manželství

- Viz. Zákon o rodině 64, **ROZVOD**:
- **Sporný**
 - Manželství se rozvede na žádost jednoho z manželů – i proti vůli druhého, když je manželství trvale a hluboce rozvráceno a nelze očekávat obnovení soužití
 - Soud zjišťuje **příčiny** rozvratu nikoliv **vinu** (nesoulad povah, nevěra, nezáměr o rodinu, toxikomanie, alkoholismus)
- **Nesporný/ smluvený**
 - Manželé nemusí podávat vysvětlení
 - **Podmínky**
 - Manželé musí mít písemnou smlouvu upravující majetkové vztahy
 - Upravené bydlení
 - Smlouvu o případné vyživovací povinnosti
 - Úprava poměrů nezletilých dětí po rozvodu (komu bude svěřeno dítě do péče, jaké budou příspěvky na výživu)
- **Ztížený**
 - **Postižení** – jeden z manželů je např. invalidní a vznikla by mu závažná újma
 - **Snížení životní úrovně** jednoho z manželů

- Lhůta tři let, potom se manželství rozvede

Jiné formy soužití

NESEZDANÉ

- dvě strany – **druh a družka**, nevzniká společné jmění, pokud mají děti, není regulována vyživovací povinnost
- nevýhodné postavení při děděni => 2. Dědická skupina -> platí dědickou daň

REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ

- upravený vztah dvou lidí stejného pohlaví, v ČR možné od roku 2006
- vztah vzniká prohlášením před matičním úřadem, nevzniká ale společné jmění
- nemohou osvojovat děti, pokud mají děti vlastní, mají vůči nim vyživovací povinnosti
- **vztah zaniká zrušením soudem**

Vztah rodičů a dětí

- **Zákon o rodině** upravuje právní podmínky určování otcovství, vymezuje práva povinnosti rodičů, řeší náhradní péči
- otcem dítěte provdané ženy je její manžel, pokud se dítě narodí do 300. dne od zániku manželství
- otcem je ten, kdo se k dítěti přihlásí před **matrikou**
- Zákon o rodině dále vymezuje práva a povinnosti rodičů

RODIČE:

- práva:
 - mít děti u sebe (může být omezeno soudem), řídit jeho jednání,
 - vykonávat nad ním dohled, který má být odpovídající věku dítěte, vynutit si přiměřenými prostředky chování dítěte
 - určit jeho povolání (?), stýkat se s dítětem (po rozvodu)
- povinnosti:
 - pečovat o nezletilé dítě, zastupovat ho
 - spravovat jeho jmění

DĚTI:

- povinnosti
 - ctít a respektovat rodiče
 - pomáhat jim
 - přiměřeným způsobem přispívat na společné potřeby rodiny

Náhradní péče

- svěření rozhoduje soud

1) ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

- kojenecké ústavy – do tří let
- dětské domovy – od 3 do 18let (pobyt může být prodloužen o jeden rok, aby jedinec dokončil střední školu)

2) OSVOJENÍ, ADOPCE

- rodiče přijmou cizí dítě za vlastní
- vzniká pak příbuzenský stav se všemi důsledky (právními)
- dnes může dítě osvojit i jednotlivec
- **PREADOPČNÍ PÉČE** – 6 měsíců, „zkouška“
- **podmínky:**
 - přiměřený věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem (minimálně 16 let)
 - osvojitel musí být svéprávný člověk, osvojení má být ku prospěchu dítěte
 - dítě musí být právně volné
 - k tomu dojde když:
 - a) rodiče **neprojevují** o vlastní dítě po dobu 6 měsíců **opravdový a soustavný zájem** = **KVALIFIKOVANÝ NEZÁJEM** (např. neplní vyživovací povinnosti, neprojevují snahy urovnání svých poměrů tak, aby se dítěte mohli znovu ujmout)
 - b) žádný či **absolutní nezájem** – po narození dítěte dva měsíce neprojevují rodiče o dítě žádný zájem
 - c) rodiče dají předem **písemný souhlas** před soudem nebo orgánem sociální péče
- bylo-li osvojeno dítě, které je rodičem, vztahují se podmínky osvojení i na jeho dítě
- **12leté** dítě dává souhlas k osvojení
- osvojitel je povinen osvojence informovat o tom, že byl osvojen do **6. roku** věku dítěte (do zahájení školní docházky)
- je možno požádat soud o **utajení osvojení**

- když osvojenec dosáhne **18let**, má právo nahlédnout do spisu o utajení a zjistit, kdo jsou jeho rodiče
- pokud osvojenec nesouhlasí se změnou příjmení, bude za své příjmení připojovat příjmení osvojitele
- osvojení:
 - ti, co nemají pokrevní nebo právní potomky, důvod – dědění
 - v případě, že má osvojenec zletilé biologické sourozence, osvojí se i oni (aby se nezrušily právní vazby)
 - osvojitel může osvojit dítě svého manžela

3) PĚSTOUNSKÁ PÉČE

- **státem řízená, kontrolována a dotována, nevzniká příbuzenský vztah**
- k pěstounské péči se dávají děti, které nejsou právně volné
- pěstouni dostávají odměnu a příspěvek od státu na potřeby dítěte
- biologičtí rodiče mají vyživovací povinnost, zůstávají zákonnými zástupci, pokud nejsou zbavení rodičovských odpovědností

3) Absolutní majetková práva (dříve věcná, vlastnická práva)

- absolutní majetkové právo = vlastnictví
- vlastník má nad svým majetkem absolutní (neomezenou) moc
- povinnost **ostatních**
 - respektovat a nezasahovat do cizího absolutního práva
 - (zásah možný pouze na základě zákona, např. vyvlastňování)
- cílem je ochrana majetku vlastníka (to je i v ZLPAS)
- člověk má právo
 - **věc držet u sebe**
 - **brát z ní užítky a užívat jí**
 - **disponovat s ní (prodat, darovat, zničit)**
- **VĚC** = předmět, který má majetkovou hodnotu
 - **hmotné**
 - **podle přemístitelnosti:**
 - **movité** – odv. *od movere = hýbat*, jedná se o věci, které se dají přemístit (zařízení bytu, auto, peníze, kolo, židle) X **nemovité** – pevně spjaté se zemským povrchem nebo ohraničené zemským povrchem (budovy a pozemky, louky, pole, zahrada), vede se evidence nemovitostí, kterou vede katastrální úřad
 - **podle užití**
 - **spotřebitelné** (rohlík) X **nespotřebitelné** (auto)
 - **podle množství**
 - **hromadné** (obilí (možno užit jen část) X **nezastupitelné** (co je individuálně určené, budova, stroj)
 - **podle dělitelnosti**
 - **PODÍLOVÉ VLASTNICTVÍ** = věc vlastní více lidí, spoluvlastníci se podílejí na právech a povinnostech stejnou mírou, když věc nechceme, musíme jí nejprve nabídnout spoluvlastníkům
 - **dělitelné** (pole, les, zahrada) X **nedělitelné** (dům)
 - **dělitelné** – lze rozdělit na reálný podíl,
 - **nedělitelné** – ideální podíly (hodnota, poloviční díl)
 - **podle spojování věcí**
 - **hlavní** (auto) X **součást příslušenství** (volant, kolo)
 - **nehmotné**
 - nemají hmotnou podstatu, prostorový význam, duševní vlastnictví, patent, vynález, zlepšovací návrhy, umělecká a vědecká díla, literární, hudební díla, produkty myšlení
 - když zemře autor, práva mají dědici (autorské právo)
 - ochranné známky (zabývá se tím průmyslové právo, aby to nebylo zneužito)

A) Vztah k vlastním věcem - týká se

- právo vlastnit věc = **držba (držitel je osoba, která vykonává právo pro sebe, ačkoli jí to právo nepřísluší)**
 - **1. ZPŮSOB – DRŽBA**
 - oprávněná, poctivá
 - neoprávněná, nepoctivá
 - 3 typy držitelů
 - **oprávněný držitel** (např. nabytí dědictví, pak se zjistí, že je bližší příbuzný, který měl dědit)

- **pocitivý** (nákup zboží, které je kradené. On to ale netuší. Nebo nepravý dědic – nevědělo se o něm)
- **neoprávněný** (nalezení peněženky a nevrácení. Něco, co mu nepřísluší, si přivlastnil)
- **2. VLASTNICTVÍ - VŠECHNO, CO NĚKOMU PATŘÍ**
 - Hmotné i nehmotné věci
 - člověk má právo
 - **věc držet u sebe**
 - **brát z ní užítky a užívat jí (brát plody a užítky v mezích právního řádu)**
 - **disponovat s ní (prodat, darovat, zničit)**
 - omezení vlastnického práva ustanovují normy
 - např. **„SOUSEDSKÉ PRÁVO“** = vlastník nesmí rušit hlukem, zápachem = **IMISEMI**
 - **imise přímé** – víme, že škodíme (svod vody)
 - **imise nepřímé** – činnost způsobující hluk, prach (truhlářská dílna a neodhlučněná místnost nebo předem nezamýšlený, nepředpokládaný důsledek (pejsek unikne na sousedův pozemek)
 - **Sousedské právo**
 - Spadané plody patří tomu, komu patří strom.
 - Větve pokud to neodstraní on, může ten, koho to ruší, stejně tak kořeny. Nemají zasahovat na sousední pozemky.
 - Aby tam nestékala voda nebo sníh.
 - Při opravách můžeme požádat souseda.
 - Ploty, meze, zdi a jiné hranice jsou považovány za společné.
 - Společný, pokud není prokázáno, či ten plot je (**nevyvratitelná právní domněnka**)
 - Většinou toho, čí je pozemek nebo toho, kdo ho postavil
 - Jsou-li hranice pochybné, každý má právo žádat soud, aby to vyjasnil.
 - Sázení stromů. Pokud přesahuje tři metry, musí být tři metry od hranice, ostatní (túje) 1,5m.
 - **Nezbytná cesta** = lze požadovat cestu přes pozemek, pokud neexistuje přístup k veřejné cestě.
 - **VYVLASTNĚNÍ**, omezení vlastnického práva
 - možné pouze na základě zákona ve veřejném zájmu
 - vlastníkově pak náleží plná náhrada
 - kvůli dálnici, protipovodňových zařízení, nebo když je třeba k těžbě surovin
 - kdo nalezne ztracenou věc -> povinen odevzdat vlastníkově nebo státnímu orgánu (obecní úřad)
 - pokud se vlastník nepřihlásí **do 1 roku** -> **věc připadá státu**, nálezce má právo na **nálezné** (10% ceny nálezů)

nabývání vlastnictví

- **smlouvou (darovací, kupní)**
 - zaevidovaná písemná smlouva (o převodu nemovitostí) → vlastnictví přechází z jednoho majitele na druhého vkladem do katastru nemovitostí
 - soudní odhad, kupní smlouva s ověřenými podpisy, katastr, daň z prodeje nemovitosti na katastrálním úřadu?
- **rozhodnutí státního orgánu**
 - manželé ve spoluvlastnictví → dělení majetku
- **přivlastnění věci opuštěné (zvíře)**
 - veřejné vyhlášení ztráty. Když se nikdo nepřihlásí (dřív majitelem obec), když toho pejska budu mít 2 měsíce, jsem vlastníkem pejska.
 - Když ho nechceme, právo připadá na obec a svěřuje ho útulku. Tam po čtyřech měsících mají právo hledat nového majitele.
- **nález věci ztracené**
- **děděním**
- **3. SPOLUVLASTNICTVÍ**
 - věc vlastní dvě nebo více osob
 - každý může se svým dílem nakládat podle své vůle
 - podle velikosti podílu má podíl na rozhodování
 - při prodeji mají spoluvlastníci právo přednosti
 - vznikne na základě dědění, jsou to dědici
 - nebo někdo založí firmu (i právnické osoby), společná investice
 - např.: společenství vlastníků (taky právnická osoba)
 - vzniká třeba – jedinec si koupí byt a má podíl na společných částech nemovitosti (chodba)

- **4. PRÁVO NA DUŠEVNÍ VLASTNICTVÍ**

- Právní vztah existuje i k nehmotným projektům duševní práce, které mají majetkovou hodnotu (vynález, patent, literární dílo)
- Hlavním pramenem – **zákon o autorském právu**(trvá po dobu života autora a 70 let pro dědice)

B) Vztahy k cizím věcem

- Určitá osoba využívá cizí věc

- **SLUŽEBNOST**

- nabývá se smlouvou (když jeden nebo druhý smlouvu nedodrží, lze podat žalobu k obecnímu soudu, k trestnímu se podává obžaloba)
 - i když je vlastník aktivní, neopravňuje ho to například k opravě (ten druhý má povinnost dát věci do pořádku) má povinnost věci udržovat v dobrém stavu
- Vlastník musí něco **pasivně strpět** nebo se něčeho zdržet ve prospěch oprávněné osoby (ta, co to nevlastní)
- Nebo se něčeho zdržet
- 2 typy:
 - **pozemkověslužebnosti**
 - (někdo čerpá vodu ze studny, která je na pozemku někoho jiného. Soused má cestu přes sousedův pozemek – služebnost cest)
 - Změna vlastníka – pokračuje na dalšího (i když se dům prodá nebo propadne, mohou tam zůstat na dožití)
 - Zaniká smrtí, mohou používat i např. návštěvy
 - **osobní služebnost (dřív věcné břemeno)**
 - původní majitel má právo na doživotní bydlení v domě, který prodal (dům se sice převede, ale přidá se břemeno → rodiče, až do smrti budou moci v domě bydlet)

- **REÁLNÉ BŘEMENO**

- vlastník se chová jinak – aktivní konání ve prospěch té druhé osoby (dávat část plodin)
- ve prospěch něco vykonat nebo něco dávat

- **ZÁSTAVNÍ PRÁVO**

- věc určená k zajištění pohledávky
- všechno s čím se dá obchodovat (věc movitá i nemovitá)
- nesplacené peníze → věřitel může prodat jeho dům a tím si zajistí závazek

- **ZADRŽOVACÍ PRÁVO**

- zadržení movité věci – oprava auta, nezaplacení → opravující má právo tu věc zadržet → splnění pohledávky

C) Dědické právo

- jeden ze způsobů nabytí vlastnictví
- **souhrn norem, upravující přechod majitele ze zemřelého na dědice**
 - řeší přechod majetku zemřelé osoby = **ZŮSTAVITEL** na právního nástupce = **DĚDIC**
 - majetek lze přecházet také na **ODKAZOVNÍKA**
 - ten, komu je odkázána jednotlivost (bez pokrevního vztahu?)
- **POZŮSTALOST**
 - to, co se dědí, ale i dluhy
 - dědictví můžeme odmítnout v případě dluhů, dědictví pak spadá státu = **ODÚMRŤ**
 - o to se pak stará **Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových**
 - pozůstalost připadající státu

Notář se vypořádává dědictví na základě **úmrtního listu**, nebo když je osoba prohlášena za mrtvou; je pověřen soudem

- formy dědění:
 - **ze závěti = testament (poslední vůle)**

- má přednost před: děděním ze zákona
 - forma
 - notářský zápis (centrální evidence, kde se to registruje)
 - může být doma (nebezpečí, že se k tomu dostane nepovolaná osoba, nebo že se nenajde)
 - psaná rukou, vlastnoruční podpis, nutný datum (teď už ne)
 - **ze zákona**
 - na základě dědických skupin
 - **kombinace obojího**
 - **na základě dědické smlouvy**
 - veřejná listina psaná za života
 - zůstavitel určuje druhou smluvní stranu za dědice
 - vícestranný akt – s budoucími dědici sepsáno (někomu pozemek, někomu dům)
 - za života s tím může nakládat, jak chce
- ten, kdo dědí, nese náklady spojené pohřbem
- **DĚDICKÉ SKUPINY:**
- **děti zůstavitele, manžel/ka**, dědí rovným dílem a neplatí daň z dědictví
 - **rodiče** a osoby, které žili se zůstavitelem ve společné domácnosti alespoň jeden rok před smrtí
 - **sourozenci** zůstavitele
 - **prarodiče**, případně jejich děti (teta a strýc)
 - **praprarodiče, bratranec a sestřenice**

NEOPOMENUTELNÍ, NEPOMINUTELNÍ DĚDICI= dědí všechny děti, které zůstavitel měl (z každého manželství, které uzavřel)

- osoby fyzické i právnické
 - vypořádává notářství, potvrzuje soud
- je možné někoho **VYDĚDIT:**
 - vydědění z důvodu neposkytnutí zůstaviteli dostatečné (potřebné) pomoci (v nouzi)
 - neprojevoval opravdový zájem
 - jedinec vede (trvale) nezřízený a neřádný život
 - byl odsouzen pro trestný čin svědčící o jeho zvrhlé povaze

4) Relativní majetková práva (dříve závazková, obligační)

- uplatňují se v závazkových vztazích, hlavně úprava typických druhů smluv
 - ty typické = **POJMENOVANÉ SMLOUVY**
 - ostatní = **NEPOJMENOVANÉ SMLOUVY**
- 2 smluvní strany – **věřitel** a **dlužník**
 - určitá osoba je oprávněna žádat o splnění povinnosti od jiné osoby
 - oprávnění je tzv. **POHLEDÁVKA** (peníze, které nám někdo dluží); oprávněná osoba = věřitel (ten, co půjčil); povinná osoba = dlužník
- mezi nejdůležitější smlouvy upravené v OZ:

jméno	Smlouva	Obsah
prodávající a kupující	kupní	prodávající se zavazuje kupujícímu odevzdat předmět koupě a kupující se zavazuje tento předmět koupě převzít a zaplatit prodávajícímu kupní cenu
dárce a obdarovaný	darovací	dárce něco bezplatně přenechá nebo slibuje obdarovanému, a ten dar nebo slib přijímá
objednatel a zhotovitel	o dílo	zhotovitel díla se zavazuje objednateli, že pro něj za sjednanou cenu provede dílo na své nebezpečí
věřitel a dlužník	o půjčce	Věřitel (oprávněná osoba) přenechává dlužníkovi věci určené
půjčitel a vypůjčitel	o výpůjčce	půjčitel přenechává vypůjčitelovi konkrétní věc do bezplatného a dočasného užívání
	o zápujčce	
Pronajímatel a nájemce	nájemní	Pronajímatel přenechává za úplatu (nájemné) nájemci věc, aby je dočasně užíval. Speciální úpravu obsahuje občanský zákoník pro nájem bytu. (Pronajímatel přenechává nájemci za nájemné byt do užívání a to na dobu

Příkazník a příkazce	Příkazní	určitou nebo bez určení doby užívání Příkazník se zavazuje, že pro příkazce obstará nějakou věc nebo vykoná nějakou činnost
ubytovaný a ubytovatel	o ubytování	Ubytovaný je povinen zaplatit ubytovateli cenu ve lhůtách stanovených ubytovacími řády
-	o přepravě	Přeprava osob a různých zásilek
-	Pojistná	Můžeme pojistit fyzické osoby při zranění, smrti (pojištění majetku, osob, odpovědnosti za škodu)
Propachtovatel, pachtýř	Pachtovní smlouva	Pachtovné - nájemné
příkazník	Příkazní	Zavázání, že něco obstará (rozvod)
	Zprostředkovatelská	Prodání domu – zavážu se s realitkou
	povinné	Povinné ručení, auta, nebo zaměstnavatel (v případě úrazu)

vznik závazků

- ze **smluv** (pracovní smlouva – platit za práci)
- z jiných **právních jednání**
 - veřejná soutěž (stavba tělocvičny)
 - výběrové řízení
- z jiné právní skutečnosti
 - způsobená škoda → závazek uhradit škodu
 - odpovědnost za vady tzv. **převodce, zcizitele** (ten, kdo prodává, přenechává za úplatu)
 - daná zákonem (záruční listina)

změna závazků

- možná jenom dohodou účastníků

zajištění závazků

- smlouva o výpůjčce → zástavní právo, zadržovací právo
- ručení –
- srážky ze mzdy (dluhy)
- závazky vzniklé na základě **právního úkonu**
- závazky vzniklé **porušením práva** (odpovědnost za škodu)
- **bezdůvodným obohacením**
 - povinnost obohacení vydat
 - platí princip plné **NATURÁLNÍ RESTITUCE** (=> musíme vrátit vše, o co jsme se obohatili)

obsah závazků

- ten kdo má závazky - dlužník - má povinnost něco dát
- něco vykonat (opravit boty, někdo to opraví, nebo něco zhotoví, vykoná)
- něco strpět
- něco nekonat (nepůjčovat nic dál. Co si půjčím, nepůjčuji dál! :D)

dělení právních úkonů

- **jednostranné** - závět, nájemní smlouva – výpověď
- **dvoustranné** – darovací smlouva
- **vícestranné** – založení obchodní firmy
- **mezi živými**
- **pro případ smrti** – pojišťovací smlouvy

Občanské právo

je souhrn norem upravujících postavení, práva a povinnosti fyzických a právnických osob. Navazuje na listinu základních práv a svobod (Právo na život, majetek, právní ochranu, důstojnost, soukromí, ochrana rodiny, manželství).

Prameny: LZPS, OZ

Tento občanský zákoník schválen r. 2012, platný až od r. 2014 – doba mezitím = **legisvakační lhůta**

Obsahuje jak normy **dispozitivní** (vůle měnit určité části), tak normy **kogentní** (neměnné).

5 částí

Obecná část

vymezení fyzických (dvojitý typ způsobilosti – **právní osobnost, svéprávnost**) a právnických osob (slouží v zájmu lidí; **korporace, fundace, ústav**)

Rodinné právo

upravuje vztahy v manželství, mezi dětmi, řeší ústavní péči (pouze u nezletilého dítěte, jinak se snaží zasahovat minimálně)

Dříve samostatný zákon o rodině, dnes součástí občanského zákoníku

Vznik: občanská nebo církevní svatba (2 svědkové, tak jako tak musí dojít k zapsání na matriku, jinak dochází k „zdánlivému manželství“)

Do manželství vstupují oba dobrovolně a jsou informováni o stavu toho druhého. Je třeba se domluvit na příjmení (společné jednoho z nich, nebo každý svoje, ale musí se určit příjmení potomka, nebo obojí s pomlčkou)

Překážky: bigamie, nezletilost, příbuzenský vztah, i pěstoun a pěstounka, omezená způsobilost jednoho z partnerů

→ žít spolu a vytvářet zdravé rodinné prostředí, navzájem se podporovat

Jin druhy spoluzití

- Sezdané – druh a družka, nevýhoda při dědění a výživném
- Registrované partnerství – u nás o 2006, také před matrikou, zatím nelze adoptovat děti, zánik také u soudu

Zánik, rozvod (**sporný**-proti vůli jednoho z nich, hledání příčin, proč se již nepředpokládá obnovení vztahu; **nesporný**- sjednané společné záležitosti včetně dětí; **ztížený**- jeden postižený, nebo „snížení životní úrovně“)

S majetkovým právem

Po rozvodu lze věci řešit do tří let, jinak zůstanou, jak jsou

3 formy – zákonný, **manželský režim** (všechno společné), **smluvený** – předmanželská smlouva, **soudečně upravený** – například u gamblingu

Práva a povinnosti dětí

Ústavní péče (rozhoduje o ní soud)

- Ústavní péče (kojenecké ústavy, dětské domovy)
- Adopce (preadopce, kvalifikovaný nebo absolutní nezájem → právní volnost, 6, 12, 18let)
- Pěstounská péče

Absolutní majetková práva

Vztah k věcem (= předmět mající hodnotu, dělíme na **hmotné** (dělitelné, nedělitelné, podílové vlastnictví), (movité, nemovité) a **nehmotné**)

Nelze zasahovat do cizích majetkových práv

Vlastní věci

1. **držba** – oprávněná, poctivá x neoprávněná, nepoctivá (držitel oprávněný, poctivý, neoprávněný)

2. **vlastnictví** – právo věci disponovat, brát z ní užitek a disponovat jí (omezení = vyvlastnění, zákonem povolené a zdůvodněné (např. v případě porušování „sousedského práva“ tzv. imisemi)

Nabývání vlastnictví (děděním, smlouvou, rozhodnutím orgánu, přivlastnění věci opuštěné, nalezení)

3. **spoluvlastnictví** (stejný podíl, každý se svým nakládá, jak chce, při rozhodování váha podle velikosti podílu, při prodeji mají spoluvlastníci přednost)

4. právo na **duševní vlastnictví** (patent, autorské právo platí ještě 70let po smrti autora)

Cizí věci

- **Služebnost** (pozemková, osobní) – je třeba PASIVNĚ něco strpět nebo se něčeho zdržet ve prospěch
- **Reálné břemeno** (zadržovací, zástavní právo) – AKTIVNÍ činnost

DĚDĚNÍ

Jeden ze způsobů získání vlastnictví – dědí se ze zákona, ze závěti, kombinací obojího, nebo z dědické smlouvy

Pozůstalost (včetně dluhů a povinností hradit pohřeb) přechází ze **zemřelého, zůstavitele na dědice** (popř. odkazovníka), nelze zapomenout **neopomenutelného dědice**

- V případě nechtěného dědictví lze nechat státu ve formě **odúmrti**
- Lze někoho vydědit (trvale nezvedený život, dlouhodobý nezájem, trestní čin poukazující na zvrhlost povahu

Dědické skupiny – děti a manželka, rodiče, sourozenci, prarodiče, ...

Relativní majetková práva

= závazkové (**smlouvy** pojmenované a nepojmenované)

Pohledávky se řeší v rámci smluv mezi 2 smluvními stranami (ale i jednostranné, vícestranné; mezi živými i pro případ smrti)

O díle (zhotovitel a objednatel – zhotovení díla za sjednanou cenu), o půjčce, výpůjčce, nájemné, pachtovné, kupní (nakupující a prodávající – předmět koupě za peníze)

Vznik: na základně smlouvy, právního jednání, právní skutečnosti, (bezdůvodným obohacením)

Obsah: něco dát, vykonat, nevykonat, něčeho se zdržet

Zajištění závazků: ručení, zadržovací právo, srážky ze mzdy

/15/ RODINNÉ A PRACOVNÍ PRÁVO /15/

Základní struktura:

- ✚ **Rodina, manželství, náhradní rodinná péče**
- ✚ **Pojem a prameny pracovního práva, právo na zaměstnání**
- ✚ **Účastníci pracovněprávních vztahů, pracovní poměr, pracovní smlouva**

✚ **Rodina, manželství, náhradní rodinná péče**

- Rodinné právo
 - Normy, které upravují vztahy v rodině, manželství a vztahy mezi rodiči a dětmi, mez příbuznými a náhradní rodinnou péčí
 - Pramen
 - Občanský zákoník
 - Zákon o náhradní rodinné péči

RODINA

- Uplatňuje se zásada solidarity
 - Všichni členové rodiny by si měli pomáhat
 - Všichni členové rodiny by měli mít stejná práva a povinnosti
- Každý z manželů přispívá na potřeby rodiny podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů byla srovnatelná
- Manželé se mají dohodnout o záležitostech rodiny
- Záležitosti rodiny obstarávají manželé společně nebo jeden z nich
- Práva a povinnosti v rodině
 - Povinnosti dětí vůči rodičům
 - Poslušnost a slušné chování
 - Pomoc při údržbě domácnosti dle svých možností
 - Pokud má příjem – příspěvek na chod domácnosti
 - Při potřebě postarat se o rodiče
 - Povinnosti rodičů vůči dětem
 - Vyživovací povinnost
 - V určitém věku se obrací
 - Výchova dětí

MANŽELSTVÍ

- Společenství muže a ženy, které je uzavřené zákonným způsobem – sňatkem
- Sňatek
 - Občanský
 - Před zástupcem státu
 - Radní města či obce
 - Církevní
 - Před zástupcem státem uznané církve
 - Církev – registrovaná ministerstvem vnitra
 - Předepsaná forma
 - 2 svědci
 - Snoubenci musí dobrovolně vyslovit souhlas se vstupem do manželství
 - Neexistují překážky pro vstup do manželství

- Zvolení příjmení
 - Společné
 - Většinou podle muže
 - Každý má své
 - Musí určit, jaké příjmení budou mít děti
 - Kombinace obou příjmení
- Překážky bránící uzavření sňatku
 - Nezletilost
 - Od 18 let, případně od 16 let při zplnoletnění
 - Bigamie
 - Člověk není řádně rozvedený
 - Blízké příbuzenství
 - Sňatek nesmí být uzavřen v přímé linii (sourozenci)
 - Smí být mezi bratrancem a sestřenicí
 - Poručnictví
 - Nesmí být mezi poručníkem a tím, komu poručuje
 - Omezená způsobilost k právním úkonům
 - Jedinec trpí psychickou poruchou, která vede k omezení svéprávnosti
- Zdánlivé manželství
 - Pokud spolu lidé žijí v manželství, ale byli oddáni nezákonným způsobem
 - V zahraničí
 - Státem neuznanou církví
- Vztah mezi manžely
 - Stejná práva a povinnosti
 - Mohou se zastupovat v běžných záležitostech
- Manželské majetkové právo
 - Majetkové režimy
 - Zákonný
 - Ve společném jmění je vše, co manželé získají během manželství a náleží oběma rovným dílem
 - Spadají do toho i dluhy
 - Nespádají do toho dary a dědictví, ale příjmy z darů či dědictví ano
 - Smluvený
 - Uzavřená předmanželská smlouva
 - Rozšiřuje nebo zužuje zákonný režim
 - Upravený soudem
 - Soud usoudí, že je třeba společné jmění chránit – jeden z manželů gambler – soud omezí společné jmění
 - Společné jmění
 - Vzniká se vznikem manželství a zaniká s jeho zánikem
 - Při zániku
 - Dohoda o rozdělení majetku
 - Dohoda manželů
 - Rozhodnutí soudu
 - Ze zákona
 - Dělí se podle zákona
- Zánik manželství
 - Rozhodnutí soudu
 - Smrtí jednoho z manželů

- Prohlášením jednoho z manželů za mrtvého
- Může být vyživovací povinnost vůči druhému z manželů – platí i po rozvodu – ten, co je na tom výrazně lépe by měl pomáhat tomu druhému na stejnou životní úroveň
- Fyzické i psychické násilí je nepřipustné
 - Soud rozhoduje o vyloučení jednoho ze společné domácnosti až na půl roku

N ÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

- Způsoby náhradní rodinné péče
 - Osvojení /adopce/
 - Vzniká stejný právní vztah jako rodič – dítě
 - Osvojit smí jen manželé, kteří splní určité podmínky
 - Věkový rozdíl mezi rodičem a dítětem
 - Zdravotní stav
 - Podmínka – souhlas biologických rodičů nebo jejich nezájem o dítě
 - Do 3 let po osvojení lze zrušit
 - Pěstounství
 - Nevzniká stejný právní vztah jako rodič – dítě
 - Končí 18 rokem dítěte
 - Příspěvek od státu
 - Pěstouni nemusí být manželé
 - Poručnictví /poručenství/
 - Nevzniká stejný právní vztah jako rodič – dítě
 - Oba rodiče zemřou/zbavení rodičovské odpovědnosti
 - Poručík – osoba určená rodiči – rozhodne o tom soud
 - Příbuzní nebo blízká osoba
 - Orgán sociálně-právní ochrany dětí
 - Opatrovnictví
 - Opatrovník má soudem stanovené pravomoci
 - Správa majetku
 - Zastupuje zájmy dítěte
 - V případě, že dojde ke střetu zájmů dítěte a osoby, která ho měla zastupovat
 - Ústavní péče
 - Kojenecké ústavy
 - Do 3 let
 - Dětské domovy
 - Od 3 do 18 let
 - Školní docházku absolvují v běžné Základní škole
 - Dětské domovy se školou
 - Děti s problémy s učením
 - Děti s výchovnými problémy
 - Domovy na půl cesty
 - Nad 18 let
 - Nedokážou se o sebe sami postarat
 - Poskytují péči a poradenství
 - Přísnější podmínky

✚ Pojem a prameny pracovního práva, právo na zaměstnání

- Normy upravující pracovní vztahy a další vztahy související s výkonem práce
- Prameny
 - Zákoník práce
 - Zákoník o zaměstnanosti
 - Zákon o kolektivním vyjednávání
 - Listina základních práv a svobod
 - Každý občan České republiky má právo na práci
- Úřady práce
 - Evidence nezaměstnaných
 - Evidence volných pracovních míst
 - Zprostředkovávají rekvalifikaci
 - V případě, že o naší profesi není zájem
 - Podpora v nezaměstnanosti
 - Výše podle důvodu odchodu ze zaměstnání a podle věku
 - Vážné důvody
 - Nemoc
 - 65% > 50% > 45% z průměru původního platu
 - Dohoda
 - 45%
 - Podmínka
 - Za poslední 3 roky odpracováno alespoň 12 měsíců

✚ Účastníci pracovněprávních vztahů, pracovní poměr, pracovní smlouva

ÚČASTNÍCI PRACOVNĚPRÁVNÍCH VZTAHŮ

- Zaměstnanci
 - Fyzické osoby
- Zaměstnavatelé
 - Fyzické nebo právnické osoby
- Právní vztahy
 - Individuální
 - Zaměstnavatel a zaměstnanec
 - Kolektivní
 - Odbory a zaměstnavatel
 - Odbory a svazy
 - Svaz – zástupce zaměstnavatelů

PRACOVNÍ POMĚR

- Nejdůležitější pracovněprávní vztah
- Uzavřen
 - Na dobu neurčitou
 - Na dobu určitou
- Zkušební lhůta
 - Maximálně 3 měsíce
 - U vedoucích pozic až 6 měsíců
 - Během zkušební lhůty mohou oba odstoupit od smlouvy bez udání důvodu

- Úplný pracovní poměr /Plný úvazek/
 - 40 hodin týdně
- Částečný pracovní poměr /Zkrácený úvazek/
 - Není populární u zaměstnavatelů, ale u zaměstnanců ano
- Vznik
 - Jmenováním
 - Vedoucí pozice
 - Ředitel
 - Pracovní smlouvou
 - Před jejím podpisem – povinnost seznámit s náplní práce, finančním ohodnocením, právy a povinnostmi
 - Písemná
 - Datum nástupu, místo nástupu, popis vykonávané práce
 - Lze měnit na základě vzájemné dohody
 - Zaměstnavatel má povinnost změnit pracovní smlouvu a pozici v případě závažných důvodů
 - Těhotná žena
 - Žena se stará o dítě do 9 měsíců
 - Na základě lékařského posudku
- Dohoda o provedení práce
 - Maximálně 300 hodin ročně
- Dohoda o pracovní činnosti
 - Maximálně 20 hodin týdně
 - Jedná se jednorázových akcí – postavení zdi..
- Ukončení pracovního poměru
 - Právní úkon
 - Dvoustranný
 - Dohoda mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem
 - Písemná podoba
 - Není nutné uvádět důvody
 - Jednostranný
 - Ukončení ve zkušební době
 - Výpověď
 - Písemná podoba
 - Může podat zaměstnanec i zaměstnavatel
 - Zaměstnavatel musí uvést důvod a podat ze zákonných důvodů
 - Zaměstnanec nemusí uvést důvod
 - Zaměstnavatel nesmí dát výpověď v ochranné době
 - Maternská dovolená, nemoc, žena se stará o dítě do 3 let
 - Výpovědní lhůta
 - 2 měsíce od prvního dne následujícího měsíce po dni podání výpovědi
 - Okamžité zrušení pracovního poměru
 - Hrubé porušení pracovních povinností
 - Odsouzení za trestný čin k odnětí svobody na více než 1 rok

- Spáchání trestného činu při výkonu práce

- Událost
 - Uplynutí doby, na kterou byl pracovní poměr uzavřen
 - Ve zkušební době
 - Smrtí zaměstnance
 - Prohlášením zaměstnance za mrtvého
- Právo na dovolenou
 - Ze zákona 4 týdny, ale může být i více
- Ochrana mladistvých
 - 15 – 18 let
 - Nesmí vykonávat určité práce
 - Práce v noci
 - Přesčasy
 - Náročné práce
 - Zdraví nebezpečná práce

16. Pracovní právo

1) Pojem a prameny pracovního práva

- definice z dřívějšíka: právo určující právní vztahy mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, je na pomezí → veřejně-soukromá část
- nebo nová: **pracovní právo je souhrn právních norem, o pracovních vztazích a o vztazích s výkonem práce souvisejících (mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem – nadřízený a podřízený)**

Rozlišuje se na pracovní právo:

- **individuální** (jednotlivé vztahy jednotlivých zaměstnanců = pančelka s ředitelem)
- **kolektivní pracovní právo** (vztahy mezi zaměstnaneckými odborovými orgány a zaměstnavateli)

Funkce

- **Ochranná** – bezpečnost práce, ochrana zdraví, při nemoci, odůvodněná výpověď (obecně posiluje postavení zaměstnance při ukončení pracovního poměru)
- **Organizační** – stanoví rámec a fungování pracovního poměru (spíš zaměřené na zaměstnavatele)

Prameny

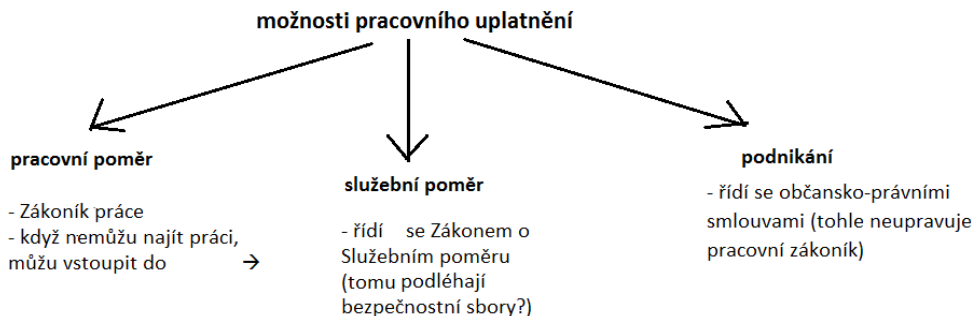
- **LZPS** (součást Ústavy, platná od 93)
- **Zákoník práce** (2006, platnost od 2007)
 - příslušné právní normy Evropské Unie
 - zákon o zaměstnanosti (2004)
 - zákon o kolektivním vyjednávání (1991)
- **vnitropodnikové právní předpisy** (i u rozpočtových organizací) = **pracovní řád**
 - pracovníci ve školství – povinnost být v práci v době hodin, dozorů, porad,...

2) Právo na zaměstnání

Problematika zaměstnanosti

- právo na práci = subjektivní právo občana na uplatnění v pracovním procesu a na získání prostředků k uspokojení svých potřeb
- **není absolutní** (jako to bylo za totalitního režimu), protože stát nemá dost pracovních míst pro všechny
- za únosnou míru nezaměstnanosti se považuje hranice 10 % (tady teď kolem 6 %??) ale někde (Ostravsko a sever Čech až 13 %)
- upraveno **zákonem o zaměstnanosti**
- zákon o zprostředkování zaměstnání (úřad práce, pracovní agentury)
- právo na **rekvalifikaci**
- právo na **podporu v nezaměstnanosti** (ne hned po škole, protože nemáme „odpracováno“)
- a i při rekvalifikaci
- doba, kdy jedinec dostává podporu v nezaměstnanosti, se nazývá „**podpůrní doba**“

Schéma

- politika nezaměstnanosti zahrnuje zabezpečení pracovních míst a hmotní zabezpečení při ztrátě zaměstnání

Orgány na úseku zaměstnanosti:

- **úřad práce**
- **ministerstvo práce a sociálních věcí**

- zprostředkovávají zaměstnání
- vedou evidenci pracovních míst
- hodnotí stav na trhu práce
- rozhodují o přiznání podpory v nezaměstnanosti

1. právní vztah zprostředkování práce vzniká na základě **písemné žádosti** = uchazeč je zařazen do evidence úřadu práce

2. jestliže **ÚP nezprostředkuje** vhodné zaměstnání, pak vzniká **právo na rekvalifikaci**

3. **není-li práce**, ani nenastoupil-li jedinec na **rekvalifikaci**, pak náleží **podpora v nezaměstnanosti** (za splnění určitých podmínek, jako např. odpracování x měsíců, podpora se odvíjí od výdělku v posledním zaměstnání – po 100 000 první tři měsíce 50 000, dále 45 000, ...)

Zásady (aspoň 3)

- **zásada smluvní volnosti**
 - některé věci ve smlouvě musí být, některé nemusí, nejsou všechny smlouvy stejné
 - práva mohou být odchylná od zákoníku, ale práce se nesmí odchylovat
- **právo na práci a svobodnou volbu povolání**
- zákaz nucené práce
 - pod výhrůžkou, nedobrovolně
- **zásada rovnosti**
 - stejný postup při zaměstnávání i odměňování
- **stejně odměny**
 - za práci stejné hodnoty
- **zásada šikany**
 - soukromí, sexuální obtěžování
- **zásada úplatnosti práce**
 - výkon musí být odměněn
- **zásada svobody sdružování k ochraně zájmů (odborní)**
- **zákaz diskriminace**
 - i pozitivní diskriminace
 - ženy a studenti, rasa, orientace, politické přesvědčení, rodový původ

3) Účastníci pracovněprávních vztahů = subjekty pracovního práva

- **fyzické** – zaměstnanec, uchazeč, zaměstnavatel
- **právnícké** – zaměstnavatel, stát, odborové organizace
- podmínka dokončené povinné školní docházky
- upravení **cizinci** jako subjekty - nastoupit do práce v případě povoleného pobytu a povoleného zaměstnání

4) Pracovní poměr, pracovní posudky, potvrzení, odstupné

Obsah

- **Pracovní poměr** je **smluvní vztah** mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, jehož předmětem je pracovní činnost, kterou se zaměstnanec zavazuje za mzdu, popř. plat, pro zaměstnavatele vykonávat
- Pracovní závazek zaměstnance k výkonu práce (školník, sekretářka, ...)
- Dispoziční pravomoc zaměstnavatele
 - V jakých podmínkách může zaměstnavatel využívat pracovní sílu
- Když se uzavře pracovní smlouva, neplatí rovné postavení subjektů → nadřízený a podřízený
- Objektem: **opakující se osobní výkon práce** zaměstnance pro zaměstnavatele

Druhy

- **na dobu určitou** (zkušební doba, místo nemoci, mateřské)
- **na dobu neurčitou**
- v zařízení zaměstnavatele/telů
- homeworking – domácí práce

- nevýhody – sami si určují pracovní dobu → nenáleží příspěvek za přesčas ani na náhradu při překážce k práci (porucha stroje)
- souběžné pracovní poměry
 - dva nebo více pracovních poměrů v různě stanovenou pracovní dobu
 - hlavní a vedlejší pracovní poměr (nelze zanedbávat hlavní pracovní poměr na úkor vedlejšího)

Pracovní smlouva

- zakládá se k pracovnímu poměru pracovní smlouva nebo jmenování
- **dvoustranný právní úkon** zaměstnance a zaměstnavatele směřující ke vzniku **pracovního vztahu**

Náležitosti

- předsmmluvní vztahy (výběrová řízení, konkursy)
- vždy písemná podoba
 - jedna kopie pro zaměstnance, jedno vyhotovení pro zaměstnavatele
- **3 zákonné náležitosti:**
 - druh práce, popř. funkce (mechanik, sekretářka)
 - místo výkonu (obec, území ČR)
 - den nástupu do práce (pokud nepřejdeme, musíme se do týdne omluvit, když to neuděláme, zaměstnavatel může od smlouvy odstoupit)
- **Doplňkové, nepovinné náležitosti:**
 - **Ujednání o době**
 - Určitá, neurčitá
 - Brigádnická, kampaňová práce
 - Po dobu nemoci jiného zaměstnance
 - plná nebo kratší (různě stanovená) pracovní doba
 - např. do 40 hodin týdně
 - ujednání o **zkušební době**
 - může a nemusí být ve smlouvě
 - **max. 3 měsíce** (dáno zákonem + u vedoucí zaměstnance je to **6 měsíců** (prodlužuje se o dobu překážek, jako např. nemoc))
 - **mzdové ujednání**
 - doplňkové záležitosti – soukromá firma nesmí jít pod minimální mzdu – tarifní tabulky
 - **konkurenční doložka**
 - zaměstnanec **nebude vykonávat činnost** pro jiného nebo na vlastní účet, ani činnost, která je předmětem činnosti zaměstnavatele
 - **Souhlas s vysláním na pracovní cestu**
- **odchodné**
 - většinou se uzavírá s vedoucími pracovníky
 - výše není stanovená
 - „zlaté padáky“

Skončení pracovního poměru

- na základě **objektivní skutečnosti**
 - uplynutí doby
 - smrt zaměstnance
 - skončení dohodnutých prací
- na základě **subjektivní skutečnosti**
 - **dohoda** o rozvázání pracovního poměru
 - **okamžitě zrušení pracovního poměru**
 - může podat jak zaměstnavatel, tak zaměstnanec
 - ale v tomto případě musí i zaměstnanec **udat důvod**
 - **ze strany zaměstnavatele**
 - zaměstnanec byl pravomocně odsouzen pro **úmyslný trestný čin** k trestu **nepodmíněného odnětí svobody** na dobu delší jak **1 rok**
 - zaměstnanec byl pravomocně odsouzen pro **úmyslný trestný čin spáchaný při plnění pracovních úkolů** nebo v přímé souvislosti s ním k **nepodmíněnému trestu odnětí svobody** na dobu min. **6 měsíců**

- zaměstnanec **porušil pracovní kázeň** zvláště hrubým způsobem
- **ze strany zaměstnance**
 - podle **lékařského posudku** nemůže dále konat práci bez vážného **ohrožení svého zdraví** a zaměstnavatel jej nepřevědl v době 15 dnů ode dne předložení tohoto posudku na jinou pro něho vhodnou práci
 - **zaměstnavatel mu nevyplatil mzdu** nebo náhradu mzdy do 15 dnů po uplynutí její splatnosti (v případě tohoto okamžitého zrušení pracovního poměr má navíc zaměstnanec nárok na odstupné ve vší 3násobku průměrného výdělku, což značí jistou sankci pro zaměstnavatele)
- zrušení pracovního poměru **ve zkušební době**
 - účelem je umožnit oběma účastníkům ověření, zda jim pracovní poměr vyhovuje
 - jednoduchou možnost ukončení bez přísných náležitostí lze využít pouze v rámci platně sjednané zkušební doby (nejdéle 3 měsíce)
 - Nelze ji dále prodlužovat
- **výpověď pracovního poměru**

Pracovní posudek

- zaměstnavatel povinen na žádost zaměstnance posudek vydat (např. při rozvázání pracovního poměru)
- týká kvalifikace, schopností a dalších skutečností, které mají vztah k výkonu práce
 - jiné informace může zaměstnavatel uvést jen se souhlasem pracovníka
 - s obsahem posudku musí být zaměstnanec seznámen.
- v novém zaměstnání může pomoci, pokud je kladný

Potvrzení (o práci?)

- využívá se pro započtení dnů do důchodu
- zaměstnavatel musí vydat při skončení pracovního poměru
 - obsahuje druh, dobu, průměrný plat, srážky ze mzdy (zdravotní, sociální)

Odstupné

- při rozvázání pracovního poměru

Pracovní řád a povinnosti

= doplňuje obecná ustanovení zákoníku práce podle zvláštních podmínek jednotlivých pracovišť (vydáván zaměstnancem)

Povinnosti zaměstnanců

- ✓ pracovat svědomitě a řádně
- ✓ plně využívat pracovní dobu a prostředky
- ✓ dodržovat předpisy a řádně hospodařit se svěřeným majetkem

Povinnosti vedoucích zaměstnanců - navíc

- ✓ organizovat, řídit a kontrolovat práci
- ✓ spravedlivě odměňovat práci
- ✓ vytvářet příznivé pracovní podmínky

Povinnosti zaměstnanců státních orgánů - navíc

- ✓ rozhodovat nestranně
- ✓ zachovávat mlčenlivost
- ✓ nepřijímat dary nebo jiné výhody

Pracovní doba

=doba, v níž je zaměstnanec povinen pracovat pro zaměstnavatele

- limitována – **40 hodin týdně**, povinné přestávky, doby odpočinku mezi směnami
- rovnoměrná i nerovnoměrná – lze ve stavebnictví, dopravě, zdravotnictví, ...
- pružná pracovní doba – lze v redakci, nelze u pásové výroby
- **noční práce** = mezi 22. a 6. hodinou

Dny pracovního klidu

- nepřetržitá odpočinek v týdnu, svátky

- nepřísluší zaměstnáním, kde dochází k např. krmení a ošetřování hospodářských zvířat, práce lodních posádek, nutné práce opravářské, nakládací nebo vykládací, inventurní a závěrkové

Práce přesčas

- práce konaná na příkaz zaměstnavatele nad stanovenou týdenní pracovní dobu a mimo rámec rozvrhu pracovních směn)
- pouze výjimečně a v mezích povolených limitů

Dovolená na zotavenou

- nárok, pokud zaměstnanec v kalendářním roce odpracoval aspoň 60 dnů
- za část roku dostává zaměstnanec **poměrnou část** dovolené na zotavenou za odpracované dny
- základní délka = 4 týdny (7 po sobě následujících kalendářních dnů)
- den nástupu na dovolenou má zaměstnavatel oznámit zaměstnanci alespoň 14 dní předem
- zaměstnavatel může ze závažných provozních důvodů zaměstnance z dovolené odvolat, musí mu však zaplatit náklady, které mu tím vzniknou

Dodatková dovolená

- uplatňuje se u **zvlášť obtížných** prací (práce v dolech, v lomech, v laboratořích, kde hrozí nebezpečí)

Odměňování práce

- řízeno **Zákoníkem práce** a **Nařízením vlády o minimální mzdě** (+odborné svazy, vláda)
- odměna = obecně MZDA (PLAT = u rozpočtových, příspěvkových organizací a státních orgánů)
 - základní mzda, **tarif**
 - příplatky
 - odměny

Náhrada mzdy při překážkách v práci

- zaměstnanec má někdy nárok na náhradu mzdy
- **na straně zaměstnance**
 - důležité osobní překážky (svatba, úmrtí v rodině, narození dítěte)
 - překážky z důvodu všeobecného zájmu (darování krve nebo jiného biologického materiálu : D, účast na školení)
- **na straně zaměstnavatele**
 - prostoje zaviněné zaměstnavatelem
 - jiné závažné provozní překážky

Výpověď

- **jednostranný právní úkon** zaměstnance nebo zaměstnavatele
- nutná **písemná forma**
- musí být **druhému účastníkovi doručena**, není nutný souhlas druhé strany
- výpovědní **lhůta** běží od prvního dne měsíce, který následuje po doručení výpovědi
- **zaměstnanec nemusí** udat **důvod** výpovědi, **zaměstnavatel ano**
 - pokud se odůvodnění odchyluje od zákoníku, výpověď není platná

5) Práce konané mimo pracovní poměr

- dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr uzavírají zaměstnavatelé s fyzickými osobami, jestliže jde o práci **malého rozsahu** nebo práce je **příležitostná a nepravidelná**
- z dohod vyplývají určitá **práva a povinnosti** obou stran, ale většina práv a povinností chybí (sociální zabezpečení, nemocenské pojištění, pracovní doba, dovolená na zotavenou, náhrada mzdy apod.)
- v praxi jde většinou o **řemeslníky**, kteří mají provést určité dílo a o **mladistvé brigádníky** (ti podepisují příslušnou dohodu a daňové prohlášení, dále předkládají potvrzení o studiu a v určitých místech výkonu práce i potravinářské průkazy nebo vyjádření lékaře)

Dohoda o provedení práce

- směřuje k výsledku pracovní činnosti
- předpokládaný rozsah **práce není vyšší než 300 hodin** ročně
- uzavírá se pouze **písemně**
- obsahuje pracovní úkol, sjednanou odměnu, dobu provedení úkolu
- zaměstnavatel **neplatí** zdravotní ani sociální pojištění (výjimka studentů – jsou pojištěni státem)

- **odměna** za provedení úkolu je splatná **po dokončení práce**, část odměny může být splatná po provedení určité části pracovního úkolu
- zaměstnavatel může odměnu po projednání přiměřeně snížit, jestliže provedená práce neodpovídá sjednaným podmínkám

Dohoda o pracovní činnosti

- směřuje k výsledku opakující se pracovní činnosti
- předpokládaný rozsah práce může **překročit 300 hodin**, rozsah činnosti ovšem nesmí překročit polovinu týdenní pracovní doby
- uzavírá se **písemně**
- zdravotní a sociální pojištění **platí** zaměstnavatel
- **odměna** za provedení činnosti je **splatná ve výplatních termínech**

/16/ TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ A PROCESNÍ /16/

Základní struktura:

- ✚ *Pojem a prameny trestního práva*
- ✚ *Trestné činy, pachatelé, trestní odpovědnost*
- ✚ *Druhy trestů a ochranných opatření*
- ✚ *Trestní právo procesní*

✚ Pojem a prameny trestního práva

- Trestní právo
 - Spadá do veřejného práva
 - Hmotné
 - Procesní
 - Pramen – Trestní zákoník
- Trestní zákoník
 - Obecná část
 - Obecné ustanovení týkající se každého občana ČR
 - Udává trestní způsobilost a trestní odpovědnost
 - Trestní způsobilost
 - Od 15 let
 - Snížený trest
 - Trestní odpovědnost
 - Od 18 let
 - Zvláštní část
 - Katalog trestných činů a popis trestu za ně

✚ Trestné činy, pachatelé, trestní odpovědnost

✚ Druhy trestů a ochranných opatření

TRESTNÉ ČINY

- Podle míry zaviněnosti
 - Čin z nedbalosti
 - Úplná
 - Položená nabitá zbraň
 - Nevědomá
 - Nekontrolovaný plynový kotel
 - Úmyslné
 - Přímý
 - Jdu a udělám, co chci
 - Nepřímý
 - Ukradnu auto – je tam dítě

- Podle míry závažnosti
 - Přechyiny
 - Do 5 let
 - Zločiny
 - Od 5 do 10 let
 - Těžké zločiny
 - Nad 10 let
- Okolnosti vylučující trestnost
 - Zákonné užití zbraně
 - Ve službě – policisté, vojáci
 - Okolnost krajní nouze
 - Alkohol v krvi – můžu někoho odvést do nemocnice, ale zpátky už ne
 - Nutná sebeobrana
 - V situaci, kdy je ohrožen náš život
 - Svolení poškozeného
 - Rozbití okna u auta při zabouchnutí klíčů
- Typy trestů
 - Trest odnětí svobody
 - Trest domácího vězení
 - Trest obecně prospěšných prací
 - Propadnutí majetku
 - Nevztahuje se na věci čistě osobní a ty, co potřebujeme k obživě a životu
 - Peněžitý trest /pokuta/
 - Zákaz činnosti v oboru, ve kterém byl spáchán trestný čin
 - Zákaz pobytu na území města, obce nebo v blízkosti nějaké osoby
 - Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
 - Ztráta čestných titulů a vyznamenání
 - Ztráta vojenské hodnosti
 - Vyhoštění
 - Vztahuje se pouze na cizince
- Katalog trestných činů
 - Trestné činy proti životu a zdraví
 - Vražda, sebevražda, ublížení na zdraví, šíření nakažlivé nemoci, neoprávněné odebrání tkání a orgánů
 - Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství
 - Loupež, braní rukojmí, vydírání, neoprávněné nakládání s osobními údaji
 - Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti
 - Znásilnění, sexuální nátlak, kuplířství, prostituce ohrožující mravní vývoj dětí, incest, šíření pornografie, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií
 - Trestné činy proti rodině a dětem
 - Bigamie, opuštění dítěte nebo svěřené osoby, zanedbání povinné výživy, týrání svěřené osoby, únos dítěte, podání alkoholu dítěti
 - Trestné činy proti majetku
 - Zpronevěra, krádež, neoprávněné užití cizí věci, podvod (pojistné, dotační, úvěrový), lichva, poškození cizí věci, poškození věřitele
 - Trestné činy hospodářské

- Padělání peněz, zkrácení daně, zkrácení povinných poplatků a plateb, neoprávněné podnikání, poškozování spotřebitele, neoprávněné provádění loterie a jiných sázkových her, porušení autorských práv
- Trestné činy obecně nebezpečné
 - Vyvolání požáru nebo povodně, nedovolené ozbrojování, výroba a držení neoprávněných bojových prostředků, neoprávněná výroba a držení jaderného materiálu, nedovolená výroba omamných a psychotropních látek, přechovávání a nedovolené pěstování rostlin s omamnými látkami, nedovolené držení jedů
- Trestné činy proti životnímu prostředí
 - Poškození vodního zdroje nebo lesa, neoprávněné vypuštění toxických látek, neoprávněné nakládání s odpady, neoprávněné nakládání s chráněnými živočichy a rostlinami, týrání zvířat, pytláctví
- Trestné činy proti republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci
 - Vlastizrada, rozvracení republiky, terorismus, vyzvědačství, spolčování s nepřitelem
- Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných
 - Násilí proti orgánu veřejné moci nebo úřední osobě, přijetí úplatku, nabízení úplatku, pohrdání soudem, osvobození vězně, vzpoura vězňů, křivé obvinění, výtržnictví, šíření poplašné zprávy, neoznámení trestného činu
- Trestné činy proti branné povinnosti
 - Maření způsobilosti k službě, neplnění odvodní povinnosti
- Trestné činy vojenské
 - Neuposlechnutí rozkazu, urážka mezi vojáky, zběhnutí neboli dezerce, zbabělost před nepřitelem, opuštění vojenského materiálu, neplnění vojenského úkolu
- Trestné činy proti lidskosti, míru a válečné trestné činy
 - Proti lidskosti
 - Genocida, založení, podpora a propagace hnutí směřující k potlačení lidských práv a svobod člověka
 - Proti míru
 - Podněcování útočné války
 - Válečné trestné činy
 - Válečná krutost

ÚČASTNÍCI TRESTNÝCH ČINŮ /PACHATELÉ/

- Pachatel
 - Fyzická osoba, jež spáchá trestný čin sama
- Spolupachatel
 - Trestný čin spáchá více osob
 - Při odnětí svobody se uplatňuje zásada solidarity
 - Spolupachatel je trestán stejně, jako kdyby to spáchal sám
- Účastník trestného činu
 - Organizátor
 - Čin pouze zorganizuje, nemusí se fyzicky účastnit
 - Návodce
 - Nic nepřipravuje, ani nespáchá, pouze navádí
 - Pomocník
 - Neúčastní se přímo

- Vezu kamaráda, který vykradl banku

✚ Trestní právo procesní

- Stanovuje pravidla pro trestní řízení = postup státních orgánů při zjišťování trestních činů, jejich pachatelů, při ukládání trestů a při výkonu trestu
- Upravuje práva a povinnosti osob, proti kterým se řízení vede a dalších, kterých se řízení týká
- Upravuje speciální druhy řízení
 - Amnestie
 - Vydávání do ciziny
- Zásady
 - Nikdo nemůže být stíhán, než ze zákonných důvodů a zákonným způsobem
 - Trestní stíhání je možné pouze na základě obžaloby podané státním zástupcem
 - Presumpce nevinyl
 - Dokud není odsouzen, musí být na něj pohlíženo jako na nevinného
 - Jednání před soudem
 - Ústní
 - Veřejné
 - Zásada legality
 - Státní zástupce musí stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví
 - Právo na zajištění obhajoby
 - Právo na vedení procesu v mateřském jazyce
- Průběh trestního řízení
 - Přípravné řízení
 - Probíhají potřebná řízení k prokázání trestného činu
 - Shromažďování důkazů, které končí podáním obžaloby
 - Vyšetřování
 - Výslech obviněného, může být předvolán a předveden, když se nedostaví
 - Obviněný
 - Může být dočasně zadržen na 24 hodin
 - Vazba (maximálně 2 roky)
 - Útěková
 - Podezření, že by zadržený uprchnul
 - Koluzní
 - Proti ovlivňování svědků
 - Předstižná
 - Podezření, že bude v trestné činnosti pokračovat
 - Předběžné projednání obžaloby
 - Vede k nařízení hlavního líčení nebo k vrácení státnímu zástupci na došetření
 - V průběhu se soud seznamuje s důkazy
 - Hlavní líčení
 - Rozhoduje se o vině a trestu obviněného
 - Státní zástupce žaluje
 - Obhájce hájí obžalovaného
 - Až na výjimky veřejně

- Výjimky
 - Narušení rovnosti
 - Ohrožení bezpečnosti svědků
 - Tajemství chráněné zákonem
 - Začíná výslechem obžalovaného
 - Končí řečí obžalovaného nebo jeho obhájce
- Odvolací řízení
 - Odvolat se můžou obě strany u soudu k soudu vyššího stupně
 - Pokud se odvolá odsouzená strana, nemůže se trest zpřísnit = trest nemůže být změněn v její neprospěch
 - Pokud se odvolá státní zástupce, trest může být změněn v neprospěch obžalovaného
- Vykonávací řízení
 - Konkretizuje způsob výkonu odsouzení (jaký trest, věznice)

SUBJEKTY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

- Policie
 - Podílí se na přípravném řízení
 - Zajišťuje, shromažďuje informace a důkazy
- Státní zástupce
 - Dohlíží nad přípravným řízením
 - Rozhoduje, zda podá obžalobu k soudu nebo zastaví stíhání
 - Na základě podkladů opatřených policií
- Soud
 - Vyvíjí činnost po podání obžaloby
 - Během přípravného řízení rozhoduje o domovní prohlídce
 - Místní příslušnost soudu
 - Řízení koná soud, v jehož obvodu byl trestný čin spáchán
 - 1. stupeň
 - Okresní
 - Krajské
 - Možné odvolání
 - 2. stupeň
 - Krajské
 - Vrchní
 - Praha
 - Olomouc
 - Možnost dovolání
 - 3. stupeň
 - Nejvyšší soud
 - Brno
 - Nejvyšší správní soud
 - Mimo soustavu
 - Ústavní soud
- Poškozená osoba
- Obviněný
- Obhájce/advokát

17. Ekonomie jako věda

Ekonomie a předmět jejího zkoumání

Ekonomické myšlení starověku, středověku, vznik ekonomie jako samostatné vědy

Základní členění ekonomické vědy: makro- a mikroekonomie

Ekonomie a hospodářská politika, účinnost hospodářské politiky – magický čtyřúhelník

Ekonomie a předmět jejího zkoumání

- věda o tom, jak lidé vyrábějí a spotřebovávají, o chování ekonomických subjektů (stát, firma, domácnost)
- společenská věda, která se zabývá problémy hospodářského života, např. bohatstvím, chudobou, příjmy, výdaji, penězi, zisky, ztrátami.
- Ekonomie zkoumá, jak společnost využívá omezené („vzácné“) výrobní zdroje k výrobě různých druhů zboží či služeb (tzv. užitečných statků) a jak tyto užitečné statky rozděluje mezi různé lidi či skupiny
- věda **interdisciplinární** = spojuje poznatky i z jiných věd (např. sociologie, psych. ale i fil., mat. a statistiky)
- ekonomie = věda X ekonomika = hospodářství
- ekonomie je poměrně mladá věda, vznikla v souvislosti s kapitalismem (16. – 19. st.), dříve se ekonomické otázky řešily v rámci filozofie
- dva **přístupy** k ekonomickému bádání:
 - **pozitivní**
 - odpovídá se na otázku „Jaký je ekonomický život?“
 - vychází ze skutečnosti
 - **normativní** = normativní normy
 - zajímá se tím, jak **by měla** ekonomika **fungovat**
 - otázka efektivního fungování ek.
- **metody** zkoumání
 - **abstrakce** – nějaká představa
 - **analýza** – rozebírání
 - **syntéza** – shrnutí
 - **indukce** – z jednotlivého na obecný závěr
 - **dedukce** – z obecného na jednotlivé závěry
 - **komparace** – srovnání
 - **bilanční metoda** – hodnocení
 - **statické a matematické hodnocení**

Ekonomické myšlení starověku, středověku, vznik ekonomie jako samostatné vědy

Antika

- ve Starověkém Řecku vzniká pojem ekonomie, *oikos* = *dům*, *nomos* = *zákon*
- -> věda o zákonech domácího hospodářství
- tento termín použil jako první **ARISTOTELES**
 - rozvíjel otázky v díle **Politika**
 - rozlišuje **ekonomiku** a **chremastiku**
 - ekonomické hospodaření -> používání otrockých prací pro otrokáře a jeho potřeby, získávání majetku pomocí válek
 - chremastika – „dělání peněz“, půjčování peněz na úrok, provozování obchodu a řemesel
 - negativní postoj k úrokům
- byla stanovena hodnota peněz
 - uchovatel hodnot
 - platidlo
 - oběživo
- rozlišili **směnu** a **užitnou hodnotu zboží**
 - směnná hodnota – poměr, ve kterém se směňuje jedno zboží za druhé
 - užitná hodnota – schopnost uspokojovat

Středověk

- nevzniká žádná ekonomická studie/ teorie, ale spíš **morální apel**
 - učení **náboženských kanonistů** (myslitelé)
 - **TOMÁŠ AKVINSKÝ**
- apel na **obchodníky, výrobce a prodejce**
 - neměli by se obohacovat
 - cena zboží by měla být úměrná

Novověk

- poprvé se objevuje **politická ekonomie** (státní hospodaření) v díle **Pojednání o politické ekonomii** – **MONCHRETIÉN**
- ucelené ekonomické **teorie**:
 - **MERKANTILISMUS**
 - *mercator* = *kupec*; směr vzniká v 16. – 17. století v Anglii

- do Francie rozšířen za vlády Ludvíka XIV. (1638 - 1715)
- představitel **JEAN COLBERT**
 - „Základem bohatství státu jsou drahé kovy.“
 - podle něj má převažovat vývoz nad dovozem
- **FYZIOKRATISMUS**
 - směr 18. století, klade důraz na **zemědělství**
 - **QUESNEY** (kesny) představitel
 - zemědělství podle něj představuje více užitných hodnot, než spotřebovává
- **KONZERVATISMUS**
 - **PETTY** (17. stol.), **SMITH** (18. stol.), **RICARDO** (18. – 19. stol.)
 - Angličané, **zakladatelé** ekonomie jako vědy
 - kladou důraz na **kapitalismus** (společenský a ekonomický systém založený na maximálním využití zdrojů, soukromém vlastnictví a volném trhu)
 - vytvořili teorii hodnoty – poměrných cen
 - zakladatelé **liberálního/ konzervativního** směru

Současné ekonomické myšlení

– NEOKONZERVATIVCI

- = **liberálové**
- **FRIEDMAN** (Američan), **HAYEK** (Rakušan), **VÁCLAV KLAUS**, **MARGARET THATCHEROVÁ**
- dnes pravice
- kladou **důraz na trh**
- hovoří o tom, že ekonomiku řídí **neviditelná ruka trhu**, ta je dokonalým regulátorem
 - **JOHN STUART MILL** formuloval problémy neviditelné ruky trhu
- nabídka řídí poptávku
- preferují stabilní cenovou hladinu = snaží se **zabránit inflaci**
- snaží se snižovat sociální výdaje, omezují úvěry (= monetární politika)
- chtějí v oběhu méně peněz => **regulace** množství **peněz** v oběhu

– KEYNESIÁNCI

- = **intervencionismus**
- do 30. let se uplatňoval v ekonomice neokonzervatismus
- 1929 krach na newyorské burze, 1929 – 1933 hospodářská krize
- -> neviditelná ruka trhu nemůže ovládat ekonomiku -> musí zasahovat stát -> vystoupil **KEYNES**
- nutnost **státních zásahů** do ekonomiky
- orientována poptávkově -> jde o nastartování poptávky
 - stát vytváří pracovní příležitosti, stimuluje poptávku, může zvýšit sociální dávky, dát lidem peníze, aby vytvořili poptávku => nastartování ekonomiky
 - zásahy jen tehdy, když ekonomika upadá
- za hlavní cíl mají zajištění co nevyšší (uspokojivé) míry **zaměstnanosti**, protože na trhu má být **dostatečná poptávka** -> rozvíjí se výroba -> roste zaměstnanost
 - není-li dostatečná poptávka -> stát by měl dávat ze svého rozpočtu prostředky na růst poptávky => důraz na expanzivní rozpočtovou politiku = fiskální politika (**obětují inflaci**)
- **ROOSEVELT**, dnes levice
 - politika **New Deal** (v češtině často také **Nový úděl**)
 - = soubor opatření a ekonomických a sociálních reforem zavedených v průběhu let 1933 – 1937 s cílem podpořit, ozdravit a zreformovat státní ekonomiku Spojených států během Velké hospodářské krize (v USA)
- koncepce se udržela do 70. let -> vyčerpání

– 80. léta nová deprese -> **neoklasičtí** – navazují na liberální/ konzervativní směr (Petty, Smith, Ricardo)

– Jako samostatná věda vznikla v 18. století. Její představitelé jsou např. A. Smith, D. Ricardo, K. Marx, J. M. Keynes.

Základní členění ekonomické vědy: makro- a mikroekonomie

Mikroekonomie

- zkoumá **díličí problémy** (chování ek. subjektů, vytváření cen jednotlivého druhu zboží)

- zabývá se **firmami** a **domácnostmi** = menší ekonomické subjekty

Makroekonomie

- analyzuje chování ekonomiky jako **celku – státu** (stabilita cen, stimulace daní)
- studuje hospodaření velkých ekonomických subjektů, zajímají ji ekonomické souvislosti na úrovni národního a nadnárodního hospodářství
- zabývá se vývojem cen všech produktů
- ukazatelem **HDP**
 - zahrnuje statky a služby vyprodukované v rámci geografických hranic země bez ohledu na to, jsou-li vyprodukované cizinci nebo občany země
 - západní Evropa
 - **nominální HDP**
 - vyjádření HDP (HNP) v běžných cenách
 - **reálný HDP**
 - představuje ukazatel ve srovnatelných (stálých cenách), ukazatel je očištěný od inflace
- v Americe **HNP**
 - počítají se i **firmy v zahraničí**, odčítají se **cizinci**

Ekonomie a hospodářská politika, účinnost hospodářské politiky – magický čtyřúhelník

Ekonomie a hospodářská politika

- ekonomika a politika státu spolu úzce souvisí, hospodářská politika se dotýká denně všech lidí i firem
- **EKONOMIE** je společenská věda o nejobecnějších souvislostech v hospodaření (ekonomickém životě) společnosti, která zkoumá výrobu, rozdělování a oběh zboží, služeb a bohatství
- **HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA** je obecně definována jako přístup státu k ekonomice své země
- Jde o činnost, při níž nositelé hospodářské politiky (zejména vláda, ale nejen ta) používají určitých nástrojů k tomu, aby ovlivnili ekonomický a sociální vývoj, přičemž se snaží dosáhnout magického čtyřúhelníku
- HP je ovlivňována tím, která z politických stran se při volbách dostala k moci
 - **pravice** – podnikatelé, kladou důraz na trh
 - **levice** – zaměřená spíše na sociálně slabší, obyčejné lidi
- HP není neměnná, reaguje na vývoj našeho i světového hospodářství
- **subjekty:**
 - **Parlament**
 - státní rozpočet je dán zákonem, sestavuje se vždy na jeden rok
 - stát plánuje, kolik vybere na daních od občanů a firem a co bude z těchto peněz financovat
 - schvaluje návrh rozpočtu
 - **Vláda**
 - nejvyšší výkonný orgán, je základním tvůrcem konkrétní aktuální hospodářské politiky
 - připravuje návrh rozpočtu a předkládá ho ke schvalování Parlamentu
 - pokud je rozpočet schválen, je poslanci vyjádřena důvěra
 - **ČNB**
 - hlavním úkolem je střežit (dohlížet) a korigovat komerční bankovní trh a množství peněz v oběhu tak, aby nedocházelo k jejich znehodnocování – inflaci
 - vede účet státního rozpočtu, vydává peníze
 - řídí bankovní trh
 - sídlo v Praze, řídí jí guvernér (jmenován prezidentem) **MIROSLAV SINGER** a 6 členů bankovní rady
- cílem je dosažení magického čtyřúhelníku

Magický čtyřúhelník, magický n-úhelník

- dostatečná zaměstnanost**, levice
 - nelze dosáhnout úplné zaměstnanosti (a ne každý chce pracovat)
 - únosná míra nezaměstnanosti 10%
 - za totality „skrytá nezaměstnanost“
 - výroba výrobků, o které nikdo nestál, do práce mohl chodit jeden za druhého
- stabilní cenová hladina**, pravice
 - -> nutné zabránit inflaci
 - únosná míra inflace je 15%
 - hyperinflace – válečné a poválečné období
- tempo ekonomického růstu**, pravice

- rovnovážný ekonomický růst – nárůst HDP 3%
- bere se v úvahu HDP i HNP

4. **obchodní bilance**

- rovnováha platební a obchodní bilance
- vývoz x dovoz

5. **spravedlivé rozdělení důchodů**

/17/ EKONOMIE JAKO VĚDA /17/

Základní struktura:

- ✚ *Pojmy ekonomie a ekonomika, mikroekonomie a makroekonomie*
- ✚ *Vývoj ekonomického myšlení*
- ✚ *Ekonomika tradiční, plánovaná, tržní, ekonomiky smíšené*
- ✚ *Transformace české ekonomiky po roce 1989*

✚ **Pojmy ekonomie a ekonomika, mikroekonomie a makroekonomie**

- **Ekonomie**
 - Věda o ekonomice (teorie)
 - Věda, která se zabývá tím, jak lidé vyrábějí a spotřebovávají
 - Společenská věda, která se zabývá hospodářskými problémy – bohatství, chudoba, zisky, ..
- **Ekonomika**
 - Hospodářství (praxe)
- **Dělení**
 - Mikroekonomie
 - Hospodářství na úrovni jednotlivých ekonomických subjektů
 - Domácnosti, firmy, podniky
 - Makroekonomie
 - Hospodářství z hlediska státu – HDP
 - Zabývá se inflací, nezaměstnaností, hospodářskými cykly
- **Metody**
 - Matematika - HDP
 - Bilanční - hodnocení
 - Analýza - rozbor
 - Komparace
 - Syntéza - souhrn

✚ **Vývoj ekonomického myšlení**

ANTIKA

- Starověké Řecko
- Xenofón
 - Ve svých spisech uvádí pojem oikonomos = domov, starost
 - Ekonomie – starost o věci domácí a hospodaření
 - Zdroj bohatství – zemědělství, ne obchod
- Aristoteles
 - Oikonomos – věda o hospodaření
 - Hospodářství – dvě oblasti
 - Ekonomika – pěstování, chování, výroba
 - Chremastika
 - Vydělávání peněz pomocí obchodu – vede lidi k podnikavosti – užívání rozumu

STŘEDOVĚK

- Tomáš Akvinský
 - Obchodování – podvod – zejména lichva – ožebračuje věřitele i dlužníka

15. – 17. STOLETÍ

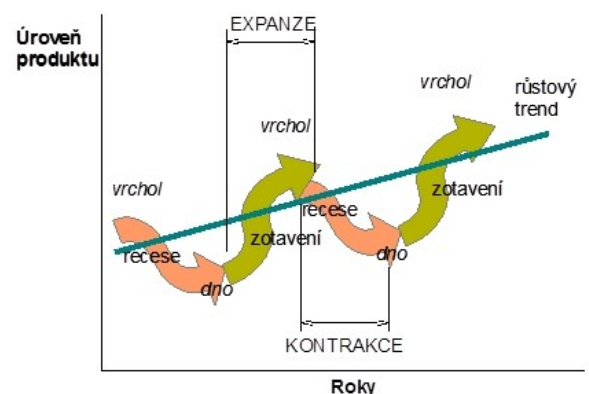
- Merkantilismus
 - Doporučuje suroviny co nejméně vyvážet, a co nejvíce dovážet
 - Doporučuje výrobky co nejméně dovážet, a co nejvíce vyvážet
 - Tranzitní obchod
 - Nakoupit tam, kde je nejlevnější – prodat tam, kde nejdražší
 - Jean Colbert
- Fyziokratismus
 - Opak merkantilismu
 - Quesnay
 - Zdroj bohatství - zemědělství

18. – 19. STOLETÍ

- Klasické ekonomické teorie
 - Adam Smith
 - Pojednání o podstatě a bohatství národů
 - Teorie neviditelné ruky trhu
 - Trh – místo střetu nabídky a poptávky nebo prodávajícího a kupujícího
 - Řeší otázku, na kolik má stát zasahovat do ekonomiky
 - Podle něho stát zasahovat nemusí – trh si řeší sám – neviditelná ruka
 - Co je dobré a užitečné ob stojí i bez pomoci státu a naopak
 - Nefunguje ve zdravotnictví, školství, ..
 - Alfred Marshall
 - Neoklasická teorie
 - Teorie rovnovážné ceny
 - Bod, kde se střetává nabídka a poptávka
 - Karl Marx
 - Společnost rozdělena na 2 třídy – nespravedlivé rozdělení
 - Kapitalisté
 - Vlastní výrobní prostředky
 - Proletáři
 - Nemají nic, než pracovní sílu
 - Nadhodnota
 - Prostřednictvím nadhodnoty vykořisťují kapitalisté proletáře, protože výrobní náklady jsou mnohem nižší než výrobní cena – rozdíl = nadhodnota – připadá kapitalistům

20. STOLETÍ

- Keynesiánství
 - J. M. Keynes
 - Reakce na velkou hospodářskou krizi – Krach na burze (1929) – hodně lidí zůstalo na dlažbě – důkaz, že každá ekonomika prochází cykly
 - Prosperita
 - Konjunktura

- Stát má zasahovat a korigovat cykly
 - Krize
- Monetarismus
 - Friedman
 - Liberalismus
 - Stát reguluje množství peněz v oběhu, aby nedošlo k inflaci
- John Galbraith
 - Zástupce „kritiků kultu HDP“
 - HDP
 - Veškeré služby vyrobené a spotřebované za rok v daném státě
 - Podle růstu HDP je poměřována vyspělost ekonomiky
 - HDP = vyspělost státu
 - Teorie nerůstu a jiné způsoby jak měřit vyspělost ekonomiky a společnosti
 - Úroveň služeb (Zdravotnictví, školství)

✚ Ekonomika tradiční, plánovaná, tržní, ekonomiky smíšené

- 3 základní otázky
 - Co a v jakém množství vyrábět?
 - Jak vyrábět?
 - Pro koho vyrábět? (Jak přerozdělovat výrobky)
- Ekonomika
 - Tradiční /zvyková/
 - Centrální /plánovaná/
 - Tržní

TRADIČNÍ /ZVYKOVÁ/ EKONOMIKA

- Na základní otázky odpovídá tradice
- Vlastníci firem jsou tradiční majitelé – dědí se majetek i znalosti

PLÁNOVANÁ EKONOMIKA

- Československo 1948 – 1989
 - Pětiletky
- Na základní otázky odpovídá plán
- Naplánováno co a jak bude vyrobeno a o kolik to bude překročeno
- Veškeré strategické podniky ve vlastnictví státu
- Stát ve větší míře sám podniká
- Větší legislativní zásahy státu do ekonomiky

TRŽNÍ EKONOMIKA

- Trh
 - Místo, kde se střetává nabídka a poptávka
- Cílem prodávajícího je co nejvíce prodat, za co nejvyšší cenu
- Cílem kupujícího je co nejvíce koupit, za co nejmenší cenu

EKONOMIKY SMÍŠENÉ

- Relativně volná tržní ekonomika
 - Minimální zásahy státu, pevný legislativní rámec
 - Spojené státy americké, Velká Británie
- Sociálně tržní ekonomika

- Propracovaný sociální systém
 - Prostředky z daní
 - Německo, Skandinávie
- Tržní ekonomika s významnými zásadami státu
 - Francie, Řecko, Španělsko, Itálie
- Ve spoustě států nelze určit typ
 - Čína

Transformace české ekonomiky po roce 1989

- Sametová revoluce
 - 1989
 - Konec komunismu – nastolení demokracie – transformace ekonomiky
 - Přejít na tržní ekonomiku – začátek transformace – 1991
- Vznik nových ekonomických subjektů
 - A.s., S.r.o., V.o.s.
- Změna vlastnických vztahů
 - Privatizace
 - Odstátnění
 - Převod majetku do rukou soukromých vlastníků pomocí kupónové knížky
 - Prostřednictvím dražeb nebo přímý prodej
 - Restituce
 - Návrat majetku těm, kterým ho zabavili
- Změna struktury ekonomiky
 - Zvětšení podílu terciéru na úkor zemědělství nebo priméru
- Vymanění z RVHP /Rada vzájemné hospodářské pomoci/
 - Sídlo v Moskvě
 - Výhodné pro Sovětský svaz
 - Týkalo se východního bloku – Česko, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Rumunsko a NDR
 - Strojírenství, zbraně, těžba uhlí
- OECD /Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj/
 - 1960
 - Západní Evropa, Spojené státy americké, Japonsko, Austrálie, Západní Německo
- Mezinárodní měnový fond
 - 1944
 - Centrální banka centrálních bank členských států
- EU /Evropská unie/
 - 2004
- Změna bankovního systému
- Centrální banka
 - Nástroj státu
- Liberalizace cen
 - Odstranění administrativně stanovených cen
 - Vznik komerčních bank

18. Hospodářská politika

Podstata hospodářské politiky

Cíle hospodářské politiky

Nástroje hospodářské politiky: monetární, fiskální, sociální, důchodová, vnější, obchodní

Hospodářská politika keynesiánská a neoklasický typ

PODSTATA HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY

- podstatou rozumíme **souhrn** hospodářsky ekonomických opatření, ekonomických nástrojů a procesů a jejich prostřednictvím působit na makro a mikroekonomickou oblast národního hospodářství
- ekonomie je nejobecnější teoretickou vědou
- **X hospodářská politika** = doporučení pro hospodářskou praxi = soubor opatření založených na ekonomických teoriích
- hospodářská praxe od začátku kapitalismu do 30. let 20. století = politika hospodářského liberalismu (Adam Smith – neviditelná ruka trhu)
- potom státní intervencionalismus – keynesiánství
- země východního bloku – plánovaná ekonomika
- ekonomové středového proudu – kompromis mezi konzervativci a keynesiánci
- -> liberalismus, keynesiánství, plánovaná ekonomika, kompromis
- + je nutný určitý konsenz (předpisy a zákony), které umožňují činnost ek. subjektů
- **antimonopolní zákon** = nikdo by neměl mít na trhu výsadní postavení

Politika vlády:

- výběr ekonomického směru myšlení
- zájem voličů – týká se daň. systému, úrok. míry, otázka rozpočtu (levicové strany -> deficit, pravicové – nezadluží se)

EKONOMICKÉ CÍLE

1. Ekonomický pokrok

- týká se techniky
- když roste produkce HDP na obyvatele, zvyšuje se životní úroveň; ukazatelé – volný čas, kratší pracovní doba...
- vyspělost států podle produkce
 - o země zaostalé
 - o země středně vyvinuté
 - o vysoce ek. rozvité = vyspělé
 - o nejméně vyspělé

2. Z časového hlediska

- a) krátkodobé – dny až měsíce
- b) dlouhodobé – 1- 5 let
- c) dlouhodobé – 5 - 20 let

3. Z hlediska priorit = významu

- a) hlavní
- b) vedlejší

4. Čeho konkrétně dosáhnout

- viz. magický čtyřúhelník (dostatečná zaměstnanost, udržitelná míra inflace, tempo ekonomického růstu, obchodní bilance)
- pokud se přidá ještě jeden cíl -> n-úhelník, pentagon
- -> spravedlivé rozdělení důchodů
- důchod:
 - o z práce – mzda
 - o z kapitálu – zisk
- pracující platí daně a stát je přiřazuje nemocným na důchody -> zvyšuje se deficit státního rozpočtu a inflace

5. A další

- a) ekonomická svoboda – možnost výběru povolání
- b) ekonomická bezpečnost
- c) ekonomická nezávislost – každý by měl být zajištěný tak, aby měl prostředky na živobytí

NÁSTROJE

Nositelé politiky:

- vláda, ministerstva
- Parlament (schvaluje rozpočet)
- politické strany
- ČNB

1. Monetární = peněžní politika

- spočívá v politice nabídky
- regulace množství peněz v oběhu
 - o za to je odpovědná ČNB
 - zřízena vládou, ale není na ní závislá
 - v čele guvernér (Miroslav Singler)
- ČNB má určité nástroje:
 - 1. stanovení povinných minimálních rezerv komerčním bankám**
 - uvedeno v %
 - po snížení rozšiřují množství peněz
 - o jako kdyby banky obdržely navíc peníze, rozšiřují se úvěrové možnosti -> rozšiřuje se množství peněz
 - **expanzivní peněžní politika** = zvýšení množství peněz v oběhu
 - **restriktivní peněžní politika** = snížení množství peněz v oběhu
 - 2. prodej a nákup (= operace) na otevřeném trhu**
 - např. vládních obligací
 - stát je vydá
 - když ČNB
 - o nakupuje -> rozšiřuje množství peněz v oběhu
 - o prodává -> snižuje množství peněz v oběhu
 - 3. diskontní sazba**
 - úroková míra, za níž si mohou komerční banky od centrální banky půjčovat
 - ČNB
 - o expanzivní p.p. -> nízké úrokové míry
 - o restriktivní p.p. -> vysoká úroková míra (diskontní sazba se zvyšuje)
- klasici kladou důraz na monetární politiku, nechtějí inflaci

2. Fiskální = rozpočtová politika

- zabývá se správou, rozdělováním a užitím veřejných financí
- veřejný rozpočet zahrnuje – státní rozpočet, rozpočty vyšších úředních celků (kraje) a místní rozpočty (obce)
- nejdůležitější je **státní rozpočet**
 - o funkce:
 - **alokační** – výdaje určené na veřejné služby (bezpečnost, zdravotnictví, soudnictví, obrana, armáda); vede k zadlužování; Adam Smith
 - **distribuční** – přerozdělování důchodů (pro nemocné...); Adolf Wagner
 - **stabilizační** – krize -> tvorba pracovních míst -> zaměstnanost roste -> finance -> poptávka -> výrona; John Keynes
- v České republice navrhuje státní rozpočet vláda
- součástí **výdajů** státního rozpočtu jsou i mandatorní výdaje dané zákonem (dávky v nezaměstnanosti, příspěvky na penzijní připojištění); zakotvené v zákoně
- **výdaje kvazi-mandatorní** nejsou zakotvené v zákoně (mzdy zaměstnanců veřejného sektoru)
- **příjmy** – daně, platby sociálního a důchodového pojištění, příjmy z evropských fondů, privatizací a zisky státních podniků
- je-li rozdíl příjmů a výdajů kladný -> **přebytkový rozpočet**
- je-li rozdíl příjmů a výdajů záporný -> **rozpočtový deficit**
- rovnají-li se příjmy a výdaje -> **rozpočet vyrovnaný**
- dochází-li k situaci rozpočtového deficitu, je hospodářství zatíženo **veřejným dluhem**

Financování deficitu

- možnost pokrýt dluh **vytíštěním nových peněz** (obligace) – vyvolává to ale inflaci a znehodnocuje peníze
- **půjčka, dluhopisy** (stát se zavazuje splatit půjčku včetně úroků za smlouvenou dobu)
- **zvýšení příjmů** (např. změna daní)

Příjmy státního rozpočtu

o Daňové příjmy

- Daně

1. Přímé daně

- jsou zdaněním příjmu nebo majetku konkrétní osoby, poplatníka
- jsou odváděny finančnímu úřadu na základě daňového přiznání poplatníka
- **daň z příjmu fyzických osob, daň z příjmu právnických osob, daň z úspor, majetkové daně**
 - o do majetkových daní spadají - daň silniční, daň z nemovitosti, z převodu nemovitosti, dědická a darovací

2. Nepřímé daně

- platí je jiná osoba (plátce) než ta, která je jimi zdaněna (poplatník)
- daň je zahrnuta v ceně zboží nebo služby nakupované poplatníkem
- **daň z přidané hodnoty, spotřební daň** (uvalená jen na vybrané zboží)

- Cla

- poplatky, které vybírá stát (na celnicích – letiště) při dovozu zboží do naší republiky

- Poplatky za využívání dálnic

- nejsou totéž co silniční daň (tu platí pouze podnikatelé)

o Pojistné

- (zaměstnanec je odvádí ze své mzdy a částečně zaměstnavatel)

- sociální zabezpečení

- příspěvky na zaměstnanost

- na důchodové zabezpečení

o Nedaňové příjmy

Výdaje státního rozpočtu

o Neinvestiční výdaje

- výdaje rozpočtových organizací (školy, zdravotnictví)

- příspěvky příspěvkovým organizacím (divadlo)

- dotace územním rozpočtům (krajům, obcím)

o Sociální dávky

- výdaje na důchody

- starobní, invalidní

- výdaje na zaměstnanost

- výdaje na sociální podporu

o Investiční výdaje

- do silnic, dálnic, výstavba metra, státní budovy, výbava police a armády

3. Sociální funkce státu

- ve státu jsou občané, kteří pomoc potřebují = sociálně slabí
- stát vytváří zachytnou sociální síť pro sociálně slabé = soubor opatření sociální politiky pro – nemocné, staré, nezaměstnané, rodiny s více dětmi
- sociální síť je financována z daní a dále pak z odvodů na sociální a zdravotní pojištění, tyto odvody se částečně strhávají z platů zaměstnanců, větší část odvádí zaměstnavatel přímo státu
- sociální zabezpečení má v Česku tři pilíře:
 1. **sociální pojištění** – zaměřené na životní situace, na které se lze předem připravit
 2. **důchodové pojištění** – z tohoto pojištění je placen příjem ve stáří či dlouhodobé nemoci; prostřednictvím starobních a invalidních důchodů
 3. **nemocenské pojištění** – v době nemoci a mateřství; někdy se sem počítá i **zdravotní pojištění**

4. Důchodová politika

- mzda – z práce
- zisk – z kapitálu
- je zaměřená na stabilizaci cenové hladiny prostřednictvím omezování tendencí nominálních mezd a cen k růstu -> aby nerostly ceny a mzdy
- formy:
 - o **daňová stimulace** – na podnikatele
 - o **přímá vládní kontrola výboje mezd a cen**

o **dobrovolné směrnice** – stanoví procentuální roční přírůstek mezd po dohodě mezi vládou, odbory a podnikateli

5. Vnější politika

- stát reguluje dovozy výrobků a služeb, ale také může podporovat vývozy
- cílem regulace měnového kurzu (vzhledem k existenci řady odlišných národních měn ovlivňují zahraniční obchod a platební bilanci měnové kurzy)
- k regulaci používá tyto nástroje:
 - o **kvóty** (ČNB určují maximální objem zboží, které lze za určitý časový úsek dovézt do země)
 - o **clo**
 - o **stanovení kurzů**
 - o **změna kurzu měny** (uměle rozhodnutím státu resp. ČNB)
 - o **devalvace** (znehodnocení) – oficiální oslabení měny vůči zahraniční měně (výhodné pro vývozce), stát k devalvaci přistupuje v případě pasivní platební bilance
 - o **revalvace** (zhodnocení) – oficiální posílení měny vůči zahraniční měně (výhodné pro dovozce)

6. Obchodní politika

- cílem je dlouhodobě udržet vyrovnanou platební bilanci - rovnováha mezi toky směřujícími ze země ven a toky směřujícími do země
- Nástroje obchodní politiky:
 - o **autonomní** - vychází z jednostranného rozhodnutí státu
 - o **pasivní** - pro ochranu domácího trhu před konkurencí – cla, množstevní kvóty, embargo (zákaz dovozu/vývozu zboží s určitou zemí)
 - o **aktivní** - ke zvýšení konkurenceschopnosti vlastních výrobků – vývozní prémie (např. náhrada daní), poskytování úvěrů vývozcům, měnový dumping (depreciace/umělé oslabení měny zlevní vývoz), další aktivity (organizace zabývající se propagací a informační službou – Czech Trade)
 - o **smluvní** - dohody s jinými státy
 - o **bilaterální** (dvoustranné) – obchodní smlouvy, obchodní dohody, platební dohody, dohody o spolupráci, dohody o vzájemné podpoře
 - o **multilaterální** (mnohostranné) – charta OSN, Maastrichtská dohoda EU, WTO (Světová obchodní organizace), EFTA (Evropské sdružení volného obchodu), MMF (Mezinárodní měnový fond), IBRD+IDA (Světová banka)

Hospodářská politika keynesiánská a neoklasický typ

Keynesiánská politika

- tento směr byl reakcí na velkou hospodářskou krizi v letech 1929 – 1932
- podle **JOHNA MAYNARDA KEYNESE** je největším zlem v ekonomice **nezaměstnanost**, stát má za úkol **zasahovat** do ekonomiky s cílem omezit výkyvy hospodářského cyklu (tedy expanzi a recesi) a zajistit zaměstnanost
- aby byla **zaměstnanost** zajištěná, potřebuje společnost podle Keynesa dosahovat určité **výše poptávky**
- poptávku má v době krizí stát podporovat výdaji státního rozpočtu
- je tedy nutné financovat veřejné zakázky (silnice, letiště, přehrady atd.) a tím dát firmám a lidem práci
- protože e ale výdaje povedou k **deficitu státního rozpočtu**, je třeba ho vyrovnat později z **daní**, které stát vybere, až krize odezní a přijde fáze expanze
- v Evropě byl tento směr populární i po 2. světové válce, ale i dnes příznivci keynesiánství tvoří vlivnou skupinu ekonomů

Neoklasický typ

- nastupuje v 70. letech 19. století a hlavním představitel byl **ALFRED MARSHALL**
- tento typ ekonomie se zaměřil na zkoumání principů chování mikroekonomických subjektů (domácností a firem)
- v oblasti hospodářské politiky prosazovala **hospodářský liberalismus** (zakladatel **Adam Smith**; ek. se snaží o posun hospodářství k kapitalismu a volnému trhu)
- říká, že **poptávka** je dána **subjektivním rozhodnutím** spotřebitele
- nabídka je podle tohoto typu ovlivněna **objektivními** (výrobce neovlivnitelnými) **náklady** (cenami materiálů, nájmu apod.)
- **odpůrci státních zásahů**, protože zásahy vnější (tedy opatření státu) vychylují trh z rovnováhy
- celé národní hospodářství považují za soustavu trhů, které směřují díky tržnímu mechanismu k rovnováze

/18/ MAKROEKONOMIE /18/

Základní struktura:

- ✚ *Cíle a nástroje hospodářské politiky*
- ✚ *Nezaměstnanost, inflace*
- ✚ *Bankovní soustava ČR*
- ✚ *Vznik a funkce peněz*

✚ **Cíle a nástroje hospodářské politiky**

CÍLE HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY

- Vytvoření ekonomických zákonů
 - Hlavní a vedlejší
 - Krátkodobé a dlouhodobé
- Snaží se dosáhnout magického čtyřúhelníku
 - Optimální hospodářský růst /tempo ekonomického růstu/
 - % růst HDP
 - Nízká nezaměstnanost
 - Únosná míra nezaměstnanosti 10%
 - Nízká inflace
 - Stabilita cenové hladiny
 - Aktivní obchodní bilance
 - Vnější ekonomická rovnováha
 - Vývoz převažuje nad dovozem
 - „Pentagon“ – spravedlivé rozdělení důchodu

NÁSTROJE HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY

- Fiskální politika
 - Rozpočet = finanční plán státu na určité období (rok)
 - Příjmy
 - Z daní
 - Přímé
 - Daň z příjmu fyzických osob
 - Daň z příjmu právnických osob
 - Majetkové daně
 - Daň z daru
 - Daň z nemovitosti
 - Daň z dědictví
 - Daň silniční
 - Nepřímé
 - DPH
 - Zboží, služby – 15% nebo 21%
 - Daň z přidané hodnoty /spotřební daň/
 - Alkohol, tabák, benzín
 - Prohibitivní

- Z pojistného
 - Sociální pojistné
 - Z hrubé mzdy – 6,5% + 25% z úhrnu hrubých mezd
 - Nedaňové příjmy
 - Peníze, co se nevyčerpají- organizace by je měly vracet státu
 - Výdaje
 - Investiční
 - Výstavba dálnic, metra
 - Neinvestiční
 - Školství, zdravotnictví
 - Obce, příspěvkové organizace (muzea, knihovny)
 - Sociální
 - Důchody
 - Starobní, invalidní, sirotčí
 - Podpory
 - Nezaměstnanost, rodiny s více dětmi
 - Druhy rozpočtů
 - Schodkový rozpočet /deficitní/
 - Výdaje převyšují příjem
 - Vyrovnaný rozpočet
 - Výdaje jsou stejné jako příjmy
 - Přebytkový rozpočet
 - Příjmy převyšují výdaje
- Monetární politika
 - Regulace množství peněz v oběhu – brání inflaci
 - Vyjádřena v politice nabídky peněz v souvislosti s pohybem úrokové míry
 - ČNB /Česká národní banka/
 - V čele guvernér
 - Řídí komerční banky
 - Zřízená vládou, ale je na ní nezávislá
 - Nástroje
 - Stanovení minimálních rezerv komerčních bank
 - Snížení rezerv – rozšíření úvěrových možností – více peněz v oběhu
 - Zvýšení rezerv – méně peněz v oběhu
 - Operace na volném trhu
 - Obchod s obligacemi (cenné papíry)
 - Nákup obligací
 - Více peněz v oběhu
 - Prodej obligací
 - Méně peněz v oběhu
 - Diskontní sazba pro komerční banky
 - Úroková míra, za kterou si komerční banky půjčují od centrální
 - Vyšší úrok – méně peněz v oběhu
 - Nižší úrok – více peněz v oběhu

- Množství peněz v oběhu by mělo být v souladu s růstem ekonomiky – při inflaci – restrikce
- Ideální růst ekonomicky vyspělých států 2% (realita – více než 1%)
- Důchodová politika
 - Rozdělování důchodů
 - Mzdy – důchod z práce
 - Zisky – důchod z podnikání
 - Realizace prostřednictvím regulace hladiny mezd a zisků
 - Provádí vláda – ministerstvo práce a sociálních věcí, odbory
 - Stanovení, o kolik procent narostou platy
 - Může dojít ke zvýšení cen – nedochází k inflaci
 - Stanovení minimální mzdy
 - Daň ze zisku – podnikatelé
 - Ovlivnění vývoje mezd a zisků, aby nedocházelo k urychlení inflačních procesů
 - Formy důchodové politiky
 - Daňová stimulace
 - Nadměrné daňové zatížení – přednost volnému času
 - Přímá vládní kontrola vývoje mezd a cen
 - Dobrovolné směrnice
 - Stanovení procentuálního přírůstku mezd a platů po dohodě vlády, odborů a podnikatelských svazů
 - Nominální hodnota mzdy
 - Konkrétní suma (15 000,-)
 - Reálná hodnota mzdy
 - Co si za ni reálné pořídím
- Obchodní politika
 - Vnější ekonomické vztahy státu
 - Realizace prostřednictvím měnových kurzů a cel
- Strukturální politika
 - Restrukturalizace po roce 1989
 - Mělo by se vyrábět to, pro co má stát zdroje a co je konkurence schopné na zahraničním trhu
- Sociální politika
 - Přerozdělení pro sociálně potřebné
 - Veřejné sociální zabezpečení
 - Sociální pojištění
 - Situace, na které se lze připravit předem
 - Nemocenské, důchodové
 - Státní sociální podpora
 - Rodiny s nízkými příjmy, rodiny s dětmi, pěstouni
 - Státní sociální pomoc
 - Obtížné sociální situace
 - Stavby hmotné a sociální nouze
 - Sociální odbory obecních úřadů

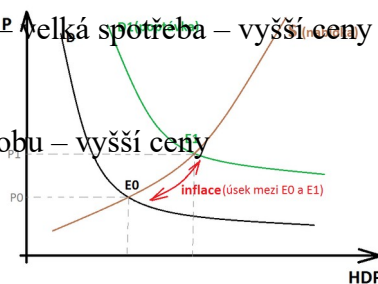
✚ Nezaměstnanost, inflace

NEZAMĚŠTNANOST

- Typy nezaměstnanosti
 - Cyklická
 - Souvislost s hospodářským cyklem
 - Frikční
 - Změna bydliště, ukončení školy
 - Krátkodobá
 - Strukturální
 - Rušení míst v určitém odvětví – mění se poptávka
 - Horníci, kominíci
 - Sezónní
 - V určitém období
 - Zima – zedníci, plavčíci
- Míra nezaměstnanosti
 - Únosná do 10%
 - Podíl nezaměstnanosti na ekonomicky aktivním obyvatelstvu (pracující nebo ti, co hledají práci)
- Skrytá nezaměstnanost
 - V období plánované ekonomiky
 - Oficiálně zaměstnaný, ale do práce za něj chodí někdo jiný

INFLACE

- Procentuální nárůst cenové hladiny
- Typy inflace
 - Mírná inflace
 - Do 15%
 - Pádívá inflace
 - Od 15% do 100%
 - Hyperinflace
 - Nad 100%
 - Peníze ztrácí hodnotu – naturalizace – výměna zboží za zboží
- Důvody inflace
 - Inflace tažená poptávkou
 - Ekonomický subjekt – velká spotřeba – vyšší ceny
 - V období expanze
 - Inflace tlačená náklady
 - Vyšší náklady na výrobu – vyšší ceny

Inflace tažená poptávkou

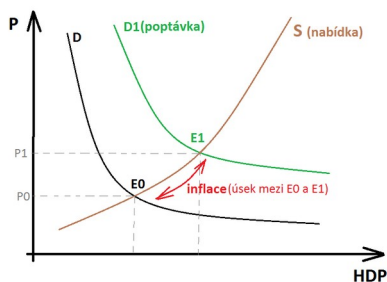
Inflace tlačena náklady

Bankovní soustava ČR

- Dvouúrovňový bankovní systém
 - Centrální banka
 - Obchodní banky /komerční/
- Centrální banka
 - Česká Národní Banka /ČNB/
 - Banka bank
 - Nezávislá na státní moci
- Obchodní banky
 - Na bankovních účtech spravují peníze lidí a firem
 - Vklady klientů
 - Půjčování peněz na úrok formou úvěrů
 - Zprostředkování bezhotovostních plateb

Vznik a funkce peněz

- Funkce
 - Směna
 - Dají se směnit za zboží
 - Zboží
 - Statky
 - Hmotné a nehmotné
 - Volné a ekonomické
 - Služby určené pro trh
 - Věcné
 - Osobní

- Dělitelnost
- Stejnorodost

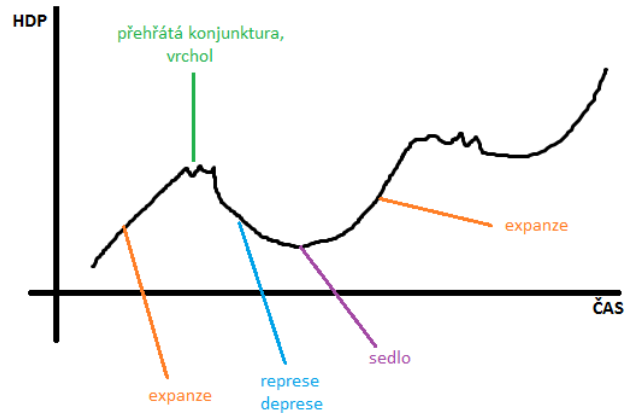
- Užitná hodnota
- Směnná hodnota
 - Cena vyjádřená v penězích
 - Cena – práce, materiál a kapitál
 - Zúčtovací jednotka
 - Vyjadřuje cenu zboží
 - Uchovatelé hodnoty
- Vlastnosti

- Trvanlivost
- Velká hodnota
- Peníze
 - Hotovostní
 - Drobné
 - Bankovky
 - Peníze s nuceným oběhem, které jsou vydávány státem jako zákonné platidlo
 - Bezhotovostní /depozitní/
 - Vklady v bankách
 - Dají se okamžitě vybrat
 - Skoropeníze /termínovaná depozita/
 - Peníze v bance, které se dají vybrat až po určitém termínu
 - Nižší stupeň likvidity
- Pokud dojde k inflaci – peníze ztrácí hodnotu – snižují se dluhy
- Zabezpečení peněz proti zneužití
 - Speciální papír
 - Vodoznak
 - Barevná vlákna
 - Mikrotext
 - Iridiscentní proužek
- Historie
 - Původně komoditní (dobytek, plátno, kožešiny, železo, stříbro)
 - Později se změnil na mince a bankovky
 - Zánik naturálního obchodu
- Zlatý standart
 - Systém peněžního oběhu, ve kterém funguje výměna bankovek za zlato
 - Zavedeno Velkou Británií
 - Rozšířeno do všech vyspělých zemí
 - Nedostatek zlata – systém zanikl
 - Nahrazeno Bretton-Woodským systémem
 - Měna se dala směnit za dolar – dolar za zlato
 - Nakonec odpoutáno od zlata

19. MO: Hospodářské cykly, zaměstnanost, peníze, ceny, inflace

1. Obecná charakteristika hospodářských cyklů, jejich příčiny a průběh

- hodnocení úrovně ekonomiky v průběhu času
- hospodářský cyklus je **hodnocení** makroekonomické výkonnosti v průběhu času
- 8-12 leté cykly vzestupu a sestupu
- Graf obsahuje HDP a čas

- Statky vyprodukované v rámci geografických hranic za určité období (jeden rok)
- Souvisí s inflací a zaměstnaností
- Aby byly hodnoty srovnatelné → nominální a reálná hodnota (17MO)
- Expanze a recese
 - Stav přehřáté konjunktury – nabídka je vyšší než poptávka → omezení výroby a investice
- vycházíme z makroekonomických **veličin**:
 - ukazatelem HDP
 - zahrnuje statky a služby vyprodukované v rámci geografických hranic země bez ohledu na to, jsou-li vyprodukované cizinci nebo občany země
 - západní Evropa
 - **nominální HDP** = vyjádření HDP (HNP) v běžných cenách
 - **reálný HDP** = představuje ukazatel ve srovnatelných (stálých cenách), ukazatel je očištěný od inflace
 - v Americe **HNP** = počítají se i **firmy v zahraničí**, odčítají se **cizinci**
 - **agregátní investice** = všech podnikatelů státu
 - **investice jednoho podnikatele**
 - **zaměstnanost**
 - **inflace**

- tyto veličiny se za delší časový úsek zanesou do grafu -> kolísání, které má určité pravidelnosti

Průběh:

Expanze

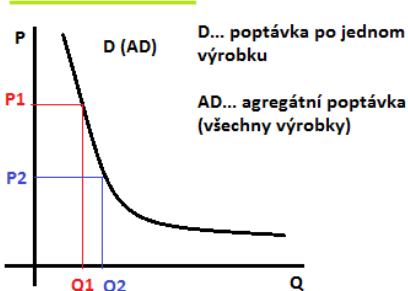
- roste poptávka, zaměstnanost, zisky
- ekonomika se blíží k vrcholu, nachází se v **přehřáté konjunkturu** = horní bod obratu

- firmy omezují pracovní místa -> **propouštění** zaměstnanců -> roste nezaměstnanost -> cyklická nezaměstnanost
- dříve – pokles cen a mez
- dnes – zastavuje se růst mez, aby se neroztáhla inflace, ceny mohou klesat
- podnikatelům klesají zisky a (pokud je krize) zvyšuje se počet úpadků (větší podnik si může dovolit jít s cenou dolů, menší ne)
- vážne odbyt, zisková očekávání jsou falešná -> ekonomika sklouzne do recese

Recese

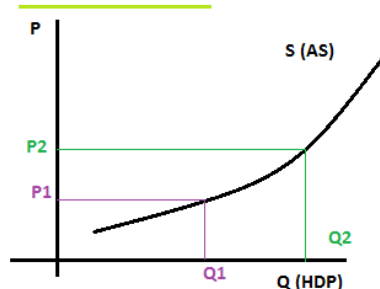
- = pokles výroby, když je znatelnější = **deprese**
- HDP klesá
- pokles investic do továrních budov, staveb, omezení výroby

KŘÍVKY POPTÁVKY

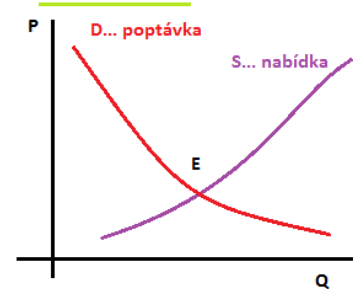
P... cena
Q... množství výrobků
Snaha kupujících při ceně P1 nakupovat množství Q1

KŘÍVKY NABÍDKY

S... nabídka
SA... agregátní nabídka (celková)
Zájem prodávajících, aby cena šla nahoru

IDEÁLNÍ STAV

Příčina

Podle **monetaristického přístupu**: (liberalisté?)

- Monetaristé, řeší peněžní (monetární) politiku
- „nesprávná peněžní a úvěrová politika → výkyvy ekonomiky“
 - Peněžní šoky jsou vyvolané změnami nabídky peněz

(tiskne se moc peněz → moc peněz v oběhu → lidé si mohou dovolit víc nakupovat → podnikatelé si mohou dovolit vyšší ceny → růst cen → růst nominálních mezd → jsme zase na začátku)

- Sice dostávám víc peněz, ale všechno ostatní je taky dražší → stejný stav jako předtím
- Zvýší se akorát nominální mzda (předtím jsem měla plat 20 000, teď mám 25 000)
- Reálná mzda je ale stejná (nejsem bohatší, dovolit si můžu pořád to samé, nemůžu nakupovat víc)
- Lidé jsou ale ochotnější pracovat nebo i nastoupit do práce + podnikatelé nechtějí přijít o ziskovou příležitost, takže zvýší výrobu a ekonomika expanduje
- Po určité době ekonomické subjekty pochopí, že se reálné mzdy a zisky nezměnily → recese

Podle **keynesiánského přístupu**: (konzervativci?)

- Kolísání hospodářského cyklu agregátní poptávky vede k výkyvům HDP, zaměstnanosti
- vysoce nestabilní složka = investice firem

(podnikatelé investují na základě očekávané míry zhodnocení svého kapitálu (co jim to vynesou) tzn., odhadují **mezní efektivnost kapitálu**. (Jak se budou chovat odběratelé, dodavatelé, vývoj ceny a poptávky)

- ✓ Pokud je mezní efektivnost kapitálu nižší než běžná úroková míra, podnikatel nemá zájem investovat (je vysoká úroková míra a místo investice raději uloží peníze do banky → decelerační procesy: zpomalení ekonomiky a snížená HDP
- ✓ Pokud jsou optimistické vyhlídky, podnikatelé investují a ekonomika roste
- Dumpingová cena = prodej za nižší cenu, než bylo potřeba na výrobu → krach malých firem

2. Keynesiánská a neoliberalní hospodářská politika

Neoklasický, neoliberalní směr

- Hlavním regulátorem ekonomiky – trh
- Navazuje na klasickou ekonomii 18. a 19. stol.
- Rozvíjí se v 70. a 80. letech 20. stol. – oživení klasických teorií
- Vliv na hospodářskou politiku v 70. a 80. letech 20. stol.
- Velká Británie – thatcherismus
- USA – reaganomika
- 80. léta – snížení inflace, 90. léta – růst nezaměstnanosti

Milton Friedman (1912 – 2006)

- Představitel monetarismu
- 📖 Kapitalismus a svoboda (1962)
- 📖 Svoboda volby (1982)

Keynesiánská politika

- Hlavní myšlenkou celého Keynesova díla je následující úvaha: tržní ekonomika prodělala ve svém vývoji takové změny, že ve 20. století již nemůže úspěšně fungovat jen na základě samoregulačních tržních mechanismů
- Proto Keynes a jeho žáci vidí záchranu rozvoje ekonomiky v hospodářské politice podpory státu
- Požaduje, aby státní orgány pružně reagovaly na hospodářský vývoj a **korigovaly vzniklé poruchy**
- Keynesova teoretická analýza se stala **po druhé světové válce** základem hospodářské politiky většiny vyspělých zemí
- Fiskální politika (=ekonomie strany poptávky), změny daní a veřejných výdajů, začaly být cílevědomě používány jako nástroj tlumení výkyvů hospodářského cyklu
- Keynes však podcenil jednu závažnou skutečnost
 - Fiskální politika se řídí nejen technickými úvahami ekonomů, ale také politickými a ekonomickými zájmy voličů a politiků
- Zjednodušeně řečeno, Keynesova úvaha byla následující:
- v období **hospodářské krize** a nedostatečné soukromé poptávky je nutné **zvýšit veřejné výdaje**, respektive snížit daně, a **podpořit domácí poptávku**
- Naopak, v době **hospodářské expanze** je nutné veřejné **výdaje snížit**, respektive zvýšit daně
- V průběhu hospodářského cyklu měl zůstat veřejný rozpočet vyrovnaný, a přebytky v době expanze měly kompenzovat schodky v době krize

3. Nezaměstnanost a míra nezaměstnanosti

Důsledky nezaměstnanosti:

- ztráta kvalifikace (po studiu)

- pokles životní úrovně
- sociálně patologické jevy (dobrovolná nezaměstnanost)
- růst alkoholismu, braní drog...

Typy z hlediska dobrovolnosti, příčin a délky trvání

a) cyklická

- souvisí s hospodářským cyklem – recesí

b) frikční

- podmíněná věkem
- souvisí s životním cyklem, absolvováním školy
- v době narození dítěte (zaměstnavatel je ale povinen držet místo po určitou dobu)
- plynulý přechod od jedné práce k druhé

c) strukturální

- souvisí s technickým pokrokem
- omezení povolání, lidé jsou nahrazeni stroji

d) skrytá

- v centrálně plánovaných ekonomikách
- za totality musel být každý zaměstnaný, pokud nedodržel řádnou docházku, neměl nároky na dávky
- byly ale vyráběny výrobky, o které nebyl zájem
- mzdy nebyly úměrné práci zaměstnanců

4. Formy nezaměstnanosti z hlediska dobrovolnosti, příčin a délky trvání

Z HLEDISKA DOBROVOLNOSTI:

- **dobrovolná nezaměstnanost:**
 - o nezaměstnaný hledá práci, ovšem požaduje vyšší mzdu, než je mu nabízena, proto nemůže najít práci
 - o pokud je podpora v nezaměstnanosti nízká a doba poskytování krátká, motivuje lidi, najít si rychle nové zaměstnání
- **nedobrovolná nezaměstnanost:**
 - o nezaměstnaný hledá práci, akceptuje takovou mzdu, kterou trh nabízí, přesto práci nemůže najít
 - o příčinou jsou překážky bránící poklesu mezd (?)
 - o jednou z nich bývají odbory, které se zasazují o zvýšení mezd a neuvědomují si, že tím trhu škodí daleko více
 - o příčinou je i uzákoněná minimální mzda (čerství absolventi nebo dělníci ochotni pracovat i za míň, ale nesmí)
 - o postihuje i lidi, kteří nemají dobré alternativní příležitosti, protože je pro ně rekvalifikace nebo nalezení jiného zdroje obživy velmi obtížné
 - o Špatně se odlišují, neboť i dobrovolně nezaměstnaní jsou často registrováni na ÚP. Registrovaná míra nezaměstnanosti tedy zčásti obsahuje i nezaměstnanost dobrovolnou

PODLE PŘÍČINY VZNIKU

- **frikční nezaměstnanost:**
 - o nezaměstnanost lidí, kteří opustili staré místo a nové teprve hledají
- **strukturální nezaměstnanost:**
 - o vzniká v důsledku strukturálních změn v ekonomice, kdy se některá odvětví zmenšují a jiná naopak expandují
 - o to způsobuje, že klesá poptávka po některých profesích, zároveň však roste poptávka po jiných
 - o obvykle trvá déle než frikční nezaměstnanost
 - o -> lidé musí měnit profese, prochází rekvalifikačními kurzy...
 - o je to ale přirozené, protože se trh vyvíjí
 - o pokud by tomu tak nebylo, trh by se vyřadil ze světové soutěže a zaostával by
- **cyklická nezaměstnanost:**
 - o nastává, když je ekonomika poklesu (recesí) a nastává pokles zaměstnanosti prakticky ve všech odvětvích
 - o není téměř možná se rekvalifikovat na jinou profesi a najít práci, protože nezaměstnanost panuje ve všech odvětvích
- **sezónní nezaměstnanost:**
 - o souvisí se změny ročního období, kdy se některé práce nedají vykonávat
 - o stavebnictví, zemědělství ...

PODLE DÉLKY TRVÁNÍ:

- **krátkodobá nezaměstnanost:**
 - o nepůsobí vážnější problémy
- **dlouhodobá nezaměstnanost:**
 - o nejenom ekonomické dopady, ale i existenční potíže, ztráta sebeúcty a kvalifikace
 - o příčiny:
 - dlouhodobá hospodářská recese
 - podpora v nezaměstnanosti

5. Peníze a cena

- **trh** = místo, kde se střetává nabídka s poptávkou
 - **nabídka** = přání a potřeby zákazníka, za které je zákazník ochoten a schopen zaplatit
 - **poptávka** = odpověď na pohledávky nabídky
 - **zboží** = statek nebo služba, která je určená pro trh
 - **produkce** samozásobitelská/tržní
 - **služba** tržní/netržní (samozásobitelská)¹
 - **vlastnosti**:
 - užitá hodnota (užitečnost – radost, uspokojení potřeby)
 - směnná hodnota (cena, vyjádření v penězích, směna jedné užité hodnoty za druhou)
- v tržní ekonomice jsou ceny smluvní, volné – dohoda mezi dodavatelem a odběratelem

do **CENY** se promítá

- množství práce, přírodních zdrojů (surovin: uhlí, ropa, dřevo)
- přírodní sály (sluneční energie)
- kapitál – množství, podnikatel do toho vloží peníze + opotřebením stroje
- vyjádření v penězích

PENÍZE

- zvláštní druh aktiva, který plní funkce
 - prostředek měny
 - míru hodnoty (nulová je bankrot, za války, revoluce)
 - uchovatel hodnot (při větší inflaci se utrací, protože nemá cenu šetřit)
- v současné ekonomice
 - **hotovostní peníze** – papírové, bankovky a mince² → lze platit okamžitě
 - **bezhotovostní (depozitní) peníze** – existují jako vklady v bankách → kdykoliv lze vyzvednout a platit
 - „**skoropeníze**“ – nižší stupeň likvidity → nelze ihned využít k platbě
 - terminovaná depozita
 - vklady v bankách s určitou výpovědní lhůtou (peníze uložené na studium, stavební spoření, vkladní knížka)
 - úročné vklady a úspory
 - minimální úrok je 0,5%
 - obligace
 - ukládací cenné papíry – máme jistotu, že peníze dostaneme zpět i s úroky
 - zvláštní druh cenných papírů vydávaných státem, podniky, bankami, které mají charakter úvěru s vyplácením úroku (s úrokem a vrátí se to)
 - nižší likvidita, nedostaneme je hned
 - akcie
 - spekulativní cenné papíry – tvoří základní kapitál (akciové společnosti, podniku)
 - je možné, že o ně přijdeme
 - na akcii je nominální hodnota
 - příjem = dividendum
 - Burzovní hodnota, tržní cena
 - Tu má, když je na burze
 - Nakupuje se při poklesu, cena je přímo úměrná dividendě (výnos akcie, jako úrok u vkladů)
 - Zisky akciových společností (dividenda, investice)

- bankovky jsou tištěné na speciálním bankovém papíře, který se odlišuje např. **silou** nebo **zbarvením** a je **opatřen hlubotiskem**
- **ochranné prvky**:
 - **vodoznak**
 - **okénkový proužek**
 - **ochranná vlákna** oranžové barvy v délce 6 mm
 - **soutisková značka** – obrazec, z něhož je z jedné strany bankovky vidět jedna část a z druhé strany druhá část
 - **skrytý obrazec**
 - **opticky proměnlivá barva**
 - **iridiscenční pruh**, který se umísťuje ke kraji bankovky
 - **mikrotext**

¹ Výuka, školství, státní správa všeobecně – nemocnice, městské úřady

² Rub a líc = avers, revers

6. Příčiny, typy a důsledky inflace

- = procentuální nárůst cenové hladiny mezi měsíci, roky,...
- **Měření inflace** – zjišťování indexu spotřebitelských cen³
 - vyjadřuje cenovou hladinu jako průměrnou úroveň cen souboru (nákupního koše) výrobků a služeb, spotřebovaných průměrnou domácností
 - srovnává tedy náklady na nákup určitého neměnného souboru statků

Důsledky

- Znehodnocení úspor
- Narušené schopnosti peněz plnit funkci míry hodnoty
- Problémy s odhadováním mezní efektivity kapitálu → recese kapitálu

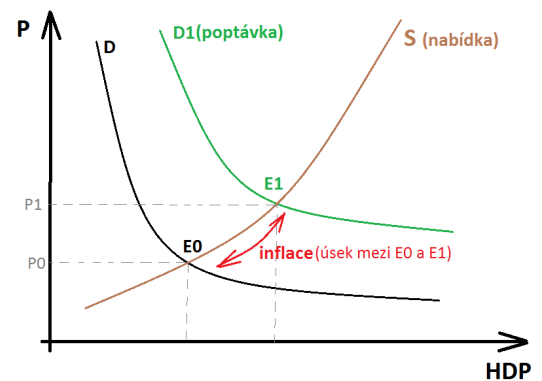
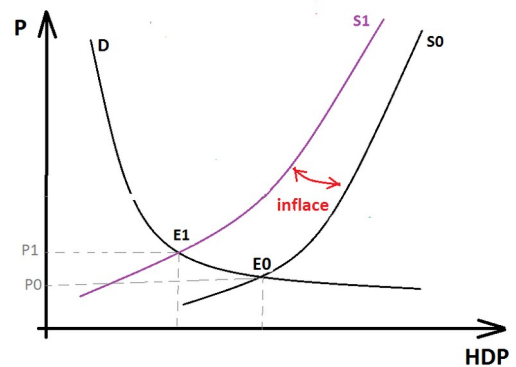
Druhy

a) Podle rychlosti nárůstu

- Hyper (>100%) – naturalizace ekonomiky
- Pádívá (15% - 100%)
- Mírná (< 15%)
- Skrytá, potlačená – rychlý nárůst cen, nedostatkost (v plánovaných ekonomikách)

b) Podle způsobu

- **Nabídková**
 - je vyvolána zvyšováním cen vstupů (materiálů, surovin, mzdy)
 - náklady tlačené inflace může vznikat i v období, kdy neexistuje nadměrná poptávka
 - u této inflace:
 - pokles HDP, naroste cenová hladina = STAGFLACE
- **Poptávková**
 - domácnosti, firmy a vláda chtějí spotřebovat větší HDP než je ekonomika schopna dlouhodobě vytvářet (vyrábět) → tržní ekonomika nachází vlastní řešení v podobě inflačních procesů = redukce kupní síly prostřednictvím hladiny
 - → poptávka vytáhne ceny nahoru
 - řešení – redukce reálných peněz
 - významným zdrojem tohoto typu inflace je nadměrný růst výdajů vlády v období válek a revolucí

³ Změna výdajů na nákup vymezeného spotřebního koše statků a služeb ve vztahu k vymezenému roku

/19/ FILOSOFIE JAKO VĚDA /19/

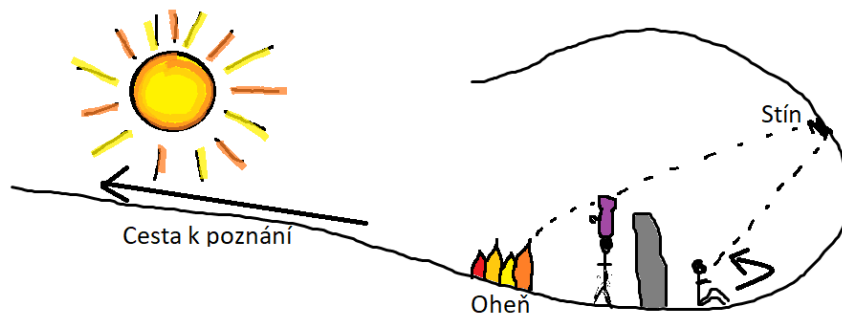
Základní struktura:

- + *Předmět, počátek a původ filosofie*
- + *Filosofické disciplíny, základní ontologické a gnoseologické pojmy*
- + *Řecká filosofie před Sókratem*

+ Předmět, počátek a původ filosofie

- Předmět
 - Věda o pravdě, dobru a kráse
 - Vášeň k pravdě, dobru a kráse
 - Filein – milovat
 - Sofia – moudrost, poznání, umění, vědění > žít
 - Platón – příběh o početí Erota
 - Erós – personifikace filosofie
 - Afrodité – personifikace krásy
 - Poros – personifikace důmyslu
 - Žebračka Penia s ním počala Erota
- Počátek
 - 500 před naším letopočtem
 - Řecko – spjatá s řeckým myšlením té doby
 - 800 – 200 před naším letopočtem
 - Sókratés, Platón, Aristotelés
 - Vznik – vykročením z mýtu
 - Mýtus
 - Způsob myšlení založený na vyprávění příběhů – odpovídají na všechny otázky dříve, než jsou položeny
 - Podává všechny odpovědi, které člověk potřebuje znát, aby mohl žít
 - Mýtické myšlení > filosofické myšlení
 - Illias > Odyssea
 - Illias – Řekové shromáždí nevidaně početné vojsko, aby mohli vyplout a dobít Tróju, v čele Agamemnon – věštírna – obětovat jeho dceru Ifigenii
 - Odyssea – Odysseovi je usilováno o život (chce ho sežrat kyklop) – přemýšlí, jak se nenechat sežrat – oslepí ho a uteče – použití rozumu
 - Patočka – „polosen mysli“ > „probuzení“
- Původ
 - Vznik u každého člověka
 - Člověka přivádí k filosofování
 - Údiv/úžas
 - Platón/Aristoteles
 - Něco samozřejmé ztratí svou samozřejmost
 - Pochybnost
 - Descartes
 - Nedostatek jistoty o tom, co známe

- Otřes člověka
 - Jaspers
 - Způsobeno mezní situací /4/
 - Člověk je nemůže změnit – může před nimi na chvíli zavřít oči
 - Vlastní smrt nebo nebezpečí smrti vlastní nebo smrt našich blízkých
 - Utrpení
 - Vina – každý člověk je přesvědčený o tom, že je dobrý – závažně někomu ublížíme – začneme o sobě pochybovat – vina
 - Náhoda – dostali jsme se do nepříjemné situaci
- Podobnoství o jeskyni
 - Platón
 - Před filosofií - člověk svázaný konvenčním poznáním – pouhé stíny skutečnosti – zbavuje se pout – obrat – filosofické myšlení = cesta – poznávací skutečnost – v šeru – ve světle rozumu a filosofického poznání
 - Výstup na světlo = bolestivý, nepříjemný

✚ Filosofické disciplíny, základní ontologické a gnoseologické pojmy

FILOSOFICKÉ DISCIPLÍNY

- Teoretické disciplíny
 - Ontologie /metafyzika, první filosofie/
 - Metafyzika
 - Meta ta fyzika – za fyzikou, podle řazení knih v Alexandrijské knihovně, kde filosofické spisy byly za přírodovědnými
 - První filosofie
 - To nejdůležitější pro filosofii
 - Nauka o jsovcu a bytí
 - Jsoucnost
 - Jednotlivé, konkrétní věci
 - Předměty, myšlenky, lidé
 - Bytí
 - To, co jsoucnům umožňuje být
 - Princip, skrze nějž vše je
 - Ontologická diference

- Rozdíl mezi nimi

- Ontologické názory
 - Pohled na stavbu světa
 - Monismus
 - Svět je složen z jednoho prvku
 - Materialismus
 - Marx
 - Prvek – hmota
 - Idealismus
 - Prvek – duchovní
 - Objektivní
 - Prvek – nezávislý na lidském vědomí
 - Platón – ideje
 - Subjektivní
 - Svět je pouze představa
 - Solipsismus - krajní forma
 - Berkley, Klíma
 - Dualismus
 - Svět je složen ze dvou prvků
 - Descartes
 - Prvek - duch a hmota (Bůh)
 - Pluralismus
 - Svět je složen z více prvků
 - Leibniz
 - Prvek – monády
 - Vztah lidí a jsoucna
 - Transcendence
 - Bytí (Bůh) jsoucno přesahuje
 - Imanence
 - Bytí je souhrnem všech jsoucnen
 - Bytí (Bůh) = příroda
- Gnoseologie /noetika, epistemologie/
 - Možnost a způsoby poznání
 - Gnósis, noesis - poznání
 - Možnosti poznání
 - Naivní realismus
 - Poznání je možné
 - Věci se mají tak, jak je vidíme
 - Skepticismus
 - Poznání je možné, ale je potřeba ho neustále ověřovat
 - Žádné poznání nelze brát jako konečné
 - Agnosticismus
 - Poznání není možné
 - Způsoby poznání
 - Racionalismus
 - Zdrojem poznání je rozum

- Empirismus
 - Zdrojem poznání je zkušenost (empirie)
- Sensualismus
 - Zdrojem poznání je smyslové poznání
- Intuice
 - Zdrojem poznání je “vnitřní hlas“/přímé poznání/přímý pohled do podstaty věcí
 - Mystika intuici rozvíjí prostřednictvím modlitby nebo meditace
- Filosofická antropologie /filosofie člověka/
 - Zkoumá způsoby víry, sexualitu a psychiku
- Dějiny filosofie
 - Hegel
 - Nezabývá se tím, co se kdy stalo, ale proč
- Praktické disciplíny
 - Etika
 - Chování lidí – co je dobré a co je zlé
 - Poietika
 - Lidská tvořivost
 - Estetika
 - Co je krása, nauka o kráse
 - Krása – harmonické uspořádání protikladných prvků
- Mezní disciplíny
 - Filosofie práva
 - Filosofie náboženství
 - Filosofie dějin
 - Zabývá se otázkou, jestli dějiny mají zákonitosti, řád a smysl nebo jestli jsou nahodilé a chaotické

✚ Řecká filosofie před Sókratem

- Presókratici
 - Nejstarší filosofičtí myslitelé
 - Nedochoval se žádný spis
- Prameny
 - Přímé
 - Fragmenty jejich děl
 - Nepřímé
 - Pozdější svědectví
- Legenda o sedmi mudrcích
 - Asi 77 mudrců
 - Výroky o chování člověka
 - Bias
 - „Většina lidí je špatná. Cokoliv dobrého činíš, přisuzuj bohům, ne sobě!“
 - Chillon
 - „K hostinám svých přátel se ubírej pomalu, k jejich neštěstí rychle.“
 - Solon
 - „Nemluv spravedlivěji než tvoji rodiče.“
- Mílétská přírodní filosofie

- Podle přístavu Mílétos
 - Přístavy – křižovatky obchodních cest, kde se mimo zboží pohybovaly i myšlenky
- Zabývali se otázkou po Arché
 - Pralátka, která byla na počátku a má schopnost dávat život a proměnit se do jiných látek
- Otázka po původu světa
- Hýlozoismus
 - Hýle – látka
 - Zoé – život
 - Otázka jak vznikl život
- Thalés
 - Jako první změřil výšku egyptských pyramid
 - Předpověď zatmění Slunce
 - Arché – voda
- Anaximandros
 - Náznak moderní vývojové teorie
 - Země původně zaplavená
 - Život vznikl ve vodě – člověk původně žil uvnitř ryb – když se dostatečně vyvinul – osamostatnění
 - „Anaximandros učí, že se lidé nejprve zrodili a vyrostli uvnitř ryb tak, jako žraloci, a když se stali schopnými, aby si sami pomáhali, tehdy vystoupili a zmocnili se zemí.“ – zlomek 30 z Plutarcha
 - Arché – apeiron – něco bezmezného, neurčitého – schází stále nové světy, a poté se do něj zase navrací (i náš svět se jednou navrátí)
- Anaximenés
 - Arché – vzduch – oživuje celý svět
- Pythágoras
 - Lidé
 - Ti, co zápolí pro úspěch a pocty
 - Ti, co obchodují a vydělávají pro bohatství
 - Ti, co vše pozorují – filosofové – nejvznešenější
 - Zcestovalý – Egypt, Orient – geometrie, matematika
 - Filosoficko-náboženská škola
 - Zakladatel
 - Spíše sekta
 - Přísná pravidla
 - Nesměli jíst maso - věřili v převtělování
 - Společné vlastnictví všeho
 - Přístup i ženy
 - Nesměli sbírat, co upadlo na zem
 - Nesměli se dotýkat ryb nebo bílého kohouta
 - „Autos efa“ – protože to řekl/ on to řekl
 - Arché – číselné vztahy
 - Posvátné číslo 10
 - Součet základních číslic
 - 1 (bod) + 2 (přímka) + 3 (plocha) + 4 (prostor)
 - Pojem hudba sfér
 - Tóny označovány číslicemi

- Všechna vesmírná tělesa vydávají zvuky – dohromady tvoří harmonickou hudbu
- Hérakleitos z Efezu /Aristokrat z Efezu, Temný, Plačtivý, Vztekly/
 - „Panta rhei“ – vše plyne, nic není stálé
 - Nevstoupíš dvakrát do stejné řeky
 - Symbol ohně – odráží povahu našeho světa
 - „Nechápou, jak neshodné spolu souhlasí: protikladná harmonie jako u luku a lry.“
 - Zakladatel dialektiky
 - Svět má dynamickou povahu
 - Vše se mění
 - Příčina – napětí mezi protiklady
 - Logos
 - Řád světa a zároveň řeč o povaze (řádu) světa
- Empedoklés
 - Elektický – nepůvodní – zpracovával stará učení a styly
 - Arché – 4 živly
 - Voda
 - Oheň
 - Země
 - Vzduch
 - Vše vzniká míšením živlů
 - Vše zaniká rozpadem živlů
 - Proces míšení a rozpadání aktivuje spor mezi láskou a svárem
 - Ideální je jednota, ke které vede láska
 - Jednota – podoba světa na počátku – došlo ke svárům – začaly vznikat odpadky od jednoty – mezi ně patří muž i žena – člověk původně hermafrodit
 - Přesvědčený, že měl božský původ
 - Důkaz – skočí do sopky
 - Když ho sopka přijme – je Bůh
 - Když ho sopka nepřijme – není Bůh
 - Sopka vyvrhla jeho sandál – nepřijala ho - není Bůh
- Eleaté
 - „Zastavitelé pohybu“
 - Xenofanés
 - Kritizuje antropomorfní podoby náboženství
 - Bůh musí být to nejlepší – nejlepší může být jen jedno, ale v té době převládal ve světě panteismus (Bůh je celý svět)
 - Parmenidés
 - Hlavní téma díla – nicota – otázka, jestli je možné, aby nic existovalo?
 - „Je třeba myslet, že jsouc jest, zatímco nicota vsutku není.“
 - Nicota neexistuje >> Není možný pohyb, protože pohyb znamená, že něco se přemísťuje tam, kde nic není, ale protože nic neexistuje, není pohyb možný
 - Pravdu poznáváme rozumem a zdání smysly
 - Zenón z Eleje
 - Žák Parmenida
 - Autor Aporií
 - Příklady, které dokazují nemožnost pohybu
 - Letící šíp stojí

- Šíp v každém okamžiku stojí
 - Achilléš nepřehoní želvu
 - Achilléš byl považován za nejrychlejšího člověka, ale protože pohyb není možný, nemůže želvu přehonit (ani předtím, než mu prostřelí patu)

- Atomisté
 - Leukippos
 - Nauka o atomech
 - Zákon kauzality
 - Vše vzniká z nějakého důvodu a nutnosti
 - Demokritos z Abdéry
 - Polyhistor
 - Zabýval se více vědními obory na vysoké úrovni
 - Ontologie
 - Svět se skládá z atomů
 - Atom – atomos – nedělitelný
 - Atomy – smysly nevnímátné, liší se tvarem, velikostí
 - Existují atomy a prázdno
 - Vznik a zánik probíhá spojováním a rozpojováním částic
 - Gnoseologie
 - Důkaz, že se lidé zabývali poznáním
 - Poznání probíhá tak, že výsledný obraz skládáme z miniaturních obrázků, které se odlupují od věcí
 - Etika
 - Výroky o lidském chování
 - „Je třeba pěstovat mnohé přemýšlení, ne mnohou učenost.“
 - „Marně se lopotí, chce-li kdo přivést k rozumu toho, kdo myslí, že rozum má.“

- Anaxagoras
 - Přivedl filosofii do Athén
 - Vstoupil mezi ostatní filosofy jako střízlivý mezi opilé
 - Opilí otázkou o arché
 - Nús
 - Myslicí duch nebo princip, který uspořádal svět do chaosu a dál už nezasahuje
 - Nejčistší a nejjemnější z věcí
 - Odsouzen k trestu smrti – za to, že učil o Slunci, že není Bůh > odešel do exilu

- Sofisté
 - V Athénách byla demokracie a bohatství
 - Sřetávaly se různé filosofické směry, různá pojetí pravdy – pravda se relativizuje – stává se velmi důležitým umění argumentovat (=rétorika) – každý může mít svou pravdu, ale jde o to, umět o ni přesvědčit
 - Začali zde působit nájemní učitelé rétorických schopností (=sofistai)
 - Protágoras z Abdéry
 - „Člověk je mírou všech věcí jsoucíc, že jsou a nejsoucíc, že nejsou.“
 - Gorgias z Leontín

- „Nic není. I kdyby něco bylo, nemohli bychom to poznat. I kdybychom to mohli poznat, nemohli bychom své poznání vysvětlit, sdělit.“
- Rezignoval na jakoukoli možnost poznání

20: Mezinárodní vztahy

1) Mezinárodní vztahy a organizace, subjekty mezinárodních vztahů

Definice – mezinárodní vztahy jsou označením pro politické, hospodářské a další vztahy mezi státy

Subjekty

= **suverénní (svrchované)** státy - v dnešním pojetí existují od 17. století

(suverénní = vlastní – území, (politická) moc, obyvatelstvo)

→ nejvyšší autoritou je světská moc – je třeba, aby ovládala území, měl armádu)

Mezinárodní vztahy – se týkají států, které vstoupily do společných vztahů

- ❖ **vnitřní suverenita** – panovník spravuje vlastní území
- ❖ **vnější suverenita** – vztah k ostatním státům – diplomatické vztahy (státy jsou si rovny, ale v realu o „rovnosti“ rozhoduje vojenská a ekonomická síla)

Akteři (účastníci) mezinárodní politiky (stačí vyjmenovat)

- státy, mezinárodní organizace (EU, NATO, OSN), nevládní organizace (Green Peace, UNESCO, UNICEF), teroristické organizace, jednotlivci (vojevůdci, míroví vyjednaváci)

Mezinárodní vztahy

– MV jsou také **sociálně-vědní** disciplínou, která tyto vztahy a mezinárodní politiku jako celek zkoumá

- kdy vznikly – zmínky už v 16. století, Jean Bodin, Machavelli, Thomas Hobbes (společenská smlouva)
- jako věda – až ve 20. století (v rámci té vědy několik disciplín, proudů)

i. idealisté

- myšlenky odmítající válku a snažící se dosáhnou odzbrojení (stoupencem am. prezident Woodrow Wilson)
 - jejich projevem bylo i založení Společnosti národů
 - na Pařížské mírové konferenci, iniciováno Wilsonem, ale Američané do ní nevstoupili, protože Wilson byl demokrat, ale dostali se tam republikáni, kteří byli orientováni na latinskou Ameriku, nikoliv na Evropu, tudíž nevstoupili
 - kolektivní bezpečnost – E. Beneš (nezrealizováno, Anglie a Francie to porušila politikou appeasementu)
 - Briand-Kelloggův pakt (ministr Francie a tajemník USA) – zřeknutí se války jako řešení
- a. zajištění světového míru je zásadní**

ii. realisté

- moc a síla je nejdůležitější, to mohlo zastavit Hitlera, než bylo pozdě
- zkoumali vojenský potenciál mocností
- nevěřili mírovým organizacím, ani optimismu idealistů
- vytváří vojenské aliance**
- NATO 1949, Varšavská smlouva 1955, ANZUS (Austrálie, Nový Zéland), CENTO, SEATO (pro Asii)

iii. neoliberalismus

- zdůrazňuje význam mezinárodní organizace, nezkoumají konflikty, ale organizace
- během 70. let 20. století USA oslabuje

historie:

- do (poslední třetiny) 2. pol. 19. století, ekonomický rozvoj a vojenská síla – hlavní mocnosti = Velká Británie, Francie (koloniální panství)
- od konce 19. stol. rychlý nástup Německa
- spojené státy americké – vůdcovská světová mocnost
- počátek 20. století, 1. světová válka, po válce – další vzestup USA a Japonska
- meziválečný svět, Německo je na tom špatně
- 20. století, 2. sv. válka, sovětský blok a Amerika, bipolární svět, tyto dvě mocnosti určovaly další dějiny (východní blok)
- rozpad SS 1991, zmírnění už od 80. let (nástup Gorbačova), hegemonie USA

i. konstruktivismus

- důležité je, jak ty státy spolu **kommunikují**
- na začátku 90. let po Studené válce
- odmítá realismus

(mezinárodní vztahy ČR)

ZAHRANIČNÍ POLITIKA

- snaha států o prosazení se v mezinárodní politice
 - zodpovídá vláda, resp. ministerstvo zahraničí
 - cíle zahraniční politiky
 - ✓ zajištění bezpečnosti hranic a občanů země
 - ✓ hospodářský rozvoj
 - ✓ navazování vztahů s dalšími státy
 - ✓ prosazování lidských práv
- realizují to tzv. **nástroji zahraniční politiky** (jsou účinné? –PŘEČÍST)
 - a. reklamní kampaň (sportovní utkání)
 - b. politicko-právní prostředky (hlasovací právo – v rámci EU, rada bezpečnosti OSN)
 - c. **diplomatická jednání** (zakladatel Jiří z Poděbrad v 15. století)
 - i. hierarchické uspořádání
 - ii. diplomatické mise – **ambasády** (nejvíc jich je v Praze)
 1. platí princip **exteritoriality** – to území je považováno za území té dané země
 2. funkce:
 - a. zastupovat vysílající stát ve státě přijímajícím
 - b. chránit zájmy vysílajícího státu
 - c. vést jednání s vládou
 - d. informovat o vývoji v přijímacím státě
 - e. podporovat přátelské vztahy
 - f. rozvíjet hospodářské, kulturní a vědecké styky
 3. tvoří ji
 - a. **vyslanec, velvyslanec, tajemník** – pro resorty
 - b. **atašé** – řídí hospodářství celé ambasády, velvyslanectví
 4. diplomaté mají také imunitu (Vídeňské úmluvy)
 - d. **hospodářské prostředky** – hospodářské embargo
 - i. Sankce (např. vůči Rusku teď)
 - e. **vojenská síla** – až poslední řešení, když nic jiného nezabere (armáda)
 - i. např. „pouštní bouře“
 - ii. válčení je jeden z nástrojů, ale dává se přednost vyjednávání

+mezinárodní právo

- regulátor (právo) mezinárodního prostředí

☒ **FUNKCE ambasády**

- chrání zájmy vysílajícího státu
- vede jednání s vládou
- informace o vývoji
- podporuje přátelské stavy

Vztahy

- **bilaterální** = mezi dvěma zeměmi
- **multilaterální** = mezi více zeměmi

subjekty, účastníci

- státy
- zvláštní politické jednotky (povstalci, piráti)
- mezinárodní organizace (OSN, NATO, Mezinárodní měnový fond, světová banka)
- zvláštní instituce
 - mezinárodní výbor červeného kříže, mezinárodní soudní dvůr

VEŘEJNÉ – vztahy s mezinárodním prvkem

- upravují vztahy mezi státy
- sankce (ekonomické, diplomatické, vypuknutí války)
- stanovuje práva a povinnosti (nikoliv postup v případě řešení sporu)
 - podepsáním smluv (ale nemusí to plnit)
 - české trestní právo – spíš právem hmotným (ne procesním)
 - principy
 - suverénní rovnost (svrchovanost státu)
 - nevměšování se do vnitřních záležitostí státu
 - zákaz války, neřešení sporu válkou

- Prameny: **mezinárodní obyčej, judikáty**¹
- **SOUKROMÉ** – soukromých osob
 - děti ve Finsku
 - únosy, spory s cizími obchodníky
 - nehody v cizině
 - každý stát má pravidla, jak postupovat. Když dojde k tomuhle problému, je to složité – podle jakého právního řádu s má postupovat?
 - znamená to, že je třeba určit, podle jakého právního řádu se bude postupovat

2) OSN (orgány; opatření při ohrožení míru)

- první snahy o diplomacii proběhly v 15 století
 - Jiří z Poděbrad a jeho Všeobecná mírová organizace
 - papež byl proti němu, protože byl husita → jeho plán se nikdy nezrealizoval
- Společnost národů (SN) 1919-1920
 - hlavní iniciátor byl am. prezident Woodrow Wilson, evropský demokrat
 - USA tam ale nevstoupily
 - Francie se to snažila dlouho obcházet
 - z českých osobností je významný Edvard Beneš, vzdělaný, uměl hodně jazyků, měl doktorát
- vznik Všeobecného garančního paktu 1924
 - smlouvy se státy kolem Anglie a Francie
 - v případě napadení jednoho státu mu ostatní státy pomohou = „kolektivní bezpečnost“
 - schváleno, ale nezrealizováno (Anglie si nechtěla vázat ruce)
 - před II. sv. válkou ukončena činnost
 - formálně rozpuštěno 1945, 1946

Organizace spojených národů (zkráceně OSN, anglicky: **United Nations**, zkráceně **UN**) je mezinárodní organizace, jejímiž členy jsou téměř všechny státy světa (od července 2011 má 193 členských států).

Obecné informace

OSN byla založena 24. října 1945 v San Franciscu (USA) na základě přijetí Charty OSN 50 státy včetně tehdejší ČSR a významné podpory Rockefellerova fondu. Nahradila Společnost národů, která jako garant kolektivní bezpečnosti a mírového řešení konfliktů neobstála. První Valné shromáždění OSN se konalo 10. ledna 1946 v Londýně.

Organizace spojených národů

- v červnu 1945, v San Franciscu
- Charta uznána 24. října 1945 včetně Česka, Slovensko (po rozpadu ČSFR v roce 1992 znovupotvrzení členství) celkem 50 států
- další centra kromě New Yorku = Vídeň, Ženeva

orgány OSN

rada bezpečnosti

- nyní nejsme členy, stálí a nestálí členové
 - pětka = USA, Francie, Rusko, Čína, Velká Británie
 - nestálí členové = logicky a geograficky se střídají, 10 členů se mění po 2 letech (ČR v roce 1994-1995)
- Rada bezpečnosti (RB) má 15 členů. Charta OSN **určuje 5 z nich jako stálé**, Valné shromáždění volí 10 dalších za členy nestálé na dvouleté období. Stálými členy Rady bezpečnosti jsou: Čína, Francie, Rusko, Spojené státy americké a Velká Británie.
- **10 nestálých členů** (v závorce rok ukončení mandátu): Argentina (2014), Austrálie (2014), Čad (2015), Chile (2015), Jordánsko (2015), Litva (2015), Lucembursko (2014), Korejská republika (2014), Nigérie (2015), Rwanda (2014)
- **Česká republika byla členem rady bezpečnosti naposledy v letech 1994 – 1995.** Roku 2003 hostila 57. zasedání Valného shromáždění, kterému předsedal tehdejší ministr zahraničí Jan Kavan. Významné je také předsednictví Hospodářské a sociální radě v roce 1997.

¹ rozhodnutí soudu – jak dříve rozhodl, pokud je situace obdobná, předchozí judikát je pramenem-jako precedenty v anglosaském právu)

valné shromáždění

- jsou zastoupeny všechny členské země
- hlasování, rovné (1 země má 1 hlas)
- odhlasovává to Rezoluce
 - pouze nevynutitelné doporučení
 - neuposlechnutí – embargo, vojenský zásah

mezinárodní soudní dvůr

- založení 1945 v Haagu, soudní orgán OSN
- řeší mezinárodní obchodní spory mezi státy a firmami
- rozhodnutí = právně závazná, ale exekutivně nevynutitelná → poškozený stát se může obrátit na radu bezpečnosti
- Mezinárodní soudní dvůr má sídlo v Haagu.
- Má 15 členů volených Valným shromážděním a Radou bezpečnosti.
- Soudci jsou voleni na 9leté období, které končí dne 5. února roku, který je uveden v závorce za jmény soudců.
 - Při volbě musí být zohledněna zásada, že mají být zastoupeny všechny regiony světa a také jednotlivé právní kultury.
- Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora jsou závazná a definitivní.
 - Může projednávat spory, které mu předloží sporové strany, nebo spory stran, které v minulosti přiznaly jeho generální příslušnost.

mírové síly OSN

- „modré barety“, vojenské jednotky poskytované členskými státy
- o jejich vyslání rozhoduje parlament (schváleno) → vedení OSN

organizace na půdě OSN (mezinárodní)

UNICEF (11. prosince 1946)

Dětský fond Organizace spojených národů (angl. United Nations Children's Fund) = největší světová organizace, která se celosvětově zabývá ochranou a zlepšováním životních podmínek dětí a podporou jejich všestranného rozvoje

hospodářská (ekonomická) a sociální rada

- zaostalé regiony, sleduje hospodářskou situaci a doporučuje, jak postupovat
- řeší narkotika, postavení žen, životní prostředí (krize)
- Ekonomická a sociální rada (ECOSOC) **má 54 členů**, volených na tříleté období Valným shromážděním. Funkční období členského státu končí 31. prosince posledního roku.

poručenská rada

- zanikla
- Poručenská rada má **5 členů**: Čína, Francie, Rusko, Velká Británie a USA. Rada formálně ukončila činnost 1. listopadu 1994, kdy se nezávislým státem a členem OSN stalo Palau, poslední území pod správou OSN. Rezolucí, která byla ten den přijata, pozměnila Rada svůj jednací řád v tom smyslu, že se nebude scházet každoročně, ale jen podle potřeby, když si to situace vyžádá. O svolání může rozhodnout předseda, nebo pokud si to vyžádá většina členů Poručenské rady, VS nebo RB.

UNESCO (sídlo v Paříži)

Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (angl. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) = jedna ze 14 mezistátních odborných organizací OSN = 195 členských zemí

CÍLE OSN DO ROKU 2015

- snížit chudobu a sociální vyloučení
- dosáhnout univerzálního primárního vzdělávání
- prosazovat rovnost mužů a žen a poskytovat ženám více možností prosadit se ve společnosti
- snížit dětskou úmrtnost
- zlepšit zdraví matek
- boj s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi
- zajistit environmentální udržitelnost
- vybudovat globální partnerství pro rozvoj
- udržovat mezinárodní mír a bezpečnost

Organizace spojených národů

Předchůdce	Společnost národů
Vznik	26. června 1945 - oficiálně 24. října 1945
Sídlo	New York, USA
Členové	193 členských zemí
Úřední jazyk	angličtina, arabština, čínština, francouzština, ruština, španělština
generální tajemník	Pan Ki-mun (od roku 2007)
Hlavní orgán	Rada bezpečnosti, Valné shromáždění
Budova OSN	v New Yorku

CÍLE

= zachování mezinárodního míru, bezpečnosti a zajištění mezinárodní spolupráce.

- Členství v OSN je založeno na principu suverénní rovnosti, státy mají svá zastoupení, tzv. stálé mise, zejména v hlavním sídle OSN New Yorku, ale také např. v Ženevě nebo ve Vídni.
- Každý členský stát má své zástupce ve Valném shromáždění a disponuje jedním stejně platným hlasem.

Výkonným orgánem je Rada bezpečnosti OSN, jíž přísluší základní odpovědnost za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti a její rezoluce jsou právně závazné. Dalšími hlavními orgány OSN jsou

- Ekonomická a sociální rada OSN - ECOSOC,
- Poručenská rada OSN,
- Mezinárodní soudní dvůr
- Sekretariát, v jehož čele stojí generální tajemník OSN.

V roce 2001 OSN dostala Nobelovu cenu míru

3) Vojenské mezinárodní organizace

Severoatlantická aliance - north atlantic treaty organization - NATO

- 1949 - 4. duben, Washingtonská smlouva, 12 zakládajících členů. Dnes 28 členských zemí.
- Účel: po válce už bylo OSN, tam se mluví o možnosti sdružování do organizací zajišťujících bezpečnost → NATO

Studená válka v plném proudu, Varšavská smlouva sdružující státy východního bloku pod vedením sovětského svazu -> vyrovnání sil (východní x západní blok). Po konci studené války rozpuštění varšavské smlouvy (my členský stát), hlasovalo se o rozpuštění NATA, ale nedošlo k tomu.

- Mezivládní organizace, **vojensko-politická**

V 90 letech země jako my (Slovensko, Maďarsko, Pobaltské státy) chtěli do Nato, od roku 95 splňování kritérií pro vstup. My jsme vstoupili 1999 (15 let výročí) 12. březen.

- Vojenské standardy NATO, reformace armády
- Důvody: posílení obranných možností ČR, posílení kvality a prestiže české armády, spolurozhodování

Struktura (body přímo související se strukturou jsou za odrážkami)

- Hlavní orgán – severoatlantická rada (Brusel), ustaveno už zakládající smlouvou z roku 1949, civilní orgán
- Nejvyšší úroveň představitelů států, prezidenti, každý týden aspoň jednou, každý stát jeden velvyslanec. Stálá delegace pro NATO (Jiří Šedivý)
- **Rozhodování konsenzem = shoda všech.**

- Nehlasuje se prakticky. (V EU se hlasuje). Musí být všichni pro, jinak návrh není přijat.
 - + má to velkou váhu na mezinárodní scéně – všichni to podporují, všichni s tím souhlasí
 - dlouho to trvá, je to těžkopádné. Ustupování stanovisek dokud nesouhlasí všichni

2003 válka v Iráku. Všichni nebyli pro: zapojit se. Hlavně Amerika se chtěla rozdělit na Starou a Novou Evropu. Nakonec NATO posílalo jednotky.

- Orgán – vojenský výbor, vojenský orgán

Náčelník generálního štábu **Petr Pavel** (možná budoucí pan prezident! :D) zvolen do čela vojenského výboru (nejvyšší představitel je generální tajemník, to je civilní představitel, nyní = do září **Rasmussen**, dánský premiér, od října **Jens Stoltenberg**, teď objíždí země, má lepší vztahy než předchozí). Předseda vojenského výboru. Nadpoloviční většina byla pro něj. Proti němu řecký kandidát. Ujme se funkce v červnu příštího roku

- Taký jednou za týden schůzky. Doporučení pro severoatlantickou radu.

Vstupem jsme získali možnost **požádání členských zemí o pomoc**. Podle článku 5 washingtonské smlouvy. Je-li členská země napadena, může požádat o pomoc, která může být i ozbrojené prostředky. V praxi se to stalo po 11. září. První aktivace článku 5, ale žádná válka, ostatní členské země nabídly podporu – vyslaly letouny AVAX do Ameriky, asi 8, na monitorování vzdušného prostoru. Operace ne podle článku 5. (humanitární operace, krizové řízení, zajištění bezpečnosti)

- Skupina pro jaderné plánování (jaderné zbraně = USA, VB, FR)
 - (problém Britských ponorek ve Skotsku během referenda) na strategický úrovni, dvě velitelství
 - pro operace, Belgie, ACO, zodpovědné za vedení operací (Afghánistán, Libye)
 - pro transformaci (alianční operace po studené válce)

Teď probíhající operace = **protipirátská operace** (už je asi třetí, mění se název) v Adenském zálivu (Somálsko) NATO tam má lodě na monitoring a vyšetřování (Němci soudí piráty před Německými soudy. Do jakého vězení mají jít? Hodně peněz. Somálci to berou tak, že se dostali do EU. Není to tak hrozný. Když je propustí, požádají o azyl.)

humanitární bombardování (Srbska, Jugoslávie, kteří stříleli po Albáncích) (my jako nejnovější člen jsme nesouhlasili, vláda Miloše Zemana nakonec souhlasila, kdyby ne, bombardování by nenastalo)

podpora africké unie, od 2007, pomoc s přepravou

na armádě se šetří, už ani pro USA není jednoduché nehlédět na peníze na armádu Ostatní ale zbrojí, takže je hodně krátkozraké nic s tím nedělat. Ne všechny země mají snahu se domluvit. Organizace SMART DEFENSE. Každý stát se má na něco specializovat. Každý bude mít něco → vševojsková armáda. Jenom některé země se domluví o nákupu armádních letadel. Nebo nákup a pronájem letadel a ty se potom sdílejí.

- v 99 s námi vstupovalo ještě Polsko a Maďarsko (Slovensko 2004)

Summit = vrcholná schůzka prezidentů a premiérů. Jednou za dva roky. Teď v září ve Walesu. Afghánistán, Ukrajina, kolektivní obrana, společná cvičení, ne tolik misí. Zpátky územní obrana. Sousedících zemí Rusku.

4) Historie mezinárodní ekonomické integrace

5) EU

- Součástí je 28 členů
- Od roku 1994 jsou součástí i Norsko, Lichtenštejnsko a Island (= Schengenský prostor)
- Do podobné kategorie spadá i Švýcarsko – nejsou členy, ale mají stejné výhody (Norové a Švýcaři v referendu účast odmítli, Norové hned dvakrát v letech 1972 a 1994)
- Kandidátské země k 1. 3. 2014:

Rozšíření

- Rozšíření z 6 na 9
- 1981 přidalo se Řecko
- 1986 + Španělsko a Portugalsko
- 1990 Skryté rozšíření – sloučení Německa
- 1995 + Rakousko, Finsko a Švédsko
- 2004 páté rozšíření, největší
- +10 států – česká republika, slovenská republika, Maďarsko, Polsko...(Pobaltí) Litva, Lotyšsko, Estonsko...(jih) Slovinsko, Kypr a Malta
- 2007 Rumunsko a Bulharsko
- 2013 Chorvatsko
- Problém s Tureckem (Náboženství, poloha, vzdálenost, ale hlavně množství obyvatel, silné zastoupení ale zároveň nejchudší, čerpali by největší částí fondů)

- Turecko (Od roku 1999)
- Černá hora
- Makedonie
- Srbsko (Od 2012, zatím nejčerstvější kandidát)
- Island (2013 jednostranně zastavil jednání o vstupu, další postup bude záviset na výsledcích referenda.)

Cíle

- podporovat **dodržování lidských práv** jak v rámci Unie, tak na celém světě (hlavní hodnoty EU: lidská důstojnost, svoboda, demokracie, rovnost, právní stát a dodržování lidských práv)
 - zahrnuto v Lisabonské smlouvě (součástí je Listina základních práv EU, ty musí dodržovat jak orgány EU, tak vlády členských zemí (kdykoli uplatňují právo EU))
- zachování **míru, stability a prosperity, zvýšení životní úrovně**
- **ekonomicky** - umožňuje volný pohyb většiny zboží, služeb, kapitálu a osob
 - co největší prospěch pro Evropany
- zásady **právního státu**
 - veškerá činnost se odvíjí od smluv, s nimiž všechny členské země vyslovily dobrovolný a demokratický souhlas

Vznik

- Není přesné datum, za počátek se dá považovat panevropské hnutí
- Rozdíl – o členství si obyvatelé rozhodují sami prostřednictvím referenda

Od 9. 5. 1950 „Den Evropy“

- **Schumannův plán** – Itálie, Francie, Německo a země Beneluxu
- Uhlí a ocel – spolupráce (klíčové suroviny – obnova energetiky a stavební materiál ve zbrojním průmyslu)
 - + když bude nadnárodní společnost, nehrozí útok od členských zemí
- **60. léta**
- Krize v Evropské integraci kvůli francouzskému prezidentu De Gaullovi, což byl leader integrace
- Přihláška Dánska, Irska, VB a Norska, kteří ale měli hodně vlastní podmínek
- Sídlo NATO přesunul De Gaulle z Paříže do Bruselu, kde je dodnes
- Ve VB konflikty, USA jim nasadili jaderné rakety
- *V tu chvíli chce vstoupit VB, ale chce udržet staré vztahy → žádost zamítnuta, 1967 žádost zamítnuta podruhé
- Odmítá změny
 - vnitropolitická krize – řešení = odstoupení De Gaulla
- Sporné body se posouvají do pozadí
- -možnost přehlasování a vetování
- **80. léta znovunastartování**, Společná měna, konflikt o názvu měny
- **1993 až nyní společný trh**, asi 20 let zpoždění, před tím překážky v mobilitě i uvnitř státu

5 stupňů integrace

1. **pásmo (zóna) volného obchodu**
(Odbourání překážek pro volné obchodování)
2. **celní unie (1968)**, (Jednotná pravidla vůči ostatním státům*)
3. **společný trh**
(4svobody – volný pohyb zboží, osob, služeb, kapitálu – uznání kvalifikace)
4. **měnová unie**

1951 PAŘÍŽSKÁ SMLOUVA

platná od 1952, podepsána na 50 let

- Důvody ekonomické, politické, mírové
- Strach z 3. sv. války, velká nevraživost mezi státy, i uvnitř jednotlivých, studená válka, špatná ekonomická situace
- 1955 stále to funguje, proto v tom pokračují

1958 ŘÍMSKÉ SMLOUVY

- EHS společenství

Problémy

- komplikovaná legislativa
- budoucnost EU - federace?
- obavy s dalšího rozšiřování
- udržitelnost sociálně-ekonomického modelu ochrana pracovního práva
- krize eura (1. Německo a Francie, 2. ostatní., 3. ČR a VB)

- Německo – export o 300% vyšší, růst kvality, pokles ceny, líp než VB která vyhrála

MAASTRICHTSKÁ SMLOUVA

- Povinnost přijmout euro
- Občanství evropské unie – v zahraničí jsou povinni se o nás postarat
- Aktivní a pasivní volební právo, aniž b bylo nutné mít občanství dané země

1999 AMSTERODAMSKÁ SMLOUVA

- Bezpečnost- Schengen pro všechny zavést
- Pro nově příchozí povinné

2004 SMLOUVA S NICE

- rozšíření
- Rozšíření je i politické rozhodnutí

LISABONSKÁ SMLOUVA

- Návaznost na neúspěšnou ústavní smlouvu
- Možnost přehlasování
- Pasarela – snazší změny při měnění práva
- Právní subjektivita
- Jde vstoupit

Principy

- **Princip subsidiarity** - znamená nutnost realizovat jednotlivé akce na nejnižší možné úrovni rozhodování, je-li možné takto realizaci akce zajistit
- **Princip Koncentrace:** prostředky fondů mohou být využívány pouze k realizaci předem stanovených cílů
- **Princip Partnerství:** vyžaduje, aby na přípravě a realizaci jednotlivých programů participovaly příslušné národní, regionální i místní orgány, jakožto i orgány EU
- **Princip Solidarity:** je vytvořen na základě společné podpory vyspělejších zemí ve prospěch ekonomického rozvoje a posílení životní úrovně méně vyspělých zemí
- **Princip Monitorování a vyhodnocování:** znamená nutnost podrobného vyhodnocení výsledků, výstupů a dopadů hodnoceného projektu/programu včetně průběžného monitoringu skutečných přínosů projektu/programu

Orgány

Evropská rada - nejvyšší

- Prezidenti (premiéři, kancléřka)
- Určí směr: Společná měna, trh, pomoc Řecku – určí směr jednání
- Nemá přímý vliv na schvalování
- Členy jsou představitelé států, evropské unie
- Setkávají se 4x ročně, z toho dvakrát z předsednických zemí a dvakrát v Bruselu
- TOP, vrcholné zasedání
- **Evropský parlament**
- 22 ze 766 pro ČR
- Jediný občany volený orgán
- Rozhodnutím je určitý konsenzus, jednájí, dokud se nedomluví

Evropská komise

- 1 komisař **Štefan Füle** – nereprezentuje ČR
 - Ale sousedské vztahy a rozšiřování (plat 20k€)
- Celkem 28 komisařů, všichni mají **stejně slovo**, hlasování většinové
- Nominování jsou vládou, pak musí projít „grilováním“ = několikahodinové dotazy europoslanců, minulost, vize
- Jediní můžou **navrhovat legislativu**, nebo předkládat návrhy, které poté schvaluje ho parlament
- **Legislativa**
 - Primární – smlouvy (Pařížská, Amsterdamská, Maastrichtská)
 - Sekundární (legislativní akty EU – nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení)
- Střídání předsednických zemí, plán až do roku 2020
 - **Teď Irsko, potom Řecko**
 - Je zvolen předseda evropské rady - na trvalo, aby nedocházelo ke změnám způsobeným vnitřními problémy zemí
- Nyní asi 36 000 lidí, Barrosova komise
 - Je nutné mít v kabinetu zástupce 7 států

- **Úkoly – předpisy, rozpočet, dodržování práva, reprezentace na mezinárodní scéně**
- Sídlo v Bruselu, Lucemburku (zastoupení i v Praze)

Evropský soudní dvůr

- „demokratický deficit“ snížení suverenity, ale zase harmonizace a sjednocení ústavy (říká Klaus)
- Rozsudky nejvyšší, závazné pro všechny státy a soudy, **nelze se proti nim odvolat**
- Předseda volen **na 2,5 roku**, aby se prostřídaly 2 nejsilnější frakce – **lidovci (ODS?) a socialisté (ČSSD?)**
- Stejně se střídají i místopředsedové těchto stran
 - **Herman Van Rompuy**
 - **José Manuel Barroso**
 - Zvolen nejvyššími představiteli – evropskou radou
- Pravomoci postupně rostou, Účast G8
- Evropský parlament – **Martin Schulz**
- Zvolí ho 20 poslanců?
- Složení – 1 soudce z jedné členské země = málo
 - Od 90. let vznik **Tribunálu** pro odlehčení
 - Minimálně jeden soudce z 1 země, což je flexibilnější, může se rozrůstat a zase zmenšovat počet
- **Řeší spory, nároky**, protože v některých zemích je pracovní právo výhodnější
- Soudní dvůr je ale nadřazen
- **Úkoly**
 - **Řízení o předběžné otázce**
 - **Žaloba pro nesplnění povinnosti**
 - **Žaloba pro neplatnost, žaloba pro nečinnost**
 - **Přímé žaloby**

Evropský veřejný ochránce práv

- Ombudsman nebo tribunál
- Není to opravný prostředek – nelze měnit něco, o čemž už bylo rozhodnuto

Rada EU (rada ministrů „rada“)

- Spolu **schvalování legislativy**
- Členové jsou obměňováni podle toho, co se má projednávat (vnitro -> ministři vnitra)
- Jednání na atraktivních turistických místech
- Ministři z českého státu
- Síla hlasu podle velikosti – náš ministr má 12 hlasů z 352, síla podle počtu obyvatel nebo politické síly
- **Buď kvalifikovanou většinou** (smlouva z Nice)
- nebo
 - K schválení **nutné 62** (hlasů obyvatelstva) podle Lisabonské smlouvy, která ČR oslabuje je nutné obyvatelstva a **55** do počtu států, členských zemí
- Ale do 2007 je možné zažádat o staré hlasování
- Něco musí být **jednomyslné**, např. daně
- Legislativa musela přejít přes tohle – vláda to také ovlivnila (ne že EU vymýšlí svoje vlastní zákony)

Evropský parlament

- **5 let, dohled, schvalování, projednávat rozpočet EU, právo odvolat komisi**
- Složení dle počtu obyvatel – 6 (Malta) → 96 (Německo), ČR 22-21
- Zasedá se ne podle státní příslušnosti, ale podle **frakce** (lidovci, konzervativci, musí být politici aspoň ze 7 zemí, kolem 25 členů)
- 3 sídla – Lucemburk, Brusel, Štrasburk

Evropský účetní dvůr

- Založen 1970, o pět let později kontrolní úřad, předtím fungovalo z příspěvků
- Asi 800 pracovníků
- 4 zdroje
 - **Podle výše hrubého národního důchodu**
 - **Odvod z DPH, cla, ostatní zdroje** (pokuty)
- Pro oblast udržitelného růstu, zemědělství,...
- Může udělovat korekce
- **OLAT** evropský úřad pro boj proti podvodům
- Poradní orgány
 - Evropský hospodářský a sociální dvůr
 - Připomínkuje předpisy z pohledu podnikatelů, odborů...
- Výbor regionů
 - Polovina jsou zástupci obcí a měst
 - Polovina nominovaní asociací krajů
 - Připomínkuje legislativy, princip subsidiarity (všechno se realizuje co nejbližší občanovi – část peněz jde přímo do regionů)

Evropská centrální banka

- **Měnová stabilita, euro**, pro eurozónu
- Sídlo ve Frankfurtu
- **Nemůže ovlivnit zadlužení států**, to je v kompetenci lokálních politiků
- Tato instituce funguje, malá inflace
- Zcela samostatný orgán

6) Integrace ČR do světového a Evropského společenství

Česká republika a její význam pro NATO

NAŠE ARMÁDA – kvalitní chemici (od 1991), biologové, radiologové (ochrana proti jaderným zbraním). Centre of excellence, centrum výjimečnosti. (velitelství pro transformaci v Norfolku, východ Ameriky) u nás ve Vyškově. (biologické a chemické zbraně hromadného ničení). Estonsko má taky centrum výjimečnosti v oblasti Kybernetické bezpečnosti. Elektronika je jejich doména. Tato centra spadají pod velitelství pro transformaci NATO. Holandsko centrum pro civilně-vojenskou spolupráci (dnešní války se nedají úplně vyhrát vojensky. Je třeba i civilní prvek.)

ČESKÁ REPUBLIKA se v Afghánistánu zapojila v provincii Logar (kousek od Kábulu), PRT – provinční rekonstrukční tým. Civilně vojenský koncept, i vojáci i civilisté. Vznik kolem 2004. Vojáci chránili civilisty, civilisté jsou politologové, zemědělský inženýři, novináři. Měli učit zdejší obyvatele co pěstovat, Novináři školili místní novináře, rádio.) celá akce je podpora vláda, pomoc správy země. Nebojová mise. Neměl bojovat proti Talibánu. Zároveň i bojové mise na jihu (útočiště Talibánů, sever klidnější). I tam byli naši vojáci (Prostějov, speciální jednotka. O tom se nemluví, bezpečnostní riziko, až po návratu vojáků). O těch nebojových misích se ví, natáčí se a mluví se o tom.

Podíleli jsme se i na výcviku místní policie a armády. Alianční vojáci v přímém kontaktu. Cíl – aby se o objezdu země byla schopna dál fungovat, aby se nezhroutila. Teď se počty v Afghánistánu snižují. Postupně jenom podpora a porada s operacemi. Malá nebojová operace. Bojují jenom afghánské jednotky.

NAŠE ARMÁDA – gripeny v Čáslavi. Nadzvukový stíhací letoun. V pronájmu od Švédska. V případě poruchy se Švédsko rychle snaží to opravit. Mise v Pobaltí (Estonsko, Lotyšsko, Litva). Čeští vojáci hlídají, monitorují vzdušný prostor, oni nemají armádu. Teď 4 naše gripeny jsou nad Islandem. Island nemá žádnou armádu, pouze pobřežní hlídka, vždycky tam byly americké jednotky. Monitoring celého vzdušného prostoru nad atlantským oceánem.

7) Vývoj ve světě (konflikty a ohniska napětí, planetární problémy)

Ohniska napětí:

Balkán

- občanské války, konflikt mezi národy odmítající federace

Irák

- vpád vojsk skupiny států vedených USA do Iráku v roce 2003

Izrael

- Izrael, pásmo Gázy, Západní břeh Jordánu
- spor o území, náboženské konflikty

Kašmír

- nejsevernější část Indie
- spor o Kašmír mezi převážně hinduistickou Indií a muslimským Pákistánem

Kavkazsko

- rok 1991 vyhlášení nezávislosti zakavkazských republik
- náboženské, rasové, mocenské, etnické, územní a historické spory

Severní Afrika

- od konce 2. světové války více jak 50 válečných sporů
- občanské války vznikají z etnických a národnostních rozporů, kromě toho k nim mohou vést i národnostní konflikty jako důsledek dekolonizace, občanské, náboženské, mocenské a ideologické neshody
- válka o přírodní zdroje

Planetární problémy:

- mluvíme o nich po druhé světové válce
- týkají se celé lidské civilizace a jsou řešitelné pouze celosvětovým úsilím
- vznikají hlavně proto, že se lidská civilizaci nedaří nalézt a aplikovat mechanismy, které by utlumily důsledky nerovnovážné závislosti jednotlivých zemí či skupin zemí (čili důsledky tzv. asymetrické formy interdependence = vzájemná závislost)
- **intersociální problémy**
 - vznikají mezi lidmi, střet zájmů různých společenských a ekonomických skupin či systémů, (člověk – člověk)
 - problém **války a míru** (včetně možných jaderných, chemických a biologických konfliktů a katastrof)
 - problém **překonání sociálně ekonomické zaostalosti rozvojových zemí**
 - problém **mezinárodní zadluženosti**
- **ekosociální problémy**
 - pramení z porušení vazeb mezi přírodou a lidskou společností (člověk – příroda)
 - **populační přírůstek**
 - **potravinový** problém – snaží se řešit Organizace OSN pro výživu a zemědělství FAO
 - **ekologický** problém – oslabování ozónové vrstvy, globální oteplování, klimatické změny, zvednutí hladin moří a oceánů, možné války o zdroje
- **antroposociální problémy**
 - ty se týkají budoucnosti člověka
 - problém **absolutní chudoby**
 - problém **šíření epidemií a drogových závislostí**
 - problém **nekontrolovatelné mezinárodní migrace**
 - problém **terorismu** živěný politickými a národnostními konflikty: Korsika, Čečensko, Izrael, Severní Irsko, muslimský džihád

/20/ VRCHOLNÁ ANTICKÁ FILOSOFIE, FILOSOFIE HELÉNSKÉHO OBDOBÍ /20/

Základní struktura:

- ✚ Sókratés, Platón, Aristotelés
- ✚ Stoicismus, epikureismus, skepticismus, novoplatonismus, eklekticismus

✚ Sókratés, Platón, Aristoteles

SÓKRATÉS

- Nic nenapsal/nic se nedochovalo
- Syn porodní báby – vykládá symbolicky – i on pomáhá lidem (mužům) při porodech myšlenek
- Dialektická metoda filosofování
 - Vedl dialogy s lidmi v Athénách – pokládal jim otázky – nejdříve konkrétní (Jaké je počasí) – postupně se dostával k obecnějším otázkám (Od krásného počasí k tomu, co je to krása) – zásadní filosofické otázky (Co je to pravda)
 - Za manželku Xantypa – důvod, proč chodil po Athénách
- Pojetí pravdy
 - Pravda není nic statického
 - Nic se nedá za pravdu prohlásit navždy
 - Jediný způsob, jak se dostat k pravdě – dialog
 - Pravdu nemůže nikdo vlastnit
 - Je možné ji najít jen za pomoci druhých
- Původně kameník
 - Kontakt s reálným světem
- Obviněn z kažení mládeže – učil je novým bohům a démonům
 - Dílo *Daimonion*
 - Učení o vnitřním hlase /hlasu svědomí/
 - V každém člověku promlouvá hlas a říká, co je špatné – je potřeba mu naslouchat, nepotlačovat ho a řídit se jím
- Odsouzen k smrti vypitím bolehlavu
 - Možnost emigrovat – odmítl – zákony se má řídit každý
 - Umřel, ale nejspíš ne na vypití bolehlavu
 - Závěť
 - „Nezapomeňte vrátit Asklepiovi kohouta, protože mu ho dlužím.“
- Dílo *Obrana Sókratova*
 - Dílo Platóna
 - Dialog
 - Popisuje žalobu, obhajobu, soud a vykonání

PLATÓN

- Dožil se asi 80 let
- Bystrý, talentovaný, ambiciózní mladík
- Psal dramata, ale žádné se nedochovalo
- Žák Sókrata
- Usiloval o poznání pravdy
- Akademia
 - Škola, kterou založil
 - Slovo akademie
 - Fungovala po několik století
- Převzal dialektickou metodu
- Psal dialogy, celé jeho dílo v dialozích – rozmluvy žáků a Platóna
- Dílo *Symposion*
 - Zabývá se otázkou krásy
 - Základní spis pro estetiku
- Dílo *Faidros*
 - Učení o říše idejí a třech složkách duše
- Dílo *Faidón*
 - Zabývá se nesmrtelností duše
- Dílo *Ústava*
 - Ideální uspořádání státu
- Dílo *Podobenství o jeskyni*
- Dílo *Obrana Sókratova*
- Ontologie
 - Objektivní idealismus
 - Říše idejí
 - Ideje jsou vzory pro vše, co se objevuje v našem světě – všechno v našem světě je jen různě zdařilá nápodoba
 - Nejdůležitější – Idea dobra
- Gnoseologie
 - Lidská duše – 3 části
 - Žádostivost
 - Podbřišek
 - Smrtelná
 - Cit/vůle
 - Hrud', srdce
 - Smrtelná
 - Myšlení/rozum
 - Hlava
 - Umožňuje poznání
 - Nesmrtelná
 - Poznání = anamnesis = rozpomínání
 - Nesmrtelná část duše pochází z říše idejí – spojením s tělem vše zapomene a postupně se rozpomíná

- Etika
 - Člověk usiluje o to, aby se přiblížil ideji dobra
 - Na základě rozumové činnosti – rozum je myšlení a myšlení je duše
 - Dobro/dobry život – následek myšlení a poznání
 - Proto je důležité vzdělání
 - Tělo tomuto úsilí brání – „Tělo je hrobem duše.“
 - Ctnosti
 - Jiné pojetí než dnes
 - Zdatnost
 - Aktivita
 - Moudrost
 - Nejvyšší část duše
 - Statečnost
 - Vůle
 - Uměřenost
 - Žádostivost
 - Rovnováha mezi extrémy
 - Obžerství – člověk podlehne žádostivosti
 - Askeze
 - Spravedlnost
 - Spojení všech ostatních ctností
 - Ideální uspořádání státu
 - Má odpovídat stavbě lidské duše
 - 3 vrstvy
 - Vládci
 - Rozumová složka
 - Ti myslící – filosofové
 - Strážci
 - Vůle
 - Řemeslníci, obchodníci
 - Žádostivá složka
 - Starají se o hmotné potřeby
 - Na začátku – každý možnost stát se vládcem – musí projít vzděláváním
 - Hudba
 - Pro duši
 - Gymnastika
 - Pro tělo
 - Později matematika a rétorika
 - M - pro abstraktní myšlení
 - R - pro řečnické a literární umění
 - Do 20 let
 - Potom „sító“ – projdou jen ti nejlepší – učí se do 30 let – „sító“ – do 35 let – pracují ve státní službě (voják, úředník) – seznámí se s praktickou stránkou světa – v 50 letech se mohou stát vládcem
 - Mělo by být společné vlastnictví všeho včetně žen a dětí
 - Soukromé vlastnictví – zhouba pro stát
 - Kvůli soukromému vlastnictví se lidé nestarají o stát jako o celek
 - Mělo by se usilovat o kvalitu populace

ARISTOTELÉS

- Přelom 5. a 4. století před Kristem
- Severní Řecko > Athény (žák Platóna v Akademii) > vlastní škola – Lykeion (slovo lyceum)
- Učitel a vychovatel Alexandra Makedonského
 - Čas a podklady pro svá vědecká zkoumání – sbírka ústav
 - Po smrti Alexandra Makedonského se situace stala komplikovanou – odsouzen k trestu smrti – možnost emigrovat – využil – do smrti v exilu
- Logické spisy
 - Dílo *Organon*
 - Organon – nástroj
 - Logika je nástroj správného myšlení
 - Jde o formu myšlení, ne o obsah
- Přírodovědné spisy
 - Dílo *O duši*
 - Dílo *O nebi*
 - Dílo *O chůzi živočichů*
 - Dílo *O vzniku živočichů*
 - Teleologismus
 - Teleos – účel
 - V přírodě má vše svůj smysl a daný účel
 - Entelechie
 - Pozorování
 - Něco v přírodě se pohybuje – rozlišujeme, jestli je to pohybované (hmota) nebo pohybující se (duše)
- Metafyzické spisy
 - Meta ta fyzika
 - Principy za viditelnou přírodou
 - Dílo *Metafyzika*
 - Spor s Platónem
 - Učení hylémorfismus
 - Hýle – látka
 - Morfe – tvar, forma
 - Látka, která je spíše možností, sama o sobě není ničím
 - Spojením látky a formy vzniká věc
 - Při slučování látky a formy klade látka ideální formě odpor
- Etické spisy
 - Dílo *Etika Nikomachova*
 - Největší dobro – blaženost
 - Blaženost pojímá jinak než dnes
 - Poskytována tou činností, která je člověku nejvlastnější – člověk bytost rozumná – největší blaženost poskytuje rozvíjení rozumových vlastností a schopností
 - Dobro musí vycházet z poznání
- Politické spisy
 - Dílo *Politika*
 - *Formy státu podle počtu vládců*

<i>Kdo/kolik</i>	<i>1</i>	<i>2 a více</i>	<i>Všichni</i>
<i>Špatná</i>	<i>Tyranie</i>	<i>Oligarchie</i>	<i>Demokracie</i>
<i>Dobrá</i>	<i>Monarchie</i>	<i>Aristokracie</i>	<i>Políteia</i>

- Pojem zoon politicon
 - Živočich společenský – člověk
 - Člověk je stvořen k životu ve společnosti – potřebuje ji pro svůj rozvoj
- Rétorické spisy
 - Rétorika – řečnictví a literatura
 - Dílo *Rétorika*
 - Dílo *Poetika*
 - Klasická kompozice
 - Dělí se na expozici, kolizi, krizi, peripetie a katarzi
- Logika
 - Má člověka naučit správným formám myšlení
 - Pojmy se liší svou obecností
 - Definice
 - Každý pojem musí být definován
 - Každý pojem má dva znaky
 - Společný /souhlasící/
 - To, co má společného s dalšími pojmy
 - Odlišující
 - To, co ho odlišuje od ostatních předmětů
 - Student – člověk (souhlasící), který studuje (odlišující)
 - Kategorie
 - Pojmy, které už nelze zobecnit
 - Původně 10
 - Zredukovány na první 4
 - Substance
 - Kvantita
 - Kvalita
 - Relace
 - (Kde, kdy, poloha, mít, činit, trpět)
 - Soud
 - Vzniká spojením dvou pojmů
 - Subjekt
 - Předmět, o kterém soud vypovídá
 - Predikát
 - Vypovídá o vlastnosti předmětu
 - Spojujeme v úsudky
 - Úsudek
 - Spojení 2 a více soudů
 - Sylogismus
 - Učení o správném vytváření úsudků
 - Premisa
 - Předpoklady
 - Věta horní /obecná/
 - Ve městech žijí lidé.

- Věta dolní /speciální/
 - Tábor je město.
- Závěr z věty horní a věty dolní – V Táboře žijí lidé.

- Myšlení
 - Dedukce
 - Myšlenkový pohyb od obecného ke konkrétnímu
 - Indukce
 - Myšlenkový pohyb od konkrétního k obecnému

✚ Stoicismus, epikureismus, skepticismus, novoplatonismus, elekticismus = Helénistická filosofie

- 322 před naším letopočtem – smrt Alexandra Makedonského
- 2. – 3. – 4. století našeho letopočtu
- Po smrti Alexandra Makedonského - rozpad jeho říše (Makedonie) – do té doby ovládána Řeky – zánik politicky – Řekové nevládnou politicky – udržela se řecká kultura a myšlení (myšlení Helénů)
- Po rozpadu říše
 - Období úzkosti
 - Dochází ke konfliktům mezi silami, které usilují o moc
 - Míchání různých myšlenkových vlivů – hebrejský a orientální
 - Nové směry a školy

STOICISMUS

- Řecko a Řím
- Humanistický směr, který říká, že se máme chovat jen s láskou a spravedlností nezávisle na citech
- Stoa poikilé
 - Barevné sloupořadí
 - Podle toho pojmenovaný směr
 - U budovy, kde bylo první sídlo Stoik
- Mezi nimi otroci – nejisté postavení – majetkem svých pánů – snažili se nenechat se tím zneklidnit, vykolejit – snaha o nezávislost (na vlastním životě)
- Zenón z Kitia
 - Jeden ze zakladatelů
 - Chtěl dokázat svou nezávislost – sebevražda
 - Překousl si jazyk – vykřvácel
 - Sebevražda – nebyl akt zoufalství, nýbrž výraz nadřazenosti
 - Etika
 - Antiarkeia
 - Soběstačnost, nezávislost
 - Antiaraxia
 - Ideál duševního klidu/lhostejnost
 - Apátheia
 - Mysl nedotknutelná žádostivostí/bezcitnost
- Seneca
 - Učitel císaře Nerona
 - Spáchal sebevraždu – možná nátlakem Nera

- Epiktetos
 - Otrok

- Marcus Aurelius
 - Římský císař
 - Dílo *Hovory k sobě*
 - Sloužil říši nezávisle na svých přáních
 - Nezneužíval přepychu a pohodlí

EPIKUREISMUS

- Epikuros
 - Měl pověst zvrhlíka
 - Epikurova zahrada – zahrada obehnaná zdí – scházel se s přáteli a žáky (muži i ženy) – nikdo přesně nevěděl, co se tam děje
 - Dílo *Ekonomie utrpení a slasti*
 - Učení o blaženosti – člověk o ni má usilovat
 - Usilovat o prožitky přinášející slast a co nejmenší utrpení a vyhýbat se těm, co poskytují malou slast a hodně utrpení
 - Největší blaženosti člověk dosáhne prožíváním uměleckých děl (hudebních, divadelních, literárních, výtvarných)

SKEPTICISMUS

- Po smrti Aristotela – žádná scelující osobnost – vedle sebe velké množství filosofických směrů a škol – každý si nárokuje pravdu, ale zároveň si odporují
- Skeptici pochybují o tom, že existuje objektivní pravda
- Tropy
 - Překážky, které člověku brání poznat pravdu
 - Rozdílnost lidí
 - Odlišují se od sebe poznávací schopností a povahou
 - Jeden jev vyhodnotí každý jinak
 - Rozdílnost situací
 - Jednu věc vnímáme různě podle kontextu
 - Rozdílnost kvantity
 - Jinak vnímáme věc, když je jí málo a když je jí hodně
 - Rozdílnost vzdálenosti od objektu/jevu
 - Jevy hodnotíme jinak podle vzdálenosti

NOVOPLATONISMUS

- Navazuje na Platóna
- Plotínos
 - Odmítá užívat slovo Bůh – hledá jiné označení – „Jedno“
 - Jedno
 - Něco, co je nejbožtější, nejlepší, nejmocnější, nejmoudřejší, nejčistší, nesmíšené s ničím jiným, nejbohatší, nejúplnější až samo sebe přetéká (=emanuje) – je samo sebe přeplněné
 - Přetéká do nižších méně dokonalých podob
 - Duch
 - Světová duše
 - Osobní duše
 - Hmota

- Zbytky Jednoho
- Úkolem člověka je objevovat a shromažďovat zbytky Jednoho, usilovat o protipohyb, který povede k Jednomu – myšlením, skutky, modlitbou až dosáhne extáze

EKLEKTICISMUS

- Skládá prvky různých učení
- Římský
 - Nepřinesl nic nového
 - Cicero
 - Důležitý pro jeho úroveň
- Alexandrijský
 - Významější
 - Filón (Alexandrijský)
 - Helenizovaný Žid s řeckou výchovou a způsobem myšlení
 - Vychází z hebrejských kořenů
 - Vychází z Herakleitova pojetí loga
 - Logos – prostředník v porozumění mezi světem a člověkem
 - Helénistické myšlení
 - Mesiáš /Syn Boží/ = Logos
 - Hebrejské myšlení
 - Řecké myšlení založené na rozumu
 - Hebrejské myšlení je jiné – založení na vyprávění příběhů a mýtů a poezii

21. Filosofie a názor na svět, její význam v životě člověka a společnosti

1) Vysvětlení pojmu filozofie, podstata a původ filozofie

Definice

- dvě roviny: **běžná** filozofie života a **vědecká**
- dříve – **synonymum pro vědu**
- jednotná definice však neexistuje
 - a) **celkový názor** na svět, život
 - b) **souhrn teoreticky formulovaných názorů** na přírodu, společnost, člověka, možnosti poznání
 - c) **láska k moudrosti**
 - d) jinak většinou **výsledek soustavného přemýšlení o podstatných faktech** a **formě poznání**, tedy například **o podstatě hmoty, života, vývoje, prostoru, pravdy**, o tom je-li možné **poznání absolutní**
- filozofie se ptá se po **smyslu světa, života, řádu a podstaty**
- klade si v podstatě již dva tisíce let podobné otázky, aniž by tím klesal její význam
- nabízí zpravidla **více otázek** než odpovědí, učí správně **klást otázky** a vést ke **správnému úsudku**
- pomáhá při kritickém přístupu (učí mimo jiné o věcech a myšlenkách pochybovat, čímž se liší např. od ideologie) a schopnosti odlišit **podstatné od nepodstatného**
- v oblasti etiky poskytuje výraznou etickou oporu zejména v oblasti orientace mezi **správným a nesprávným, logickým a nelogickým**

Podstata

- **sjednocení získaných poznatků ze speciálních věd**
- formování životního postoje člověka
- vyjasňování **smyslu života**
- **vytvoření morálních i právních pravidel** nezbytných pro dobré fungování společnosti

Původ

- termín pochází z řečtiny, Starověké Řecko; *filein – milovat, sofia – vědění, poznání, moudrost* -> láska k moudrosti
- **Pythagoras** (6. – 5. stol. př. Kr.) – poprvé použil termín, označil se za filozofa
- **Hérakleitos**
- **Sokrates** – dal filozofii význam, který přetrval v dějinách
- většina filozofů se věnovala mimo filozofie i jiným disciplínám, pro řecké filozofy byla **filozofie vševědou**
- postupem hromadění poznatků se vědy oddělily
- ve filozofii se vykrystalizovaly **FILOZOFICKÉ DISCIPLÍNY**

Vztah filozofie a speciálních věd

- speciální vědy jsou **empirické** a jejich předmětem je **dílčí oblast zkušenostního světa** – podávají popis a výklad
- jsou **tematicky redukované**, konkrétní
- jedno empirické vysvětluje druhým empirickým
- filozofie zkoumá **svět jako celek**, neodpovídá empiricky, přesto že **vychází ze zkušenosti, není jednoznačná odpověď**
 1. filozofie je **služkou** speciálních věd
 2. filozofie **předpokládá výsledky věd a zpracovává z nich syntézu** (shrnutí)
 3. filozofie je **samostatná věda**, která má svůj cíl, předmět zkoumání, metody, je autonomní vůči ostatním vědám

2) Obsah filozofie a oblasti jejího zájmu

❖ ontologie

- *ón – jsoucno, bytí, existence; logos – slovo*
- zkoumá **to, co nás obklopuje, ptá se na podstatu bytí**
 - o **MATERIALISMUS**
 - něco hmotného
 - mílétská škola
 - jevy a pralátku vysvětlují naivně, ale z přirozených příčin -> naivní materialisté
 - eleaté
 - vše vzniklo u tepla, chladna, vlhka, sucha a jejich vzájemných přeměn
 - o **IDEALISMUS**
 - duchovno, idea, Bůh, absolutno
 - **Platón, Pythagorejci?, středověk**
 - o **PLURALISMUS**
 - více prvků
 - atomisté

Tháles– voda
Anaximandros–apeiron
Anaximenes– vzduch
Hérakleitos z Efesu– oheň

Zénon z Eleje
Xenofánes z Kolofónu– země a voda;
Parmenidés z Eleje – odmítá stvoření
jsoucna, je totiž věčné a neměnné;

- atomy
- **Leukippos, Demokritos z Abdér**
- **Epikurejci** (4. stol. př. n. l. – 1. stol. př. n. l.)
 - **Anaxagoras** (podstatou semena věcí hmotné povahy)
- **MONISMUS** - jeden princip
 - **Aristoteles** – podstatou světa je látka, která je smysly nepostižitelná
 - **Baruch Spinoza** – jedna substance - Bůh
- **DUALISMUS** – dva principy
 - **René Descartes, Leibniz, I. Kant**

❖ gnoseologie

- *gnósis – vědění*
- **jak poznávám, zda je poznatek pravdivý, jemožné absolutní poznání**
- Starověk – poznání smyslové (klamně, smysly je třeba korigovat), racionální (vnímáno jako spolehlivější)
 - **SENZUALISMUS**
 - skutečnost poznáváme zprostředkováním smyslů ve formě počítku
 - **Thomas Hobbes, Voltaire**
 - **EMPIRISMUS**
 - zkušenost získáváme na základně více smyslů
 - **Francis Bacon** – indukce = z jednotlivého k obecnému, důraz na experiment
 - **John Locke**
 - **RACIONALISMUS**
 - směr novověké filozofie, období baroka (1600 – 1750)
 - důraz na rozumové schopnosti
 - **René Descartes** – kladl důraz na metodu dedukce = postup od obecného k jednotlivému
 - **Baruch Spinoza** – důraz na poznání, čím víc toho víme, tím lépe dokážeme vést svůj život
 - **Wilhelm Gottfried Leibniz** – důraz na analýzu = celek rozebíráme na části

❖ logika

- *logos – věda, slovo, rozum, řeč*
- otázky, které se týkají **správného myšlení**
- zakladatelem **Aristoteles**
- **Gottfried Wilhelm Leibniz, Bernard Bolzano**

❖ antropologie

- *antropos – člověk*
- zabývá se **člověkem, ptá se na celek**
- **Sokrates, Immanuel Kant**

❖ etika

- *ethos – mrav, zvyk*
- nauka o **morálce**, předmětem **jednání člověka**
- **UTILITARISMUS**
 - hledání blaha, prospěchu, užitku a naopak omezování utrpení a bolesti
 - **Epikuros, Thomas Hobbes, David Hume, Adam Smith, John Stuart Mill**
- pojmy: dobro x zlo
- **PRAGMATISMUS** – dobré je to, co je užitečné; nebere v potaz, co nás obklopuje
- **Sofokles**
- **Immanuel Kant**

❖ estetika

- *aisthétos – cítění, vnímání*
- zabývá se **krásnem a jeho působením na člověka**
- ošklivost x krása
- **Pythagorejci** – čísla
- **Platón** - krásno je sepětím dobra, pravdy a krásy
- středověk - Bůh

❖ axiologie

- *axia – hodnota*
- zabývá se **hierarchií hodnot**
- **Nikolai Hartman**

❖ kosmologie

- *kosmos – svět, vesmír*
- klade si otázku, **co je svět, jak je uspořádán**
- **GEOCENTRISMUS**
 - Země středem Vesmíru

- o poprvé názor vyslovil **Aristoteles**
->**Klaudius Ptolemaios** (85 – 165, Alexandrie), **Archimédes**
- o **HELIOCENTRISMUS**
 - o renesance - **Tomáš Koperník**, **GallieoGallilei**, **Johannes Kepler**

3) Vývoj filozofie, její smysl a význam pro člověka

- za kolébku filozofie můžeme označit **starověké Řecko** (již na přelomu 7. a 6. stol. př.n.l.), **Platón, Aristoteles**
- příčiny:
 - o velká míra **svobody**, nebyl zde **centralistický útlak** ani kněžská dohlížitelská organizace
 - o starověké Řecko netvořilo jednotný státní útvar, jednalo se o jednotlivé městské státy, které mezi sebou obchodovaly a udržovaly další kontakty
 - o dobré **geografické poměry** pro mořeplavectví a obchod, a poněkud zabraňovaly vzniku velkých centralizovaných států
 - o střetáváním jednotlivých názorů osob vedlo k formování kritického ducha, ke kladení si otázek, jež můžeme ozn. za **filozofické**
- staří filozofové (Platón a Aristoteles) spatřovali počátek filozofie v **údivu a pochybování**
- nejprve se zabývali věcmi kolem sebe, např. „*Co je svět? Odkud je svět? Je pouze jeden svět? Jaký smysl má můj život?*“
- první představitel= starořeckých filozofů se pokoušeli zodpovědět otázku, co je základem, podstatou světa (obecněji – všeho jsoucna)
 - o **Tháles z Milétu** – základem (pralátka – arché) voda
 - o **Anaximandros** – apeiron – bezmezné, neurčené
 - o **Anaximenes** – vzduch
 - o **Hérakleitos z Efosu** – oheň
 - o **Pythágoras** – čísla
- na počátku cesty **mýtus** přestává být jedinou možnou odpovědí na otázku, odkud má vše původ (mýtus odpovídá, že od bohů)
- mýtus -> chaos -> tendence nahradit řádem -> řád
- **přechod od chaosu k řádu**, tedy od mýtu k logu uskutečňují první antičtí filozofové (miléňtá, pythagorejci, atomisté) nalezením principu, který je jádrem řádu – **PRALÁTKA**

Aristoteles

- lidé začali filozofovat, protože se začali divit jevům každodenního života
-> později si kladli otázky týkající se záhadnějších věd

Sokrates

- „*Vím, že nic nevím*“
- nemyslel to na znalosti, ale poznatky ve vztahu k životu, nehledí na to, kdo má kolik znalostí
- je pro něj důležité, jestli lidé vědí, **jak mají žít** a vést svůj život

Immanuel Kant

- „*Dvě věci naplňují mou mysl vždy novým a vzrůstajícím obdivem a úctou: hvězdné nebe nade mnou a mravní zákony ve mně.*“ → člověk si klade **otázky, které ho převyšují** a otázky **chování**
- nevztahuje se k žádnému konkrétnímu cíli jednání, ale pouze k našemu svědomí (charakter, morálka)
- představitel OSVÍCENSTVÍ (18. století)
- zavedl **KATEGORICKÝ IMPERATIV** = když člověk chce nějakým způsobem jednat, objevuje se nepodmíněný příkaz = kat. imperativ, který člověku znemožňuje jednat podle své vůle a nálady
- údiv a pochybování můžeme označit za kořeny filozofie i v **současnosti**
- běžný život člověka je v podstatě **nefilozofický** (je vyplněn každodenním obstaráváním, prací, shonem...), k tomu, aby člověk začal filozofovat, se musí „probudit“
- řada filozofů zdůrazňuje, že k tomuto probuzení je obvykle zapotřebí jistého impulsu, otřesu, nárazu, a hovoří v této souvislosti o tzv. **MEZNÍCH SITUACÍCH**
 - o mezní situace jsou nazývány proto, že je žádný člověk nemůže překročit a zrušit; např. **smrt, nemoc, ztráta svobody, existenční ohrožení**
 - o tyto situace se snažíme vytěsnit, v okamžiku, kdy se s nimi v nějaké podobě setkáme, nás často vedou k přehodnocování a zpochybňování toho běžného, k údivu (jak jsme tak mohli žít)
- údiv a zpochybňování nás vedou od obvyklého „naivního“ žití k hledání podstaty

4) Základní filozofická otázka a její řešení, příklady z dějin filozofie

- základní filozofický problém je charakterizován otázkou „*Co je bytí?*“
- obyčejný člověk (ale též vědec) se ptá, jaké jsou věci
 - o vědec je zkoumá vědeckými metodami, obyčejný člověk poznává předměty za účelem jejich praktického použití
 - o oba ale předpokládají, že věci jsou, mají bytí
 - o otázkou pak nastává, co je bytí

Základní filozofické otázky

- **Anzenbacher** vytyčil tyto tři hlavní směry:
 1. směr filozofie **bytí** – ontologie
 2. směr filozofie **já** (ptá se na subjekt zkušenostního života)
 3. směr filozofie **ducha**

Platónský trojúhelník

- duše je v **absolutnu** spojena s idejemi ve smyslu **ANAMNÉZY** (rozpomínání), spadla na zem, kde se spojila s tělem a rozpomíná na to, co zažila
- přírodní vědci se podílejí na idejích ve smyslu **METHEXE** (mít podíl na něčem)
- poznání je vlastně **rozpomínání** na svět idejí, naše poznání je možné pouze díky tomu, že duše a pravé bytí spolu souvisejí v idejích

Dějiny filozofie

- **Antika**
 - o **předsokratici**: **Thalés, Anaximandros, Anaximenés, Pythagoras, Hérakleitos, Xenofanés, Parmenidés, Zenón z Eleje, Empedoklés, Anaxagorás, Leukippos z Milétu, Démokritos**
 - o **vrcholné období**: **Sókratés, Platón a Aristotelés**
 - o **sofisté, kynici, stoici**
 - o **epikurejci, skeptici, eklektici**
 - o **novoplatonici**
- **Středověk**
 - o **Patristika?**
 - o **Aurelius Augustinus, Pseudodionysios, Boethius, Joannes Scotus Eriugena**
 - o **raná scholastika**: **Anselm z Canterbury, Pierre Abélard, Bernard z Clairvaux, Chartreská škola**
 - o **islámská filozofie**: **al-Kindí, Al Farábí, Avicenna, Averroes**
 - o **Maimonides** (Moše ben Maimon)
 - o **pozdí scholastika**: **Siger Brabantský, Albert Veliký, Tomáš Akvinský, Bonaventura, Roger Bacon**
 - o **pozdí scholastika**: **Eckhart z Hochheimu** (též znám jako **Mistr Eckhart**), **Jan Duns Scotus, William Occam**
- **Raný novověk**
 - o **Mikuláš Kusánský, Erasmus Rotterdamský, Mikuláš Koperník, Giordano Bruno**
 - o **reformace**: **Jan Hus, Martin Luther, Philip Melanchton**
 - o **René Descartes, Thomas Hobbes, John Locke, Baruch Spinoza, Gottfried Leibniz a Isaac Newton**
 - o **George Berkeley**
- **Osvícenství**
 - o **Jean-Jacques Rousseau, David Hume, Immanuel Kant, Voltaire**
- **19. století**
 - o **Gottlieb Fichte, Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling, Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Søren Kierkegaard, Jeremy Bentham, John Stuart Mill**
 - o **Arthur Schopenhauer, Friedrich Nietzsche**
 - o **dialektický materialismus: Karl Marx**
- **20. století**
 - o **fenomenologie**: **Edmund Husserl, Martin Heidegger, Hans-Georg Gadamer, Maurice Merleau-Ponty, Paul Ricoeur, Jan Patočka**
 - o **Jean-Paul Sartre, Albert Camus**
 - o **Carl Jaspers**
 - **Německý existencialismus** (inspirace od Platóna, Kanra, Nietzscheho)
- **FILOZOFIE JAZYKA**
 - o **Ferdinand de Saussure, Ludwig Wittgenstein, Noam Chomsky, Umberto Eco**
- **ANALYTICKÁ FILOZOFIE**
 - o **George Edward Moore, Bertrand Russell, Rudolf Carnap**
- **FILOZOFIE VĚDY**
 - o **Karl Popper, Paul Karl Feyerabend, Thomas Kuhn**
- **VÝCHODNÍ FILOZOFIE**
 - o **filozofie indická**: **Vědy, Upanišady, Bhagavadgíta, Buddha (Siddhártha Gautama), Mahávira (Džina), Pataňdžali, Bódhidharma, Ánanda**
 - o **filozofie čínská**: **Konfucius (Kchung-fu-c', Kongfuzi), Lao-c' (Laozi), Čuang-c' (Zhuangzi), Mo-c' (Mozi)**
 - o **filozofie japonská**: **Zen, Kúkai, Dógen**
 - o **filozofie korejská**: **Son**

Filozofie

Definice

- existuje běžná a vědecká filozofie
- jednotná definice však neexistuje
 - a) celkový názor na svět, život
 - b) souhrn teoreticky formulovaných názorů na přírodu, společnost, člověka, možnosti poznání
 - c) láska k moudrosti; jinak většinou výsledek soustavného přemýšlení o podstatných faktech a formě poznání, tedy například o podstatě hmoty, života, vývoje, prostoru, pravdy, o tom je-li možné poznání absolutní

Počátky filozofického tázání

- **Aristoteles**
- lidé začali filozofovat, protože se začali divit jevům každodenního života, později si kladli otázky týkající se záhadnějších věd
- **Kant Immanuel**
- „Dvě věci naplňují mou mysl vždy novým a vzrůstajícím obdivem a úctou: hvězdné nebe nade mnou a mravní zákony ve mně“
- člověk si klade otázky, které ho převyšují a otázky o chování (svědomí – charakter, morálka)
- představitel osvícenství
- **Sokrates**
- „Vím, že nic nevím“
- nemyslel to na znalosti, ale poznatky ve vztahu k životu
- je pro něj důležité, zda lidé ví, jak mají žít a jak vést svůj život
- svůj život naplnil etikou

Původ jména

- termín pochází z řečtiny, Starověké Řecko
- filein – milovat, sofia – vědění, poznání, moudrost
- láska k moudrosti
- **Pythagoras** – poprvé použil termín
- **Hérakleitos**
- **Sokrates** – dal filozofii význam, který přetrval v dějinách
- většina filozofů se věnovala mimo filozofie i jiným disciplínám, pro řecké filozofy byla filozofie vševědou
- postupem hromadění poznatků se vědy oddělily
- ve filozofii se vykrytalizovaly filozofické disciplíny

Filozofické disciplíny

ontologie

- ón – jsoucnost, bytí, existence, logos – slovo
- zkoumá to, co nás obklopuje, ptá se na podstatu bytí
- podle odpovědi na otázku rozlišujeme směry:
 - o materialismus – něco hmotného
 - o idealismus – duchovno, idea, Bůh, absolutno

- pluralismus – více prvků
- monismus – jeden princip
- dualismus – dva principy

kosmologie

- kosmos – svět, vesmír
- klade si otázku, co je svět, jak je uspořádán
- odpovědi
 - geocentrismus
 - heliocentrismus

gnoseologie

- gnósis – vědění
- jak poznávám, zda je poznatek pravdivý, jemožné absolutní poznání
- odpovědi
 - senzualismus
 - empirismus - Loche
 - racionalismus – Descartes

logika

- logos – věda, slovo, rozum, řeč
- otázky, které se týkají správného myšlení
- v antice Aristoteles

antropologie

- antropos – člověk
- zabývá se člověm, ptá se na celek

etika

- ethos – mrav, zvyk
- nauka o morálce, předmětem jednání člověka
- pojmy: dobro x zlo
- pragmatismus – dobré je to, co je užitečné; nebere v potaz, co nás obklopuje
- Kant

estetika

- aisthétos – cítění, vnímání
- ošklivost x krása

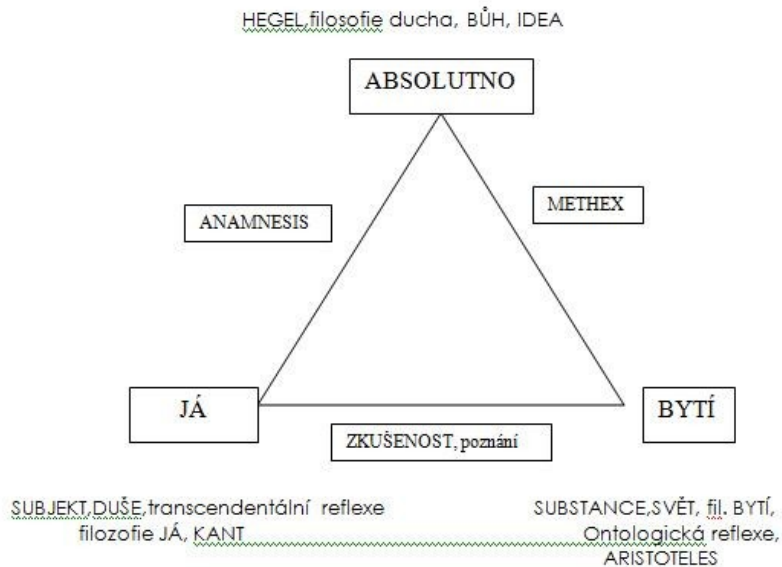
axiologie

- axia – hodnota
- zabývá se hierarchií hodnot

Základní filozofické otázky

- Anzenbacher vytyčil tyto tři hlavní směry
 1. směr filozofie bytí – ontologie
 2. směr filozofie já (ptá se na subjekt zkušenostního života)
 3. směr filozofie ducha

Platónský trojúhelník

- duše je spojena s ideemi ve smyslu anamnésy (rozpomínání), spadla na zem, kde se spojila s tělem a rozpomíná na to, co zažila
- přírodní vědci se podílejí na ideích ve smyslu methexe (mít podíl na něčem)

Vztah filozofie a speciálních věd

- speciální vědy jsou empirické a jejich předmětem je dílčí oblast zkušenostního světa – podávají popis a výklad
- jsou tématicky redukováné, konkrétní
- jedno empirické vysvětlují druhým empirickým
- filozofie zkoumá svět jako celek, neodpovídá empiricky, přesto že vychází ze zkušenosti, není jednoznačná odpověď
 1. filozofie je služkou speciálních věd
 2. filozofie předpokládá výsledky věd a zpracovává z nich syntézu (shrnutí)
 3. filozofie je samostatná věda, která má svůj cíl, předmět zkoumání, metody, je autonomní vůči ostatním vědám

1. Předattické období řecké filozofie

- centrem oblasti na západním pobřeží Malé Asie, na jihu Itálie (Krotón, Miléto, Efesos, Elea, Sicílie)
- 7. stol. př. Kr. – 5. stol. př. Kr.
- vedle filozofie existoval ještě **mýtus**
 - o vypravování něčeho smyšleného
 - o vystupují skutečné postavy – hrdinové, hérové, bohové
 - o rysy antropomorfismu (lidské vlastnosti se připisují bohům, hýlozoismus (život a pocítování jsou vlastní i tomu, co není živé) a sociomorfismu (přírodní zákonitosti se aplikují na společenské jevy)
- kosmologická představa – nebeský, pozemský a podzemský svět
- hledali pralátku – arché – z čeho vznikl vesmír

Naivní materialismus

Milétská škola

- **THÁLES**
- počátek všeho – arché – voda
- matematik, astronom, filozof

- Země – ploché těleso pohybující se na vodě, rozbouření vln -> zemětřesení
- **ANAXIMANDROS**
- za podstatu všeho považoval apeiron – bezmezné, neurčené
- apeiron nemůžeme vnímat, pouze to co se z něj vylučuje – vlhko, sucho, chladno, teplo, den, noc
- moře je pozůstatkem tehdejšího vlhka
- věci, které se vydělí z apeirona nejsou věčné
- Země – nízký sloup válcovitého tvaru volně se vznášející ve vesmíru
- **ANAXIMENES**
- za podstatu všeho považuje vzduch; věci vznikají jeho zředováním nebo zhušťováním

Efesos

- **HÉRAKLEITOS Z EFESU**
- podstatou všeho je oheň
- vše je v neustálém pohybu, vše plyne = panta rei, dialektit
- „Dvakrát nevstoupíš do stejné řeky“
- nositelem rozumu ve světě i v člověku je oheň
- poznávat může ten, kdo má suchou a ohnivou duši (právě on)

Idealisté

Pythagorejci

- **PYTHAGORAS**
- stoupenec aristokracie > odešel na jih Itálie
- vytvořil spolek, který vystupoval proti demokracii
- vytvořil i sektu, která hlásala o nesmrtelnosti duše
- vše existuje, přirovnával k číslům
- 3 díla – O přírodě, O výchově, O správě obce
- **ALKAMAION**
- provedl jako první v antice pitvu
- zkoumal mozek a jeho souvislost se smyslovými orgány
- **FILOLÁOS**

Materialisté

Eleaté

- filozofie vznikla ve městě Elea (západ Itálie)
- neexistuje prázdno, nepřipouští pohyb
- vše vzniklo z tepla, chladna, vlhka a sucha a jejich vzájemnou přeměnou
- **XENOFÁNES Z KOLOFONU**
- zakladatel
- zavrhuje mýtus, který se vyskutekuje především v díle Homéra
- vše vzniká z vody a země
- vývoj Země – postupným ústupem a vysoušením moře
- **PARAMENIDÉS Z ELEJE**
- odmítá stvoření jsočna
- jsočno je plné, věčné, všude ve všech místech, takže nemůžeme nic přemístit
- **ZÉNON Z ELEJE**
- důkazy o neexistujícím pohybu = aporie
- pohyb a změna jsou klamy

- Achilleus a želva – nemůže jí nikdy dohonit, protože musí vždy jít na to místo, kde byla želva
- Letící šíp – šíp vlastně neletí, ale vždy stojí na určitém místě v určitém okamžiku

Atomisté

- zavedli prázdno > existuje i pohyb
- podstatou světa jsou atomy a to jsou dále nedělitelné částice
- atomy jsou jsoucno (liší se tvarem, velikostí), nejsoucno je prázdno
- gnoseologická otázka:
 - racionální poznání – poznáváme podstatu bytí
 - smyslové – pomocí vjemů, poznáváme svět kolem nás, nižší stupeň poznání
 - teorie eidolů
 - pozorovaný objekt do vzduchu vysílá výron, který se otiskne do vlhké části oka
- názory na uspořádání světa:
 - 1. fáze – lidé žili neuspořádaným zvířecím životem
 - 2. fáze – vynalezli oheň, žili v jeskyních
 - 3. fáze – vynalezli umění
- **LEUKIPPOS**
- patrně zakladatel
- **DÉMOKRITOS Z ABDÉR**
- žákem, kritizoval nepoctivé hromadění majetku
- základní hodnota dosažení dobré mysli = ataraxie
- **EMPEDOKLÉS**
- zakladatel rétoriky
- dvě básně:
 - Očistění – duše musí pikat za vinu
 - O přírodě – za podstatu bytí bere 4 živly – voda, vzduch, oheň, země
- věci vznikají míšením 4 živlů, způsobuje to láska a svár
- neexistuje prázdno, věci si vyměňují svá místa
- vývoj kosmu:
 - 1. f. živly jsou stejně zastoupeny
 - 2. f. přichází svár, vytlačuje lásku, narušuje sfaira
 - 3. f. převládá svár
 - 4. f. návrat lásky, živly se opět spojí
- **ANAXAGORÁS**
- podstatou světa jsou semena věcí hmotné povahy > pluralismus
- nus = rozum – způsobuje uspořádání věcí, dává semena do pohybu
- rozlišuje racionální a smyslové (nepohyblivé) poznání

/21/ PATRISTICKÁ A SCHOLASTICKÁ FILOSOFIE /21/

Základní struktura:

- ✚ *Patristika (Sv. Augustin, Tertullianus, Origenes)*
- ✚ *Raná scholastika (spor o universalie)*
- ✚ *Vrcholná scholastika (Sv. Tomáš Akvinský)*
- ✚ *Pozdní scholastika (Duns Scotus, Vilém Occam, německá mystika 14. století)*

✚ **Patristika (Sv. Augustin, Tertullianus, Origenes)**

- Latinsky pater – otec
- Učení prvních církevních Otců – otcové křesťanské víry
- Druhá polovina 1. století našeho letopočtu – 6. (8.) století
- Rozlišujeme několik období
 - Apologetické
 - Helénistické období – 1. – 3. století
 - Apologeze – obhajoba, obrana
 - Období obhajování křesťanské víry, která v té době byla jen malá židovská sekta
 - Dogmatické
 - 3. – 4. století
 - Křesťanství rozšířené – stalo se významným náboženstvím
 - Se šířením pomohl Pavel z Tarsu – jeden z apoštolů
 - Každý si učení vykládal po svém – začalo se rozpadat – potřeba vytvořit dogmata (základní pravda víry)
 - Systematické
 - 5. – 6. (8.) století
 - Potřeba systematizovat křesťanství – bylo bohaté a diferencované
- Augustinus Aurelius /Sv. Augustin/
 - Pocházel ze spořádané rodiny
 - Matka – sv. Monika
 - V mládí – nevázaný život
 - Dílo *Vyznání /Konfese/*
 - Jediné, co přináší klid je Bůh
 - Lidské srdce je neustále neklidné
 - Manicheismus
 - Učení
 - Považováno za kacířské
 - Vychází z učení Mání – člen manicheistické sekty
 - Starý zákon
 - Bůh - Satan
 - Adam a Eva – stvoření d'ábla
 - Proroci – falešní

- Ontologie
 - Hledal jistotu, kterou nelze zpochybnit
 - Zpochybnit nelze jen pochybující subjekt
 - „Jestliže se klamu, jsem.“ – „Si fallor, sum.“
- Gnoseologie
 - Iluminace
 - Teorie o poznání
 - Chceme něco poznat – máme se obrátit do svého nitra, kde je vnitřní učitel (Kristus)
- Predestinace
 - Předurčení
 - O všem rozhoduje Bůh
 - Veškeré dobré činy jsou milost boží a rozhodujeme se, jestli je přijmeme nebo ne
- Dílo *O obci boží*
 - Pád Říma (Věčné město, nepředstavitelné, že zanikne) – vypleněn barbarskými kmeny
 - Úvaha, zda je něco věčné
 - Obec lidská, kde jsou všechna uspořádání pomíjivá – upínají se k materiálním věcem
 - Obec boží
 - Jako jediná věčná – lidé se upínají k Bohu
 - Předobraz Božího království
- Setkal se s sv. Ambrožem v Miláně – poté návrat ke křesťanství
- Tertullianus
 - Původně právník – racionálně založený
 - „Věřím, protože je to absurdní.“ (nesmyslné, rozporuplné)
 - „Věřím, protože předmět mé víry je absurdní.“
 - Předmět – Bůh
 - Bůh v rozporu s rozumem
 - Lidský rozum je omezený
 - Božský rozum je neomezený
- Origenes
 - Učitel filosofie
 - Zjistil, že toho ví málo – šel se učit – stal se křesťanem – začal studovat Bibli
 - „Pokud Ti nějaký tvůj úd svádí k hříchu, je lepší ho utrhout, než ztratit naději na Království nebeské.“
 - Vykastroval sám sebe
 - Chtěl být kněz – nemohl (vykastrováný) – zamlčel, že je vykastrováný – kněz – přišli na to – exkomunikován
 - Interpretační metoda
 - Interpretace Bible – jak jí rozumět a vykládat
 - Text Bible – 3 vrstvy
 - Doslovná /historická/
 - Morálně psychická
 - Nelze vykládat doslovně
 - Alegoricko mystická
 - Nejhlubší poznání
 - Píseň písní

✚ Raná scholastika (spor o universalie)

- Scholastická filosofie
 - 1. scholastik – Boethius /Poslední Říman/ - působil na přelomu 5. a 6. století
 - Začíná od 9. století
 - Latinsky schola – škola
 - V centru pozornosti Bůh, zasněžený život
 - Jiné vnímání reality než dnes
 - Hledali vztah filosofie a teologie – přeneseně vztah rozumu a víry
 - Centrem vzdělání a myšlení – Oxford v Anglii, Kolín v Německu, Sorbonna ve Francii
- 9. – 12. století
- Spor o universalie
 - Universalie
 - Obecniny
 - Filozofové se rozdělili na realisty a nominalisty
 - Realisté
 - Obecniny před věcmi – „Universalie ante res.“
 - Obecniny mají reálnou existenci
 - Kocour
 - Nominalisté
 - Obecniny po věcech – „Universalie post res.“
 - Obecniny jsou jen slova bez reálné existence, skutečné jsou jen konkrétní předměty
 - Timmy
- Anselm z Canterbury
 - Realista
 - Upřednostňoval víru nad rozumem
 - „Věřím, abych rozuměl.“
 - „Věřím, abych poznával.“
 - Ontologický důkaz Boží existence
 - „Bůh je něco, nad co nelze myslet nic vyššího. Kdyby Bůh byl jen v intelektu (jen myšlenka/smyšlenka), bylo by možné myslet ještě něco vyššího, než to, nad co nelze myslet nic vyššího.“
- Vilém z Champeaux
 - Radikální realista
 - „King je pes.“
 - Pes – reálné
- Jean Roscellinus
 - Radikální nominalista
 - „King je pes.“
 - King – reálné
 - Obviněn z kacířství
 - Aplikoval své učení na církevní dogmata – Dogma o Trojjedinosti
 - Trojjedinost neexistuje
 - Existují 3 Bohové – Bůh otec, Bůh syn a Bůh duch svatý
 - Odvolal – nebyl souzen

- Petr Abelard
 - Snaha o usmíření sporu
 - Vychovatel šlechtické dívky Heloisy
 - Zamilovali se do sebe – sňatek nemožný – unesl ji
 - Její rodina vlivná – unesli ji zpátky domů – Petr do kláštera – dopisy
 - Po smrti – pohřbení do jednoho hrobu
 - Často literárně zpracovaný
 - Universalia ante res a Universalia post res – “zrušil”
 - Universalia in rebus – obecniny ve věcech
 - Věc a pojem nelze oddělit – vnímání je spojené s myšlením – my myslíme v pojmech
 - „Poznávám, abych věřil.“
 - Musíme poznat to, v co věříme
 - Upřednostňuje rozum

Vrcholná scholastika (Sv. Tomáš Akvinský)

- 13. století
- Myšlení ovlivněné křížovými výpravami a církevními řády
- Křížové výpravy
 - Od 11. století
 - Rytíři
 - Vzdělaní lidé
 - Setkávali se s jinými kulturami a vírou (arabská, židovská a orientální)
 - Poznatky přiváželi domů – radikální nárůst objemu vědění té doby
 - Poznatky bylo potřeba sumarizovat, třdit, komentovat – summy
- Summa – rozsáhlý spis
- Církevní řády – Benediktini, Premonstráti, Františkáni, Dominikáni
- Tomáš Akvinský /Andělský doktor/
 - Dominikán
 - Pocházel z italské šlechtické rodiny
 - Utekl k řádu – rodina ho unesla zpět – odešel opět k Dominikánům
 - Učil na nejlepších univerzitách
 - „Poradce papeže“
 - Tomismus
 - Oficiální filosofie katolické církve
 - Dílo Summa teologická
 - Dílo Summa proti pohanům
 - Pohané – všichni nekřesťanští filosofové (arabové, židi)
 - Ontologie
 - Jsoucná = ens
 - Reálné a racionální
 - Reálné
 - Běžné předměty
 - Racionální
 - Myšlenky a představy
 - Bytnost, esence a podstata a existence

- Bytnost, esence a podstata
 - Vyjadřuje, co daná věc je
- Existence
 - Vyjadřuje, že věc je
- Každé jsoucno umí pojmout z bytí jinou část
- Jsoucna se liší vlastností, kterou dokážou pojmout z bytí
- Celek bytí dokáže pojmout jen Bůh
- Člověk je otevřenější bytí než jsoucna neživé přírody
-
- Gnoseologie
 - Spor víry a rozumu
 - Oblast objektivní pravdy
 - Poznatelná rozumem i vírou
 - Říše nadpřirozené pravdy
 - Teologické pravdy
 - Trojjedinost, vzkříšení, ...
 - Nedají se poznat, dokázat, ani vyvrátit rozumem
 - Rozum nemůže být v rozporu s vírou
 - Důkazy o existenci Boží
 - Jestliže je na světě pohyb, vyžaduje to pohybované a pohybující
 - Hybatelem – Bůh
 - Všechno má svou příčinu – Bůh
 - Druhy poznání Boha
 - Nepřímé
 - Na základě účinku v přírodě
 - Analogické
 - Na základě vlastností člověka
 - Člověk byl stvořen podle obrazu Božího
 - Složené
 - Jen po jednotlivých stránkách, nikdy v celku

✚ **Pozdní scholastika (Duns Scotus, Vilém Occam, německá mystika 14. století)**

- 14. – 15. století
- Prolíná se s počínající renesancí
- Scholastický způsob myšlení se vyčerpává, protože to jsou čistě rozumové spekulace
- Duns Scotus
 - Angličan
 - Posun myšlení
 - Zabývá se vztahem filosofie a teologie
 - Teologické pravdy
 - Nemusí být pravdivé pro filosofii
 - (Pravdy víry, které nemusí být pravdivé pro rozum)
 - Vzkříšení, které rozumově neplatí
- Vilém Occam
 - Chtěl dosáhnout vědeckého poznání
 - V té době nebyla žádná věda, jen Bible
 - Máme vycházet z konkrétního poznání jednotlivostí

- Pokud chceme poznat složitý jev – musíme použít Occamovu břitvu

- Occamova břitva
 - Pokud pro jev existuje více vysvětlení, máme dát přednost tomu nejméně komplikovanému
 - Pokud nějaká část teorie není pro dosažení výsledku nezbytná – do teorie nepatří
- Německá mystika 14. století
 - Dominikánské kláštery v Porýní
 - Mistr Eckhart
 - Spirituál dominikánského řádu
 - Staral se o duchovní život Dominikánek
 - Mystik
 - Mystikové se často dostávali do rozporu s učením církve
 - Důraz na přímé (praktické) poznání Boha, ne na spekulaci
 - Obviněn z kacířství kvůli článkům svého učení
 - Dílo *Článek o nestvořené části lidské duše*
 - Církev říká, že člověk je stvořený
 - Eckhart říká, že člověk tvoří
 - Schopnost tvořit je něco božského
 - U člověka – Boží jiskry
- Arabské myšlení
 - Ibn Rašid /Averroes, Avicenna/
 - Učení o dvojí pravdě
 - Pravda filosofická (čistá) nebo lidová (náboženská)
- Židovské myšlení
 - Maimonides
 - Dílo *Třináct sloupů židovské víry*
 - „Věřím úplnou vírou, že Stvořitel, požehnáno budiž jeho jméno, tvoří a vede všechny tvory; a že on jediný vše stvořil a bude tvořit.“

22. Předsokratovská filozofie

- 1) Řecká mytologie, podmínky vzniku filozofie ve starověkém Řecku
- 2) Naivní materialismus – Milétská škola a Hérakleitos z Efesu
- 3) Pythagoreismus, elejská škola, atomismus

1.) Řecká mytologie, podmínky vzniku filozofie ve starověkém Řecku

Předattické období řecké filozofie

- centrem oblasti na **západním pobřeží Malé Asie** (Milétos, Efesos) a na **jihu Itálie** (Krotón, Elea, Sicílie) -> oblasti, které Řekové kolonizovali
- -> tzv. **polis**, které vznikly v procesu kolonizace
- **7. stol. př. Kr. – 5. stol. př. Kr.** (období před Sokratem, archaické)
- **hledali pralátku – arché** – z čeho vznikl vesmír

Řecká mytologie

- **mýty a báje** původně předávané **básnickou tradicí** a tvořící **součást starořeckého polyteistického náboženství**
- skládá se z vyprávění o řeckých **bozích, polobozích a bájných hrdinech**
- vedle filozofie existoval tedy ještě **mýtus**
 - o vypravování něčeho smyšleného
 - o rysy **antropomorfismu** (lidské vlastnosti se připisují bohům), **hylozoismus** (život a pociťování jsou vlastní i tomu, co není živé) a **sociomorfismu** (přírodní zákonitosti se aplikují na společenské jevy)
- **kosmologická představa** – nebeský + pozemský – Zeus a podzemský svět - Hádes
- podle nejobvyklejší verze řecké mytologie, kterou známe především z podání **básníka Hésioda** (žil v 7. století př. n. l.), byl na počátku všech věcí Chaos
- **Chaos** si Řekové představovali jako jakýsi **zející prostor naplněný mlhou a temnotou**
- z chaosu potom povstala **Země (Gáia), Erós (spojující síla), Erebos (temno) a Nyx (noc)**

Podmínky vzniku filozofie ve starověkém Řecku

- byla zde **demokracie**, lidé mohli svobodně přemýšlet
- velká míra **svobody**, nebyl zde **centralistický útlak** ani kněžská dohlížetelská organizace
- starověké Řecko netvořilo jednotný státní útvar, jednalo se o jednotlivé městské státy, které mezi sebou obchodovaly a udržovaly další kontakty
- dobré **geografické poměry** pro mořeplavectví a obchod, a poněkud zabraňovaly vzniku velkých centralizovaných států
- střetáváním jednotlivých názorů osob vedlo k formování kritického ducha, ke kladení si otázek, jež můžeme ozn. za **filozofické**

2.) Naivní materialismus – Milétská škola a Hérakleitos z Efesu

Milétská škola

- první filozofové, kteří začínají realizovat přechod od mýtu k logu (filozofii)
- jde jim o snahu vyložit svět z něho samého, tj. přirozeným způsobem
- orientují se na **svět jako přírodu prostřednictvím představy kosmu** jako uspořádaného a jednotného celku, jehož jednota je dána jeho počátkem (**arché**)
- z arché všechno vzniká a všechno v ní i zaniká; i když se věc mění, je její podstatou stále arché

THÁLES

- matematik, astronom, filozof
- počátek všeho – arché – **voda**
- **Země – ploché těleso pohybující se na vodě**; rozbouření vln -> zemětřesení

ANAXIMANDROS

- za podstatu všeho považoval **apeiron** – bezmezné, neurčené, to, co nemá hranice
- apeiron nemůžeme vnímat, pouze to co se z něj vylučuje – vlhko, sucho, chladno, teplo, den, noc
- věci, které se vydělí z apeirona nejsou věčné

- moře je pozůstatkem tehdejšího vlhka
- **Země** – nízký sloup válcovitého tvaru volně se vznášející ve vesmíru

ANAXIMENES

- za podstatu všeho považuje **vzduch**; věci vznikají jeho **zředováním** nebo **zhušťováním**

Hérakleitova filozofie

HÉRAKLEITOS Z EFESU

- svou královskou hodnost postoupil svému bratrovi z důvodu znechucení politickým vývojem v Efesu a kvůli svému rozhodnutí věnovat se plně filozofii
- považuje se za **samouka**, který **nenavazuje** na žádného předchůdce
- největší **vliv** měl na německého filozofa **Hegela**, který obdivuje jeho dynamickou koncepci jsoucna
- podstatou všeho je **ohně**
- nositelem **rozumu** ve světě i v člověku je ohně
- poznávat může ten, kdo má suchou a ohnivou duši (právě on)
- vše je v neustálém pohybu, vše plyne, všechno pomíjí = **panta rei**, dialektik
- „Dvakrát nevstoupíš do stejné řeky.“

3. Pythagoreismus, elejská škola, atomismus

Pythagorejci

- zkoumají svět na základě **čísla**, které je základem principem jsoucího
- víra v převtělování duší → hezký vztah ke zvířatům

PYTHAGORAS

- filozof, který se jako první nazval filozofem (milovník moudrosti)
- všestranně nadaný - matematik, fyzik, geometr, rozuměl hudbě, lékařství, astronomie, znal zpracování kovů, razil vlastní mince
- stoupenec **aristokracie** > odešel na jih Itálie
- 530 př. Kr. přichází do jižní Itálie a v Krótu (řecká osada, bohaté středisko, lidé vědce podporovali) **zakládá školu**
- vytvořil spolek, který vystupoval proti demokracii, vytvořil sektu, která hlásala o nesmrtelnosti duše
- matematika pro něj byla vyjádřením pravidelnosti → **svět je matematicky uspořádán** a vše se dá vyjádřit **ČÍSLEM** → to je věčné, nemění se
- je to dále **nedělitelná podstata**, všemu dává jasnost, formu, poznatelnost, uspořádání
- je všem na světě společné, **nevznikne ani nezanikne**
- čísla řídí svět, je podstatou = arché
- Pomocí čísla můžeme popsat svět
- filosofie je umění závislé na pozorování, na empirii, čísla nemůžeme vnímat smysly → pokrok k abstraktnímu uvažování
- co které číslo znamená: 1 = bod, 2 = přímka (spojení bodů), 3 = plocha, 4 = spojení bodů v prostoru → součtem je číslo **10 = božské číslo**, symbol dokonalosti
- **matematický princip** uplatnil Pythagoras i **v hudbě** → poslouchal bušící kladiva → harmonické intervaly jsou závislé na váze kladiva, či na délce struny, ne na materiálu → vypracoval tak teorii hudby: „*Je jedno na co hraje, ale důležitý je matematický poměr (2,6,16,...)*“
- svět se rozpadá na body, přímky, které mají svou výšku, délku a hloubku
- 3 díla – O přírodě, O výchově, O správě obce

ALKMAION Z KROTÓNU

- provedl jako první v antice pitvu
- zkoumal mozek a jeho souvislost se smyslovými orgány (došel k tomu chirurgickou praxí, nikoliv dedukcí)
- Pythagorejské myšlení mu bylo blízké, nesdílel však s pythagorejci jejich nadšení pro magii
- tvrdil, že zdraví je výsledkem **isonomie** (rovnoprávnosti) protikladů
- nejsou-li protiklady v isonomii, pak nastává nemoc (**monarchie**)
- jeho vlastním přínosem bylo, že mezi tyto protikladné síly zařadil *chlada x teplo* a *vlhka x sucho*
- zabýval se ovšem i astronomií, matematikou a jinými přírodními naukami

FILOLAOS

- za střed vesmíru považoval **ohnivé centrum** a Zemi za svou oběžnici
- vyslovil i myšlenku, že **se Země otáčí kolem své osy**

Materialisté

Eleaté

- filozofie vznikla ve městě Elea (západ Itálie), 6. – 5. století př. n. l.
- protiklad Herakleita, střetávání názorů
- Eleaté tvrdili, že svět trvá, že **není změna ani pohyb**
- podle nich je **smyslové poznání nedokonalé**, proto poznání světa je založeno na **logických rozumových konstrukcích**
- smyslové poznání vytváří pouze mínění, rozum poznání → preferují rozum, na jejich racionalitu navázal Platón – jestliže věříme smyslům jsme jen v oblasti mínění
- neexistuje prázdno
- vše vzniklo z tepla, chladna, vlhka a sucha a jejich vzájemnou přeměnou

XENOFÁNES Z KOLOFONU

- zakladatel
- **zavrhuje mýtus**, který se vyskytuje především v díle Homéra
- zavádí **pojetí Boha** - je všude, vším prostupuje, je jenom jeden, má jinou podobu než člověk (fyzickou i psychickou), je největší, je na jednom místě a je nehnutý, ale je aktivní svou duchovností (vnímá a myslí), vládne všemu, vše uspořádává, je v podstatě **arché** = vnější řád
- vše vzniká **z vody a země**
- vývoj Země – postupným ústupem a vysoušením moře

PARMENIDÉS Z ELEJE

- odmítá stvoření jsoučna
- jsoučno je plné, věčné, všude ve všech místech, takže nemůžeme nic přemístit

ZÉNON Z ELEJE

- žák Parmenida
- důkazy o neexistujícím pohybu = **aporie** (= logické paradoxy, které dovádějí rozum do neřešitelných situací, do slepé uličky)
- zakladatel umění vést dialog – umí klást otázky, ale také argumenty (podle Aristotela)
- zdůrazňuje úlohu rozumu
- **pohyb a změna jsou klamy**
 - o **Achilleus a želva** – nemůže jí nikdy dohonit, protože musí vždy jít na to místo, kde byla želva
 - o **Letící šíp** – šíp vlastně neletí, ale vždy stojí na určitém místě v určitém okamžiku

Atomisté

- zavedli **prázdno** > existuje i pohyb
- podstatou světa jsou **atomy** a to jsou dále nedělitelné částice
- atomy jsou jsoučno (liší se tvarem, velikostí), nejsoučno je prázdno
- **gnoseologická otázka:**
 - o **racionální poznání** – poznáváme **podstatu bytí**
 - o **smyslové** – pomocí vjemů, poznáváme **svět kolem nás, nižší stupeň poznání**
 - **teorie eidolů**
 - pozorovaný objekt do vzduchu vysílá výron, který se otiskne do vlhké části oka
- názory na **uspořádání světa:**
 - o 1. fáze – lidé žili **neuspořádaným zvířecím životem**
 - o 2. fáze – vynalezli **oheň**, žili v **jeskyních**
 - o 3. fáze – vynalezli **umění**

LEUKIPPOS Z MILÉTU

- patrně zakladatel
- formuloval **zákon kauzality** - nic nevzniká náhodou, vše má svůj důvod, na což navázal Demokritos

DÉMOKRITOS Z ABDÉR

- žákem, kritizoval nepoctivé hromadění majetku; hodně studoval a cestoval
- označoval svět jako **jednotu atomů** (jsoučna) a **prázdna** (nejsoučna, prázdnoho prostoru), v němž se **atomy** (nedělitelné konečné částice bytí) pohybují po **předurčených dráhách**
- vzájemným **spojováním** atomů vznikají jednotlivé věci i lidské duše, kterou jsou směsí atomů a prázdna

- základní hodnota dosažení dobré mysli = **ataraxie**, je to **stav naprostého klidu**, kdy duše není obtěžována žádnými afekty a může vyrovnaně čelit všem vnějším událostem, protože jsou jí lhostejné

EMPEDOKLÉS

- zakladatel **rétoriky** (řečnické umění)
- dvě básně:
 - o **Očistění** – duše musí pískat za vinu
 - o **O přírodě** – za podstatu bytí bere **4 živly – voda, vzduch, oheň, země**
- věci vznikají míšením 4 živlů, způsobuje to **láska** (spojuje živly) a **svár** (ničí věci a rozkládá je zpět do neměnných živlů)
- **neexistuje prázdno**, věci si vyměňují svá místa
- **vývoj kosmu**:
 - o 1. fáze **živly** jsou **stejně zastoupeny**
 - o 2. fáze přichází **svár**, **vytlačuje lásku**, narušuje sfairu
 - o 3. fáze **převládá svár**
 - o 4. fáze **návrat lásky**, živly se opět spojí

ANAXAGORÁS

- podstatou světa jsou **semena věcí hmotné povahy** > pluralismus
- **nus = rozum** – **způsobuje uspořádání věcí**, dává semena do pohybu
- rozlišuje **racionální a smyslové** (nepohyblivé) **poznání**

/22/ FILOSOFIE VE VĚKU RENESANCE A REFORMACE /22/

Základní struktura:

- ✚ **Charakteristické rysy období, přírodovědné objevy**
- ✚ **Reformace (M. Luther)**
- ✚ **Politické myšlení (N. Machiavelli, T. Hobbes, utopické spisy)**
- ✚ **M. Kusánský, F. Bacon**

✚ **Charakteristické rysy období, přírodovědné objevy**

- 13. století (Itálie) – 1. polovina 17. století (některé země)
- Renesance
 - Znovuzrození Antiky a antických ideálů
 - V centru pozornosti – člověk a pozemský život
 - Humanismus
 - Myšlenkový směr zaměřený na člověka
 - Přednost rozumu a konkrétní zkušenosti
 - Světský charakter – neupřednostňují Boha a církvev
- Objevy a vynálezy
 - Napomohly vývoji myšlení
 - Kompas
 - Lepší orientace – plavby – objevení Ameriky, Země je kulatá
 - Střelný prach
 - Původně z Číny – neuzíval se jako zbraň
 - Nové zbraně
 - Klesal význam rytířů
 - Změna společenské struktury
 - Knihtisk
 - 1450
 - Jan Guttenberg
 - Knížky se zlevnily a byly dostupnější
 - Vycházely i necírkevní knihy
 - Změna témat – ovlivnilo myšlení tehdejších lidí

✚ **M. Kusánský, F. Bacon**

MIKULÁŠ KUSÁNSKÝ

- Poslední scholastik a první renesanční filosof
- Německý filosof, teolog a matematik
- Dílo *De docta ignorantia*
 - O učené nevědomosti
 - Vzhledem k absolutnímu vědění nebo poznání je naše osobní poznání vždy spíš nevědění, je to jen nepatrná část z celku vědění
 - Uvědomění si nevědomosti je základem pro pokoru – Sokratovské východisko – otevírá nás poznání

- Teologické myšlení ovlivněné matematikou
 - Bůh stvořil svět podle pevných matematických zákonů – lze je dohledat za vším ve světě, a proto je nutné studovat matematiku
 - Pokusil se vypočítat Boží existenci
- Prosazoval mezináboženskou toleranci – všechna náboženství včetně islámu a židovství

FRANCIS BACON

- Filosofický vědec a politik
- Větší část života strávil usilováním o politickou kariéru
- 1621 – obviněn z korupce – nucen vzdát se politických funkcí – ústraní – věnoval se psaní
- *Dílo Nové Organon*
 - Organon – nástroj
 - Vychází z Aristotelových spisů o logice
 - Organon – nástroj správného poznání
 - 4 překážky, které brání poznání - idoly
 - Rodu
 - Lidského rodu
 - Z naší povahy plynou překážky
 - Podléháme náladám
 - Sklony k iluzím a smyslovým klamům
 - Jeskyně
 - Jeskyně – domácnost
 - Každá jeskyně má svůj životní styl, každý má svou domácnost, a tím pádem každý poznává jinak
 - Trhu
 - Na tržišti je spousta lidí, z nichž každý má své poznání a snaží se ho nějakým způsobem formulovat, vysvětlit, předat a „prodat“
 - Překřikují se
 - Divadla
 - Na pódiu se odehrává děj – diváci ho berou vážně
 - Studujeme staré filosofy v přesvědčení, že je máme brát vážně, a přitom to učení může být fraška – důsledkem toho dědíme omyly – ke každému a čemukoliv bychom měli přistupovat kriticky
 - Doporučuje indukci místo dedukce
 - Máme vycházet z konkrétních zkušeností
- *Dílo Nová Atlantida*
 - Utopický spis
 - Utopie
 - Něco ideálního, co nelze realizovat
 - Atlantida
 - Bájná země (ostrov) s ideálním státním uspořádáním, ale je zatopená
 - Všechno určuje věda
 - V centru Šalamounův dům
 - Pojmenovaný po Šalamounovi – král ze Starého zákona
 - „Výzkumná stanice“

- Místnosti pro každou vědu
- 3 lodě z Atlantidy pravidelně obeplouvaly svět a vracely se zpět s novými poznatky
- Důležitá role – rodina
- Stát vystrojil rodinnou slavnost každému, kdo zplodil alespoň 30 potomků – dítě se musí dožít alespoň 3 let

✚ Politické myšlení (N. Machiavelli, T. Hobbes, utopické spisy)

NICCOLO MACHIAVELLI

- Dílo *Vladař*
 - Formuloval machiavelismus
 - Itálie rozdrobená na městské státy a vévodství – permanentně mezi sebou válčily a on chtěl, aby je nějaký vladař sjednotil – může k tomu použít jakékoliv prostředky (násilí, krutost, lež, podvody, léčka), pokud je to v zájmu celku
 - Vladař musí mít vše pevně v rukách a nesmí spoléhat na štěstí
 - Štěštěna je žena – nevyzpytatelná

THOMAS HOBBS

- Filosof a myslitel
- Dílo *Leviathan*
 - Člověk je v přirozeném stavu sobec (egoista) – výrok „Člověk je člověku vlkem“
 - Leviathan
 - Obluda ze Starého zákona
 - Krutá a nevyzpytatelná
 - Stát se má k člověku chovat jako Leviathan, protože člověka je potřeba zkrotit
 - Lidé se státem uzavřeli společenskou smlouvu, ve které se člověk zřekl části svých práv a svobod – stát za to zabezpečí klid a bezpečí

UTOPICKÉ SPISY

- Thomas More
 - Dílo *O nejlepším stavu státu a o novém ostrovu Utopie*
 - Původ slova utopie – ideální obraz něčeho, co nelze realizovat
 - V tom nejlepším státě
 - Společné vlastnictví a výroba
 - Předchůdce socialismu
 - Důležitost vědění a poznání
- Tommaso Campanella
 - Dílo *Sluneční stát*
 - Společné vlastnictví – ten, kdo něco vlastní (rodina, dům) se snaží o jejich dobro na úkor státu
 - Klade důraz na ctnosti
 - Největší nectnost
 - Zbabělost v boji
 - Cíl války – zdokonalit poražené
 - Výcvik do války – pro ženy i pro muže
 - Za prohřešky dětí by měl být souzen stát, ne rodiče
 - Stát je zodpovědný za chování občanů
- Dílo *Nová Atlantida*
 - Utopický spis
 - Utopie
 - Něco ideálního, co nelze realizovat

- Atlantida
 - Bájná země (ostrov) s ideálním státním uspořádáním, ale je zatopená
 - Všechno určuje věda

 - V centru Šalamounův dům
 - Pojmenovaný po Šalamounovi – král ze Starého zákona
 - „Výzkumná stanice“
 - Místnosti pro každou vědu
 - 3 lodě z Atlantidy pravidelně obeplouvaly svět a vracely se zpět s novými poznatky
 - Důležitá role – rodina
 - Stát vystrojil rodinnou slavnost každému, kdo zplodil alespoň 30 potomků – dítě se musí dožít alespoň 3 let

✚ Reformace (M. Luther)

- Reformace
 - Hnutí za nápravu katolické církve

MARTIN LUTHER

- Přelom 15. a 16. století
- Teolog a mnich
- Zažil prožitek ve věži – důsledek prožitku – víru začal prožívat osobně
- Zdůrazňoval důležitost vztahů Já – Bůh, ne Já – církev – Bůh
- Sola fide
 - Skrze víru
 - Původně neexistovala spása mimo církev
- Sola Scriptura
 - Skrze Písmo
 - Důležité je to, v co věříme
 - Pro víru a myšlení věřícího je důležité jen Písmo, ne tradice
 - Zaměřeno proti církevním dogmatům
- Sola gratia
 - Skrze milost Boží
 - Spasit může jedině milost Boží
 - Kritizoval odpustky
 - Odpustky
 - V období papežského schizmatu, kdy papežové potřebovali peníze – prodávali odpustky věřícím
- Neviditelná církev
 - Není potřeba se sdružovat v pevných církevních strukturách
- Dílo *95 tezí*
 - Kritika odpustků
- 1517 – po vydání *95 tezí* – Selské bouře
 - Konal se sněm v Augsburgu – uzavřen Augsburský mír – dohodli se, že čím je země, toho je náboženství, poddaní museli vyznávat to, co pán

- Počátky dělení na protestanty a katolíky
- Přeložil Nový zákon do němčiny

23. Sokratovské – attické období

1) Charakteristika druhé etapy antické filozofie

- centrem filozofie Athény, probíhají řecko-perské války, Řecko není jednotný stát!
- mění se téma filozofie – hlavní otázkou filozofie člověka, otázka ctností, morálky
- nutný určitý stupeň **vzdělání**
- Athény na vrcholu **přímá demokracie** (muži rozhodují, lidový sněm), silnou stránkou bezpráví otroků, Athéňané jsou si rovni
- působí zde **sofisté = učitelé moudrosti** – seznamovali lid s učením, učili řečnit, dnes – schopnost vyvracet názory, argumentovat

2) Sofisté

GORGIAS

- spis O nejsoucnu nebo-li o přírodě – ukazuje zde způsob argumentace, 3 skeptické teze:
 - o 1. nic není
 - o 2. je-li něco, nemůžeme to poznat
 - o 3. jestliže je možno to poznat, nelze to nikomu sdělit

RELATIVISMUS

- zavedli jako novinku
- patří sem **PROTÁGORÁS**
- 2 názory na jednu věc, co člověk to jiný názor (nemoc dobrá pro lékaře, špatná pro nemocného)

HIPPIÁS, ANTIFÓN

- relativita v oblasti etické a politické
- protiklad v tom co tvoří příroda (trvalé) a člověk (proměnné) > zákony nejsou dobré pro lid, pro tvůrce dobré

3) Sokrates, Platón, Aristoteles

- proti sofistům ostře vystupují

A) SÓKRATÉS

- 5. - 4. stol. př. Kr., před i po peloponéských válkách; v Athénách demokracie na vrcholu, neuznával ji, stoupenec aristokracie
- za podstatu činnosti považoval rozmlouvání s lidmi a tím je vychovávat
- **umění babické – sokratovský dialog** – systematicky vedený k nějakým závěrům
- manželka Xantippa, otec kameník, matka porodnice, vyučil se kameníkem, hlásal etiku, formuloval svůj život podle etického smýšlení

1. „poznej sebe sama“

- o > kvůli sebezdokonalování
- o cílem – dobrat se ctností, které jsou výsadou nepracujících
- o **ctnost** – **umírněnost, střídmost** = schopnost krotit vášně (negativní i pozitivní); **moudrost; udatnost** (=statečnost) – překonávat nebezpečí a spravedlnost (dodržování zákonů)
- o ten, kdo má ctnosti, by měl vládnout; předpoklad pro výkon správních moci; ctnosti nabýváme **poznáním a sebepoznáním** díky rozhovorům s lidmi

2. „vím, že nic nevím“

- o umění **vést svůj život** a dozvědět se o **smyslu života**

- konflikt s athénskými demokraty
 - o odmítal výběr státníků losem
 - o odmítal demokracii
 - o tvrdil, že je nutné, aby lidé se dobrovolně rozhodli pro zákony; kritéria dávala obec, tvrdil, že to je podkopávání morálky v obci
 - o obviněn z bezbožnosti – **daimónion** – „božský hlas“; člověk neslyší tento hlas, když chce páchat zlo; personifikace svědomí
 - o obviněn, že kazí mládež – v Athénách zásada – mladší poslouchají starší; tvrdil, že mladí mají právo ptát se na oprávněnost toho, co se po nich žádá
 - o podkopávání autority v obci – člověk by se měl vnitřně rozhodnout pro zákony
 - o -> odsouzen k trestu smrti

SHRNUTÍ:

- aristokrat -> konflikt s athénskými demokraty
- umění babické – sokratovský dialog
- „Poznej sebe sama“ -> ctnosti – moudrost, střídmost/uměřenost, udatnost
- „Vím, že nic nevím“ – umění vést svůj život, dozvědět se smysl svého života, není myšleno jako gnoseologická otázka ale ontologická
- **dobro = vědění, nevědění = zlo**
- intelektuální etika (jde mu o vědění)
- klasifikace státních forem – monarchie, aristokracie, plutokracie, tyranie, demokracie

- **dobro**
- podle něj to je **vědění**
- jen to co se nedá zvrátit ve **zlo = nevědění**
- kdo je nevědomý, neví, že nic neví
- povinnost nevědomost = zlo odstraňovat

- ctnost = záležitost učení se
- hlavní úkol filozofa - hledat dobro pro sebe i ostatní -> trávil čas na Agoře a rozmlouval s lidmi
- Athény jeho názory nepřijaly
 - o athénští demokraté ho odsoudili k trestu smrti, dali mu možnost útěku, neudělal to, útekem by přišel o smysl života (myslel si, že když ho nepřijala jeho obec, nepřijme ho ani jiná)
- jeho etika = **intelektuální etika** – jde mu o vědění (a to je dobro)
- provedl **klasifikaci státních forem**
 - o 1. monarchie – státní moc v rukou jedné osoby
 - o 2. tyranie – starořecká forma monarchie, tyrani chtěli odstranit moc rodu, podpora ekonomie, kultury
 - o 3. aristokracie – vláda rodové šlechty
 - o 4. demokracie- vláda lidu
 - o 5. plutokracie – vláda majetných (plutos = majetek)

B) PLATÓN

- ovlivněn jeho učitelem – Sókrates; 5. – 4. stol. př. Kr.
- stoupenec aristokracie; původně se chtěl účastnit soutěže – psal tragédie, diskuze Sókrata ho zaujala -> stal se filozofem
- po smrti Sókrata odešel z Athén do města **Megara** – odpůrkyně Athén, na protest zabít Sókrata; působil tady
- poté se vrací do Athén -> **jižní Itálie, Sicílie**; v Itálii se zapojil do politického života; byl ale zajat a prodán na trhu otroků, vykoupen svými přáteli, na čas se přestal věnovat politice
- žije v **Athénách**
 - o založil zde filozofickou školu – **Akademie**
 - o měl na něj vliv Sókrates a Hérakleitos (dialektik) a jeho žák Kratylos a Pythagorejci (na jihu Itálie)
 - o jeho filozofie jistou syntézou
- vrací se na **Sicílii** – chtěl uvést v praxi své teoretické názory (politické), neúspěšný -> vrací se do **Athén**
- dílo: **Obrana Sokratova, Ústava, Zákony, Republika**
- 3 etapy jeho filozofie:
 - o 1. období – **hledá základní povahu etických kategorií** -> pokračování Sókrata; co je dobré na dobru, zbožnosti -> všechny kategorie mají jednotný základ
 - o 2. období – **učení o idejích**, Platónský trojúhelník (symbolické zobrazení, není to jeho dílo); idea dobra – vrcholová idea, která je spojená s pravdou a krásou (=základ všeho)
 - o 3. období – zabývá se tím, **jak funguje lidská duše a jak se stává činnou**
- **ad Obrana Sokratova**
- Platón reprodukuje Sókratovy názory, klade si otázku o úvaze filozofie
- forma dialogů
- myšlenka – slast pro duši to, že se dokáže sebezdokonalovat, nestačí slast fyzická
- kritizuje libovůli (není to skutečná svoboda), protože člověk je smýkán vášněmi, nestojí nad nimi; svoboda – ukázat sebe sama a najít smysl života
- **ad 2. etapa**
- ontologické období, řešení ontologické otázky, učení o idejích, představitel
- existuje věčná idea stolu
- **nauka o bytí:**
 - o to, co existuje, je proměnlivé
 - o hmotný svět, který nás obklopuje a který poznáváme smysly, je odvozený od světa ideí
 - o všechny předměty a jevy hmotného světa jsou pomíjivé, vznikají, zanikají, mění se
 - o využívá myšlenky Hérakleita
 - o věci nejsou pravým jsouncem – tím jsou jen ideje
 - o **ideje**
 - neměnné
 - věčné (předobrazy věcí), (předobraz skříň, skříň v tomto světě pouze stínem ideje stolu)
- **podobenství o jeskyni:**

SHRNUTÍ:

- aristokrat
- Obrana Sokratova, Ústava, Zákony, Republika
- 1. období:
 - o **reprodukuje Sokratovy názory**
 - o myšlenka – slast pro duši to, že se dokáže sebezdokonalovat (nestačí slast fyzická)
 - o **kritizuje libovůli** (není to skutečná svoboda)
- 2. období:
 - o nauka o bytí – **co existuje, je proměnlivé; hmotný svět, ve kterém žijeme, je odvozený od světa idejí; pravým jsouncem – ideje**
 - o **podobenství o jeskyni** – ideje – obecné pojmy, věčné, nejsou hmatatelné
 - o gnoseologická otázka – pomocí smyslů poznáváme svět kolem nás, rozumem ideje (pravé poznání)
 - o **pojetí duše – nesmrtelná, netělesná, 3 složky – vegetativní, afektivní, rozumová** (z toho pak rozdělení ve společnosti)
 - vegetativní – obchodníci, rolníci, pudovost a smyslovost, díky nim se rozvíjí ekonomika
 - afektivní – strážci, vůle a ušlechtilé vášně, ochotni vše obětovat pro čest, statečnost
 - rozumová – vládcí – filozofové, neměli mít uznání ani majetek, nemělo jít o čest
 - nad všemi složkami – spravedlnost
 - o 3 úkoly státu – **výživa a zisk, obrana, řízení rozumem**; tomu odpovídají tři složky ve společnosti; demokratické – na začátku se všem dostane stejné vzdělání, aristokratické – výběr
 - o chtěl zrušit rodiny
 - o eugenická opatření
- 3. období
 - o **učení orfismu** – koloběh lidské duše
 - o duše – ve světě idejí ale i v našem světě; nehybná (zůstává sama sebou) a hybná (dává věci do pohybu)
 - o sociální etika
- formy státního zřízení – sestupné – tyranie, demokracie, timokracie (vládnou pouze osoby s majetkem, rozsah jejich moci je určován jejich bohatstvím); nejlepší

- o jsou tam připoutáni vězni, nemohou se otáčet; chodí tam lidé, vězni se nemohou otáčet -> vidí jenom stíny věci, které tam nosí -> nevidí skutečnost; myšlenka z Ústavy
- o ideje
 - obecné pojmy, nepoznáváme je díky smyslům ale rozumem (obecný pojem člověk bude pořád, lidé umírají)
 - jsou věčné
 - nejsou hmatatelné
- Platón **objektivním idealistou** – pravá podstata existuje mimo tento svět a nezávisle na něm, má objektivní opodstatnění
- zabýval se hierarchií idejí – idea krásy a dobra – nejvyšší (převyšují všechny ostatní)
- řešení **gnoseologické otázky**:
- zastává idealistická stanoviska
- odlišuje smyslové poznání od racionálního, na základě smyslů poznáváme svět, který nás obklopuje
- pravé je poznání rozumové – anamnézis – rozpomínání se
- měli na něj vliv Pythagorejci
 - o zabývali se reinkarnací
 - o duše se rozpomíná na ideje, které poznala v době, než se spojila s tělem – volně se pohybovala v říši idejí -> vzdalovala se idejí dobra -> spadla na zem -> anamnézis
- **pojetí duše**:
- duše je **netělesná, nesmrtelná** a má 3 složky:
 - o 1. vegetativní – živočišná
 - o 2. afektivní – citová
 - o 3. rozumová
- rozumová složka neudržela citovou, proto spadla
- 3 složky použil k rozvrstvení společnosti:
- vegetativní:
 - o **výrobci, řemeslníci**
 - o **smyslovost a pudovost převládá**; díky nim se **rozvíjí ekonomika**
 - o má být vychována k uměřenosti
- afektivní:
 - o **vůle a ušlechtilé vášně**, ochotni **vše obětovat pro čest, statečnost**, žijí spartánsky, nemají mít majetek, **válečníci**
- rozumová:
 - o **vládci – filozofové**, kteří hledají pravdu, vědí, co obec potřebuje
 - o měli být vybráni z řad nejlepších strážců (2. vrstva)
 - o **neměli mít uznání ani majetek**, nemělo jim jít o čest, rozumová složka duše
- nad všemi složkami – **obecná ctnost = spravedlnost** (aby fungovala společnost)
- **3 úkoly státu**:
- 1. výživa a zisk; 2. vnější obrana; 3. řízení rozumem
- tomu odpovídají tři složky ve společnosti
- výběrem se mají nalézt vládci (výběr hotov v 50 letech); demokratické – všem se na začátku dostává stejného vzdělání, aristokratické – výběr
- Platón chtěl zrušit rodinu jako takovou (negativní), je to základní jednotka státu
- eugenické opatření – zaměřeno na zlepšení rasy a udržení její čistoty
- **ad 3. etapa**
- učení o lidské duši
- dochází k **učení orfismu** – otázka koloběhu lidské duše
- **duše**:
- v obou světech – **svět idejí a náš svět**
- **nehybná** (zůstává sama sebou) a **hybná** (uvádí věci do pohybu)
- příčinou koloběhu je odplata za to, co špatného člověk učinil
- jeho etika = **sociální etika** -> aby se duše povznesla do světa idejí, mohou tomu pomoci i jiní lidé
- **formy státního zřízení**:
- sestupné – demokracie, tyranie, timokracie (vláda několika jedinců)
- nejlepší je aristokracie
- umění neuznával, protože umělec napodobuje napodobeniny

C) ARISTOTELÉS

- přírodovědné díla: Fyzika, O nebi, O vzniku zvířat; společenskovední: Politika, Etika Nikomachova; v oblasti logiky: Organon
- ontologická otázka ve spise Metafyzika
- kritizoval Platóna, že má svět idejí, který je odtržený od světa, který nás obklopuje -> není možné, aby existoval stůl mimo tento svět
- odmítá názory Platóna
- podstatou všeho = první látka, která je smysly nepostižitelná

- tvoří jí oheň, voda, vzduch, země, co vznikne, přeměnou 4 živlů je vnímatelné
- první látka = hýlé
- z té vznikají věci, ke vzniku je třeba morfé (tvar), vzniká kombinací 4 živlů; tvar vytváří skutečné bytí, může existovat samostatně
- dialektik
- nutná příčina a účel, aby vznikla věc (příčina pohybu – Bůh)
- **duše:**
- 1. vegetativní – duše rostlin
- 2. smyslová – typická pro zvířata, vázána na tělesnost
- 3. rozumová – duše, která poznává; není vázána na tělo, věčná
- -> idealista
- **etika:**
- otázka dobra a zla a jak funguje ve světě
- není možné, aby normy dobra existovaly mimo člověka
- dobro spojeno s blažeností – ve smyslu intelektu -> záležitost nejdokonalejšího života (život filozofa, který hledá pravdu)
- **ctnosti:**
- 1. dianoetické
- noesis = poznání; intelekt (buď ho máme, nebo ne)
- 2. etické
- leží mezi krajnostmi ve středu; proti nějaké nectnosti, která plyne z nedostatku nebo přebytku
- „klasik zlaté střední cesty“
- poměřováním s druhými získáme svojí střední cestu (u každého jedince někde jinde) -> hledá kritérium toho, na čem by se lidé shodli
- **etika:**
- souvisí s výchovou; jak vychovávat člověka pro společnost a zároveň mu zanechat svobodu; v každém člověku je přirozená mravnost
- neuznává anarchii
- **názory na společnost:**
- otroctví pro něj přirozené
- základní úkol stát – zabránit nadměrnému hromadění majetku a zamezit politickou moc
- střední vrstva zajišťuje stabilitu

SHRNUTÍ:

- Fyzika, O nebi, O vzniku zvířat, Politika, Etika Nikomachova, Metafyzika (ontologická ot.)
- **podstatou všeho = první látka**, smysly nepostížitelná
- první látka = **hýlé** (morfé, kombinace)
- **dialektik**
- duše – vegetativní, smyslová, rozumová
- **idealista**
- etika
 - o dobro spojeno s blažeností – intelekt
 - o jak vychovávat člověka pro společnost a přitom mu zanechat svobodu
- ctnosti – dianoetické (rozum), etické (leží mezi dvěma krajnostmi)
- „klasik zlaté střední cesty“

4) Odras hospodářského a politického úpadku ve filozofii v období helénistickém

Helénismus

Alexandr Makedonský do Egypta, slívání kultur Helénistické období

- 322 – 529
- 322 smrt Aristotela a Alexandra Makedonského
- 529 zrušení Platónské Akademie, již nebylo místo, kde by se vyučovala antická filozofie -> rozvinulo se křesťanství
- Helénismem označujeme novou epochu řeckých dějin, která začíná výboji a vytvořením říše Alexandra Makedonského
- doba přináší řadu sociálních, politických a kulturních změn (řecká kultura se rozšiřuje za své původní hranice a vstřebává do sebe cizí vlivy, dochází k rozkladu malých řeckých států), které jsou příčinami nových jevů ve filozofii
- úkolem helénské filozofie je učit člověka, jak mravně, hodnotně a smysluplně žít
- filozofie se tak orientuje převážně na etiku
- uvedený způsob filozofie přinášejí **stoikové, epikurejci, antičtí skeptikové**, novoplatonismus, novopythagoreismus

Charakteristika období

- člověk již nebyl zcela svobodný, ale stal se určitou malou jednotkou ve státě
- filozofie se zabývá existencí člověka (důležité etické otázky, lidské nitro)
- uvažování je často neoriginální + pluralita názorů + individualismus
- systémy byly často skeptické
- centrum světa se přesouvá z Řecka do Říma

5) Řecký a římský stoicismus, epikureismus, skepticismus

A) Epikureismus

- **ontologická otázka:**
- atomisté
- zakladatel **Epikureis**
- zavedl praktické věci do oblasti etiky
- hlavní cíl člověk je prožít šťastný život, epikurejci podávají návod, jak ho prožít, a to tak, že se člověk zbaví strachu

- **typologie strachu:**
 - a) z nedosažitelnosti štěstí – „Nasytíme se lahůdkami ale i chlebem“ -> minimalizovat své potřeby a přijmout to, že k životu potřebujeme málo
 - b) obavy z krátkosti života a smrti – „Jsme-li tu my, není tu smrt. Je-li tu smrt, nejsme tady my“
 - c) obavy z bohů – bohové mají svůj vlastní svět, nestarají se o lidi, jsou dokonalejší
 - d) strach z bolesti a nesnesitelného utrpení
- duše je nejjemnější hmota, rozptýlená v těle, je nesmrtelná
- **gnoseologická otázka:**
- senzualisté
- základem poznání odrážení jednoho; poznání jednoho smyslu
- **TITUS LUCRETIUS CARUS**
- Římský filosof a básník, podal ucelený výklad o epikureismu
- Spis: O přírodě - dlouhá báseň
- důraz na duševní klid a vyrovnanost (atharaxia)
- člověk se nemá bouřit proti osudu, smrt má přijmout klidně a kdykoli, smířit se s ní - proto se nemá smrti bát
- **B) Stoicismus**
- podle budovy v Athénách – stoápoikilé (= sloupořadí)
- starší stoikové - 3. st. př. n. l.: **ZENÓN Z KITIA** (zakladatel), **CHRÝSIPPOS**, **KLEANTHÉS**
- střední stoikové (přenos stoicismu do Říma) - 2. st. př. n. l.: **POSEIDÓNIOS**, **PANAITTIOS**
- mladší stoikové (římské období) - 1. - 2. st. n. l.: **SENECA** (státní vychovatel), **EPIKTÉTOS** (uprchlý otrok), **MARCUS AURELIUS** (císař)
- stoicismus chápe filozofii jako jednotu logiky (teorie poznání), fyziky (přírodní filozofie) a etiky (té jsou předešlé části podřízeny)
- **ontologická otázka:**
- přírodní filozofie
- dualisté -> dva principy 1. hmotný a 2. duchovní
- věci vznikají z hmoty – látky
- logos (bůh) prostupuje hmotou -> vznikají jednotliviny (názor Aristotela), morfé existuje samostatně
- hmota je podle nich důležitější, nadřazená
- **panteismus** = Bůh je ve všem v přírodě obsažen
- každá věc se udržuje ve své existenci díky **tonu**
- **tonus** = vnitřní napětí každé věci ale i uvnitř člověka
- pokud se napětí oslabuje, věc zaniká, člověk umírá
- člověk se má posilovat své tonus – snažit se být nejvíce sám sebou, nerozdávat se do věcí a nerozptylovat se ostatními, okolím
- tonus se oslabuje, když se rozdáváme do věcí
- **etika:**
- žít podle přírody ve shodě s rozumem (ctnostně, ne bouřlivý duševní shon, ale snaha o dosažení štěstí, tedy duševního klidu, zásada vyrovnanosti = **atraxia**)
- svou nesvobodu můžeme: 1. přijmout, nebo 2. vzdorovat (nemá smysl)
- nejdůležitější je rozum; výchova vede k zdokonalování rozumu; rozum spolu s ctností tvoří nejvyšší lidské dobro
- žít rozumě = v souladu s přírodou
- cílem výchovy – naučit se odolávat čtyřem vášním
 1. strach
 2. slast
 3. touha
 4. rozkoš
- „Stoický mudrc je svobodný i v okovech“
- -> nejednat proti své vůli
- **filozofie:**
- má 3 části:
 1. vstupní – logika – pomáhá nám vytvořit pojmy, soudy, úsudky; přirovnání k tělu – kostra
 2. fyzika – duše
 3. etika – svaly
- logiku dále rozdělují na:
 - rétoriku – umění mluvit monologicky
 - dialektiku – umění jednat s druhým dialogem
- **C) Skepticismus**
- skeptomai = být na pochybách a v rozpacích

- program skeptiků = epoché - zdržení se úsudku, skrz toto se můžeme dostat do klidu (= ataraxie)
- důležitá je pochybnost, o filozofii je velmi důležité pochybovat
- 3 základní otázky:
 - Jak lze poznat podstatu věcí? Nelze.
 - Jak hodnotit věci a jaký postoj k nim zaujmout? Hodnocení nedoporučuji. Ke každému tvrzení existují opačná tvrzení (relativismus).
 - Co vzejde z poznání? Svět je nepochopitelný. Člověk se má zdržet veškerých soudů.
- **PYRRHÓN Z ETIDY**
- zakladatel
- **TIMÓN**
- jeho žák, díky němu se dozvídáme o zakladateli
- **AINESIDÉMOS**
- sestavil základní teze a důvody proč nelze poznat
- **AGRIPPA**
- rozšířil hlediska poznání = tropy
- tropy:
- překážky pravdivého poznání světa (na základě rozdílnosti lidí, vše je relativní, různost mravů)
 - lidé jsou odlišní
 - vzdálenost smyslových orgánů hraje roli
 - duševní a fyzický stav člověka
 - vzdálenost od předmětu
 - určování vztahů mezi věcmi je relativní

24. Křesťanská filozofie v období patristiky a scholastiky

Vznik a vzestup křesťanství

Zdroje a východiska křesťanské filozofie (*Seneca, židovské náboženství, novoplatonismus*)

Období patristiky (*periodizace, hlavní problémy, Justin, Origénes, Aurelius Augustinus*)

Období scholastiky (*otázka univerzálie, Anselm z Canterbury, Pierre Abélard, Tomáš Akvinský*)

Vznik a vzestup křesťanství

- první svatí otcové byli apoštolové, např. sv. Petr a Pavel (1. století n. l.)
- křesťané zakládali křesťanské obce v Palestině, které začaly věřit v posmrtný život (jako odměnu za tíživý pozemský život - Pythagorejci)
- křesťané pronásledováni za císaře **Nera, Domitiana** a **Marca Aurelia**
- pronásledování končí roku **313 Konstantin I.** vydává – **edikt milánský**, který zrovnoprávnil křesťanství s ostatními náboženskými kultury
- **392** zakázány pohanské oběti (císař **Theodosius**)
 - o křesťanství se stalo filozofií uznávanou císařem (pokora lidí, nevadilo jim, že žijí v bídě, nebudou se bouřit, protože mají příkázání „miluj bližního svého jako sebe samého“)

Periodizace křesťanské filozofie

PATRISTIKA (1. etapa)

- od doby vystupování apoštolů, 1- 8. století n. l.
- **apologetika**
 - 1. a 2. století, obhajoba křesťanství
- **dogmatika**
 - 3. a 4. století; vytvářejí se základní pravidla křesťanství
- **systematika**

SCHOLASTIKA (2. etapa)

- **raná**
 - 9. až 12. století
- **vrcholná**
 - 13. století, Tomáš Akvinský
- **pozdí**
 - 14. a 15. století

Zdroje a východiska křesťanské filozofie

1.) Seneca a stoicismus

- **askeze** = nábožensky motivované odmítání některých požitků, zdrženlivý způsob život; počestně žijící lidé čeká blaženost (posmrtný život)
- říká, že člověk se nemá rozdávat do cizích

2.) židovské náboženství

- 6. století před Kristem, uznávají Mojžíše
- společné – **monoteismus**, **víra v Mesiáše** (ježíš Kristus, pomazaný, spasitel), **Starý zákon**, Tóra x Bible

3.) novoplatonismus

- představitel **PLOTÍNOS**
 - o narozen v Egyptě, ale působil v Římě, 3. století n. l.
 - o podstatou je „**absolutno**“ nebo „**jedno**“
 - o svět nebyl stvořen vůlním aktem Boha, ale z absolutna, ze kterého všechno vyzařuje = **EMANACE** (emanuje)
 - o světová duše – vše řídí, plní úlohu křesťanského Boha
 - o na tom staví **etický systém** - individuální duše po té co se spojí s tělem, žije v přírodě a má dvě možnosti
 - a) povznést se k světové duši nebo
 - b) upadnout směrem k přírodě
 - o příroda je spojena se **světovou duší**, může si stěžovat na člověka
 - o člověk (**individuální duše**) se může povznést, když dává přednost ne materiálním stavům ale duchovním
 - o k světové duši se může povznést i ten, kdo má 4 antické ctnosti (**moudrost, statečnost, umírněnost, spravedlivost**) a 3 činné ctnosti (= křesťanské), (**víra, naděje, láska**)
 - o křesťanství ztotožňuje absolutno se světovou duší

Období patristiky (periodizace, hlavní problémy)

- Patristika od doby vystupování apoštolů, 1- 8. století n. l., odvozeno od slova **páter** (= katolický kněz)

a) apologetika

- 1. a 2. století, obhajoba křesťanství
- obhajoba křesťanství a křesťanských předností proti pohanským předsudkům; vystupují apoštolové (**JUSTIN MUČEDNÍK, TERTULLIANUS**), většinu z nich zemřela jako mučedníci, **TEOLOGIE JE NADŘAZENA FILOFII**

Křesťanská etika:

- víra, že Bůh existuje ve třech podobách
- věřit v odpuštění a spásu

- vystupuje **KATECHETICKÁ ŠKOLA -ORIGÉNES, KLÉMENS**
- **1) řešili kristologickou otázku**
 - o vztah Ježíše od Boha a od lidí, v jakém je odstupu
 - o -> Ježíš není bytostně totožný ale ve stejném odstupu od Boha a lidí
 - o **325 koncil v Nikáji** – určeno dogma: Bůh existuje ve 3 osobách, **otec, syn, duch svatý**
 - o katecheti nesouhlasí: není totožný, je ve stejném odstupu
 - **ARIUS** – tvrdil, že Syn boží není totožný s Bohem → **ARIÁNCI**
 - **ATHANASIUS** – tvrdil, že ano, jsou totožní
- **2) otázka dědičného hříchu = antropologická ot.**
 - Adam a Eva zhřešili, jsou potrestáni a tím i jejich potomci, jsou smrtelní
 - hřích se smývá při křtu (proto nekřtěňátka nemají právo na pohřeb na hřbitově)
 - Bůh dobré lidi vykupuje, jiné zavrhne podle své vůle (ti, co žijí, jak mají, budou Bohem vykoupeni)
 - ostatní zatracení podle Boží vůle
 - každý má otevřené všechny cesty (**nebe, peklo, očistec**)
- **3) teologický problém** – učení o boží trojici
 - souvisí s Christologickou otázkou

b) dogmatika

- 3. a 4. století; vytvářejí se základní pravidla křesťanství

c) systematika

AURELIUS AUGUSTINUS (sv. Augustin)

- pocházel z Numidie; 4. – 5. století
- autobiografické dílo **Vyznání**
- dílo
 - **O sobodě vůle**
 - **O obci boží**
 - o **civitas Dei** – společenství vyvolených Bohem
 - o **civitas Terrena** – samolibý egoisté, obec pozemská; lidé, kteří si nezaslouží spásu
- **učení o predestinaci, předurčení**
 - o Bůh vyvoluje posmrtný život lidí
 - o souvisí s **kreacionismem** = teorie o vzniku člověka a živé přírody tvořivou silou
- dějiny řídí Bůh na základě prozřetelnosti -> **providencialistické pojetí dějin**
- stát se má podřizovat církvi = teokracie
- „**Cogito, ergo sum**“ („myslím, tedy jsem“ - původně přisuzováno Descartovi)
- svět není výtorem člověka, myslícího ducha, protože všechny kategorie před Bohem selhávají
- svět stvořil Bůh z vlastní vůle z ničeho, existuje nezávisle a nepodléhá časovosti
- **4) otázka dobra a zla**
 - dogma: Bůh je všemohoucí a dobrotivý
 - o pokud existuje zlo -> Bůh není nanejvýš dobrotivý
 - o pokud existuje zlo nepramenící od Boha -> Bůh není všemohoucí
 - → zlo spojil s **lidským chováním**
 - o když se člověk rozhodne pro menší dobro (nikoliv to větší dobro)
 - o zlo je nedostatek (diferenciace) dobra (→ zlo není samostatná kategorie)
 - → Bůh skutečně JE všemohoucí a nejvyšš dobrotivý

Období scholastiky (otázka univerzálí)

- centrem západní Evropa – Francká říše – Karel Veliký (8. – 9. století)
- filozofie se udržovala při klášterních školách
- Karel se vrací k antice – karolinská renesance
- základem světského vzdělání – **sedmero svobodných umění**
- úloha – zpřístupnit dogmata, která vytvořila patristika
- **spor o UNIVERZÁLIE = obecniny**
 - o mezi stoupenci Aristotela a Platóna
 - o **Aristoteles – nominalista**
 - obecniny existují **po** věcech a vznikají v našem intelektu na základě určité podobnosti

- obecné pojmy jsou pouhými jmény (nomen)
- **Platón – realista**
 - obecniny existují **před** věcmi
 - skutečnost příkládá obecnému
 - (Hus taky realista, pravda je v Bibli → **před** věcmi)

RANÁ SCHOLASTIKA

- 9. až 12. století

ANSELM CANTERBURY

- snažil se dokázat důkaz boží existence
 - vše co nás obklopuje = jsoucno relativních věcí, které předpokládá **absolutní jsoucno = Bůh**
 - stvořené věci nejsou dokonalé, tvoří **řadu vzrůstající dokonalosti**, nemůže být nekonečná, musí tedy existovat nějaká podstata, nad kterou **není nic dokonalejšího a tou je Bůh**

PIERRE ABELÁRD

- Francouz; přelom 11. a 12. století; pocházel z města Nantes
- byl odloučen od ženy, kterou unesl → uchýlil se k poustevníckému životu a začal filosofovat
- věnoval se otázce **o univerzáliích**
 - provedl syntézu realismu a nominalismu
 - „universalia in rebus“, univerzálie jsou **před a po** věcech
 - před věcmi jsou pro Boha, jsou to předobrazy, podle kterých stvořil svět
 - po věcech jsou pro lidi
- **etická otázka**
 - spis **Poznej sám sebe**
 - klade důraz na vnitřní smýšlení, nikoliv vnější skutky
 - člověk k něčemu směřuje = **intence**
 - výsledek = **opus**
 - člověk by měl být posuzován podle intence, podle počáteční myšlenky a ne za opus, který může být vlivem okolností jiný (máme za to ale stejně tak nést zodpovědnost)

VRCHOLNÁ SCHOLASTIKA (13. století)

TOMÁŠ AKVINSKÝ

- profesor teologie na Sorbonně, z bohatého italského rodu
- protože je druhorozený, počítalo se s tím, že se dá na duchovní dráhu a bude opatem, on odmítl a dal se k žebravým mnichům, Dominikánům (ideál chudoby)
- nabídl mu Neapolské biskupství, ale on odmítl
- snažil se položit základy stojící na syntéze rozumu a víry
- Aristoteles v této době neoblíbený, Tomáš se k němu začíná klonit (svět nebyl stvořen, byl tu už od začátku)
- dílo: **Suma teologická** (= souhrnné učení o Bohu), **Suma proti pohanům**
- **TOMISMUS**= souhrnný název jeho učení
- **etika (Tomistická etika, Novotomismus)**
 - uznává 4 antické ctnosti a 3 křesťanské
 - klade důraz hlavně na **rozum**
 - protože to je ta ctnost, která by nám měla pomoci k **usebrání** duše
 - vede člověka k mravnímu životu
 - cesta zla pro člověka – příliš **lpět na materiálních zájmech a malichernostech** lidského života
 - ztracení duchovního charakteru, protože je duše **v zajetí času**
- **sociální otázka**
 - odmítal společenskou rovnost
 - přijímá učení **o trojím lidu** (duchovenstvo, šlechta, poddaní)
 - proti úrokům (neuznává obohacování se), králové by se měli podřizovat církvi (sv. Augustin)
 - uznával monarchii jako nejlepší možnost
- **ontologická otázka**
 - jsoucno lze rozdělit na:
 - **substance** – podstata (co to je?)
 - **akcident** – vlastnosti substance (jaké to je?)
 - u jsoucna rozlišujeme:
 - **potenci** – možná budoucnost (může být ohřátý, teplý... z modelíny vytvořené zvířátko)
 - **akt** – současnost (studený kámen, hrouda modelíny)

- **substance** má další složky:
 - **essence** – nese vlastnosti substance; např. Bůh, andělé
 - **existence** – zda ve skutečnosti existuje
 - **essence** se dále rozvíjí na:
 - **první materii** – něco co způsobuje, že věci jsou
 - **substanciální forma** – dává hmotě tvar
 - připomíná Aristotela (morfé a hylé)
 - to co je hmotné, je složené (člověk – 1. materie = tělo, forma = nesmrtelná duše)
 - Bůh je jednoduché jsoucno, má pouze formu
- **důkazy o existenci boha:**
- 1.) **důkaz z pohybu** – vše kolem nás se pohybuje, musel existovat první hybatel = Bůh
 - 2.) **důkaz z účinné příčiny** – vše má svojí příčinu, první příčina = Bůh
 - 3.) **důkaz ze stupňů dokonalosti** - kámen → pes → člověk → Bůh
 - 4.) **důkaz zřízení světa** - vše směřuje k cíli, takže musí být rozumná bytost, která to řídí = Bůh
 - 5.) **důkaz z možného a nutného** - co je nutné, aby existoval svět? Bůh

POZDNÍ SCHOLASTIKA

- 14. – 15. století
- kritika církve, vzrůstá zájem o vědecké bádání, odmítán scholastický systém
- rodí se odlišný styl života - renesance

/24/ FILOSOFIE OSVÍCENSTVÍ A NĚMECKÁ KLASICKÁ FILOSOFIE /24/

Základní struktura:

- *Francouzské osvícenství (Ch. Montesquieu, Voltaire, J. J. Rousseau, encyklopedisté, materialisté)*
- *I. Kant, G. W. Hegel*
- **Francouzské osvícenství (Ch. Montesquieu, Voltaire, J. J. Rousseau, encyklopedisté, materialisté)**
- 2. polovina 17. století (1689 – Listy o snášenlivosti) – 2. polovina 18. století (1778 – umírá Voltaire, Rousseau)
- Osvícenství
 - Lidská mysl – osvícená rozumem
 - Vznik v Anglii – zůstala spíše na akademické půdě a v praxi se rozvíjela ve Francii (horší stav než v Anglii – větší dopad osvícenských myšlenek)
 - Církevní učení zatemňuje mysl
 - Rozumová kritika církve
 - Optimističtí ohledně lidského rozumu
 - Věřili, že pomocí rozumu lze vyřešit všechny problémy
 - Individualismus – rozum a práva jedince
 - Kritika absolutismu

CHARLES MONTESQUIEU

- Zasloužil se o přesun myšlenek z Anglie do Francie
- Dílo *Perské listy*
 - Fiktivní dopisy dvou Peršanů, kteří cestují po Francii – kritizují a popisují úlohu církve, absolutistickou vládu a uvolněné mravy
- Dílo *Duch zákonů*
 - Zkoumá ústavy a zákony z celého světa
 - Zabývá se tím, jestli se dá vytvořit zákonodárství, které se dá uplatnit všude
 - Nedá se – každá země má jiné podmínky a dějiny a každá vyžaduje zvláštní uspořádání
 - Jak uspořádání ovlivňuje klima
 - Otrokářský systém je v některých oblastech ten jediný dobrý – tam, kde je horko, protože tam jsou lidé líní a je potřeba je nutit do práce
 - Postavení žen
 - V jižních zemích, kde je tepleji – nutné držet ženy v tuhé závislosti, protože dospívají dříve, než muži
 - V severních zemích, kde je zima – dá se s nimi zacházet přátelštěji, protože dospívají současně
 - Podrobování státu
 - Na severu – odolnější
 - Na jihu – pohodlní
 - Tím pádem jsou jižní státy snadno podmanitelné a mají sklony k despocii

VOLTAIRE /FRANCOIS MARIE AROUET/

- Kritik – ironie, sarkasmus, jeho kritika vtipná, ale jedovatá
- Šířil osvícenství ve Francii
- Srozumitelný styl psaní
- Dílo *Filosofický slovník*
 - Vydává se do teď
 - Obsahuje opodstatněnou a sofistikovanou kritiku církve a absolutismu
- Dílo *Candide*
 - Próza
- Psal divadelní hry – kritické, vtipné, velký vliv
- Jednostránkové letáky
- „Kdyby Bůh neexistoval, bylo by třeba ho vymyslet. Ale celá příroda křičí, že je.“
 - Nepřímá kritika církve – manipuluje lidmi skrze své pověry – lidé jsou snadno ovladatelní
- „Rozdrťte hanebníci.“
 - Nepřímá kritika církve – manipuluje lidmi skrze své pověry – lidé jsou snadno ovladatelní
- „Nevěřím v ďábla, ale jsem rád, že v něj věří můj krejčí, alespoň mě neokrade.“
 - Nepřímá kritika církve – manipuluje lidmi skrze své pověry – lidé jsou snadno ovladatelní
- „Můžu nesouhlasit s vaším názorem, ale budu se do krve být za to, abyste svůj názor mohli vyjádřit.“
 - Bojoval za lidská práva, otevřenost a toleranci
- „V okamžiku své smrti uznávám, že miluji své přátele, necítím nenávisť ke svým nepřítelům a nenávidím pověru.“

JEAN JACQUES ROUSSEAU

- Elegantní sličný hoch, který když přišel do Paříže, se stal miláčkem salónů
- Salóny pořádali významné osobnosti té doby, vedeny ženami
- Zabýval se otázkou, zda vzdělanost a vědy člověku pomáhají a nebo ne
- Dílo *Rozprava o vědách a umění*
 - Vzdělanost a vědy jednoznačně škodí
 - Člověk v přirozeném stavu je dobrý a silný a ve společnosti naše síla upadá
 - Člověk kvůli vědě a umění slábne
 - Používá termín ušlechtilý divoch
 - Člověk žijící sám, jen ve spojení s přírodou
 - „Jak se rozvíjí vědy a umění, tak se kazí naše duše i těla.“
 - Právní věda
 - Kdyby přirozeně existovala spravedlnost, tak by nemusela existovat právní věda – protože spravedlnost neexistuje – je potřeba právní vědu vytvořit
 - Vědy a vzdělanost mají původ v lidské lenosti, protože člověk nechce těžce fyzicky pracovat – vymyslí si něco, čím si námahu ušetří – dochází k fyzickému i psychickému úpadku
- Spisovatel, hudebník a skladatel
- Přispíval do Encyklopedie
 - Přátelil se s Diderotem
- Na rozdíl od ostatních osvícenců, kteří věřili v pokrok – považoval pokrok za úpadek mravů
- Dílo *Emil čili o výchově*
 - Pedagogický spis

- Připadal si nepochopený, byl paranoidní – pokus o sebevraždu
- Dílo *Vyznání*
- Dílo *Rozprava o původu nerovnosti mezi lidmi*
 - Původce všeho zla je soukromý majetek – bez něj se lidé nic neuzurpují
 - Ostatní jim nemusí být podřízeni
 - Stát vznikl za účelem ovládnutí těch, co nevlastní půdu – stát je špatný, protože v něm funguje udavačství a zbabělost – nápravou by bylo zrušení soukromého majetku – nebyl by zde nikdo, kdo ovládá nebo je ovládán
 - V současném stavu každý jedinec upřednostňuje své zájmy nad ostatními
 - Nejlepší forma vlády je vláda lidu – měla by být možnost tuto vládu svrhnout
 - Nerovnost
 - Přirozená
 - Tělesná
 - Síla, duševní
 - Nepřirozená
 - Politická
 - Vzniká na základě smluv, kdy kvůli smlouvám vzniká skupina mocných
- Dílo *O společenské smlouvě*
 - Osvícenci prosazovali svobodu a rovnost – snažili se najít formu vlády, ve které neexistují mocní, případně se mocní dají alespoň svrhnout
 - Měla by být uzavřená smlouva o rovnosti všech lidí
 - Ideální forma vlády – demokracie, aristokracie
 - Základ přímé demokracie
 - Za toto dílo byl stíhán

ENCYKLOPEDISTÉ

- Dílo *Encyklopedie aneb racionální slovník věd, umění a řemesel*
 - Přehled veškerých znalostí té doby
 - Sehrálo důležitou roli při Velké francouzské Revoluci
 - Autoři
 - Jean Baptiste le Rond d' Alembert
 - Napsal prvních 7 svazků – poté odstoupil z místa redaktora – zastoupil ho Diderot
 - Denis Diderot
 - Spisovatel
 - Dílo *Jeptiška*
 - Román v dopisech
 - Přidal více než 1 000 poznatků
 - Příspěvky od osvícenců a materialistů
 - Byla mezi zakázanými knihami, protože mimo poznatky obsahovala také kritiku

MATERIALISTÉ

- Existuje pouze hmota
- Vše je složené z hmotných věcí
- Kládli důraz na smysly
- Materialismus
 - Reakce na racionalismus
- Julien Offray de la Mettrie
 - Lékař a filosof

- Radikální ateista
- Vyhnán z Francie – exil v Nizozemsku – vyhnán – Prusko – působil na dvoře Fridricha II. Velikého
- Vychází ze sensualismu
- Navazuje na Descarta, ale na rozdíl od něj je monista – neexistuje duše, ale jen hmota
- Duši považuje za jednu z funkcí těla
- Bůh nemůže existovat
- Měli bychom si připouštět pouze pocity štěstí
- Dílo *Člověk stroj*
 - Hlavní téma – popření dualismu, zejména popření existence duše
 - Mozek je řízen svaly
 - Duše je jen funkce mozku
 - Porovnává člověka se zvířaty – přisuzuje jim stejné schopnosti - čím více orgánů, tím je vyspělejší – v přírodě se to projevuje vyvinutějšími smysly
 - Tělo přirovnává ke stroji
 - Člověk je stvořen k tomu, aby byl šťastná
- Paul Heinrich Dietrich von Holbach
 - Dílo *Systém přírody*
- Claude Adrien Helvétius
 - Dílo *O člověku*
 - Základem všeho je hmota
- Kritizují církev i náboženství, čímž se liší od osvícenců (kritizují jen církev)
- Snaží se náboženství odstranit, protože je překážkou, kvůli které člověk nemůže být šťastný a brání vědeckému poznání světa

• I. Kant, G. W. Hegel

- Německá filosofie
 - Podíl na rozvoji německé filosofie měl německý král Fridrich Veliký (osvícený absolutista)

IMMANUEL KANT

- Původně Prusko – Rusko
- Věnoval se přírodním vědám (matematika a fyzika) – přešel na humanitní vědy (antropologie, filozofie a práva)
- Období
 - Předkritické období
 - Zabývá se přírodními vědami
 - Dílo *Všeobecné dějiny přírody a teorie nebes*
 - Příroda na začátku je jednoduchá a postupně se stává složitější
 - Složitější se stává i myšlení člověka
 - Vznik Kant-LePlaceova teorie
 - O vzniku sluneční soustavy – na začátku byla rotující mlhovina z prachu a hmoty – poté působením gravitačních sil došlo ke spojení prachu a hmoty – vznik planet
 - V té době nepochopené
 - Stal se více kritický
 - Dílo *O vzniku sopek, o ohni*
 - Kritické období
 - Ovlivněn Hudem – zastával názor, že lidský rozum může vysvětlit vše

- Snažil se propojit racionalismus a empirismus
- Myšlenky bez obsahu jsou prázdné a smyslový názor bez pojmů je slepý
- Úplné poznání je možné
- Možnosti lidského poznání jsou omezeny hranicemi rozumu a vědy
- Kritika samotného rozumu
- Kritika předchůdců pomocí rozumu
- Člověk je bytost, která myslí, něco chce a cítí
- Spisy
 - Teoretické
 - Etické
 - Estetické
- Dílo *Kritika čistého rozumu*
 - Čistý rozum je samotné poznání
 - Teorie poznání
 - Co mám vědět
 - Teorie, co mám činit
 - Etika
 - V co mohu doufat – odpovídá filosofii náboženství
 - Kopernikovský obrat
 - Obrací se od obsahu poznání od toho co poznávat k tomu, jak poznání dosáhnout
 - Odmítá postoj empiriků k poznání a zásadně odmítá tabula rasa, protože nějaké poznatky jsou už dané – apriory – nepochází ze zkušenosti
 - Poté, co vznikne zkušenost prostřednictvím počítku – naváže se na apriory – vznik zkušenosti, která je pro nás uchopitelná – aposteriová (vytvořená dodatečně)
 - Zkušenost je výsledek dlouhodobé práce
 - Poznávací schopnosti
 - Prostor
 - Existuje v nějaké podobě
 - Geometrie
 - Čas
 - Potřebujeme minulost, abychom rozlišili, že se něco stalo
 - Aritmetika
 - Při poznávání se nezaměřujeme na to, co poznáváme, ale na to, kdo poznává, protože člověk je schopen poznat svět, který vidí pouze do určité míry
 - Existuje
 - Svět pro nás – takový svět, který si sami vytvoříme
 - Svět sám o sobě – není pro nás poznatelný, existuje mimo nás, nezávisle na nás
- Dílo *Kritika praktického rozumu*
 - Předpoklady etiky
 - Kategorický imperativ
 - Zakořeněné zásady, podle kterých se máme chovat
 - Hodnocení mravnosti vychází z motivů jednání, ne z jeho důsledků
- Dílo *Kritika soudnosti*

- Estetika
- Metodologie přírodních věd – jak je zkoumat
- Politické období
 - Státní právo a svoboda
 - Ctnosti, jak se chovat vůči druhým

GEORG WILHELM FRIDRICH HEGEL

- Novinář, později učitel na významných univerzitách
- Vypracoval filosofii jako systém
- Absolutní idealista
- V centru pozornosti absolutní duch
- Aktualizoval učení o dialektice (učení o protikladech)
 - Napětí mezi protiklady uvádí do pohybu vše a umožňuje všemu být
 - Dialektika
 - V průběhu od vymyšlení (Herakleitos z Efezu) vnímána rétoricky, potom se střetávaly různé teze a antiteze a Hegel se vrací k původnímu pojetí, přičemž ho aplikuje na absolutního ducha
- Absolutní duch
 - Není ani subjektivní, ani objektivní
 - Seberozvíjením ducha celými dějinami přichází duch k sobě a úkolem filosofie je tento proces sledovat
- Dílo *Encyklopedie filosofických věd*
 - Filosofické vědy řadí podle vývoje absolutního ducha, přičemž každá disciplína ho sleduje v jiné fázi
 - Fáze
 - 1. fáze = teze
 - Absolutní duch je ve stavu o sobě
 - Disciplína – logika
 - 2. fáze = antiteze
 - Absolutní duch je ve stavu jinobytí (sebeodcizení)
 - Absolutní duch se směšuje s přírodou, v sám sobě se ztrácí
 - Disciplína – filosofie přírody
 - 3. fáze
 - Absolutní duch je ve stavu o sobě a pro sebe
 - Dochází k syntéze
 - Duch se vrací sám k sobě
 - Několik stádií
 - Stádium subjektivního ducha
 - Navrací se sám k sobě prostřednictvím psychického života jako jednotlivce
 - Sleduje to psychologie
 - Stádium objektivního ducha
 - Na úrovni soužití více lidí (celku – národ, stát, skupina)
 - Sleduje to politologie
 - Stádium absolutního ducha
 - Sleduje to filosofie, náboženství, umění
 - Lest ducha
 - Absolutní duch, aby se mohl vyvíjet, využívá skutečností nebo lidí, které o tom nemusí vědět a nemají s absolutním duchem nic společného

- V důsledku toho za významnými událostmi stojí zdánlivě bezvýznamní lidé – Hitler

JOHANN GOTTFRIED HERDER

- Dílo Filosofie dějin
 - Národy se střídají v určování chodu dějin, v jeho době ho určovaly západní národy (zejména Německo)
 - Předpovídá velkou budoucnost slovanským národům – velké povzbuzení pro české Národní obrození
 - Národ
 - Původně jen politický význam
 - Nová definice - národ založen na jazyku

JOHANN GOTTLIEB FICHTE

FRIDRICH WILHELM JOSEPH SCHELLING

Válka tří Jindřichů aneb zab všechno co se hýbe

Jindřich III.

Moc moc ambiciózní X moc moc málo schopný a rozhodný král. Jen co mu smrtelné nemoci jeho bratrů vyčistily cestu k trůnu, začal jeho nekonečný a smutně zpackaný zápas o udržení...

Návrat do Fr. nebyl asi, jak si představoval (Vládl 120 dnů v Polsku :D) - žádné párty atd. - místo toho hospodářská a politická krize a stupňující se nábož. konflikt mezi Katolickou ligu vedenou Guisy a Hugeny. Jeho dvůr byl plný nepřátel a moc krále vratká-slabá. Báł se Guisů protože byli vzdálení příbuzní a mohli místo něj obsadit trůn (Jindřich Navarrský byl také příbuzný, ale toho se nějak nebál...), báł se i vlastního mladšího bratra Franty a Hugeny.

Když roku 1583 umřel Franta z Valois a Jindřich III. byl posledním a bezdětným svého rodu (byl prý na hochy) a vydán na milost a nemilost svým potencionálním nástupcům... Těmi byli katolický Jindřich de Guis a hugenotský Jindřich Navarrský...

Jindřich de Guis

Byl vcelku filuta... Nejprve politickým nátlakem a svým spojenectvím s bohatým Filipem II. ze Španěl donutil Jindřicha III., aby zapomněl na nepřátelství a vyhlásil roku 1584 válku Jindřichu Navarrskému... (Jindřichovi III. se nechtělo X neměl jinou volbu).

Šlo jim to spolu dobře: 1587 bylo vyhráno a Jindřich Navarrský poražen...

Happy end a kamarádsoft ale nebyl neboť de Guis o rok později oblehl královský palác a sám král jen stěží unikl... Situace pro krále vypadala beznadějně (dokonce se chtěl vzdát moci a uchýlit do kláštera), vévoda de Guis ovládal většinu země, celé vojsko a právě zasedající generální stavby...

Pak však přišlo jednání v Blois provedené ve stylu Hry o trůny.. v časných raních hodinách byl králem vévoda de Guis pozván na jednání a párkrát(celkem hodněkrát) spadl na meč příslušníkům královny osobní stráže... byl to smolný den pro rod Guisů neboť mnoho jejich významných příslušníků toho dne vícenásobně upadlo na něčí meč...

Protože však Jindřich III. neměl mezi svými rádci žádného R.R.Martina nedokončil deratizaci Guisů úplně a ti zbylí se sjednocení a pořádně roztrpčení postarali o další dějství celé šarvátky... 1.) Vraždí Gusy. 2.) Korunu chce odkázat Jindřichu Navarrskému, zasranému hugenotovi. Byly dva důvody nasupené Ligy katolíků, které proti Jindřichu III. velmi umně vytáhla... roku 1589 mu toho již mnoho nezbývalo jen nějaký ten zbyteček kolem Blois...

Obrat přišel, když Jindřich III. vytáhl s Jindřichem Navarrským podél Loiry směr Paříž... další obrat na sebe nedal dlouho čekat respektive nedaleko Paříže byl král bodnut fanatickým dominikánským mnichem, mnich byl okamžitě zabit stráží X králi to už moc platné nebylo - umírá v hrozných bolestech (dostal to do podbřišku) o den později, ale všechny kolem zapřísahává, aby zachovali věrnost Jindřichu Navarrskému... Kdo ví, zda byli jen přátelé, prapodivný záchvěv romantiky v dějinách ☺

Jindřich Navarrský měl nárok na trůn, jeho otec byl královskou krev. Jindřich Navarrský měl také vztek neboť jeho svatba s Margoz z Valois vešla do dějin pod neblahým titulem Bartolomějská noc... Té noci

přišel o většinu přátel, příbuzných a rodinných příslušníků, po celé Francii hořely domy významných Hugenetů a do Nebe zamířilo na 20 tisíc duší... Jindřich Navarrský byl tehdy králem „nějak“ ušetřen s čímž Guisové nebyli moc spokojeni... to bylo roku 1574... nyní jsme v roce 1589 a Jindřich Navarrský má konečně možnost i moc pomstít se za své předešlá neštěstí a prohry... Dorazit Katolickou ligu už nebylo tak těžké, válka byla prakticky rozhodnutá už, když král Jindřich III. umíral, ale většina země by viděla radši na trůně katolíka... 1593 tedy konvertoval ke katolictví a roku 1594 s vynuceným souhlasem zbytku rodiny Guisů korunován první král Francie z rodu Burbonů Jindřichem IV.

Roku 1598 vydal Edikt nantský za což ho milujeme, neboť zrovnoprávnil vyznání hugenotské s katolickým... také zreformoval stát a přivodil Francii vzestup, a co Třídni potěší, vyměnil manželku Margot z mrtvého Valois za manželku Marii Medicejskou...

Byl zavražděn katolickým fanatikem roku 1610... vládu převzal syn Ludvík XIII., který se však pod tíhou pařížské (=katolické) výchovy obrátil proti hugenetům, začala dlouhá éra dominance katolíků a nastolení absolutismu...

25. Renesance a reformace

Základní charakteristika renesance

Renesanční humanismus (Dante Alighieri, Francesco Petrarca)

Renesanční filozofie (Mikuláš Cusanus, Giordano Bruno)

Pokusy o novou vědu (Leonardo da Vinci, Mikuláš Koperník, Tycho de Brahe, Jan Kepler, Galileo Galilei)

Filozofie státu a práva (Nicolo de Machiavelli, Thomas Morus, Thomasso Campanella)

Reformace – pokus o obrodu křesťanství

Základní charakteristika renesance

Periodizace

- 14. století - **trecento** – raná
 - Zrod renesance, hlavně **Mantova, Milán, Florencie**
 - Odklon od středověkého chápaného světa a konfrontace s ním
 - neúspěšné snahy o pomoc **Karla IV.** ze strany **Cola di Rienzy**
- 15. Století – **quattrocento** – vrcholná
 - Klasická renesance
 - Změna ve městech – přechod k signoriím a monarchii
- 16. století – **cinquecento** – pozdní
 - Hlavně **Florence a Řím**
 - Hlavní zákazník je papež (chrám sv. Petra) – **Pius II., Alexandr Borgia, Julius II., Lev Medicejský**
 - Asketický mnich **Giromo Savonarola** – oběšen a upálen
 - Poté se mohli zpět vrátit Medicejové
 - Přechod k manýrismu

Příčiny vzniku

- Zámorské objevy → rozvoj obchodu, měšťanstva = důraz na člověka
- Rozvoj poznání, vědy, vznik knihtisku
- Zesvětštění kultury (odklon od Boha)
- Návrat k antice, **kalokagathia (kalos – krásný, agathos – moudrý)**
 - Historie, literatura (napodobování, překlady, zájem o latinu), věda,
 - napodobování architektury
 - Světské tavby, zámky, paláce, arkády, dvory, kašny, fontány, vily, radnice, měšťanské domy se zdobnými štíty, sgrafita, arkýře, zvonice
 - **FILIPO BRUNALESCHI, DONANTO BRANANTE**
 - Sochařství – tělesná krása
 - Malířství – naturalistický člověk a příroda, akty, individuální rysy, fresky, olejomalba
 - **DANTE ALIGHIERI, FRANCESCO PETRARACA (SBĚRATEL), M. KOPERNÍK, G. BRUNO, TYCHO DE BRAHE, G. GALILEI, J. KEPLER, T. MOORE, NICOLLO MACHIAVELLI,**
 - Leonardo Da Vinci, Rafael Santi, Michelangelo Buonarotti, Tizian, Albrecht Dürer
 - „člověk může objevit všechno a užívat všech radostí“
- Každodenní bezprostřední kontakt s antickými památkami v Itálii
- Rozdrobenost Itálie – pocit ohrožení nezávislosti měst (Florence, Benátky, Janov, Milán) → ideál sjednocené Itálie, stabilita, harmonie, pevný řád

Čechy

- Začíná se rozvíjet až po roce 1550
- **Letohrádek Belveder, Hvězda, zámek v Litomyšli, Červená Lhota**

Renesanční humanismus (Dante Alighieri, Francesco Petrarca)

- Rozchod se **scholastikou (idealismus)**, i když vědění už není výsadou, šíří se
- Převaha vědy nad teologií, důraz na rozum
- **DANTE ALIGHIERI**
- italský středověký básník, významně přispěl k vývoji jazykovědy a italské jazyka a k vývoji politické filozofie
- Je považován za **předchůdce renesance** a jednoho z nevýznamnějších představitelů světové literatury
- Jako **stoupenec protipapežské strany** musel v roce 1302 odejít z Florencie a zbytek života prožil **vyhnanství** ve Veroně a Ravenně pod ochranou knížat obou městských států

- **FRANCESCO PETRARCA**
- italský spisovatel a básník, který svým dílem navazoval na Danta a spolu s ním bývá někdy považován za předchůdce a jakéhosi duchovního otce humanismu renesance
- považován za tvůrce sonetu jako básnického žánru a jednoho z nejvýznamnějších autorů evropské milostné poezie

Obnova pozdního stoicismu (senzualismus), epikureismu

- **LORENZO VALLA**
- Spis **O slasti**
- Odsouzení církve, člověku povoluje rozkoš (největší dobro) jak duchovní, tak fyzickou (církví odsouzeno)
- Byl věřící, uznává božstvo, ale nechtěl, aby církev zasahovala do světských záležitostí (poukazoval na nepravost Konstantinovy donace)
- Základem je pud sebezáchovy

Inspirace aristotelismem (Padov)

- **PIETRO POMPONAZZI**
- Teorie dvojí pravdy (filosofické a náboženské)
- Dílo **O nesmrtelnosti**
- Podle něj není možné dokázat, že duše je nesmrtelná – „ať soudíme o duši jakýmkoliv způsobem, ať je smrtelná či ne, máme povinnost konat dobro a střežit se zla“
- I zachování i porušení ctností nacházejí v sobě odměnu a trest
- „boží mlýny melou pomalu, ale spravedlivě“
- V křesťanství viděl etické roviny

Sílí vliv platonismu (akademie ve Florencii)

- Myšlenka, že člověk je střed mezi hmotným a duchovním světem), člověk se sám strůjcem svého osudu a je schopen neomezeného zdokonalení povahy (x Sv. Augustin)

Renesanční přírodní filozofie (Mikuláš Kusánský, Giordano Bruno)

- **MIKULÁŠ KUSÁNSKÝ,**
- Geograf, vytvořil mapu střední a východní Evropy
- Heliocentrický názor, že Země se otáčí kolem své osy
- Byl i panteista – nepopíral boha, tvrdil, že je ve všem přítomen
- **GIORDANO BRUNO**
- Upálen jako kacíř
- Kosmologie
 - Také domýšlel Koperníkovu teorii – heliocentrismus
- Ontologie
 - Atomista, Materialista (Demokritos) – svět se skládá z atomů, „monád“
- Kritika dogmat, odmítá
 - transsubstanciaci
 - (schopnost kněží proměňovat tělo Kristovo v hostii a krev ve víno)
 - Neposkvrněné početí
- Gnoseologie
 - Poznání začíná vnímáním → představivost → usuzování (současná teorie)
 - Smyslové je nezbytné, ale nedostačující, i rozumové je třeba
- Odmítá posmrtný život
- Utíká do Francie, Anglie, Německa, i do Prahy, vrátí se do Itálie, kde je upálen

Pokusy o novou vědu (Leonardo da Vinci, Mikuláš Koperník, Tycho de Brahe, Jan Kepler, Galileo, Galilei)

Přírodní vědy

- **Astronomie, matematika, mechanika, objev zákona volného pádu, základy hydrostatiky a hydromechaniky**
- Důraz na experiment
- Věda ve spojení s uměním, důraz na člověka, víra v jeho schopnosti

- → **racionalismus, teocentrismus, antropocentrismus**
- **LEONARDO DA VINCI**
- byl všestrannou renesanční osobností, malířem, sochařem, architektem, přírodovědce, hudebníkem, spisovatelem
- působil zejména ve Florencii, Miláně, Římě a ve Francii
- organizuje vědění podle rozumových zásad a matematického pojetí kosmu
- **MIKULÁŠ KOPERNÍK**
- Vesmír je nekonečný
- z něj vychází
- Dílo **O pohybu nebeských těles** – také heliocentrismus
- Přírodní zákony jsou vykládány tak, že do přírody vstupuje Bůh
- Svět je velký organismus
- Nedostatek empirických poznatků vede k mystickým dohadům, pověrčivosti, nadšení do astrologie, alchymie, stíhání za domnělé čarodějnictví
- **JAN KEPLER**
- Zkonstruoval dalekohled, žil na dvoře Rudolfa II. společně s
- **TADEÁŠ HÁJEK Z HÁJKU**
- Kde tvořili vědeckou skupinu s
- **TYCHO DE BRAHE**
- Má náhrobek v Týnském chrámě
- **GALILEO GALLILEI**
- Potvrdil Koperníkovu teorii
- Pronásledován inkvizicí a donucen své učení odvolat, církevním soudem byl prohlášen za kacíře

Anatomie

- **ANDREAS VESALIUS**
- často zmiňován jako zakladatel moderní anatomie

Filozofie státu a práva (Nicolo Machiavelli, Thomas Morus, Thomasso Campanella)

Renesanční utopie (nerealizovatelné)

- **THOMAS MORE (1478 – 1535)**
- anglický komunist, žil v době krále Jindřicha VIII., byl jeho tajemníkem, za nesouhlas s králem byl popraven
- **Dílo: Utopie o ostrově (Utopia)**
 - Básnický spis, líčí zde **ideální stát**, *ideální* = neexistuje soukromé vlastnictví, společná výroba, odmítá vykořisťování nižších tříd, volná přístup všech ke vzdělání, zaopatření ve stáří
- Vzdělání – zdokonalení člověka, spojení a fyzické a duševní práce, všichni usilují o blaho všech
- V čele státu mají stát ti nejvzdělanější
- Příčina špatnosti státu je v majetku a soukromém vlastnictví
- **ST. SIMON, OWEN, MARX, ENGELS**
- komunisté vycházející z myšlenek Mora
- **T. CAMPANELLA**
- Utopické dílo **Sluneční stát**
- požadoval **odstranění osobního vlastnictví**
- soukromé vlastnictví chtěl odstranit masovým povstáním – měli tak učinit ti, co nic neměli
- **spory** se nemají řešit válkou, chtěl, aby vzniklo **světové mírové sjednocení lidí**
 - v čele **papež a orgán Římský senát**
 - byli by zde zástupci států podílející se na sjednocení
 - u nás v podstatě za doby Jiřího z Poděbrad, 15. století
- **THOMAS MÜNTZER**
- kazatel v Cvikově (Německo)

- mluvčí chudiny v selské válce, popraven
- **NICOLLO MACHAVELLI**
- **Machiavelismus**
 - Jeho názor překroucený jezuity – „účel svěť prostředky“
 - Pro to, co chceme (sjednocení Itálie) lze použít veškeré zbraně (násilí, nečestnost)
 - Politika, která se neštítí ničeho (žádných prostředků)
- Rozdrobená Itálie, Florencie -> přitahovala zájem ostatních států, aby jí ovládly
 - Itálie válčí – chtějí jí Francie, Rakousko-Uhersko, Španěle,...
- Florencie ovládána rodem **Medicejským** (Lorenzo I. Nádherný, dominikánský mnich), úspěšná politika
 - 1492 zemře, Medici jsou z Florencie vyhnáni **Savonarolou** (proti Medicejům, papeži, chce chudobu), vzniká republika
 - Julius II. papežem, Medicejové jsou zpět
 - 1512 Jsou Medici zpět a Machiavelli proto pouští město, protože byl proti nim, chtěl republiku
- myslitel, kancléř Medicejů (Kateřina a Marie ve Francii za Ludvíka 14.)
- rádce Lorenza „nádherného“ Medici, který je v čele „státu“
- Politik
- Staral se o zahraniční a vojenské věci – něco jako zahraniční vyslanec
- Hodně procestoval Německo, Francie, **Romanie**, kde pozná **Cezareho Borgiu**, kterého začne obdivovat a stane se vzorem pro Vladaře
- V ústraní napíše dílo **VLADAŘ**
- Myšlenky:
- Většinou jsou lidé zlí, když konají dobro, tak jenom proto, že jsou k němu donuceni
 - **Vladař** tedy nemůže jednat vždy po dobrém a v souladu s morálkou, protože pak by byl poražen těmi, kteří dobra zneužívají
 - Může být lstivý a úskočný
 - Vždy ale musí zvážit, zda není jiné řešení
- **Politika** musí vycházet z toho, jaký je okolní svět
 - V diplomacii je úplně jiné dobro a zlo, tak jde jenom o vlastní prospěch
- **Dějiny** jsou ovlivněny touhou jedinců po moci, to je hnací síla
 - Ti, co ji mají a chtějí větší, bojují proti těm, co ji nemají
 - Historie se skládá z cyklicky se opakujících vzestupů a úpadků
- Vyzývá lidi, aby se **zajímali o politiku**, jinak existuje možnost prodiktatury
- Vladař musí dbát určitých zásad a dodržovat základní vztahy
 - nesmí se dotknout majetku občanů, starost o prosperitu
 - právní stát, podpora podnikání
 - „vše závisí na dobrých institucích“
- Výzva – člověk osud do **vlastních rukou**, i když nad ním cosi co může zasáhnout
 - Souhra příznivých okolností
- **Virtů** – ctnost, energie, vůle, umění jednat
- Je proti **náboženství** (v současnosti proti křesťanství) – v dějinách má negativní dopad
 - Přineslo morální útrpnosti, církve odnaučila člověka mít zájem o politiku

Reformace – pokus o obrodu křesťanství

- 2. cesta překonání středověké filozofie, *reformatio = přetvoření*
- snaha o nápravu, přetvoření církve římskokatolické!
- **církev**
 - východní – řeckopravoslavná
 - západní – římskokatolická
- snaží se o to:
 - **františkáni**
 - Anglie – **John Viclef**
 - české země – **Jan hus**
 - Německo – **Martin Luther, Tomáš Münter**
 - Švýcarsko – **Ulrych Zwingli, Jan Kalvín**
- **Francie**
 - Za **Jindřicha VIII.**
 - Francouzský kalvinismus – **hugenoti**
 - **Bitva tří Jindřichů** (Jindřich Navarský, manžel dcery Kateřiny Medicejské, Markéty + syn Kateřiny Jindřich III. + Jindřich Guis dosazený katolíky)

- **1598 edikt nantský – Hugenoti** zrovnoprávnění s **katolíky**, jediný přeživší Jindřich Guis konvertuje ke katolíkům, aby si udržel Paříž, zakládá Bourbonskou dynastii
- **Německo**
 - **Martin Luther**
 - Kritika bohatství církve, jediným pramenem je **Písmo svaté**, uznával pouze **večeři páně** (přijímání podobojí) a **křest** (smývání dědičného hříchu)
 - Písmo svaté může vykládat i laik -> církev nepotřebuje biskupy a papeže
 - Šmalkadský spolek
 - zde byli stoupenci
 - 1547 po bitvě u Mühlberka (výhra Habsburků -> spolek je poražen) je sepsán **Augšpurský mír 1555**
 - zrovnoprávnění **luteránů s katolíky**
 - 16. století, **1526 německá selská válka**, program **Artikulový list**
 - Artikulový list – žádá rovnost lidí, odmítá feudální útisk
 - **centra:**
 - **Střední Německo (Durynsko, Sasko)**
 - zde vystupoval Tomáš Müntzer
 - chtěli dosáhnout **Artikulového listu** -> rovnost lidí
 - **alpské země** (M. Gaisnair, Solnohrad, Tyrolsko)
 - **Zemské zřízení**
 - **jihozápad** (švábsko, Franky)
 - **Heilbronnský program**
 - **12 artikulů**
 - Všechna centra **poražena**, protože se nespojily, bylo proti nim vysláno vojsko, vesnice vypáleny a nastoleno druhé nevolnictví a robotní povinnosti ještě zvýšeny
 - 1534 vznik komuny ve Münsteru, o rok později komuna odstraněna
 - rovnostářská společnost
- **Švýcarsko**
 - **Ulrych Zwingli a Jan Kalvín**
 - Víra o predestinaci, je neomezený vládce, vysoké nároky na jednice – proti slavnostem a radostem, strohá výzdoba
 - upalování odlišných názorů, visitace
 - společenská kritika a politika
 - Kalvinisté, Helvéti
 - Společenská kritika a politika
- vyvrací se dogmata, prosazuje se návrat církve, návrat k ideám Ježíše
- 1. otázka – Jak chápat křesťanství, autoritu?
 - důraz na církevní **hierarchii**
 - **církevní hierarchii** se připisuje **božská autorita**
 - **X** to odmítá reformace
 - **není** místo pro **demokracii**, je třeba všechno bezpodmínečně přijímat
- 2. otázka – Jak poznat pravdu, jak jí odlišit od lži?
 - reformace – **člověk** je **omylný** -> pravda není vždy to, co říká církevní hodnostář
 - **pravda** je v **Bibli**
- 3. otázka – zda Bůh hovoří k lidem zprostředkovaně pomocí církve nebo ne
 - církev – Bůh hovoří pouze k duchovním
 - reformace – Bůh mluví **ke každému** (i k laikům ne jen k duchovním)
 - **odpouští Bůh**, odpuštění si nelze **koupit**

25. Renaissance a reformace

překonání středověké filosofie

→ humanismus (renaissance)

→ reformace

1. Základní charakteristika renesance

Periodizace

14. století – trecento – raná

- Zrod renesance, hlavně města **Mantova, Milán, Florencie**
- Odklon od středověkého chápaného světa a konfrontace s ním
- neúspěšné snahy o pomoc **Karla IV.** ze strany **Cola di Rienzy** a **Francesca Petrarcy**

15. století – quattrocento – vrcholná

- Klasická renesance
- Změna ve městech – přechod k **signoriím** (vláda republikánských obcí v Itálii) a monarchii

16. století – cinquecento – pozdní

- Hlavně **Florencie a Řím**
- Hlavní zákazník je papež (chrám sv. Petra) – **Pius II., Alexandr Borgia, Julius II., Lev Medicejský**
 - Asketický mnich **Giromo Savonarola** – oběšen a upálen
 - Poté se mohli zpět vrátit Medicejové
- Přechod k **manýrismu** = přechodná fáze mezi vrcholnou renesancí a barokem

Příčiny vzniku

- Zamořské objevy → rozvoj obchodu, měšťanstva = důraz na člověka
- Rozvoj poznání, vědy, vznik knihtisku
- Zesvětštění kultury (odklon od Boha)
- Návrat k antice, **kalokagathii (kalos – krásný, agathos – moudrý)**
 - Historie, literatura (napodobování, překlady, zájem o latinu), věda
 - napodobování architektury
 - Světské stavby, zámky, paláce, arkády, dvory, kašny, fontány, vily, radnice, měšťanské domy se zdobnými štíty, sgrafita, arkýře, zvonice
 - **FILIPO BRUNALESCHI, DONANTO BRANANTE**
 - Sochařství – tělesná krása
 - Malířství – naturalistický člověk a příroda, akty, individuální rysy, fresky, olejomalba
 - **DANTE ALIGHIERI, FRANCESCO PETRARACA (SBĚRATEL), M. KOPERNÍK, G. BRUNO, TYCHO DE BRAHE, G. GALILEI, J. KEPLER, T. MOORE, NICOLLO MACHIAVELLI,**
 - **LEONARDO DA VINCI, RAFAEL SANTI, MICHELANGELO BUONAROTTI, TIZIAN, ALBRECHT DÜRER**
- Každodenní bezprostřední kontakt s antickými památkami v Itálii
- Rozdrobenost Itálie – pocit ohrožení nezávislosti měst (Florencie, Benátky, Janov, Milán) → ideál sjednocené Itálie, stabilita, harmonie, pevný řád
- pozemský život a jeho radosti

„člověk může objevit všechno
a užívat všech radostí“

2. Renesanční humanismus (myšlenkový proud)

- Rozchod se **scholastikou (idealismus)**, i když vědění už není výsadou, šíří se
- Převaha vědy nad teologií, důraz na rozum

Obnova pozdního stoicismu (senzualismus), epikureismus

LORENZO VALLA

- Spis **O slasti**
- Odsouzení církve, člověku povoluje rozkoš (největší dobro) jak duchovní, tak fyzickou (církví odsouzeno)
- Byl věřící, uznává božstvo, ale nechtěl, aby církev zasahovala do světských záležitostí (poukazoval na nepravost Konstantinovy donace)
- Základem je pud sebezáchovy

Inspirace aristotelismem (Padov)

PIETRO POMPOZZI

- Teorie dvou pravdy (filosofické a náboženské)
- Dílo **O nesmrtelnosti**

Čechy

- Začíná se rozvíjet až po roce 1550 (16. století)
- **Letohrádek Belveder, Hvězda, zámek v Litomyšli, Červená Lhota**

- Podle něj není možné dokázat, že duše je nesmrtelná
– „ať soudíme o duši jakýmkoliv způsobem, ať je smrtelná či ne, máme povinnost konat dobro a střežit se zla“
- I zachování i porušení ctností nacházejí v sobě odměnu a trest
- „boží mlýny melou pomalu, ale spravedlivě“
- V křesťanství viděl etické roviny

Sílí vliv platonismu (akademie ve Florencii)

- Myšlenka, že **člověk** je **střed mezi hmotným a duchovním** světem, člověk se sám **strůjcem svého osudu** a je schopen **neomezeného zdokonalení povahy** (x Sv. Augustin)

DANTE ALIGHIERI

- italský středověký básník, významně přispěl k vývoji jazykovědy a italské jazyka a k vývoji politické filozofie
- Je považován za **předchůdce renesance** a jednoho z nevýznamnějších představitelů světové literatury
- Jako **stoupenec protipapežské strany** musel v roce 1302 odejít z Florencie a zbytek života prožil **ve vyhnanství** ve Veroně a Ravenně pod ochranou knížat obou městských států

FRANCESCO PETRARCA

- italský spisovatel a básník, který svým dílem **navazoval na Danta** a spolu s ním bývá někdy považován za **předchůdce** a jakéhosi duchovního otce humanismu renesance
- považován za tvůrce **sonetu** jako básnického žánru a jednoho z nejvýznamnějších autorů evropské **milostné poezie**

3. Renesanční přírodní filozofie

GIORDANO BRUNO

- Upálen jako kacíř
- Kosmologie
 - Také domýšlel Koperníkovu teorii – heliocentrismus
- Ontologie
 - **Atomista**, Materialista (Demokritos) – svět se skládá z atomů, „monád“
- Kritika dogmat, odmítá
 - **Transsubstanciaci** = schopnost kněží proměňovat tělo Kristovo v hostii a krev ve víno
 - **Neposkvrněné početí**
 - Odmítá **posmrtný život**
 - Utíká do Francie, Anglie, Německa, i do Prahy, vrátí se do Itálie, kde je upálen
- Gnoseologie
 - Poznání začíná vnímáním → představivost → usuzování (současná teorie)
 - Smyslové je nezbytné, ale nedostačující, i rozumové je třeba

MIKULÁŠ KUSÁNSKÝ

- **Geograf**, vytvořil mapu střední a východní Evropy
- Heliocentrický názor, že Země se otáčí kolem své osy
- Byl i **panteista** – nepopíral boha, tvrdil, že je ve všem přítomen

4. Pokusy o novou vědu

Přírodní vědy

- **Astronomie, matematika, mechanika, objev zákona volného pádu, základy hydrostatiky a hydromechaniky**
- Důraz na **experiment** (experimentalismus, empirismus)
- Věda ve spojení s uměním, důraz na člověka, víra v jeho schopnosti
- **principy, proudy: → racionalismus, antropocentrismus**

MIKULÁŠ KOPERNÍK

- Vesmír je nekonečný, z něj vychází
- Dílo **O pohybu nebeských těles** – také heliocentrismus
- Přírodní zákony jsou vykládány tak, že do přírody vstupuje Bůh
- Svět je velký organismus
- Nedostatek empirických poznatků vede k **mystickým dohadům**, pověřivosti, nadšení do astrologie, alchymie, sthánání za domnělé čarodějnictví

JAN KEPLER

- Zkonstruoval dalekohled, žil na dvoře Rudolfa II. společně s Hájkem

TADEÁŠ HÁJEK Z HÁJKU

- Kde tvořili vědeckou skupinu s Brahem

TYCHO DE BRAHE

- Má náhrobek v Týnském chrámě

GALILEO GALLILEI

- Potvrdil Koperníkovu teorii - **heliocentrismus**
- Pronásledován **inkvizicí** a donucen své učení odvolat, církevním soudem byl prohlášen za kacíře

Anatomie

ANDREAS VESALIUS

- Často zmiňován jako zakladatel moderní **anatomie**

LEONARDO DA VINCI

- Byl všestrannou renesanční osobností, malířem, sochařem, architektem, přírodovědcem, hudebníkem, spisovatelem
- Působil zejména ve Florencii, Miláně, Římě a ve Francii
- Organizuje vědění podle rozumových zásad a matematického pojetí kosmu
- **Lidská anatomie**, i náčrtky koňů a jiných zvířat (vědomosti o stavbě lidského těla z četných pitev, které prováděl)
- Plánoval vydání souborného spisu
- Byl udán tehdejšími odpůrci, výzkum mu zakázal **papež Lev X.**
- Výrazně ovlivnil tehdejší anatomické a fyziologické názory

5. Filozofie státu a práva

Renesanční utopie (nerealizovatelné)

THOMAS MORE (1478 – 1535)

- Anglický komunista, žil v době krále Jindřicha VIII., byl jeho tajemníkem, za nesouhlas s králem byl popraven
- *Dílo: O ostrově Utopie (Utopia)*
 - Básnický spis, líčí zde **ideální stát**, *ideální* = neexistuje soukromé vlastnictví, společná výroba, odmítá vykořisťování nižších tříd, volná přístup všech ke vzdělání, zaopatření ve stáří
- Vzdělání – zdokonalení člověka, spojení a fyzické a duševní práce, všichni usilují o blaho všech
- V čele státu mají stát ti nejnvdělanější
- Příčina špatnosti státu je v majetku a soukromém vlastnictví

ST. SIMON, FURIEN, OWEN, MARX, ENGELS

- komunisté vycházející z myšlenek Mora

THOMAS MÜNTZER

- kazatel v Cvikově (Německo)
- mluvčí chudiny v selské válce, popraven

T. CAMPANELLA

- Utopické dílo **Sluneční stát**
- Požadoval **odstranění osobního, soukromého vlastnictví** masovým povstáním – měli tak učinit ti, co nic neměli
- Sociální rovnost lidí
- **Spory** se nemají řešit válkou, chtěl, aby vzniklo **světové mírové sjednocení lidí**
 - V čele **papež a orgán Římský senát**
 - Byli by zde zástupci států podílející se na sjednocení
 - U nás v podstatě za doby Jiřího z Poděbrad, 15. Století

NICOLLO MACHAVELLI

- **Machiavelismus**
 - Jeho názor překroucený jezuiti – „účel světi prostředky“
 - Politika, která se neštítí ničeho (žádných prostředků)
 - Pro to, co chceme (sjednocení Itálie) lze použít veškeré zbraně (násilí, nečestnost)
- Rozdrobená Itálie, Florencie -> přitahovala zájem ostatních států, aby jí ovládly
 - Itálie válčí – chtějí ji Francie, Rakousko-Uhersko, Španělsko,...
- Florencie ovládána rodem **Medicejským** (Lorenzo I. Nádherný, dominikánský mnich), úspěšná politika
 - 1492 zemře, Medici jsou z Florencie vyhnáni **Savonarolou** (proti Medicejům, papeži, chce chudobu), vzniká **republika**
 - **Julius II.** papežem, **Medicejové** jsou zpět
- 1512 jsou Medici zpět a Machiavelli proto opouští město, protože byl proti nim, chtěl republiku
- Myslitel, kancléř Medicejů (Kateřina a Marie ve Francii za Ludvíka 14.)
- Rádce Lorenza „nádherného“ Medici, který je v čele „státu“
- **Politik**
 - Staral se o zahraniční a vojenské věci – něco jako **zahraniční vyslanec**
 - Hodně procestoval Německo, Francii, **Románii**, kde pozná **Cezareho Borgiu**, kterého začne obdivovat a stane se vzorem pro Vladaře
- V ústraní napíše dílo **VLADAŘ**

MYŠLENKY

- Většinou jsou lidé **zlí**, když konají dobro, tak jenom proto, že jsou k němu donuceni

- **Vladař**
 - **Nemůže** jednat vždy **po dobrém** a v souladu s **morálkou**, protože pak by byl poražen těmi, kteří dobra zneužívají
 - Může být **lživý a úskočný**
 - Dostatečně **silná osobnost**, občas proti nečestným nepřátelům musí být taky nečestný
 - Je třeba silný vladař, který je ochoten použít **tvrdší prostředky**, vždy ale musí zvážit, zda není **jiné řešení**
- Vladař musí dbát určitých zásad a dodržovat základny vztahy
 - Nesmí se dotknout **majetku občanů**, starost o **prosperitu**
 - **Právní stát**, podpora podnikání, vztahy lidského soužití - důležité
 - „vše závisí na dobrých institucích“
- **Politika, morálka** musí vycházet z toho, jaký je okolní svět
 - V diplomacii je úplně jiné dobro a zlo, tam jde jenom o vlastní prospěch
 - Vyzývá lidi, aby se **zajímali o politiku**, jinak existuje možnost pro diktátory
- **Dějiny** jsou ovlivněny touhou jedinců po moci, to je hnací síla
 - Ti, co mají moc a chtějí větší, bojují proti těm, co ji nemají
 - Historie se skládá z cyklicky se opakujících **vzestupů a úpadků**
- Výzva – člověk má vzít osud do **vlastních rukou**, i když nad ním cosi co může zasáhnout
 - Souhra příznivých okolností
- **Virtů** – ctnost, energie, vůle, umění jednat, fyzická a mravní síla
 - Může se objevit v národě, který když není připraven, může se vtělit do jedné osoby - vladaře
- Je proti **náboženství** (v současnosti proti křesťanství) – v dějinách má **negativní dopad**
 - Přineslo morální útrpnosti, církve odnaučila člověka mít zájem o politiku

6. Reformace – pokus o obrodu křesťanství

- 2. cesta překonání středověké filozofie, *reformatio = přetvoření*
- Těžištěm 16. století
- Snaha o nápravu, přetvoření církve **římskokatolické!**
- Snaží se o to:
 - **františkáni**
 - Anglie – **John Viclef**
 - české země – **Jan Hus**
 - Německo – **Martin Luther, Tomáš Müntzer**
 - Švýcarsko – **Ulrych Zwingli, Jan Kalvín**

církev

- východní – řeckopравoslavná
- západní – římskokatolická

- **Filosoficky** = obnovit původní ideje Ježíše, chudoba
 - **1. Jak chápat v křesťanství autoritu?**
 - Důraz na papeže jako autoritu (vysvěcení apoštolů – biskupové)
 - Církevní hierarchie, na vrcholu božská autorita
 - **Není žádný prostor pro demokracii**, je třeba všechno bezpodmínečně přijímat
 - **Proti tomuhle reformace bojuje**
 - **2. Jak poznat a rozlišit pravdu od lži?**
 - Reformace říká: člověk je **omylný, pravda není** vždy to, co říká **církev**
 - Pravda je Bible a Ježíš
 - **3. Hovoří Bůh k člověku zprostředkovaně pomocí církve?**
 - Podle reformačních názorů: kontakt s Bohem může mít **každý**, i laik, ne jenom duchovní
 - **4. Odpustky?**
 - Ten, kdo odpouští je Bůh, nikoliv církev, odpuštění **nelze koupit**

církevní svátost =

přijímání, křest,
manželství, poslední
pomazání

Francie

- Za **Jindřicha III.**
- Francouzský kalvinismus – **hugenoti**
- **Bitva tří Jindřichů**
 - Jindřich IV. Navarrský - hugenot, manžel dcery Kateřiny Medicejské, Markéty – pak konvertoval ke katolictví
 - Syn Kateřiny Jindřich III.
 - Jindřich de Guise dosazený hugenoty – protestant nebo katolík?!
- **1598 edikt nantský** – **Hugenoti** zrovnoprávnění s **katolíky**, jediný přeživší Jindřich Navarrský konvertuje ke katolíkům, aby si udržel Paříž, zakládá Bourbonskou dynastii

Německo

Martin Luther

- Pokračovatel Jana Huse, jeho protivníkem byl Karel V.

- Kritika bohatství církve, jediným pramenem je **Písmo svaté** (Písmo svaté může vykládat i laik -> církev nepotřebuje biskupy a papeže), uznával pouze **večeří páně** (přijímání podobojí) a **křest** (smývání dědičného hříchu)
- Šmalkadský spolek
 - Zde byli stoupenci luterství
- 1547 po bitvě u Mühlberka (výhra Habsburků -> spolek je poražen)
 - Je sepsán **Augšpurský mír 1555** ->
 - Zrovnoprávnění **luteránů** s **katolíky**
- 16. století, **1526 německá selská válka**, program **Artikulový list** – žádá rovnost lidí, odmítá feudální útlak
- **Centra:**
 - Střední Německo (Durynsko, Sasko)
 - zde vystupoval Tomáš Müntzer
 - chtěli dosáhnout **Artikulového listu** -> rovnost lidí
 - alpské země (M. Gaisnair, Solnohrad, Tyrolsko)
 - **Zemské zřízení**
 - jihozápad (Švábsko, Franky)
 - **Heilbronnský program**
 - **12 artikulů**
- Všechna centra **poražena**, protože se nespojily, bylo proti nim vysláno vojsko, vesnice vypáleny a nastoleno druhé nevolnictví a robotní povinnosti ještě zvýšeny
- 1534 vznik komuny, rovnostářské společnosti, v Münsteru, o rok později komuna odstraněna

Švýcarsko

Ulrych Zwingli a Jan Kalvín

- **Zwingli**: chtěl **změnu církevní organizace**, zemřel, konflikty s odpůrci
- **Kalvín**: žil v Ženevě, tam byla přísná kázeň, sepsal, co je hřích -> šíření do Francie a do Nizozemí – ideologie buržoazie proti Habsburkům
- Víra o **predestinaci**, je neomezený vládce, vysoké nároky na jednice – proti slavnostem a radostem, strohá výzdoba
 - -> prakticky teokracie
- Upalování lidí s odlišným názorem, i těch, co neplnili jeho rozkazy, visitace
- Společenská kritika a politika
- Kalvinisté, Helvéti

kalvinismus

- něco za něco – já sklídím za všechny ve vesnici, můj hřích bude odpuštěn
- aktivní přístup k Bohu a církvi

Česko

Jan Hus

- Díky knihtisku snadnější šíření

Anglie

- Pokus o úpravu – **John Viclef**
- **Jindřich VIII.** tvoří protestantskou **anglikánskou církev**, aby mohl jako hlava této církve anulovat sňatek s Kateřinou Aragonskou a místo ní si vzít Annu Boleyn

/25/ VYBRANÉ FILOSOFICKÉ SMĚRY A OSOBNOSTI 19. STOLETÍ /25/

Základní struktura:

- ✚ *Německý materialismus (K. Marx, L. Feuerbach)*
- ✚ *Pozitivismus (A. Comte)*
- ✚ *A. Schopenhauer, S. Kierkegaard, F. Nietzsche, H. Bergson*
- ✚ *Pragmatismus (W. James, J. Dewey)*

✚ Německý materialismus (K. Marx, L. Feuerbach)

KARL MARX

- Německý ekonom, sociolog, politik a filosof
- Židovského původu
 - Označován za jednoho z geniálních židů 19. století
- Navazuje na Hegela
 - Na jeho dialektiku
 - Říká, že svět není statické povahy
 - Podstata světa je změna a vývoj
 - Podle Marxe se nerozvíjí absolutní duch, ale hmota
 - Dialektický materialismus
 - Vývoj probíhá podle zákonů
 - Zákon negace negace
 - Teze (stav)
 - Karel je chytrý. (mrtvý)
 - Antiteze
 - Karel je hloupý. (živý)
 - Negace
 - Karel je vychytralý (halucinace)
 - Vývoj neprobíhá v kruzích, ale ve spirálách
 - Zákon přechodu kvantity v kvalitu
 - Věci se mění na úkor kvantity ve prospěch kvality
 - Dialektický materialismus přenáší na společnost
 - Učení o základně a nadstavbě
 - Základna
 - Hmotný život společnosti
 - Skutečný život
 - Nadstavba
 - To, co není tak podstatné
 - To, co je “navíc“
 - Umění, náboženství, humanitní vědy
 - Marxismus říká, že to, co není navázané na hmotu, je navíc
 - Náboženství
 - Opium lidstva
 - Má lidem pomáhat vyrovnat se s nespravedlivými podmínkami ve světě

- Způsob výroby ovlivňují dva faktory
 - Výrobní vztahy
 - Výrobní prostředky
 - Vyvíjí se jen prostředky, a proto dochází k napětí ve společnosti – ústí v krizi a nakonec nastanou ve společnosti změny
- Stádia společnosti
 - Prvobytně pospolná společnost
 - Výrobní prostředky patří všem
 - Neexistuje žádná nerovnost
 - Málo efektivní
 - Otrokářská společnost
 - Otrokáři
 - Vlastní výrobní prostředky
 - Vlastní otroky
 - Otroci
 - Feudální /stavovská/ společnost
 - Společnost se dělí na 3 vrstvy
 - Duchovenstvo
 - Privilegovaní
 - Šlechta
 - Privilegovaní
 - Zemědělci, řemeslníci, obchodníci
 - Kapitalistická společnost
 - Marxova a naše současnost
 - Společnost se dělí na 2 vrstvy
 - Kapitalisti
 - Dělníci /proletariát/
 - Využívání prostřednictvím nadhodnoty
 - Nadhodnota
 - Rozdíl mezi náklady na výrobu a prodejní cenou
 - Rozdíl připadá kapitalistům
 - Výroba je kolektivní, ale výrobní prostředky vlastní jednotlivci – dochází k disproporcii, která ústí v proletářskou revoluci, která je následkem třídního boje a vzniká beztřídní společnost
 - Komunistická společnost
 - Výrobní prostředky patří všem
 - Všichni se podílí na výrobě
- Dílo *Ekonomicko-filosofické rukopisy*
 - Vydáno až po Marxově smrti
 - Sebeodcizení člověka
 - Přispívá k němu práce
 - Člověk se odcizuje sám sobě při práci zaměřené na něco vnějšího, s čímž se neztotožňuje, ale věnuje tomu více času než sobě samému a to mu brání dojít ke svobodě

LUDWIG FEUERBACH

- Kritika náboženství a křesťanství
 - Psychologické argumenty
- Dílo *Podstata náboženství*
- Dílo *Podstata křesťanství*

- Projekce
 - Náboženství vzniká tak, že se člověk bojí své smrti a hledá prostředky, jak strach překonat - touží po nekonečném životě
 - Prostředek pro překonání strachu – náboženství
 - Člověk svou touhu přenáší na vnější objekt – Bůh
 - Člověk touží po lásce – Bůh je nekonečná láska
 - To, co se rodí v mysli člověka, přenáší na vnější objekty
 - Křesťanský Bůh je pouze abstraktní a tak vzniká hluboká nepřekonatelná propast mezi duchem a tělem
 - Tělo by ani nemělo být
 - Úkolem filosofie
 - Navrátit člověku to, o co ho náboženství připravovalo
- „Nejdoléhavější a nejbolestnější cit pro člověka jest cit konečnosti a vědomí, že jednou skutečně zemře. Kdyby člověk nezemřel, kdyby věčně žil, kdyby tudíž nebylo žádné smrti, nebylo by také žádné náboženství. A tak jest prostředkem proti smrti víra v nesmrtelnost. Jedině hrob lidský je kolébkou Bohů.“

✚ Pozitivismus (A. Comte)

AUGUST COMTE

- Dílo *Kurz pozitivní intuice*
 - Pozitivismus
 - Zaměřený výhradně na pozitivní – pozitivní tehdy znamenalo prokázaný
 - HIV – pozitivní
 - Odmítá metafyziku a zaměřuje se na pozitivní fakta
 - Pozitivní je to, co je skutečné, smysluplné a užitečné a co můžeme jasně definovat
 - Zaměřuje se na fakta a jevy
 - Fakta máme konstatovat, můžeme je shromažďovat a třídit podle zákonitostí mezi nimi můžeme předvídat
 - „Vědět, abychom mohli předvídat.“
 - Lidstvo prochází stádii
 - Teologické stádium
 - V dětství
 - Animismus
 - Všechny předměty jsou oduševnělé
 - Polyteismus
 - Monoteismus
 - Metafyzické stádium
 - Abstraktní síly
 - Pozitivní stádium
 - V dospělosti
 - Člověk si uvědomuje, že teologické a metafyzické poznání není možné, verifikovatelné
- Navrhne novou klasifikaci věd
 - Matematika
 - Astronomie
 - Fyzika
 - Chemie
 - Biologie
 - Sociologie

- Uplatňuje zásadu obecnosti
 - Zásada při třídění faktů a věd
 - Nejdříve nejjednodušší principy -matematika
 - Poté anorganický svět – astrologie, fyzika a chemie
 - Nakonec organický svět
 - Obecná rovina
 - Biologie
 - Úroveň člověka
 - Sociologie
 - Nejsložitější principy
- Jeden ze zakladatelů sociologie
- Společnost je složitý živoucí organismus
- Psychologie není věda, protože věda má mít odstup od zkoumaného, ale v psychologii vědomí zkoumá vědomí – chybí distance
- Dosavadní filosofie nebyla věda, ale jeho filosofie – pozitivní filosofie a prolíná se se sociologií – věda je

✚ Iracionalismus (A. Schopenhauer, S. Kierkegaard, F. Nietzsche, H. Bergson)

ARTUR SCHOPENHAUER

- Německý filosof
- Sebevědomý
- Dílo *Svět jako vůle a představa*
 - 1819
 - Slavné v 1. polovině 19. století
 - Voluntarismus
 - Směr, který tvrdí, že základem světa je světová vůle
 - Světové vůli podléhají i osobní vůle
 - Vědomí – pouze povrch osobnosti
 - Projev vůle je pud k rozmnožování a umožňuje ho iluze lásky
 - Světová vůle je neomezená, naopak osobní vůle je omezená světovou vůlí
 - Inspirováno východními naukami
 - Buddhismus
 - Tvrdí, že život je utrpení
 - Cesty, jak se zbavit utrpení
 - Etická
 - Askeze
 - Odříkání
 - “Vyhladovění“ světové vůle
 - Estetická
 - Génie umění tvorbou, přijímáním vrcholných uměleckých děl se člověk vymaní z vlivů světové vůle
 - Tuto cestu upřednostňuje
 - Rozbor Wagnerovy hudby
 - Kvůli krajnímu utrpení někteří páchají sebevraždu, ale není to řešení – věřil v převtělování

SÖREN KIERKENGAARD

- Dánský filosof
- Psal dánsky – minimální vliv na světovou filosofii
- V jeho rodině panovala úzkostná atmosféra vlivem jeho otce
- Jeho matka minimální vliv – původně služka
- Ve škole byl potenciálním terčem šikany, ale dokázal se bránit poznámkami
- Byl vysoce inteligentní
- Studoval univerzitu, ale studium ho nenaplňovalo – začal žít hýřivým způsobem života, ale byla to jen póza
- Později se zasnoubil – zrušil zasnoubení, protože manželství by mu bralo čas na filosofii
- Předchůdce existencialismu
- Vychází z Hegela, ale později se s jeho učením rozchází, protože podle Kierkengarda systém nevyovídá nic o konkrétním člověku, nic o situaci tady a teď
- „Co mě vlastně chybí je to, aby se mi vyjasnilo, co mám dělat, ne to, co mám poznat. Jde mi o to, abych porozuměl svému určení, abych uviděl, co po mně Bůh chce, abych dělal. Jde o to nalézt pravdu, která by byla pravdou pro mne, nalézt tu ideu, pro niž bych chtěl žít i zemřít.“
- Dílo *Stadia na cestě životem*
 - Člověk může, ale nemusí projít třemi stádii
 - Estetické stádium
 - Člověk se zaměřuje na vnější svět, zejména na to, z čeho může mít prožitek
 - Modelová figura je postava svůdce
 - Etické stádium
 - Člověk by měl překonat první fázi, přestat se orientovat na vnější svět a zaměřit se na sebe, pracovat na sobě
 - Řeší otázku poznání
 - Fenomén víry – nepoznatelná
 - Člověk se musí posunout dál
 - Příběh o Agamemnónovi a Ifigénii
 - Agamemnon obětoval svou dceru Ifigénii
 - Volil mezi osobním štěstím a etickým chováním vůči celku
 - Chování v zájmu celku – člověk v etickém stádiu
 - Náboženské stádium
 - Člověk sem dospěje tehdy, když je naplno etický
 - Příběh o Abrahamovi a Izákovi
 - Abraham si vzal Sáru a dlouho nemohli mít děti – nakonec se jim narodil Izák a Bůh chtěl po Abrahamovi, aby ho obětoval místo kůzlete
 - Důkaz bezmezné víry v Boha
 - Abraham chtěl obětovat Izáka, ale Bůh ho zastavil – jen zkouška
 - Abraham – člověk v náboženském stádiu
 - Víra je vždy paradoxní- Dílo *Bázeň a chvění*
- Dílo *Bud' – anebo*

FRIDRICH NIETZCHE

- Německý filosof
- “Filosof s kladivem“
 - V době jeho života se společnost nacházela ve stádiu, kdy je potřeba rozbít hodnoty, na kterých je postavena – jeho cílem přehodnocení všech hodnot
- Dílo *Antikrist*
 - Hodnoty, které mají být rozbité, jsou křesťanské – kritizuje církev
 - „Co je dobré? – Vše, co člověku zvyšuje cit k moci a vůli k moci, moc samu. Co je špatné? – Vše, co pochází ze slabosti. Co je škodlivější, než kterákoli neřest? – Účinná soustrast se všemi nezdařilými a slabými – křesťanství. Křesťanství se dalo na stranu všeho slabého, nízkého, nezdařilého, udělalo ideál z odporu proti udržovacím instinktům silného života. V podstatě byl jen jeden křesťan a ten zemřel na kříži. Co se od tohoto okamžiku zve evangeliem, bylo už opakem toho, co on učil.“
 - Ontologická podstata světa je vůle k moci
 - Negativní vztah ke křesťanství - oslabuje lidstvo a jeho vůli k moci a křesťané jen napodobují
- Dílo *Tak pravil Zarathustra*
 - Zarathustra /Zoroaster/
 - Historická postava
 - Íránský náboženský učitel a prorok
 - Hlavní postava díla je také prorok, ale má jiné myšlenky než původní Zarathustra
 - Psáno zvláštním stylem
 - Psal básnickou řečí
 - Komplikovaná interpretace a porozumění
 - Zarathustra opouští lidskou společnost, odchází do hor – tam přemýšlí a dospěje k poznání – sdělí ho lidem
 - „Bůh je mrtev.“
 - Z ateistického pohledu Bůh nikdy nebyl a mrtvé jsou i všechny představy, které člověk spojoval s Bohem
 - Teze nadčlověka
 - „Hlásám Vám nadčlověka, člověk je cosi, co má být překonáno. Čím je opice člověku? Posměchem nebo bolestným studem a stejně má i člověk býti nadčlověku: Posměchem nebo bolestným studem. Člověk je provaz natažený mezi zvířetem a nadčlověkem, provaz nad propastí.“
 - Později zneužito nacismem – hlásal tzv. čistou rasu

HENRI BERGSON

- Vitalismus a intuitismus
- Ontologie
 - Otázka, jaké podstaty je svět
 - Podstatou světa je dění způsobené tvořivým principem
 - Tvořivý princip – élan vital
- Gnoseologie
 - Dění je dynamické

- Lidská mysl potřebuje statické formy – tím pádem je dění rozumem neuchopitelné a intelekt je pouze povrchní méněcenná poznávací složka člověka, ale podává vrcholné výkony poznání u statických forem
- Dění je poznatelné pouze prožitkem pomocí intuice
 - Intuice u moderního člověka zakrnělá a je potřeba ji rozvíjet
- Studium mystiky
 - Promítá se do etiky
 - “Otevřená etika“
 - Neexistuje soubor etických pravidel s univerzální platností
 - Každá situace vyžaduje speciální přístup a etická pravidla
 - Uskutečňoval ji Sókrates a Ježíš

✚ Pragmatismus (W. James, J. Dewey)

- Vzniká ve Spojených státech amerických
- Zaměřuje se na praktický život
- Pragma
 - Čin, jednání, událost, akce, věc
- Jediným měřítkem pravdy je to, jak se myšlenka osvědčuje v praxi – užitečnost
- Nezkoumá příčiny, ale poslední důsledky
- V Čechách
 - Karel Čapek

WILLIAM JAMES

- Psycholog a filosof
- Dílo *Principy filosofie*
- Dílo *Druhy náboženské zkušenosti*
 - Náboženství
 - Něco, co zásadně ovlivnilo praktický život člověka
 - Ukázáno v Islámském státu nebo na dění v Severní Africe
 - Rozsáhlá sbírka záznamů o prožívání vztahů k Bohu
 - Pluralismus
 - Nové pojetí pravdy
 - Mění se praktická situace a s ní zároveň pravda
 - Neexistuje jedna univerzální pravda – neexistuje universum
 - Pravda má vlastnost multiverza
 - Kladeny větší nároky na kritické myšlení – je těžší pravdu odhalit

JOHN DEWEY

- Instrumentalismus
 - Větev pragmatismu
 - Bere myšlení jako pouhý nástroj jednání
 - Myšlení
 - Umožňuje k něčemu dospět a udělat
 - Umožňuje poznání minulého a díky tomu můžeme předvídat budoucnost
- Relativizace pravdy
 - Co je dobré v jedné situaci nemusí platit univerzálně
 - Je dobré zvyšovat životní úroveň
 - Obecný názor – ano
 - V zemích s nejvyšší životní úrovní – nejvyšší sebevražednost
- Poznání je užitečné, protože díky znalosti minulosti můžeme ovlivňovat budoucnost

- Neexistuje myšlenka absolutního dobra
 - Dobro je relativní
 - V každé situaci je dobré něco jiného

26. Novověká filozofie, baroko

1.) Společenská potřeba nového pohledu na svět, potřeba nových vědeckých poznatků

- navazuje na období renesance - středem zájmu je člověk, soustředí se na něj
- vliv **reformace + 30letá válka** (17. století – náboženský konflikt) -> znejistily původní rámce – náboženství (nelze se na něj spolehnout)
- hledání, co máme společné -> to, že jsme lidmi = **humanistický základ**
 - návaznost na renesanci - důraz na člověka
 - svět je poznatelný (počitek, senzualismus), novověk (věda je to, co má člověku umožnit ovládnout přírodu)
- dva směry:
- **racionalismus**
- **empirismus**
 - více smyslových orgánů
 - důraz na metodický postup
 - staví se **proti objektu** (příroda, poznání) X kladou důraz na **subjekt** (člověk, přečeňování – může pozvat vše)
 - člověk může poznávat, ale něco mu přece jen zůstane utajené
 - gnoseologická otázka – důraz na **rozum**

zakladatel:

René Descartes (FR),

další:

Baruch Benedictus Spinoza (ND),

Wilhelm Gottfried Leibniz (GE)

2.) RACIONALISMUS

- vykrytalizoval se už ve starověku
- zakladatel René Descartes
- další představitelé – Baruch Benedictus Spinoza, Wilhelm Gottfried Leibniz

René Descartes

- Francouz, šlechtický původ; vystudoval matematiku a filozofii; účastník 30leté války
- většinu života strávil v Holandsku, kde psal svá díla
- 1649 odjíždí do Švédska na pozvání královny Kristýny
- dílo – **Úvahy (Meditace) o první filozofii; Principy filozofie; Rozprava o metodě**

gnoseologie

- hovoří o tom v díle – **Rozprava o metodě**
- důraz na metodu **dedukce** (= od obecného k jednotlivému)
- podává **návod**:
 - 1.) **hodnověrné** je to, co jsme **sami prozkoumali**, **nehodnověrné** je to, co nám **řeknou ostatní**; **myšlenka** tedy **neselhává před Bohem** (x Sv. Augustin)
 - 2.) pokud máme něco prozkoumat, problém musíme rozdělit na řadu **dílčích problémů**
 - 3.) při řešení problému postupovat **od nejjednoduššího k složitějšímu**
 - 4.) když něco zkoumáme, je nutné u toho dělat **tabulky, přehledy**

ovlivněn Platónem

- člověk se rodí s vrozenými **idejemi** (jsou dány už při narození)
- nejsou ovlivnitelné rozumem

ontologická otázka

- **dualista** – uznává dva principy
- klade důraz na subjekt – člověk – poznávající objekt
- hledal jistotu, která by byla neotřesitelná, přemýšlel nad tím, jak jí najít
- nelze se spolehnout na **smysly**
- můžeme se spolehnout na **pochybování** = proces myšlení
- „**Cogito, ergo sum**“
 - sebereflexe na sebe samého
 - než naše mysl pozná něco jiného, ze všeho nejdřív pozná sebe sama
- **subjekt**
 - **res cogitans** (věc myslící)

- substance duchovní
- duše, vědomí
- **objekt**
 - **res extensa** (věc rozprostraněná)
 - substance hmotná
 - tělo, příroda
- třetí substancí je **Bůh**

etika

- **empirik**
- myšlenka univerzální pochybnosti
- **4 pravidla jak se chovat:**
 - 1.) „Nejsem si jist, co je správné“ -> přikloním se k **normám**, které platí **ve společnosti**, ve které žiji
 - 2.) pokud **normu přijmu** za vlastní, musím jí **dodržovat**; mohu ji opustit jen tehdy, jsem-li přesvědčen, že je **neúnosná**
 - 3.) zachovávat **ataraxii** = nepohnutost před osudem, protože ničemu nerozumíme
 - 4.) pochopit **odlišnost lidí**

Baruch (Benedictus) Spinoza

- **Holandčan**; největší Žid moderní doby; filozof 17. století
- Židé vypuzeni z pravlasti Řím v 70. letech (Palestina), rozptýlení po celém světě = **diaspora**
- jeho předchůdci se usadili na Pyrenejském ostrově
- rodina se usadila v Holandsku, kde si Židé založili v 16. století synagogu; jeho otec byl obchodník
- Spinoza trávil čas v synagoze, zabýval se **židovskou historií a filozofií** svého národa
- dostal se do **sporu s Židy** – obviněn za **kacířství** -> vyloučen z židovského společenství = **exkomunikován**
- to pro něj znamenalo životní drama; žil na pokraji společnosti, změnil si jméno; brousil optické čočky
- odešel z Amsterdamu a žil nedaleko města Leyden
- dílo **Pojednání o církvi a státu**
- rozebírá Bibli, zabývá se užitým **jazykem**
- jazyk má působit na představivost člověka, aby přiměl lidi k pokoře, aby uvěřil v zázraky a věřili ve výjimečnost Boha
- **nerozlišuje Boha a přírodu**
 - nejsou to dvě síly
 - Bůh je ve všem obsažen a je přírodou -> **panteista**
- můžeme vnímat **dva atributy Boha**
 - **rozprostraněnost** – ve všem kolem nás je bůh přítomen, díky tomu ho můžeme poznat
 - **myšlení**
 - -> **monista** (jedna substance je Bůh)
- židovství a křesťanství je podle něj totéž
- Židé díky nenávisti křesťanů přežili, protože se semkli díky pronásledování dohromady
- nerozlišuje Starý a Nový Zákon

ontologie

- křesťané a židé by se měli na něčem sjednotit, vyjasnit jistá **dogmata**
- neuznává **božský status Ježíše**, byl seslán, uznává ho jako **člověka**, odmítá **trojjedinost Boha**
- Ježíš je pro něj ideálem moudrosti

gnoseologie

- dílo **O zdokonalení intelektu**
- vysvětluje, proč se kvůli filozofii vzdal všeho ostatního – majetku, protože čím víc toho člověk má, tím víc chce hromadit
- je **proti slávě** – která je podle něj k ničemu; pokud nám jde o slávu, musíme žít podle ostatních a ne podle sebe
- **dobro** je podle něj **vědění, poznání**
- čím víc toho víme, tím více chápeme sílu svého vědění
- když toho více víme, dokážeme lépe vést svůj život -> **důraz na poznání**
- formy vědění:
 - vědění z **doslechu**
 - **empirické** vědění (např. stanovení léčby na základě obvyklého postupu)

- vědění **dosažené zdůvodněním**
 - **kombinace** empirického s věděním se zdůvodněním
- dílo **Etika**
 - formy poznání:
 - **smyslové**
 - **rozumové** – je nutné ho **dokazovat**
 - **intuitivní** – není nutné ho dokazovat, díky intuici můžeme **nahlédnout do podstaty věcí**
 - **šťěstí** člověk pokouší od nižší k vyšší dokonalosti
 - člověk se nemusí snažit, aby se staral o dobro druhých, ale má usilovat o to, co je pro něj důležité a dobré
 - člověk má mít rád sebe, nemá s druhými soucítit -> **soucit** není ctnost ale **defekt**
 - odmítá **pokoru**
 - ten, kdo je pokorný, má strach otroka
 - pokornost (?)
 - odmítá **nenávisť**
 - nenávidět = uznat vlastní podřadnost
 - obdivuje **skromnost**

Wilhelm Gottfried Leibniz

- **Němec**; filozof a matematik; přelom 17. a 18. století; v 17letech získal titul bakaláře, v 20letech doktorát
- působil na univerzitě v Lipsku; prvním **prezidentem Berlínské akademie věd**

ontologie

- **pluralista** - domníval se, že podstatou světa jsou **monády** – duchovní jednotky, silové body nebo duše různého stupně
- **idealista**
 - nenajdou se dvě stejné duše
 - **Bůh** vložil do světa **předzjednanou harmonii**, každá monáda harmonizována s jinou monádou
 - dílo **Monadologie**

gnoseologie

- **racionalista**
- důraz na **analýzu** (celek se rozebírá na části), důraz na rozložení pojmů a pravd

3.) EMPIRISMUS

- rozvíjel se zejména v Anglii
- gnoseologický směr - důraz na **zkušenost**; počátek -> senzualismus
 - empirie – zdroj poznání
 - skutečnost poznáváme **zprostředkováním smyslů**
- lidské vědomí je při narození nepopsaná deska, díky zkušenostnímu poznání se ukládají informace - „tabula rasa“
- **1.) materialistický**
 - díky smyslům získáváme **objektivní poznatky**
 - Locke, Bacon
- **2.) idealistický**
 - poznání je něčím **subjektivním**
 - Berkeley, Hume

1.) Materialistický empirismus

Francis Bacon

- 16. – 17. století; studoval v Cambridge a na Sorbonně, obor **státní právo a filozofie**
- v době alžbětinské Anglie pracoval **ve státních službách** a pak za Jakuba I. (Stuartovec, syn Marie S.) jako **lord kancléř**
- obviněn z úplatkářství -> ztratil úřady -> věnoval se vědě
- zkoumal vliv sněhu v útrokách slepice, při tom se nachladil, 1626 zemřel v Paříži
- důraz na metodu **indukce** (z jednotlivého k obecnému), důraz na **experiment**
- **postup:**
 - 1. stanovení pracovní **hypotézy**

- 2. **hromadění informací**, shromažďování zkušeností prostřednictvím **experimentu**
- 3. **vyvozování** důsledků a pouček
- 4. **verifikace** = ověření

Idoly

- zkreslují poznání člověka (=předsudky), aby člověk mohl poznávat, musí svou mysl **očistit** od idolů
- idoly zkreslující poznání:
 - idola specus – idoly jeskyně – naše **osobní** předsudky
 - idola tribus – idoly rodu – mylné představy, které plynou z **omezenosti smyslů**
 - idola fori – idoly trhu – klamy naší řečové **kommunikace**, které plynou z **nepřesnosti používání pojmů**
 - idola theatri – idoly divadla – slepé **přejímání** nějakých **názorů** a pouček

Thomas Hobbes

- Angličan, 16. a 17. století; kladl důraz na počitek – **senzualista**
- smyslové poznání předpokladem pro racionální
- představitelem teorie **společenské smlouvy**
- ve společnosti dva stavy:
 - **původní stav lidí**
 - „člověk člověku byl vlkem“
 - **morální stav společnosti**
 - doba, kdy **vznikla společenská moc**
 - člověk potřeboval svojí potřebu k ochraně života a majetku
 - stát garantem bezpečí ale nikoliv svobody
- stoupencem **absolutní monarchie**
- inspirován **Machiavellim** -> potřeba silného vladaře, který musí dodržovat základní práva

John Locke

- Angličan
- „**tabula rasa**“ – lidskou mysl přirovnání k nepopsané dece při narození, zkušenost na nepopsanou desku zapisuje své údaje -> důraz na zkušenost
- dvě formy zkušenosti:
 - zkušenost **vnější**
 - jsme schopni rozlišit **barvu, tvar, vůni**, teplo, chlad, pohyb
 - zkušenost **vnitřní**
 - **rozlišování, srovnávání**, vnímání, vzpomínání
 - **odvozena od vnější zkušenosti**
- dílo **Dvě (Dvojí) Pojednání o vládě**; dílo **Esej o lidském rozumu**
- stoupencem **konstituční monarchie**
- jako první přišel s ideou formy **dělení moci ve státě**
 - moc – **zákonodárná, výkonná a federativní** (=zahraniční politika), aby nebyla moc zneužívána
- tvrdil, že pokud panovník nedodrží přirozená práva, lid má pravomoc **panovníka svrhnout** -> zápalná látka pro francouzskou buržoazní revoluci

2.) Idealistický empirismus

George Berkeley

- **Ir**; 18. – 19. století; působil v Dublinu a pak jako **biskup** v Anglii, vystupoval proti ateismu

ontologie

- v díle **O základech lidského poznání**
- existovat = být vnímán = „**Esse est percipi**“
 - pokud něco nevnímáme, tak to neexistuje; věci existují, jen pokud je vnímáme

David Hume

- **Skot**, navazuje na Locka
- to, co jsme schopni poznat = **příčinné souvislosti mezi jevy**
- jsme schopni poznat naše dojmy = **imprese**
 - vznikají na základě zkušenosti

- výsledkem činnosti smyslů
- **ideje** = paměť vtištěné kopie dojmů (v psychologii představy)

etika

- **morálka a etika** jsou založeny na **citech**
- **city dělí na:**
 - **společenské**
 - souvisí se **zakotvením** člověka ve společnosti
 - **egoismus**
 - chápe jako cit **pozitivní**
 - sebeláska je předpokladem k tomu mít rád druhé
- **rozum** důležitý k **rozpoznání pravdy a nepravdy**
- **cit** k rozpoznání **dobra a zla**
- aby člověk správně fungoval ve společnosti, musí:
 - ctít zákony, majetek lidí, prosazovat spravedlnost

/26/ VYBRANÉ FILOSOFICKÉ SMĚRY A OSOBNOSTI 20. STOLETÍ, ČESKÁ FILOSOFIE /26/

Základní struktura:

- ✚ *Fenomenologie (E. Husserl)*
- ✚ *Existencialismus (K. Jaspers, J. P. Sartre, A. Camus)*
- ✚ *Filosofie bytí (M. Heidegger)*
- ✚ *L. Wittgenstein*
- ✚ *Postmoderní a současná filosofie*
- ✚ *České filosofické myšlení (J. Hus, P. Chelčický, J. A. Komenský, B. Bolzano, F. Palacký, T. G. Masaryk, J. Patočka, M. Machovec)*

✚ Fenomenologie (E. Husserl)

EDMUND HUSSERL

- Učitel Tomáše Garriguea Masaryka – i přes to, že byl mladší než on
- Dílo *Logická zkoumání*
- Dílo *Krise evropských věd*
 - Vědy jsou v krizi – nejsou sto říci cokoliv podstatného k otázkám existenciální pravdy – neříkají člověku nic konkrétního o jeho vlastní existenci
 - Důvodem krize
 - Věda se vzdálila přirozené zkušenosti
 - Heslo fenomenologie
 - Zpět k věcem samým
 - Zpět k přirozené zkušenosti – tam, kde se s věcí poprvé setkáváme – naše vědomí
 - Vědomí
 - Myslíme v jazyce (pojmech)
 - Náš přístup ke světu je většinou zprostředkovaný
 - Kontakt se světem se děje v jazyce – v zástupnosti, v nepřítomnosti věci samé, nemusíme ji v daném momentě nutně vidět, ale umíme si ji představit
 - Fenomén
 - Fainetai – ukazuje se, jeví se
 - Filosofie má analyzovat to, co je nepochybně dáno – to, co se ukazuje ve vědomí, protože jenom to, co je ve vědomí, je nepochybně dané
 - Generální teze světa
 - Člověk spontánně předpokládá, že svět je
 - Svět, ve kterém člověk žije, je neustále zde
 - Fenomenologická redukce /uzávorkování/
 - Popření generální teze
 - Je potřeba provést ji na začátku filosofování – odnímáme světu existenci, vyřazujeme víru v bytí světa a jediné, co zbývá, jsou fenomény předmětů ve vědomí
 - Člověk vždy předpokládá, že svět je, ale to je chyba – to, co vidíme, jsou pouze obsahy našeho vědomí

✚ Existencialismus (K. Jaspers, J. P. Sartre, A. Camus)

- Předchůdci
 - S. Kierkegaard, Dostojevskij, Rilke, Kafka
 - Zaměřovali se na jednotlivce, jeho konkrétní situaci, úzkost a osamělost

KARL JASPERS

- Existence se bezprostředně uskutečňuje v mezních situacích
- Mezní situace
 - Situace, které nemůžeme ovlivnit
 - Smrt, náhoda, vina a nespolehlivost světa

JEAN-PAUL SARTRE

- Dílo *Bytí a nicota*
- Dílo *Existencialismus je humanismus*
- Smysl života člověka není stejný jako smysl života věcí
 - Člověk je původně nicotou – musí ji překonat
 - „Člověk je odsouzen ke svobodě.“
 - Je nucen neustále volit
 - Možnost svobodného rozhodování

ALBERT CAMUS

- Dílo *Mýtus o Sisyfovi*
- Dílo *Člověk revoltující*
- Jediný závažný filosofický problém je sebevražda
 - Otázka, zda má život smysl
- „Revoltuji, tedy jsem.“
- Život nemá univerzální smysl
 - Smysl a velikost lidského života spočívají v revoltě
- Člověk chce žít věčně, ale ví, že umře
 - Absurdní – nad smrtí nikdy nevyhrajeme
- Musíme žít, abychom stvořili to, čím jsme

✚ Filosofie bytí (M. Heidegger)

MARTIN HEIDEGGER

- Někdy řazen k filosofii existence, ale on se na existenci zaměřuje jen jako na prostředek bytí
- Počátek 30. let
 - Nakloněn nacismu
 - Poté se s nacismem rozešel, ale nikdy své postoje neoznačil za chybu – kritizován
- Vytýká filosofii, že zapomněla na bytí, i když by se jím měla zabývat přednostně
 - Filosofie se zaměřuje na jsoučno, zaměřuje se na věci a ne na princip, skrze nějž ty věci jsou
- Ontologická diference
 - Radikální rozlišení jsoučna a bytí
- Dílo *Bytí a čas*
 - Jediný způsob, jak se dozvědět něco o povaze bytí, je zaměřit se na bytí člověka, protože člověk je jediné jsoučno, které nějak reflektuje bytí a nějak se k němu dokáže vztahovat a předem mu nějak rozumí

- Bytí člověka
 - Je spíše pobyt
 - Bytí je vždy na světě
 - Používá slovní obrat “Vržení do světa“
 - Nevybíráme si, zda se narodíme nebo ne
- Základní lidská zkušenost je úzkost
 - Úzkost z nebytí na světě
 - Způsobena zkušeností smrti
- Bytí člověka je bytí k smrti
- Autentický život
 - Realizujeme ho tím, že jsme tlačeni k realizaci čehokoliv smrti
 - Kdyby byl náš život nekonečný, o nic bychom neusilovali
 - Smrt určuje náš život
- Dílo *Básnický bydlí člověk*
 - Bůh je jsoucno
 - Cesta k bytí je cesta do nicoty
 - Nicota je to, co je za Bohem
 - Když je Bůh jen jsoucno – bytí je princip, skrze nějž Bůh je, a tím pádem když jdeme k bytí, tak jdeme až za Boha – až do nicoty
 - Lidská existence
 - Vyčnívání do nicoty
 - Základní překážka, při zabývání se bytím je to, že lidská mysl vše převádí na jsoucna, a tím pádem myšlením bytí nepoznáme
 - Prostředím bytí je básnická řeč
 - Řeč je příbytkem bytí
 - Básnická řeč je obydlím lidské bytosti

L. Wittgenstein

LUDWIG WITTGENSTEIN

- Jeden z nejcitovanějších myslitelů
- Za svého života toho zveřejnil málo
- Usiloval o zrušení tradiční filosofie
- Položil základy dvou nových směrů
 - Logický pozitivismus
 - Jazyková analýza
- Pocházel z bohaté rodiny, ale své dědictví rozdal
- Vedl asketický život
- Uznáván na světových univerzitách
- Při učení malých dětí v Rakousku – považován za podivína
- Jeho filosofie se dělí na dvě období
 - Za jedno z období se on sám omluvil – považoval ho za omyl
- Dílo *Tractatus Logico-philosophicus*
- Ontologie
 - „Skutečností, faktem je existence stavů věcí.“
 - Základní filosofická otázka – co je to skutečnost
 - Existence stavů věcí připomíná fenomenologii

- Gnoseologie
 - „Logickým obrazem faktů je myšlenka.“
 - Myšlenky odrážejí stavy věcí
 - „Souhrn pravdivých myšlenek je obrazem světa.“
 - Všechny stavy věcí dohromady
 - „Ve větě se myšlenka vyjadřuje smyslově vnímatelným způsobem.“
 - „Věta je obrazem skutečnosti.“
 - „Hranice toho, co je myslitelné, je zároveň jazyka.“
 - „Hranice mého jazyka znamenají hranice mého světa.“

✚ Postmodernismus

- Postmoderna
 - Období
- Postmodernismus
 - Směr
- Stav radikální plurality
 - Dva protikladné názory si mohou stejnou měrou nárokovat pravdu
 - Nevede k relativizaci pravdy
 - Klade vyšší nároky na kritické myšlení
- Základní zkušenost je nepřekročitelná oprávněnost nanejvýš rozdílných forem vědění, životních rozvrhů, vzorců a jednání

JEAN-FRANCOIS LYOTARD

- První ucelená koncepce postmodernismu
- Od předchozích období se odlišuje tím, že postrádá meta-příběh (meta-vyprávění)
- Novověk (moderna) – tři meta-příběhy
 - Emancipace lidstva
 - Osvícenství
 - Pokud člověk užívá rozum, tak se má nejlépe
 - Teologie ducha
 - Idealismus
 - Hermetika smyslů
 - Historismus
- Postmoderna příběhům nepřikládá víru v žádné oblasti, neexistuje obecně závazný a jedině spásitelný typ jednání, ale je potřeba odhalovat a rozvíjet mnohost možných pravd

(JACQUES DERRIDA)

✚ České filosofické myšlení (J. Hus, P. Chelčický, J. A. Komenský, B. Bolzano, F. Palacký, T. G. Masaryk, J. Patočka, M. Machovec)

JAN HUS

- Teolog
- Pro filosofii inspirativní svým pevným postojem a oddaností pravdě
- Ostře kritizoval církve
 - Motivace ctí Boží, prospěchem své matky církve a vlastním svědomím

- Dílo *Knížky o svatokupectví*
 - Svatokupectví
 - Kupčení se svátostmi
 - Svátosti – pohřeb, křest, zpověď, manželství
- Dílo *O církvi*
 - Proti slepé poslušnosti
 - Křesťan by měl vystoupit proti jednání kněží, biskupů a papeže, pokud odporuje učení Kristovu

PETR CHELČICKÝ

- Dílo *O boji duchovním*
 - Boj duchovní
 - Boj proti ďáblu a jeho lsti
 - Lest – užití nebo neužití násilí
 - Ve chvíli, kdy jde člověku o život – člověk v pokušení použít násilí – pokušení ďábla
 - Při použití násilí
 - Záchrana pozemského života
 - Ztráta věčného života
- Dílo *O trojím lidu*
 - Kritika rozdělení společnosti
 - Odsuzuje povyšování šlechty a duchovenstva nad poddanými
- Dílo *Síť víery*
 - Víra je síť, která zachraňuje věřící a jejich věčný život, ale velryby (papež a císař) ji trhají
 - Síť navíc ničí každá společenská vrstva

JAN ÁMOS KOMENSKÝ

- Dílo *Labyrint světa a ráj srdce*
 - Gnoseologie
 - Poutník jde světem – cestou ho rozptylují Všudybud a Mámení
 - Dostane uzdy z řemenů Všetečnosti, udidla z železa Urputnosti a brýle ze skla Domnění
 - Očekává poznání pravdy od lidské Moudrosti, ale Moudrost má jen hezkou masku, pod kterou se skrývá škleb Marnosti
 - Moudrost je marnost
- Dílo *Pansofia*
 - Kritika tehdejší filosofie
 - Zaměření na jednotlivosti
 - Uniká jí pohled na celek
 - Pansofia
 - Filosofie, která dokáže uvést do smyslu jednotlivosti ve vztahu k celku

BERNARD BOLZANO

- Jeho spisy vycházely se zpožděním – nepřinesl nic nového
- Syn Itala a Němky
- Teolog, kazatel, filosof, matematik a utopický socialista
- Přinášel do Čech praktické, racionální a tolerantní křesťanství
- Ovlivnil své studenty
 - Studenti – generace českého Národního obrození
- Kritika iracionality křesťanství
- Dílo *Vědosloví*

- Nové základy vědám a myšlení
- Dílo *O nejlepším státě*
 - Utopický spis
 - Požadoval společné vlastnictví, správu...

FRANTIŠEK PALACKÝ

- Historik a politik
- Mezi filozofy se řadí kvůli pojetí filozofie českých dějin – zformuloval v předmluvě k dílu *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*
- Dílo *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*
 - Filozofie dějin se zabývá obecnými zákonitostmi dějin a vývoje
 - Aby měl národ dějiny, musí za sebe bojovat, protože až boje zakládají národní dějiny
 - Zákonitost v českých dějinách /páteř českých dějin/
 - Spor demokratických Slovanů s nedemokratickým německým

TOMÁŠ GARRIGUE MASARYK

- Filozof, sociolog a politik
- Vystudoval filozofii, estetiku a psychologii
- Realista
 - Spojuje filozofii s praktickým životem
- Dílo *Sebevražda jako masový sociální jev přítomnosti*
 - V sociologických statistikách se výrazně zvýšil počet sebevražd
 - Proč?
 - Závěr – moderní člověk se nachází v krizi, která je vyvolaná deformací křesťanství katolickou církví
 - Křesťanství se nedá věřit
 - Člověk ztrácí síť hodnot, která ho dřív zachytávala
- Dílo *Otázka sociální*
 - Zabývá se krizí moderního člověka
- Dílo *Česká otázka*
 - Filozofie českých dějin
 - Sleduje tendenci boje protestantů proti křesťanům a úsilí o čistší křesťanství
- Dílo *Ideály humanitní*
 - Evropské dějiny
 - Vývoj od středověké teokracie k demokratickým a humanistickým ideálům

JAN PATOČKA

- Filozof, žák Husserla a Heideggera
- Jeden z prvních mluvčích Charty 77
- Zemřel na následky výslechu StB
- Dílo *Přirozený svět jako filozofický problém*
 - Disertační práce
 - Vychází z fenomenologie
 - Analyzuje lidskou existenci
 - Lidská existence je pojatá jako trojpohyb – tři pohyby lidského života
 - Pohyb zakotvení
 - V mládí a rané dospělosti
 - Pohyb sebezprodloužení /Pohyb obstarávání/
 - Ve zralém věku
 - Člověk obstarává svou existenci
 - Důsledek – sebezprodloužení

- Člověk žije více věcmi, než sebou samým
- Pohyb průlomu či vlastního sebepochopení
 - Dochází k prolomení stěny každodenního obstarávání
 - Pociťuje naléhavost pochopit sebe sama
- Dílo *Kacířské eseje o filosofii dějin*

MILAN MACHOVEC

- Ovládal klasické jazyky
- Vychází z marxismu
 - Sbližuje ho s moderní filosofií a náboženstvím
- Studoval moderní filosofií a náboženství
- Dílo *Ježíš pro moderního člověka*
 - Rozlišuje postavu Ježíše a Krista
 - Původní učení Ježíše z Nazaretu
 - Ježíš z Nazaretu
 - Skutečná historická osobnost s morálními kvalitami, které máme následovat
 - Kristus
 - Interpretace církve
 - Křesťanská verze Ježíše z Nazaretu
 - Ukazuje, jak překlady mění původní význam výroků Ježíše i apoštolů
- Dílo *Filosofie tváří v tvář zániku*
 - *Lidstvo by mělo prohlubovat ženskou složku*
 - Aby odvrátil zánik – mělo by lidstvo prohlubovat svou ženskou složku, protože ženy jsou neschopné – neschopné zničit planetu

27. Filozofie osvícenství

Podmínky vzniku osvícenství, zdroje a znaky

- **myšlenkový i politický proud**, směr, postoj
- zrodilo se v **Anglii a Nizozemí v 18. století** -> Francie, Německo, Rusko (Kateřina Veliká – osvícenský absolutismus)
- **nejvíce rozšířen ve Francii**, kde ke vzniku nových myšlenek přispěla **ztráta důvěry v královskou moc**; ideálem buržoazie v době fr. revoluce, inspiroval především **Jakobíny**

Podmínky:

- osvícenství bylo reakcí na **rekatolizaci** (úsilí o navrácení protestantů do římskokatolické církve) a **monopol katolictví**, který v mnoha státech vznikl po třicetileté válce
- vymezilo se **proti baroku**, vsázelo na rozum a náboženskou toleranci
 - o baroko – člověk se snažil připravit co nejlépe na své posmrtné působení a spásu, šlo mu o to, aby morálně obstál
- absolutismus (Ludvík XIV.: „*Stát jsem já*“), (?)
- nespokojenost s feudálním systémem

Zdroje:

- 1.) antika, humanismus, **renesance** – důraz na člověka, emancipace člověka
- 2.) **odpor proti absolutní moci církve**
- 3.) **John Locke** – dělba moci ve státě (moc výkonná, soudní, federativní), dílo *Dvě pojednání o vládě*
- 4.) **vědecká díla**
 - o Reného Descarta a Francise Bacona (podle nichž by se měl člověk řídit racionálním myšlením)
 - o Galílea Galileiho, Isaaca Newtona, Pascala
- 5.) **rozvoj přírodních věd**
 - o svět chápán mechanicky
 - o **obrovský pokrok věd**: osvícenství slepě věří, že rozumem lze vše poznat a vysvětlit a žádá svobodu rozumu = racionalismus (z latinského slova ratio = rozum) – lidé se odvrací od Boha k člověku a plně věří schopnostem rozumu

Charakteristika:

- rozvoj poznání, zdůrazňuje osvícenský **rozum**
- díky rozumu lze poznat svět, který je řízen přírodními zákony
 - o důraz na racionalismus, přírodní vědy, metody
 - o osvícenství znamená **víru ve vědu**, rozum a pokrok
- **boj proti církevním dogmatům**, vyžaduje se tolerance
 - o klade důraz na lidskou **svobodu**, rovnost, toleranci a přirozené principy práva
 - o bojují **proti cenzuře, otroctví, mučení**
 - o znechucení církvi a vírou: vzniklo znechucením z náboženského štěpení po reformaci
- většina filozofů byli **deisté**
 - o uznávají Boha jako prvního hybatele, který do života lidí již více nezasahuje
 - o **odmítání náboženství** kvůli nepodloženým **dogmatům**
- chtěli **změnit společnost formou zákonů**, proti revolučním změnám
 - o věřili v panovníka – zákonodárce
 - o osvícenští panovníci – Marie Terezie, Josef II., Kateřina Veliká, Petr I., Fridrich II.
- **odmítali minulost a feudální systém**
 - o osvícenci si chtěli zpříjemnit život na tomto světě
 - o osvícenství žádá **hospodářskou svobodu**
 - osvícenci zavrhovali vysoká cla a státní zásahy -> stojí na počátku **moderního kapitalismu** – kdy trh sám rozhodne, co se bude vyrábět – lidé nakoupí nebo nenakoupí
 - o **ADAM SMITH** – Angličan, ekonom, dílo: **1776 – Pojednání o příčinách bohatství národů** – kde tvrdí, že **svobodný trh** (neviditelná ruka trhu) a **konkurence snižuje ceny a povede k hospodářské prosperitě** (blahobyť, růst)

Montesquieu, Voltaire, Rousseau

Charles Louis MONTESQUIEU

- dílo **Perské listy**
 - dopisy fiktivního Peršana, popisuje situaci ve Francii
 - kritika politiky a náboženských poměrů
 - ve Fr. absolutní monarchie **Ludvíka XIV. / XV.**, jedině katolické náboženství
 - 1685 **zrušil edikt nantský** (1598) -> jeden král = jedna víra
- dílo **Duch zákonů**
 - 1748 vyšlo -> **odstartování revoluce** (začátek Francouzské revoluce - 14. 7. dobytí Bastily / 5. 5. svolání generálních stavů)

- **zákony:**
 - **neměnné** – přirozené – dává Bůh
 - **proměnlivé** – tvořeny zákonodárcem, jaké je státní zřízení, takové jsou zákony
 - při tvorbě zákonů je nutné hledět na geografické faktory (klíma, povrch...), protože ovlivňují mentalitu lidí
- inspirován Lockem
- stoupenec **konstituční monarchie** (moc panovníka omezena ústavou), proti absolutní monarchii
- zárukou politické svobody je oddělení 3 druhů moci:
 - **výkonná moc** – má vladař
 - **zákonodárná moc** – parlament
 - místo federativní moci používá **soudní**
 - > tento princip se realizoval ve Fr, USA, dnes
- neměnit společnost revolucí ale postupně zákony

Francois Marie Aronet VOLTAIRE

- 17. – 18. století; pocházel ze zámožné rodiny, která měla panství ve Švýcarsku a Francii
- proti nevolnictví ve Francii; své nevolníky osvobodil, kladl důraz na lidskou svobodu
- pobýval na dvoře pruského panovníka **Fridricha II.**, psal si s Kateřinou Velikou
- panovníci chtěli reformovat ekonomiku státu a povznést ji, ale nechtějí se vzdát absolutní moci
- Voltaire odchází, protože F. II. jeho myšlenky nezrealizoval
- zabýval se filozofií dějin; pokrok v dějinách způsobují vědy a umění; **dějiny** = boj rozumu s nevědomostí
- dílo **Candide, Pojednání o snášenlivosti, Filozofický slovník**
- klade důraz na **svobodu ducha** (aby se lidé neřídili podle církevních dogmat, protože nikdo nemůže chtít, aby někdo s ním smýšlel stejně) a **jeho myšlení** -> proti církevnímu dogmatismu
- důraz na **toleranci**
- **deista**, první hybatel je Bůh; zdůrazňoval mravní obdiv k osobě Krista

gnoseologie

- veškeré poznatky vycházejí z **počítku**
- důraz na **logicko-matematické** poznání

Jean Jacques ROUSSEAU

- vymyká se původní koncepci osvícenství – pro to je **prvotní rozum**, pro něj je ale prvotní v člověku **cit**, klade na něj největší důraz
- inspiroval Nietzscheho
- pocházel ze středních vrstev; pracoval jako písař, opisovač not, vychovatel, učitel hudby, potulný muzikant
- **teoretik výchovy dětí**, měl jich celkem pět, dal je do nalezince
- vlastnosti o člověku získal sebezpoznaním
- dílo **Vyznání**
 - líčí zde svůj život = **autobiografie**, jeho etapy života, kroky, píše o svých dětech
 - o výchově dětí
- **kritizuje rozum**
- jeho současná společnost je založena příliš na racionalitě a to v člověku ubíjí vše přirozené
- **kritik techniky** a civilizace, protože to je příčina úpadků mravů -> civilizace je zkárou
- touží po **ryzí přírodě** (=pravěk), kde byl člověk šťastný -> člověk je společností zkažený, protože je špatná
- dílo **Rozprava o vědách a umění**
 - dva typy **nerovnosti**:
 - **1.) přirozená, tělesná** – způsobená přírodou; věk, pohlaví, zdraví, duševní vlastnosti, charakter
 - **2.) mravní, politická** – vychází z toho, že někdo žije na úkor druhých a těží z toho, že mají větší moc, bohatství, nutí ostatní k poslušnosti
- **zrod společnosti**
 - někdo ohradil pozemek a přivlastnil si ho
 - stát vznikne, když se zrodí **soukromé vlastnictví**; člověk potřebuje dát garanci za svůj majetek a bezpečí (=přirozené právo)
 - když vznikne soukromé vlastnictví, vzniká i nerovnost mezi lidmi
 - stát není garantem svobody, protože se její části člověk musel vzdát, ale za jistých okolností může stát dát svobodu a mít její kořeny

- **suverenita lidu** – lidé si zvolí své zástupce, kteří tvoří zákony - > občané podléhají určení, které si sami odsouhlasili, lid se podílí na správě státu
- „Svoboda je poslušnost vůči zákonům, které jsme si sami zvolili.“ - > zápalná látka po fr. revoluci
- dílo **O společenské smlouvě**
 - další zápalná látka
 - společenská smlouva – dohoda mezi lidmi, zvolený vůdce je vede, lid má právo ho sesadit
 - už s tím přišel Thomas Hobbes

Francouzští encyklopedisté (La Mettrie, Diderot, Helvétius, Holbach)

- 1751 – 1780 vychází ve Francii dílo **Encyklopedie čili racionální slovník věd, umění a řemesel** -> souhrn vědění doby
- podpora Madame
- představitel Denis DIDEROT, další Jean d' ALAMBERT a další VOLTAIRE, MONTESQUIEU, ROUSSEAU

Mechaničtí materialisté

- směr, rys osvícenství
- podstata světa – **hmota**, které je vlastní **pohyb**, sama se pohybuje, připisují jí jeden druh pohybu

Julien Offroy de La METTRIE

- **materialista**
- dílo **Člověk stroj**
 - člověk je složitý **stroj**, který sám sebe natahuje (spánkem, jídlem...)
 - rys osvícenství – mechanický pohyb má materiál

Denis DIDEROT

- hmota je zdroj pohybu na světě, skládá se z atomů a je aktivní
- pohyb = mechanické **přeskupování atomů**, vycházejí z Newtona (?)
- duše je výsledkem vývoje hmoty
- **ateista**
- v kontaktu s Kateřinou Velikou; pobýval na jejím dvoře, ale pak odešel, protože se absolutismu nevzdala

gnoseologie

- poznáváme na základě **pozorování**
- zkušenost založena na **experimentu**

etika

- člověk je od přírody dobrý, ale kazí ho špatné příklady ve společnosti, ve které žije

C. A. HELVÉTIUS

- **ateista**, odmítá nesmrtelnost duše
- lidská duše – schopnost vnímat
- představitel **geologického determinismu**
 - společnost se odvíjí od toho, jaké vytváří prostředí/poměry
 - dobrá vláda -> rozvíjí se pozitivní zájmy a sklony
 - špatná vláda -> podněcuje v lidech negativní zájmy a sklony

HOLBACH

- Němec žijící v Paříži, **ateista**

ontologie

- podstatou je **neměnný, nepohybující se atom**
- hmota nepotřebuje impuls, aby byla uvedena do pohybu
- **epikureismus**

Německé osvícenství (Immanuel Kant)

Immanuel KANT

- Němec, filozof 18. a 19. století (1724 – 1804); převážnou část života v **Königsbergu** (kde i zemřel)
- vystudoval filozofii a přírodní vědy; učitel, přednášel na univerzitě v **Krakovci** – matematiku, fyziku, geometrii, geografii, mineralogii

ontologie

- těž metafyzická otázka, zkoumá otázku jsoucná
- v díle **Kritika čistého rozumu**

- nesmrtelnost duše a lidské svobody

gnoseologie

- není možné zjistit podstatu věcí kolem nás
- **agnosticismus** = podstata je nepoznatelná
- poznáváme pouze jevy (jak se nám jeví, vnášíme svůj subjektivní pocit)
- podstata = věci o sobě – to nelze poznat
- věčný kruh **dvojznačnosti**
 - není možné překročit hranice poznání
 - skeptická hranice
 - nikdo nedokáže vysvětlit, zda je duše ne/smrtelná
- poznáváme to, co je kolem nás
- uznává **agnosticismus** (náзор, že existence Boha nelze potvrdit ani vyvrátit)
- **subjektivismus** zkrsluje rovněž poznání
 - člověk za sebe vnáší určité skutečnosti
 - každý má jinou představu času, místa...
- -> není možné absolutní poznání

etická otázka

- v díle **Kritika praktického rozumu**
- používá pojem **kategorický imperativ**
 - když chce člověk nějakým způsobem jednat, objevuje se **nepodmíněný příkaz** = kategorický imperativ, který člověku **znemožňuje jednat podle své vůle a nálady**
 - příkaz k jednání člověka, který má nějakou zásadu – zásadu maxima, o níž se může chtít, aby se stala obecně platným zákonem
 - -> máme jednat tak, aby to bylo příkladné i pro ostatní (tedy morálně)
 - jsou to pravidla osobního chování

Projevy osvícenství v českých zemích:

- 18. století - doba národního obrození
- Josef II. se snažil oddálit vzpoury vydáním reforem - Toleranční patent, zrušení nevolnictví, povinná školní docházka - Marie Terezie
- 1774 Jungmannova česká společnost nauk
- vědecký jazyk němčina -> změny šly těžce, jeden z důvodů, že neexistoval spisovný český jazyk (na rozdíl od Francie)
- Jungmannova škola vědecká vytvořila odbornou, českou terminologii

/27/ RELIGIONISTIKA JAKO VĚDA /27/

Základní struktura:

- *Významná světová náboženství*
- *Problematika náboženských sekt*

✚ Religionistika

- Věda, která zkoumá náboženství, jeho podoby a souvislosti mezi náboženstvími a společenskými a kulturními jevy
- Zakladatel – Fridrich Max Müller
 - Dílo *Úvod do religionistiky*
 - 2. polovina 19. století
- 1. náznaky religionistiky už v Antice – Démokritos
- Náboženstvím se zabývali i pozdější filosofové – osvícenci, Nitsche, Durkheim, Freud

✚ Významná světová náboženství

- Náboženství – v každé kultuře a spojené s vírou
- Víra
 - Přesvědčení o transcendentní /přesahující lidskou zkušenost/ skutečnosti
- 1. náboženství – Pravěk – pomocí toho si vysvětlovali přírodní jevy, které si jinak nedovedli vysvětlit
- Podoby náboženství
 - Manismus
 - Kult předků
 - Animismus
 - Víra v duši a duchovní bytosti
 - Teismus
 - Víra v jednoho a více Bohů
 - Monoteismus
 - Křesťanství, islám, judaismus
 - Polyteismus
 - Hinduismus, náboženství v Antickém Řecku a Římě
- Znaky náboženství
 - Mýtus
 - Smyšlené vyprávění o posvátných věcech
 - Psaná podoba – posvátné texty
 - Ústní podoba
 - Rituály
 - Chování vymezené pravidly
 - Bohoslužba, meditace, modlitba
 - Prováděno odborníky i samotnými věřícími
- Velká světová náboženství – formovala se v různých dobách a různých částech světa
- 6. století před naším letopočtem – judaismus
- 5. století před naším letopočtem – buddhismus

- 1. století našeho letopočtu – křesťanství
- 7. století našeho letopočtu - islám

KŘESŤANSTVÍ

- Monoteismus
- Nejrozšířenější světové náboženství (více jak 2 miliardy lidí)
- Učení a život Ježíše z Nazaretu – mesiáš, spasitel světa, boží syn – Kristus
- Vyvinulo se z judaismu v Palestině – vznik prvních křesťanských obcí
- Palestina – okupovaná Římany – nimi rozšířeno do Středomoří – střet s císařským kultem
 - Ve Starověkém Římě – císaři uctíváni jako Bohové
- Křesťané pronásledováni zejména císařem Nerem (Nero) nebo Marcem Aureliem
- 313 – Konstantin Veliký – Edikt milánský
 - Křesťanství uznal jako státní náboženství
 - Začaly se konat církevní koncily
 - 325 – v Nikáji – otázka trojjednosti Boha
- 476 – padla Římská říše – vznik Západořímské říše a Východořímské říše
 - Západořímská říše
 - Zánik pod nájedzy Barbarů
 - Východořímská říše
 - > Byzantská říše
 - Centrum – Konstantinopol
- 1054 – Definitivní oddělení Západořímské a Východořímské církve
 - Východořímská církev /řecko-pravoslavná, ortodoxní/
 - V čele – císař
 - 1454 - dobytí Cařihradu Turky – zejména na Balkáně – rozšíření islámu
 - Západořímská církev /římsko-katolická/
 - V čele – papež
 - Od 6. století – vznik klášterů a řádů
 - 1. řád – Benediktini
 - Další řády – Františkáni, Dominikáni
 - 16. století – reformace, vznik protestantských církví
 - 1. protestantská církev – Husitství (15. století)
 - Zástupci reformace
 - Německo – Luther
 - Švýcarsko – Kalvín
 - Francie – Hugenoti
 - Anglie – Anglikánská církev
 - Reakcí na reformaci – protireformace – prováděno jezuitským řádem
 - Po 2. světové válce – snížil se počet věřících lidí – způsobeno zejména tím, že v zemích východního bloku (komunismus) byl prosazován ateismus
 - Po roce 1989 - oživení náboženství a víry – Evropa nebyla epicentrem křesťanstvím
- Jedno ze základních dogmat - víra ve svatou trojici
 - Bůh Syn, Bůh Otec a Bůh Duch svatý
- Dodržování Desatera
 - Nezabiješ, nepokradeš, nebudeš lhát
- Víra v Boží království
 - Uskutečnění nejhlubších tužeb každého člověka
 - Má přijít na konci časů při druhém příchodu Ježíše Krista
- Posvátný spis – Bible

- Starý zákon
- Nový zákon
 - Evangelia, Skutky apoštolů, Dopisy a Zjevení svatého Jana
- Chrámy
 - Kostel, bazilika, kaple, chrám
 - Setkání člověka s Bohem
- Posvátné místo
 - Chrám Božího hrobu v Jeruzalémě

ISLÁM

- Monoteismus
- Islám = „Odevzdání se Bohu“
- Muslim
 - Narozením
 - Odrecitováním vyznání víry Šaháda
- Historie
 - 7. století
 - Prorok Mohamed věřil, že má zdokonalit křesťanské a židovské učení
 - 610 – 632 – měl vidění, kdy se mu zjevoval archanděl Gabriel – naučil ho verše, které později byly uspořádány do Koránu
 - Bůh (Alláh) vybral Mohameda jako posledního proroka pro lidstvo
- Víra a nauka
 - 5 sloupů (pilířů) islámu
 - Šaháda
 - Vyznání víry
 - Salát
 - Modlitba
 - 5x denně směrem k Mekce
 - Podmínky pro průběh modlitby
 - Čistota místa i oděvu, ...
 - Zakát
 - Dobročinnost
 - Měli by odvádět 2,5% z peněžního příjmu na almužnu, která se poté používá pro chudé a zároveň na podporu sociálně slabších (vzdělání)
 - Sawm
 - Půst
 - Měsíc Ramadán
 - Přes den nejí – večer se mohou najíst
 - Hadždž
 - Pout' do Mekky
 - Vykonat alespoň 1 v životě
 - Cílem cesty je Ka'ba (svatyně – uložený posvátný kámen – „černá kostka – snaží se k ní dostat co nejbliže a dotknout se jí)
 - Džihád
 - Boj proti zlu
 - Větší džihád
 - Proti osobnímu hříchu
 - Menší džihád
 - Proti těm, co páchají zlo
- Posvátné spisy

- Korán
 - Nejdříve ústně, poté zapsán
- Hadís
 - Výpověď o činech a skutcích Mohameda,
 - Jeho základ tvoří sunny (jeden z pramenů práva Šaría)
- Posvátná místa
 - Mešita
 - Slouží jako vzdělávací a společenské centrum
 - Mekka
 - Svatyně Ka'ba

JUDAISMUS

- Žid
 - Narozením
 - Dědí se po matce
 - Přistoupením podle normy
- Historie
 - Původně kmenové náboženství hebrejských kmenů
 - Praotec – Abraham
 - Společný i s křesťany a muslimy
- Nauka
 - Bůh – Jáhve
 - Vychází z dějin národa, který se považuje za vyvolený
 - Vyvolený národ uzavřel smlouvu s Bohem – na znamení smlouvy se 8. den po narození dělá obřizka
 - Dodržují Micvu /Micvot/
 - Soubor božích přikázání (asi 613)
 - Obsahuje mimo jiné i Desatero a pravidla ohledně jídla (kašrut a košer)
 - Modlitba Šema Jisra'el /Slyš Izraeli/
 - Používají šál talit, čepičku kipa a modlitební řemínky tefilin
 - Věří v posmrtný život a boží soud
- Posvátné spisy
 - Tanach
 - Tóra, proroci
 - Součástí Bible
 - Talmud
 - Rabínské diskuze
 - Obsahuje židovské zákony a etiku
- Posvátná místa
 - Synagoga
 - Zed' nářků
 - Pozůstatek zdi jeruzalémského chrámu, který byl zničen Římany

HINDUISMUS

- Není náboženství v pravém slova smyslu, ale spíše způsob bytí
- Stoupenci označují sami sebe jako Sanátanadharma /Věčná pravda, správná cesta/
- Historie
 - Nemá zakladatele
 - Vznikal postupně

- Jeho nauka není jednotná a toleruje množství odporujících si interpretací
- Nauka
 - Brahma
 - Neměnná, nekonečná a neprojevená realita božské podstaty bytí, hmoty, energie, času a prostoru = základ všeho, co existuje
 - Uctívání velkého množství Bohů nebo jejich avatarů (vtělení Boha)
 - Nejvíce uctívání Bohové
 - Brahma
 - Zobrazován se čtyřmi tvářemi
 - Višnu
 - Ochránce vesmíru
 - Zobrazován jako modrý
 - Šiva
 - Ochránce zkázy a plození
 - Zobrazován s trojzubcem
 - Věří v Samsáru
 - Reinkarnace neboli znovuzrození duše Átman
 - Děje se pořád dokola, dokud nepochopí věčnou pravdu, že vše je Brahma
 - Stupeň každé existence je určován podle Karmanu (skutky té předchozí existence)
 - Osвобоzení od znovuzrození je Mókša (Splnutí s Brahmou)
 - Lze dosáhnout správným způsobem života – Dharma
 - Dodržují morální zásady
 - Neublížovat, nelhat, oprostít se od materiálních věcí tohoto světa
 - Společnost je rozdělena na varny
 - Vznikly z různých částí těla božského člověka Puruši
 - Brahmáni
 - Kněží
 - Vznikly z hlavy
 - Kšátriové
 - Válečníci
 - Vznikly z paží
 - Vaišijové
 - Obchodníci a řemeslníci
 - Vznikly ze stehů
 - Šúdrové
 - Služebníci a dělníci
 - Vznikly z chodidel
 - Dalité
 - Nedotknutelní a nečistí
 - Stojí mimo varny
- Posvátné spisy
 - Védy
 - Brahmánské spisy
 - Upanišády
 - Filosofické spisy o pochopení podstaty člověka a vesmíru
 - Ramajána, Mahábharáta, Bhagavadgíta
 - Básně a eposy
- Posvátná místa

- Chrámy - Mandir
- Řeka Ganga – Varanásí

BUDDHIMUS

- Vychází z hinduismu
- Historie
 - Zakladatel – Siddhártha Gautama z Nepálu
 - 6. století před naším letopočtem
 - Objevil střední cestu, která se vyhýbá všem krajnostem
 - Dosáhl osvícení – Buddha
 - Dosáhl osvobození z utrpení a koloběhu životů
- Nauka
 - Nepopírá, ale ani nepotvrzuje svět Bohů
 - Cesta k osvobození není závislá na plnění náboženských povinností, ale na úsilí každého jedince bez ohledu na to, k jaké kastě přísluší
 - Buddha
 - Osvícený
 - Není to Bůh, pouze příkladný člověk
 - Bódhisattva
 - Ten, kdo dosáhl stavu Buddhy, ale nechce vejít do dokonalé Nirvány a zůstává ve světě, aby vedl lidstvo k dobru a konečnému osvobození
 - Dalajláma
 - Život v souladu s přírodou a univerzální podstatou bytí
 - Čtyři ušlechtilé pravdy
 - Pravda o strasti
 - Život je nestálý a plný utrpení
 - Pravda o původu strasti
 - Touha po blahobytu, moci a majetku
 - Pravda o konci strasti
 - Zbavení se touhy po blahobytu, moci a majetku
 - Pomocí Osmidílné cesty
 - Právě poznání
 - Právě rozhodnutí
 - Prává řeč
 - Právě jednání
 - Právě žití
 - Prává snaha
 - Právě rozvažování
 - Právě ponoření se do sebe
 - Pravda o cestě vedoucí k zániku strasti
 - Nirvána
- Posvátné spisy
 - Tipitaka
 - Buddhovo učení
- Posvátná místa
 - Stúpy

- Místa spojená s úctou ostatků některého Buddha
- Pagoda, Wat
 - Chrámový komplex

✚ **Problematika náboženských sekt**

- 19. století – vznik Svědků Jehovových
- Nejvíce sekt vzniká v 60. letech 20. století jako reakce na společenské problémy
 - Zejména Spojené státy americké a Západní Evropa
- Obvykle jsou společností zavrhovány, protože vykazují sociopatologické jevy
 - Žijí abnormálním způsobem života
- Sekta
 - Malá autoritářská sociálně nebezpečná náboženská skupina
 - Omezuje svobodu svých členů
 - V čele – charismatický vůdce
 - Určuje pravidla
 - Členem na základě manipulace, ztrácí svou identitu – nahrazena sektářskou identitou, je zneužíván pro cíle vůdce

IMANUELITĚ

- Zakladatel – Jan Dietrich Dvorský /Parsifal Imanuel/
 - Manžel dcery Mileny Dvorské
 - Považoval se za mesiáše
- Čistě česká sekta
- Inspirováno Hnutím Grálů
 - Celosvětové náboženské hnutí
- Cíl
 - Založit tisíciletou říši
- Sídlo – Hořovice – odešli do Itálie – vrátili se – rozpad sekty
- Vstup
 - Ti, kteří měli dostatečně tmavě fialovou auru
 - Často směl vstoupit jen jeden z partnerů
- Po příchodu
 - Odebrán veškerý majetek – vše museli prodat a peníze odevzdat
- Zakázané styky s rodinou
- Často držely půstu, aby ušetřili peníze
- Po odchodu často hospitalizace nebo psychická léčba
- Členové většinou vyloučení, aby nemohli odejít sami
- Nabádání ke spáchání sebevraždy
 - Neřešeno policií
- Ukázalo se, že děti nechodí do školy
 - Začalo se řešit policií
- 1995 – činnost sekty ukončena
 - Někteří členové vstoupili do Hnutí Grálů
 - Jan Dietrich Dvorský zmizel

SVĚDKOVÉ JEHOVOVI

- Zakladatel – Charles Russel
- Centrum – Brooklyn
- V době totality odmítali vojenskou povinnost, ale protože byli velmi pracovití – stát je nechal být
- Vydávají časopisy *Probudte se* a *Strážná věž*
- Odmítají tradiční křesťanské doktríny
- Přesvědčení o brzkém konci světa, kdy všichni ostatní budou zatraceni, ale oni jsou vyvolení
- Označují se za jedinou pravou společnost
- Boha uznávají jen jako Ducha svatého
- Ježíš – Archanděl Gabriel
- Odmítají papeže
- Dodržují křesťanské normy a hodnoty
 - Sexuální mravnost
 - Osobní poctivost
 - Manželská povinnost
 - Rodinná odpovědnost
 - Odmítají drogy a alkohol
- Odmítají transfúzi krve
- Bojkotují volby
 - Chtějí být nestranní
- Bojkotují státní symboly
- Neslaví svátky a narozeniny
- V čele – prezident – celoživotní funkce
- Křest v dospělosti – symbol bezpodmínečné oddanosti Jehovovi
- 5x týdně se schází
- Studují Bibli
- Pokud možnost – styk jen s ostatními svědky Jehovovými

28. Vývoj filozofického myšlení v 19. a 20. století

1. Německý idealismus

George Wilhelm Fridrich Hegel

- Němec ze Stuttgartu, vystudoval univerzitu, pak se z něj stal domácí učitel
- Byl pozván do Jena, aby přednášel, ale byl velmi nepopulární, protože byl **těžce srozumitelný**
- Líbí se mu okupace Napoleonem, protože je **zastánce absolutismu**
- Později z něj vychází **marxistická ideologie**
- Zemřel na cholera v roce 1831
- **Objektivní idealista**
 - vidí duchovní podstatu, která se nachází mimo tento svět
 - podstatou je neosobní duchovní princip – „bůh světa, absolutní duch“
 - ve všem žije božstvo (ne ale v křesťanském smyslu)
 - svět je způsob, jakým se představuje absolutní duch – jeho zviditelnění, je ve všem přítomen absolutní život rozdělen do bytostí a věcí
- **vývoj ducha**
 - existují tři fáze - dialekticky „Hegelovská triáda“ – uznává pohyb a vývoj, boj protikladů (Herakleitos)
 1. teze (Vendy)
 2. antiteze (člověk, kterého miluje = negace teze → odcizení od 1. fáze)
 3. synteze (negace předešlé negace – nalezne se v něm)
- **vývoj absolutního ducha**
 - stejný
 - puzen touhou po svém protikladu, chce se negovat
 - dává vzniknout přírodě, lidstvu, kultuře, umění, politice (odcizí se sám sobě)
- **dějiny**
 - jsou účelným naplňováním objektivního ducha, který jedná podle světové duše

2. Generace velkých bořitelů

Karel Marx

- narodil se v Trevíru, studoval práva a filosofii a dostal z nich doktorát
- jako redaktor rýnských novin kritizoval pruskou vládu → nucen opustit Německo
- v Paříži se seznámí s Bedřichem Engelsem (z rodiny továrníka), s tím pak odjede do Londýna, kde má Engelsova rodina prostředky

Postavení dělníku ve společnosti

- Začal sympatizovat s dělnictvem, nová referenční skupina

• Marxismus-leninismus

- Tzv. tři zdroje
 - Hegel + německá klasická filosofie (Feuerbach – náboženství)
 - Střetávání protikladů
 - Anglická politická ekonomie
 - Paddy, Smith, Rogers
 - Utopický socialismus
 - T. More, Furien, St-Simon, Owen

Kapitál

- analýza a kritika kapitalistické společnosti a zejména kapitalistického způsobu výroby a distribuce statků

Inaugurální adresa

- Ustavující programový manifest **První internacionály**
- vytyčovala hlavní principy mezinárodního dělnického hnutí
 - vyzdvihovala úkol dělnické třídy dobýt politickou moc
 - nutnost založit mezinárodní politickou organizaci revolučního dělnictva Mezinárodní dělnické sdružení
- oni byli zakladateli první internacionály, vysvětlení myšlenek manifestu, program První internacionály, pak povýšeno na dogmata

📖 Manifest komunistické strany

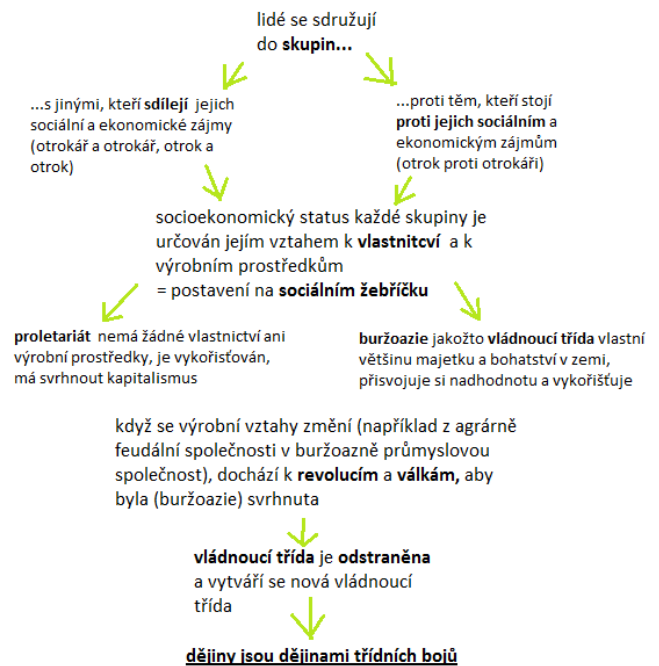
- Manifest ve zhuštěné podobě podává **nauku o třídním boji** a končí vyzváním: „Proletáři všech zemí, spojte se!“
- Program pro Svaz komunistů (tajná organizace), později řízení první internacionály

• MARXISTICKÁ FILOSOFIE

- Negativní, nepravdivé prvky
- Společnost a člověka redukuje na práci, výrobu a materii
- Zásadně materialistické pojetí
 - Přeceňují práci, výrobní poměry jsou zásadní, je to základ všeho žití
- „materialistická základna“
 - Tomu odpovídá „nadstavba“ (na tom závisí) = reflexe (odraz)
 - Jaký je výrobní způsob společnosti, taková je společnost, ideje, instituce, ideologie, právo

• Historie

1. Pospolná společnost
 - Beztřídní (vrstvy, straty, třídní teorie) → po vzniku majetku:
2. Otrokářská společnost
 - Antagonistické třídy: otrok x otrokář
3. Feudální společnost
 - Poddaní x feudálové → buržoazní revoluce
4. Kapitalismus
 - Buržoazie x dělníci = tvorba soukromého vlastnictví → skupiny se stejnými zájmy
5. Komunistická společnost
 - „pracuj podle schopností, ber podle potřeb“
 - Vznikne nový člověk demokraticky řešící svoje problémy → nevyšlo to

- První fáze komunismu = **SOCIALISMUS**
 - Třídy existují, ale bez antagonistických rozporů (dělníci, rolníci, pracující inteligence)
 - Hegemon (držitel moci, nadvlády) mají dělníci → nikdy to tak nebylo
 - Důraz na masu – **jedinec nemá v historii význam**
 - Když nastane rozpor → revoluce (materiální x duchovní sféra)
 - V roce 1989 nastal posun ve vědomí lidí
- Teorie třídního boje
 - Učení rozšířeno Leninem → Marxismus-Leninismus
 - Různé skupiny podle toho, s čím sympatizují (v Číně Mao-Ce-Tung → maoisté)

Iracionalismus

„filosofie života“, život = niterný zážitek, někdy dokonce **VITALISMUS** – důraz na životní sílu, vůli popírá rozum

Arthur Schopenhauer

- Vychází z indické filosofie, život = scenerie utrpení (později převzato Hitlerem)
- **Příčinou utrpení je vůle**, která něco chce (2 indická náboženství – buddhismus, bráhmanismus)
 - Vůle něco vyžaduje → má dojít k vyhasnutí touhy a k dosažení **nirvány**. K tomu ale nedojde při neustálém plnění tužeb (strádání, deprese)
- Návod na zbavení se touhy a dosažení nirvány
 1. Askeze – minimalizovat potřeby, trápit se absencí minima věcí
 2. Filosofická reflexe – člověk má veškerou energii vložit do filosofie, uvědomit si, že velká míra inteligence může ovládnout vlastnosti jako sobeckost, radost apod.
 - Svět je jenom představou rozumu a se smrtí mizí rozum i vůle → podstatou světa je velké nic → **NIHILISMUS**
 3. Umění
 - Popření vůle tím, že energii vloží do umělecké tvorby – obzvlášť do hudby (Wagner)

Svět jako vůle a představa (*Welt als Wille und Vorstellung*)

- Směr ovlivňuje i psychologii – pudy, frustrace (Freud, Jung)
 - Lépe je nebýt, rezignovat na život protože pokud existuje radost, je relativní
 - Vůle = negativní síla

Fridrich Nietzsche

- Vychází ze Schopenhauera – **vůle** = je ale podle něj **pozitivní síla**
 - Vůle se chce zmocňovat; vůle k moci – agresivní, panovačná, chce mít všechno dovoleno
 - Vyjadřuje touhu německé buržoazie
- Kritika stávajícího základu světa
 - Je třeba přehodnotit všechny normy a hodnoty = předpoklad pro budoucnost
- **Kritika vědy**
 - Tvrdí, že křesťanský bůh je mrtev, byl zabit nevírou
 - není ani morálka - ?
 - Nutno zavést novou morálku – stát se **nadčlověkem**
 - Zřící se všeho, co člověka brzdí a zpomaluje, pak vůle překoná sama sebe
 - Není vůle slabocha, ale
- Klade důraz na „já“ – **KRAJNÍ INDIVIDUALISMUS**
 - Měřítkem všeho je **tělo** (tělo je pravda, ne duch nebo ideály)
 - Je třeba být silný a mít moc

3. Pozitivismus

19., 20., 21. století, anglosaské země – buď filosofický směr, nebo jenom poukazování na význam vědy
positiv = skutečný

August Comte

- Zakladatel sociologie
- Kurz pozitivní filosofie
 - 3 stádia vývoje vědy
 - Teologické – vysvětlování jevů jako zásahy nadpřirozených bytostí
 - Metafyzické – nadpřirození bytosti → skutečná jsoucna
 - Pozitivní – deskripce faktů na základě zákonitosti jevů, protože absolutní poznatky nelze poznat
 - (Např. historie:) **absolutní pravdu nelze získat, proto je třeba popisovat to, jak se nám skutečnost jeví (smysly)**
 - Proto nezkoumá ontologii, protože není třeba zkoumat věci mimo tento svět
- Úkol filosofie je podle těch smyslů
 - Shrnovat a systematizovat poznatky z jiných věd
 - Zkoumat souvislosti, nikoliv podstatu jevu

- Filosofie jako složka věd → **SCIENTISMUS**
- Vzdává se absolutna
 - **EMPIRISMUS** – poznání hlavně ze smyslových počitků
 - **MATERIALISMUS** – poznávání jenom smyslově uchopitelných věcí
- Společnost
 - Rozšířil poznání přírody o poznání společnosti
 - Základ společnosti
 - Solidarita a morálka, teorie sociální harmonie
 - Proti marxismu a revolucím, odmítá třídní boj
 - Dělníci se mají podřizovat a podnikatelé mají s nimi dobře zacházet (postupné zvyšování životní úrovně dělníků)

Herbert Spencer

- britský klasický sociolog a filosof
- chatrné zdraví, nikdy ve skutečnosti nestudoval → samouk
 - nikdy nečetl skutečné vědecké knihy, vědomosti získával z periodik a hovory s přáteli
 - inspirace v Darwinovi i Comtovi
- zastánce tzv. „**ORGANISTICKÉHO PROUDU**“ – existuje podobnost mezi lidskou společností a biologickým organismem
 - oblast sociální podléhá podobným zákonům, jako pole biologické či fyzikální
 - lidské společnosti procházejí podobně jako živé organismy vývojem od homogenních a nestabilních útvarů k vysoce komplexním a diferencovaným strukturám
 - **společnost je nástroj sloužící svým jednotlivým členům**
 - sociální instituce plní ve společnosti podobnou funkci jako orgány v živém organismu
 - pozornost např. institucím rodiny, obřadním, politickým, církevním, profesním či průmyslovým

EMPIRIOKRITICISMUS

také koncepce pozitivismu, jeho poslední fáze

Ernst Mach - fyzik

Richard Avenarius – Švýcar

Gnoseologické problémy – důraz na empirii, zkušenost = souhrn počitků a prožitků

NOVOPOSITIVISMUS

Bertrand Russel - pacifismus, emancipace žen

Rudolf Carnap - smysluplné jsou tedy jen verifikovatelné výroky

Ludwig Wittgenstein

– analytická filosofie, filosofie jazyka

 Traktát logicko – filosofický

– co je filosofie? Její předmět?

→ není věda, ale služka přírodních věd (**SCIENTISMUS**)

→ úkolem je analýza přírodních věd, nemá zkoumat podstatou (to dělá fyzika) ani vědomím (to dělá psychologie)

4. Pragmatismus

- pragmatický = věcný, praktický, nezaujatý, chladně a rozumně uvažující („*Pravdivé je to, co je užitečné.*“)
- ve filosofii = do popředí staví **lidské jednání, praxi** (z ní každé myšlení vychází a k ní zase směřuje)
 - → myšlenky se ověřují tím, zda jsou prospěšné, a pravdivá tvrzení jsou ta, která se osvědčila
 - člověka není myslící, teoretická bytost, nýbrž především **bytost jednající**
 - představy, pojmy a soudy vycházejí z potřeb jednajících lidí a mají jim sloužit především jako pravidla jednání
 - **pravdivost se neověřuje porovnáním se skutečností** (což často není možné), **nýbrž jejich důsledky**: užitek pro člověka a prospěšnost pro společnost.

Charles Sanders Peirce

- vnímán jako autor tohoto původně amerického směru
- odmítá jak racionalistické představy o bezprostřední jistotě a empirismus (zdrojem všeho poznání jsou smyslové vjemy)
 - žádné „**smyslové vjemy**“ nejsou, cokoli vnímáme, je už vždy symbolicky zpracováno jazykem a může být také zdrojem omylu a chybné interpretace
- otázky mají význam, pokud se různé odpovědi liší ve svých důsledcích
- **zdrojem skutečného poznání jsou hypotézy** (musí být však formulovány včetně návodu, jakým způsobem se dají ověřit)
 - pokusy a omyly při zkoumání důsledků mohou vést k pravdivému poznání
 - pravda je dostupná ne jako shoda se skutečností, ale jako kvalifikovaný souhlas vědecké komunity

William James

- posunul chápání pragmatismu směrem k **UTILITARISMU**
 - vědění poměřuje praktickým užitekem, který toto vědění přináší
- na něj navázal behaviorismus a další směry
- pragmatismus není nový filosofický směr, ale **metoda dovolující řešit spory**, které by jinak byly nekonečné
 - není konečné řešení, ale jen metoda vedoucí k němu
 - filozofie není věcí čistě odbornou - **způsob pochopení smyslu života** i vlastní způsob vidění a cítění každého z nás a světa kolem nás
 - vnímání, pocitování a zachycování sami na sobě tlaky okolního světa a naše reakce a míra odolnosti na ně → **filozofií všedního dne pro každého člověka**

John Dewey

- v této podobě přišel pragmatismus do Evropy a byl zde zprvu odmítnut
- v Americe navázal na Jamese William se a uplatnil zde pragmatismus jak na politickou filosofii, tak zejména na filosofii výchovy, a to s velkým úspěchem

5. Fenomenologie

= vytváření abstrakcí ve vědomí

= výzkum vývoje lidského vědomí a sebeuvědomění

= filozofický směr popisující formální strukturu obsahů vědomí i vědomí samotného a abstrahující od jejich existence

= místo zkoumání podstat a skutečností samých se tedy zabývá zkušeností, tím, **jak se věci „samy“ člověku ukazují ve vědomí**

Edmund Husserl

- K založení tohoto filozofického směru ho vedla o pevnější a určitější založení filosofie
 - pevný základ pro vědecké zkoumání skutečnosti
- „nová popisná metoda, jejíž důsledné uplatnění by mělo umožnit metodickou reformu všech věd“
- Inspirace: **Descartes** (metodická pochybnost), **Kant** (transcendentální filosofie)
- Snaha přesněji zkoumat apriorní podmínky či předpoklady (čas, prostor apod.), které podmiňují každé poznání
- **„samodanost“ věcí**
 - **intence**, zájem či pozornost k předmětu, zcela samozřejmě „přeskakuje“ od dané zkušenosti k věci samé a tím se připravuje o možnost zkoumat zkušenost jako takovou. Přitom všechno, co poznáváme a víme, získáváme právě prostřednictvím této zkušenosti.
(*Běžný čtenář například vůbec nezpozoruje tiskovou chybu, protože svou intencí míří k obsahu, smyslu textu, takže si správné znění automaticky opraví či „domyslí“ a fenomén vytištěného textu přehlédne. Husserlovu metodu tak můžeme přirovnat k postupu korektora, který nechte kvůli obsahu a smyslu, ale pozorně sleduje, co v textu skutečně vidí.*)
 - **epoché**, doslova „zdržení se úsudku“ – dostat se co nejlíže k jejich původnímu zdroji čili fenoménu.
 - je nezbytné předem vyřadit všechny předpoklady, s nimiž k obsahům své zkušenosti běžně přistupujeme – především předpoklad jejich skutečnosti

- **Čas a přítomnost**
 - „časový dvorec“ - retence uplynulého, prezentace právě vnímaného a potence čili očekávání
(Má-li člověk rozumět mluvené řeči, musí si podržovat to, co už zaznělo, ale zároveň také očekává, co teď přijde. Jen tak lze pochopit fenomén překvapení)
 - (člověk, který deklamuje báseň, ji musí umět celou, svým posluchačům ji však předkládá slovo za slovem, hlásku za hláskou – a oni si ji bez problémů postupně skládají v celek)
- **Věc v originále a pojem**
 - Vidím pouze přivrácenou část předmětu, ale o té odvrácené vím, předpokládám, že jsem věc viděl celou.
 - Neviděná strana odlišuje originál od vzpomínky, protože ve vzpomínce nemám možnost se podívat z druhé strany
 - Zkušenost zařazujeme do obecné kategorie, ale můžeme se zmýlit
 - Lesknoucí se povrch vnímám jako mokrý, až při přesném zkoumání zjistím, že mokrý není
- **Přirozený svět**
 - od rána do večera se v něm běžně pohybujeme, naší pozornosti však uniká
 - Slunce samozřejmě „vychází“ a „zapadá“, ačkoli dobře víme, že je to zdání, vyvolané rotací Země
 - Prostor se pro nás „prostírá“ dopředu a dozadu, doprava a doleva, nahoru a dolů, ale geometrie nás naučila pokládat jej za třírozměrný a nezávislý na orientaci našeho těla
 - → **využíváme všeho toho, co o vnímaném předmětu víme odjinud, zejména z vědy**
- rozpor mezi světem moderní vědy a přirozeným světem - příčina „**krize moderní vědy**“
 - věda ztrácí ze zřetele podstatné rysy lidského světa, jako jsou vztahy, účel a smysl
 - věda musí z metodických důvodů radikálně zjednodušovat, vědci sami stále žijí v jednom společném přirozeném světě a nesmějí na to zapomenout

6. Filozofie existence

- středem je člověk
- věc je tím, čím je; člověk se však teprve musí učinit tím, čím je
- filozofie existence je dynamická a důležité místo v ní zaujímá čas
- člověk se nejeví nikdy izolovaný a jeho bytí je vždy bytí s jinými
- často se jedná o mezní situace, smrt, vina atd.

Martin Heidegger

- žák Husserla – mnoho věcí převzal, ale pak se od něj odchýlil
- převzal descartovské a kantovské schéma „**subjekt – objekt**“
 - fenomenologicky zpochybněno: fenomén není ani objektivní, ani subjektivní, odehrává se v souhře, v setkání „subjektu“ s „objektem“ a oba se na něm podstatně podílejí
- člověk není pouhý pozorovatel, ale sleduje nějaké cíle a žije tedy „činně“
 - intence – svědčí o tom, že poznání skutečnosti má praktický význam
 - bez tohoto rysu nemá utváření fenoménu valný smysl
- **Bytí a čas**
 - V západní kultuře „být“ ztratilo význam, stalo se i v jazyce pouhou sponou
 - podrobná analýza „pobytu“ (německy Dasein), lidské existence na světě
 - nezrušitelná vazba pobytu k jeho světu
 - člověk je vždycky někde a je tak přirozeným středem svého vlastního světa
- **Pobyt a starost**
 - analyzuje strach a úzkost
 - pro člověka je podstatné, že světu nějak rozumí a vykládá si jej pro své potřeby
 - prostřednictvím řeči a jazyka člověk svět „odemyká“ a získává si k němu přístup
 - „Pobyt“ či existování - člověku na jeho bytí záleží

- „starost“ či „péči“ (německy die Sorge) – původně povaha pobytu, starostí o toto bytí samo, každodenní „obstarávání“ potřeb k životu.
- **Časovost**
 - nouze naléhá a člověk musí svůj život nějak vést
 - čas není jen parametr či souřadnice, ale sama látka existování, vedení života
 - teprve ve společenství, z potřeby synchronizovat se s druhými, sjednávat si schůzky a podobně, mohl vyrůst obecný a společný, „veřejný“ čas kalendáře a hodin
 - Pokud se odváží podívat na svůj život vcelku, uvidí jej jako „bytí k smrti“.

Carl Jaspers

- bytí - forma nejnitřnější existence, sama o sobě neuchopitelnou
- předměty se spojují do jakoby uzavřeného světa a tvoří 'horizont'. A tento horizont obemyká právě bytí.
 - Smyslem filozofie je pak pronikat za všechno určité k tomuto obemykajícímu bytí.
 - Předměty kolem nás jsou zároveň transparentní, průhledné, jsou to 'šifry', jimiž prosvítá transcendence neboli božství.
- Bytí můžeme plně zakusit teprve **v krajních situacích, jako je smrt, utrpení, zápas** atd. Teprve při pravém ztroskotání se lidská **existence uskutečňuje bezprostředně**. A za vším bytím, které ztroskotává, spatřuje Jaspers nekonečnost Boží. *(Z výše uvedeného vyplývá, že nekonečnou milost Boží nám bude dopřáno poznat pouze, až budeme např. po loupežném přepadení umírat zkrvavení na chodníku).*

Jean Paul Sartre

- existence pro něj není cosi, co je tím, čím není, **nýbrž pouze nicotou**
- člověka není bytost, jež má své možnosti dány předem. Zprvu je 'nicotou' a až on **sám se musí učinit tím, čím je**. Nicota však číhá všude a stále ohrožuje říši fantazie
- člověk není odpovědný Bohu (Sartre je ateista), nýbrž sám sobě a zároveň i druhému a za druhého
- snaha včlenit člověka do života společenského a politického

29. T. G. Masaryk a další významné osobnosti českého filozofického myšlení

- Obsahuje několik etap, přitom nevzniká žádná „čistá“ filosofie v systematické podobě
- Spojena s oblastmi duchovně či praktickou částí života

Vývoj české filosofie ve starších dobách

- **Doba středověku**, doba předhusitská = doba rozvoje vzdělanosti → **7. duben 1348 – založení UK**
 - 4 fakulty: artistická (výuka filosofie), teologická (duchovenstvo, souvislost s filosofií)
 - Zkoumání Aristotelových spisů
 - Přírodovědné zkoumání, sociálně-politické teorie, etika
 - Vystupují lidoví kazatelé (**Matěj z Janova, Konrád Walthauser**)
- **Doba husitská (1419 – 1434)**, snaha o nápravu církve → **Představitel české reformace – Jan Hus**
 - dva filozofické směry v této době
 - realisté – Platón, podstata před věcmi
 - nominalisté - Aristoteles
 - Hus odsouzen na základě tohoto problému (realismus x nominalismus)
 - Podle něj je pravda v Bibli → může ji vykládat každý, kdo jí rozumí
 - Hodnostáři tvrdí, že pravdu mají oni (nominalisté)
 - Šlechta i měšťané se postaví za Husa → doba od defenestrace do bitvy u Lipan 1434
 - Kostnický koncil – pravda je až po věcech (nominalismus)
 - Rozbití pozic katolické církve, prosazování programu **Čtyři pražské artikuly** (z toho splněno pouze Přijímání pod obojí)
 - Prosadit myšlenky Husa se snažil **Petr Chelčický**, ale **bez** použití násilí
 - Chelčického idea = Teorie neodpírání zlu násilím (násilí je důsledek zkaženosti), (podobně jako Masaryk)
- **Období humanismu a reformace (15. a 16. století)**
 - Vláda **Jagellonců, Viktorín Kornel z Věšhrd** (podle něj je husitství vrchol lidstva)
 - problém filozofie dějin, jak se vyvíjí
 - Rozvoj poznání, vznik naturfilosofie
 - Otázka uspořádání vesmíru (heliocentristé - Kepler, Tycho de Brahe, Koperník na dvoře Rudolfa II.)
 - Snahy mírové a toleranční
 - **Jiří z Poděbrad** – návrh na všeobecnou mírovou organizaci
 - Náboženské konflikty, II. pražská defenestrace 1618, 1620 bitva na Bílé hoře, 30letá válka 1618 - 1648

Jan Amos Komenský

- zakladatel novodobé pedagogiky, přišel o rodinu, zemřel v Nizozemsku, odešel do emigrace, doplatil na válku
- Originální filosof, představitel racionalismu (z hlediska gnoseologie)
- Nápad na přebudování společnosti v díle **Všeobecná porada o nápravě věcí lidských**
 - program, jak zlepšit lidské vztahy a zaručit mír ve společnosti
- chtěl provést změny v oblastech:
- **Vzdělávací oblast**
 - Úkolem vzdělaných národů je pomáhat méně vzdělaným
 - Chtěl, aby vznikl **Sbor Světla** – celosvětový tribunál starající se o vzdělání
 - Zajišťující šíření nových informací a objevů do světa
- **Oblast náboženská**
 - Vyzývá k toleranci
 - Měly by být vyhlášeny pravdy a zbytek je o toleranci
- **Oblast politická**
 - Ti u moci mají náležitě řídit stát a státní správu, mezinárodní vztahy
 - Konflikty se nemají řešit válkou, touha po míru a lidskosti
 - idealismus – každý by měl pracovat
- Po 30leté válce → utužení katolictví → **protireformační období**
 - 1627 – Obnovené zřízení zemské = jediné možné náboženství je katolické (zrušení náboženské tolerance)
 - Univerzita Karlo-Ferdinandská, v rukou Jezuitů, často se vyučuje Aristoteles a Tomismus

- **Doba osvícenství**
- **České národní obrození**
 - Nový rozmach demokratického proudu
 - Podmíněno francouzskou revolucí
 - Pozitivně hodnotí zrušení roboty

F. Palacký

- Hlásá **austroslavismus**, psaní do Frankfurtu z roku 1848, Politik, historik, filosof
- 📖 **Dějiny národa Českého v Čechách i na Moravě**
- Filosofie, gnoseologická otázka – **racionalismus**
- Založená na **dialektice** (Hérakleitos, Hegel)
 - Uznává hybný proces, vývoj – střetávání a boj protikladů
- **Dějiny = střetávání protikladů**
 - (slovanští a čeští) demokraté x feudálové (Germáni)
 - Zpočátku převládala demokracie, pak se s příchodem Germánů ztrácí
 - **Vrcholem je husitství** – přemožení nedemokratického živlu (jeho konec nastal u Lipan)
 - Pak dochází k znevolňování lidu
 - Totální konec demokracie přichází po bitvě na Bílé hoře = ohrožení existence slovanského národa → národní obrození
- **Filosofie 19. století**

Bernard Bolzano

- Jeho otec je Ital, ale žili v Praze. Zabýval se filosofií, matematikou,...
- Na UK působil jako profesor náboženství, ale měl problémy, protože **hlásal racionální pojetí** → čelil obžalobě Říma
- Chtěl reformovat společnost v utopicko-socialistickém duchu (sociální rovnost, **T. More, T. Münzer**)
- 📖 **Vědosloví**
 - Pomocí vědy → reformace společnosti

Tomáš Garrigue Masaryk, jeho pojetí demokracie, humanity

- Historicky: odboj (Maffie), cizina, protirakouský postoj, organizace legií, Komitét, ČSNR
- Z Moravy, narodil se 1850 v Hodoníně, v rodině viděl dva národnostní principy
 - Otec slovenský kočár a dominantní matka Němka, kuchařka
 - Další, kdo ho formoval, byl kaplan Satora (otázka „co řídí svět?“)
 - Měl ses stát zámečnickem, ale z Vídně utekl zpátky domů do Čejče a učil se kovářem
 - Odešel na německé gymnázium do Brna (14 let), kde doučoval mladší děti a živil se sám
 - Díky tomu se dostal do rodiny policejního ředitele Le Monniera, kde doučoval jeho obrnou postiženého syna
 - Masaryk odmítl chodit ke zpovědi, což bylo pro studenty povinné, na ředitele vzal pohrabáč → vyloučen
 - S rodinou Le Monniera odjíždí do Vídně, kde dokončí gymnázium
 - Po jeho smrti dává kondice (doučování) u rodiny Schlessingerových (jejich syna), může studovat v jejich knihovně
 - Studoval antiku na univerzitě ve Vídni, disertační práce: Platón a nesmrtnost duše
 - Schlessinger mu platil studijní pobyty, na jednom z nich se potká s Američankou Charlotte Garrigue
 - Nechtěla se za něj provdat (psychické problémy, manio-depresivní psychóza)
 - Masaryk si dělal profesuru – řeší společenské problémy
 - Zkoumá, proč narostlo číslo sebevražd
 - Úpadek společnosti, lidé nestačí na svoje role
 - Řešení je opravdové náboženství
 - **Sám je hluboce věřící, stoupenec reformace a protestantské církve** (neuznával církevní hodnostáře jako mezičlánky k bohu)
 - Po svatbě odešli do Prahy, 80. léta 20. století
 - Působil na české části UK (protože teď je rozdělená)
 - Vybojoval drobečky na Rakousku
- **Athaenaium – spory o pravost rukopisů**
- + Goll, Hostinský, Gebauer – tvrdí, že jsou to falsifikáty
 - Protože Češi nemají tak starou a kvalitní historii
- Vlček, Krásnohorská a Hejduk ostře proti – jsou pravé

- **Hilsneriáda**
- Studenti proti němu, chtěl odejít z Čech, ale Charlotte nechtěla utíkat
- Hilsner
 - židovský pobuda obviněný z vraždy 19leté Anežky Hružové ve vesnici Polná
 - živila ho matka, učil se obuvníkem, směřoval k náboženství, klidná, mírná povaha, bezproblémový, přesto obviněn z rituální vraždy, shledám vinným a odsouzen k smrti
- **Masaryk to prohlásil za projev antisemitismu**
- Došlo k další vraždě, Hilsner odsouzen na doživotí, pak omilostněn, používá jméno „Heller“
- Další vlna antisemitismu, Masaryk podruhé přemýšlí o odchodu, Charlotte ho zase zastavila
- **Přednášky o vztahu mezi muži a ženami**
- Nelze je stavět proti sobě, jsou to doplňky sebe samých
- **Konflikt s církví**
- Staví se proti dogmatům a neomylnosti papeže Pia
- Projevoval se jako protestant a chtěl oslavovat Mistra Jana Husa (= oslava reformace)
 - **Neuznává, že kněz je prostředník mezi člověkem a Bohem**
 - To v té době nebylo možné, prohlášen za „neznaboha“ a obžalován, ale obhájil se
- **Idealista**
- Proti materialismu, věří v nesmrtelnost duše, uznává Boha jako stvořitele, který nedokončil své dílo
 - Je na člověku, aby ho dokončil
- Člověk už za života by měl myslet na to, kam směřuje
- Je rád, že existují tajemství – existenci Boha dokazuje absence důkazu o jeho neexistenci
- Odmítá marxistickou filosofii
 - **„jsem pro dělníky, jsem pro socialismus, ale ne pro marxismus“**
 - Společenské vlastnictví výrobních prostředků x prosazuje soukromé vlastnictví
 - Je pro rovnost a rovnost před bohem, ale ne pro sociální rovnost → schopnější člověk by měl mít víc, což mu ale nedává právo vykořisťovat
- **Politická angažovanost**
- Staročeši odešli, on je poslancem **Mladočechů** (jeho současníkem je A. Hitler)
 - Politika drobných ústupků (drobečková)
- Založil vlastní politickou stranu
 - **„strana realistická“, „strana profesorská“**
 - Zástupci posíláni do Říšské rady (on byl jedním ze dvou vysílaných poslanců)
 - Měl obavu, že státy budou v područí
 - Chce reformaci univerzit a školství
 - Zjistil, že monarchie je nereformovatelná → marné snahy
- Ministr zahraničí 1845 – 1848
- Hledal cestu jinde → v Praze Maffie, první československý zahraniční odboj
 - **Úkoly**
 - Přesvědčit dohodové státy uznat Československo
 - Nejdůležitější je ukázat, že si umíme sami vládnout
 - Organizace legií – budování Československé armády
 - Měly bojovat na Západní frontě
 - Sjednocení Krajanů (emigrantů)
- **Spolupráce s Benešem**
- Masarykův syn Herbert zemřel během války na tyfus
- Dcera Alice vězněna s Benešovou, hrozila jim smrt, pokud Masaryk s Benešem nezanechají odboje
- **Zahraničí**
- Po návratu z Ruska se vydal do USA, kde byl přijat prezidentem Wilsonem
- Vytvořil **Washingtonskou deklaraci**
- Vrací se do nově vzniklé republiky (mužové 28. října) až 18. Prosince 1918
- Nejdřív šel do Veleslavína do psychiatrické léčebny za Charlottou

- *Jeho demokratické desatero*

1. Demokracie je diskuze, ale i způsob života
2. Důraz na parlament
3. Důraz na tisk a novináře
4. Na správě státu se má podílet každý občan
5. Rovnost právní (ne sociální) a před Bohem
6. I demokracie potřebuje vůdce
7. Důraz na zrovnoprávnění žen

- **Kontakty s Pátečníky**

- Hovory s TGM – Karel Čapek
- Měl rezidenční dům prezidenta republiky v Lánech
- 1921 onemocněl, za zástupce zvolil Beneše (tím jenom vzrostly jeho neshody s Karlem Kramářem)

- **Chystán atentát Belogvardějců**

- 923 umírá Charlotte, potom i dcera Alice
- Po její smrti se obrací k Sokratovské filosofii – Co vlastně víme?

- 1929 – světová hospodářská krize
 - Kramář tvrdí, že za to může Masaryk, protože zničil monarchii
 - Pak fašizace, hitlerismus
- 1934 mozková mrtvice, potom po 4. zvolen prezidentem
- 1935 odstupuje, 1937 další mrtvice, potom umírá

Další z osobností podle vlastního výběru:

Oba jsou vyznamenáni Řádem Tomáše Garrigua Masaryka

Jan Patočka

- fenomenologie, filosofie dějin, filosofické dílem J. A. Komenského, T. G. Masaryka a E. Husserla, česká literatura, umění a kultura → jeho dílo a osobnost výrazně ovlivnily soudobé české myšlení
- Po maturitě v Praze se roku 1925 zapsal ke studiu slovanské filologie, romanistiky a filosofie na Filozofické fakultě UK. V roce 1928 při studijním pobytu v Paříži se poprvé setkal s Edmundem Husserlem. Jako stipendista Humboldtovy nadace v roce 1933 studoval u Husserla a Martina Heideggera ve Freiburgu fenomenologii. Roku 1968 se podruhé vrátil na UK, byl jmenován profesorem, stal se (spolu s V. Havlem a J. Hájkem) jedním z prvních mluvčích Charty 77 (1. 1. 1977). Občanské angažmá v „Chartě 77“ mu jistě ukrátilo život a zároveň získalo určitou proslulost, zejména v zahraničí.
- navázal na Husserlův objev přirozeného světa (Lebenswelt) naší bezprostřední, naivní zkušenosti (v protikladu k racionálnímu světu vědy)
 - trojí pohyb: pohyb zakotvení či přijetí, pohyb práce a boje, a konečně pohyb průlomu či pravdy.
- snažil se spojit odkaz Husserlův a Heideggerův
- Pokoušel se vytvořit novou filosofii dějin
 - 📖 **Kacířské eseje o filosofii dějin (1975)**
 - úsvit dějin = prožívání mytické, samozřejmé skutečnosti, jež později ovládl logos, rozum, racionalita
 - od 16. století = snaží se vnější svět spíš ovládnout než pochopit
 - → jednostranný rozvoj techniky → století válek a velkých otřesů
- vynikající **překladatel**
 - 📖 Hegelovu Fenomenologii ducha a Estetiku,
 - 📖 díla Herderova, Schellingova nebo Mikuláše z Kusy
 - 📖 z češtiny do němčiny převedl Boží Duhu J. Durycha
- **Negativní platonismus**
 - člověk je bytostí svobodnou, důstojnou, ovládající (ve smyslu vědy, ve smyslu chápání se předmětů, jejich popisování a ovládnutí), ale také pokornou a sloužící jakémusi vyššímu principu, který se nikdy neukáže ve své celkovosti. Ukazuje tak člověka jako bytost neustále hledající, bytost otázky a filosofie.

Erazim Kohák

- český filosof a publicista, zabývající se často ekologickými tématy, jeho rodina po únoru 1948 emigrovala do USA
- Do Československa mohl na krátkou dobu zavítat až v roce 1969. Ihned po „sametové revoluci“ přicestoval do vlasti, učil střídavě na Karlově univerzitě (v letním semestru) a na Boston University (v zimním semestru). V roce 1995 se vrátil natrvalo do České republiky, aby zde působil jako profesor filozofie na FF UK v Praze a jako publicista.

Idea and Experience

 Zelená svatozář. Kapitoly z ekologické etiky - souhrn názorů a proudů v oblasti ochrany životního prostředí

 Hesla mladých svišťů - čtivý a humorný katechismus pro mladé, autor zde formou krátkých fejetonů ukazuje křesťanský pohled na život

 Průvodce po demokracii

30. Světová náboženství a religionistika

Religionistika

- věda/vědecká disciplína, která se zabývá náboženstvími a studiem jejich dějin
- náb. zkoumá jako jev, který je přítomný v každé lidské kultuře; charakteristiku
- zabývá se podobami a jaké má náb. souvislosti s jinými kulturními a společenskými jevy
 - souvislosti:
 - umění inspirované náboženstvím
 - náboženský konflikt ve společnosti, nesnášenlivost
 - konflikty souvisí i s politickým životem
- v druhé polovině 19. století vznikla jako samostatná věda
- zakladatel **FRIDRICH MAX MÜLLER**
 - dílo – *Úvod do religionistiky*
 - poukázal na vztah religionistiky k dalším vědám (filosofie, sociologie, antropologie, psychologie, historie)

Náboženství

- ozn. aktivní i pasivní projevy lidského vztahu k vyšší, hmotný svět přesahující moci
- v každé kultuře a lidské společnosti
- TZV. ANTROPOLOGICKÁ KONSTANTA
 - = něco typického pouze pro člověka (ne zvířat); čemu lidé věří
- spojené s **vírou**
 - vírou se rozumí přesvědčení o **transcendentní (=nadpřirozené) skutečnosti**
 - > tj. skutečnost, která není smysly vnímatelná, nelze jí dokázat ani vyvrátit

Dějiny

- počátky zkoumání v **antice**, počátky teoretických myšlenek; atomista – **Démokritos**; souvisí s nevysvětlitelnými jevy
- **středověk** – uznávané pouze křesťanské náb., ostatní považovány za barbarské a primitivní; muslimové proti křes. a naopak
- **osvícenství** – (18. st.) náb. vnímáno jako přirozený jev, který je nutný objektivně zkoumat
- **česká společnost ateistická**
- současná státní ideologie – **komunismus** (1948 oficiální převzetí moci komunisty)
 - o politické procesy do řad církve, jediná uznávaná ideologie – marxismus – leninismus
- stát popíral víru, jejich bohem byla proletářská masa
- odmítali duchovno, zaměření materialistické; rušení klášterů, represe vůči církvi

Funkce a podoby náboženství

Funkce

ÉMILE DURKHEIM

- náboženství společnost stmeluje, posiluje, ovlivňuje vazby a upevňuje je -> náboženství je pozitivní

SIGMUND FREUD

- náboženství je kolektivní neuroza lidstva; iluze, která brání člověku k plnohodnotnému životu
- **Gnoseologické funkce náboženství**
 - Náboženství ve vědomí člověka je pak **prvkem stability**, kontinuity; **usnadňuje** mu **pochopit** či odmítat vše nové, překážející
 - je-li základem jeho světového názoru, ulehčuje mu chápání složitého - co na tom, že špatně
- **Sociální funkce náboženství**
 - náboženské ideje a instituce počaly už dříve sloužit k **ovládání ohromných skupin** lidí prostřednictvím jejich víry
 - důležitý mocenský faktor

1) poskytuje lidem **útěchu, oporu a usmíření**; 2) kultem a ceremoniemi nabízí účast na transcendentním příbuzenství; 3) sakralizuje normy a hodnoty společnosti; 4) funguje prorocky: důraz na transcendenci Boha umožňuje nezávislost na stávající společnosti a kritiku jejích nešvarů; 5) funguje sebeidentifikačně: resp. **umožňuje člověku sebepochopení**; 6) usměrňuje věkový vývoj jedinců, a tak plní socializační funkci u dospívajících

Podoby náboženství

- znak – **vztahuje se k nadpřirozeným, duchovním bytostem, kterým je věnována úcta**
- 3 formy, kterým se věnuje úcta:
- **manismus** – uznává kult předků

- **animismus** – víra v duši, duchovní bytosti
- **teismus** – víra v bohy a božské bytosti
 - **mono** – jeden bůh – (křesťanství, islám, judaismus)
 - **poly** – více bohů – (Slované, Řekové – Zeus, Héra, římská náb.)
- další znakem - **mýtus**
- = příběh symbolického nebo náboženského významu; o posvátných věcech
- můžeme chápat i jako **chování** vymezené nějakými pravidly
- např. **náboženské obřady** (bohoslužby), **zpověď**, **svatba**, **smrt**
 - kolektivní/individuální
 - křest – symbolické smývání hříchu; biřmování – posílení ve víře

Velká světová náboženství

JUDAISMUS

- **nejstarší monoteistické náboženství úzce spjaté s židovským národem**
- židovská tradice spojuje vznik svého náboženství s postavou **Mojžíše**, vznik 6. stol. př. n. l.
 - podle tradice vyvedl židovský národ z egyptského otroctví a obdržel od Boha **Zákon** – pravidla, kterými se měli židé řídit
 - je považován za autora **Tóry** – tzv. **Pět knih Mojžíšových**, které představují základní náboženský text judaismu
 - Tóra spolu s dalšími texty tvoří soubor zvaný **Tanach**
 - obsahově odpovídá Starému zákonu, ale liší se v řazení knih
- v 12. stol. **Maimonides**, židovský učenec, sepsal **Třináct článků**, ale nebyly uznány jako věroučné texty
- jediné dogma – víra v jednoho Boha
- věrouka není tak důležitá jako třeba pro křesťanství
- řeší otázku jak se chovat – v souboru pravidel **Desatero** (součástí Tóry); dalším textovým souhrnem předpisů je **Talmud**
- závazná pravidla:
 - mužská obřízka
 - **kašrut pravidla** (týkající se výběru a úpravy **potraviny**) a **sobotní den** – měl by být věnován pouze Bohu -> bohoslužby (kt. vede **rabín** (nejedná se o kněze, ale spíše o duchovního vůdce) v sanygoze
- **1948** vzniká Izrael jako vlastní stát židovského národa
- **Zákon o návratu** – Židem je každý, jehož rodiče či prarodiče byli Židi a lidé, kteří konvertovali; užší vymezení práva (halacha) označuje za Žida každého, jehož matka je židovského původu
- **chápaní vztahu** etnicity a náboženství v judaismu se v dějinách proměňovalo
 - ve středověku chápaní jako náboženská skupina; náboženství bylo cílem útoků **křesťanského antijudaismu**, kt. Židy obviňoval z ukřižování Ježíše
 - **novověky antisemitismus** – chápe židovství jako příslušnost k národu; obviňování z pokusů ovládnout svět; nacistická rasová teorie; holocaust (**šoa**)

KŘESŤANSTVÍ

- monoteistické náboženství; nejrozšířenější; hlásí se k němu přes **2 miliardy** lidí
- vychází od působení **Ježíše z Nazaretu**
 - chápán jako mesiáš, Kristus, spasitel světa, Syn Boží
 - v **Nikáji 325** stanoveno **dogma o trojedinosti Boha**
 - spor o boží podstatu člověka, kam má blíž
- **Baroch Spinoza**
- vzniklo z **židovství** na území Palestiny, v tu dobu Pal. okupována Římany
- pak se křes. rozšířilo do Středomoří, zde se dostává do sporu s kulty
 - král zde chce být uznáván jako král a kult Boha (**dominus et deus**)
- křesťané pronásledováni až do roku **313**, toho roku vydal Konstantin I. **edikt milánský** -> křes. zrovnoprávněno
- **476** zánik Západořímské říše pod nájezdy Barbarů -> nejistota v západní církvi
- Východřímská církev – východní -> Byzantská říše
- první řád (regule) – **Benediktini** (řád sv. Benedikta); u nás **Břevnovský řád**
 - první klášter v Itálii – **Monte Casino**
 - velký podíl na vzdělání, skriptoria – dílny
- papežský stát vznikl v 8. století, souvislost s Franckou říší
- **1054** se křesťanská církev **rozdělila** na: (rozdělení = **schizma**)
 - **východní** – řesckopравoslavná – ortodoxní – v čele patriarcha, centrem Byzantská říše
 - **západní** – římskokatolická – v čele papež
- **středověk, renesance**
 - velký rozkvět křesťanství mezi léty 1000 – 1500
 - velká moc papeže, zasahuje i do politických poměrů
 - boj o **investituru** (uvedení do úřadu)

Protestantské proudy:

- luterství
- kalvinismus, hugenoti
- jednota bratrská

- církev si sama chtěla dosazovat církevní pozice, ale panovníci do toho chtějí zasahovat
 - -> spor světské a církevní moci
- ve **13. století** se vytvořila **scholastika**
 - **TOMÁŠ AKVINSKÝ**
 - vytvořil teologii, stala se pak oficiálním učením **římskokat.** církve = **tomismus**
- **1453** Turci ovládli Cařihrad
 - nebezpečí islámské nadvlády; ovládli Balkán, vliv až do 19. stol.
- období **reformace**
 - hnutí v **západní** církvi, snažila se o nápravu církve; návrat k původní a mravní církvi
 - během té doby vznikly **protestanské proudy** (ale jsou to stále křesťané)
 - **1555 augšpurský mír**, Francie – **edikt nantský 1598** -> protestanti získali svobodu
 - centrem Německo – **Martin Luther** -> lutherství
 - Švýcarsko – Kalvín -> kalvinismus (helvéti), pak rozšířeno do Francie -> hugenoti
 - za **Jindřicha VIII. 1534** vznikla **anglikánská církev**
 - chtěl se rozvést s Kateřinou Aragonskou a vzít si Annu Boleynovou, papež to nechtěl dovolit -> založil si novou církev
- **protireformace** – reakce na reformaci
 - snaha upevnit pozice, sjednotit se
 - církev s tím začala ve 40. letech 16. století
 - **tridentský koncil** – potřeba zřídít bojovný řád -> **jezuité**
 - jezuitský řád založen v **16. století**; chtěli přijímání podobojí, odmítali církevní hierarchii
 - zakladatel **Ignác z Loyoly**
 - Ferdinand je pozval k nám :D, dal jim k dispozici Klementinum
- **18. století** – moderní období
 - doba politické **nejistoty, nepřítelství vůči církvi** -> odstartovala to **velká francouzská revoluce**
 - křesťanství nešlo rozumově obhájit
 - představitel německé klasické fil. **LUDWIG FEUERBACH**
 - „Bůh neexistuje, je to výmysl lidské mysli.“
 - **KAREL MARX**
 - kritizuje náboženství
 - „Lidé si vymysleli Boha, aby na něj mohli odkazovat své neúspěchy.“
- **1917** vznikl ryze ateistický stát – Sovětské Rusko
 - po 3. občanské revoluci se zde rozšířila ideologie marxismu a leninismu -> odmítají Boha
- **1945** konec 2. světové války, země, které spadly do sovětského vlivu, provádějí protináboženskou politiku
- oživení víry u nás po roce 1989
 - **FRANTIŠEK TOMÁŠEK** podpořil sametovou revoluci
- dnes více křesťanů v Asii, Africe; ale i tak mělo vliv na formování evropské kultury
- nejrozšířenější náboženství – zhruba dvě miliardy věřících

Příslušnost ke křesťanství

- **křtem**
- **přijetí víry**
- **víra v jednoho Boha**, a že existuje ve **3 podobách** – otec, duch svatý, syn
- věřící věří v možnost odpuštění hříchů a spásu = posmrtné pobývání s Bohem; modlitba – pokání za hříchy
- další svátosti – biřmování, poslední pomazání (před smrtí), svátost manželská, Večeře páně

Římskokatolická církev a protestanti

- společné:
 - trojjednost, křest, hostie
 - syn Boží, spasitel
 - Večeře páně – chléb – tělo, víno – krev
- rozdílné:

Protestanti	Římskokatolická církev
- není správné zobrazovat Boha	- zpodobňují Boha – obrazy, sochy
- nemají oltář ale kazatelnu	- kult Marie (matka Ježíše), kult svatých – apoštolové
	- otázka tradice
- obyčejné domy, strohá výzdoba	- velmi zdobné kostely
- kazatel nemusí mít roucho, může uzavřít sňatek	- kazatel nemůže uzavřít sňatek
- bohoslužba – nemá pevná pravidla	- bohoslužba – dopředu dané, co se bude číst, pravidla
- když Ježíš zemřel, zrušil bariéru mezi lidmi a Bohem	- kazatel = prostředník mezi Bohem a lidmi

Buddhismus

- Vznik v Indii, zakladatel = **Sidhártat Gautáma** (budha, osvícený) mezi **6. a 4.st. př. n. l., polyteismus**
 - o Známy jako Buddha („probuzený“)
 - Veškeré informace z **pítak** sepsaných až po jeho smrti, nicméně se považují za velmi podobné původnímu učení Buddhy
 - o Existují božstva – bytosti žijící ve vyšších dimenzích existence.
 - Nejsou to však bohové (tento pojem není v buddhismu definován) a ni nejsou nesmrtelní, běžné smrtelníky převyšují pouze svými schopnostmi a dlouhověkostí
- Dnes rozšířený zejména v **jižní a východní Asii**, ale jednotlivé školy jsou na celém světě
 - o Další členění **na hínajánu, mahájánu, vadžrajánu a théravádu**
 - o Odhadovaný počet buddhistů (nejednotné definice „buddhisty“) je mezi **350 -550 milióny lidí**
 - o Dějiny buddhismu
 1. Období Buddhova života (6. - 5. st. př. n. l.)
 2. Doba štěpení na různé školy (od 4. stol. př. n. l.)
 3. Vznik a působení nahájánu (od 1. stol.)
 4. Nástup tantrismu (po 7. st.)
- **učení klade důraz na toleranci, omezování vlastních potřeb a tužeb**
- někdy bývá označován spíš než náboženství jako to **životní styl a etika**
 - o někdo to považuje za kolébku filosofie
 1. všechny jevy jsou pomíjivé
 2. všechny jevy přinášejí utrpení
 3. veškeré bytí je iluzorní jako sen
 - nemá se nic přijímat jen na základě slepé víry či autority. Je třeba, aby každý sám usuzoval, zda daná věc odpovídá nebo neodpovídá vlastní zkušenosti
 - o zvláštní přístup k duši – nelze najít nic, s čím se lze identifikovat jako s „já“
 - cíl Buddhy je zastavit koloběh znovuzrození = **Nirvána**
 - o Podle etiky egoismus přinášejí utrpení, nesobeckost přinášejí štěstí – **KARMA** – ať uděláme cokoli, nějak se nám to vrátí
- **JE NUTNÉ ZDRŽET SE:**
 - o **zabíjet** a zraňování živých bytostí
 - o brání věcí, co nejsou dávány (**nekrást**)
 - o nesprávného **sexuálního chování**
 - o zraňující a **nepravdivé mluvy** (nelhat, nepomlouvat, nemluvit zbytečně)
 - o zneužívání **omamných prostředků**
- Současná osobnost šířící buddhismus = **Dalajláma**
 - o ten současný nežije v Tibetu, protože tam bylo centrum, ale Čína obsadila Tibet, takže žije v emigraci
 - o po jeho smrti pátrají po chlapci, kterého považují za jeho vtělení a vychovávají ho tak
- **Evropa** se kloní k buddhismu po **1900**, později **1960**
- V Česku hlavně vietnamská menšina, asi 46 buddhistických center

Hinduismus (Brahmanismus)

- **Východní** náboženství; třetí nejrozšířenější náboženství na světě, které má téměř jednu **miliardu** následovníků
- vznikl přibližně v 5. stol. př. n. l.; **polyteistické** (Višna, Šiva, Bráhma, Kálí, Šakti apod.)
- **Hindus** = velká voda -> lid za vekou vodou = označení nemuslimského ob. Indie
- základem indické kultury a náboženství tvoří **védy** – starověké náboženské texty, v jejichž centru stojí **oběť**
 - **upanišády** = komentáře k védám
- **Ghándí** – snažil se o rovnoprávnost Indů (?)
- Základ: oběť přinášená kněžskými **brahmani**
 - Několik bohů. **VIŠNU**, **ŠIVA**, sloní bůh **GANÉŠA** (odstraňovač překážek)
- Společnost se dělí na: **Brahmáni** (kněží), **Kšátriové** (bojovníci), **Rádža** (králové)

- **pozornost obrací ke smyslu lidské existence**, tedy ke splynutí podstaty člověka (**átmán**) s absolutní realitou (**brahma**) a vymanění se z životního koloběhu (**sansará**) jako **reinkarnace**, znovuzrození

ISLÁM

- počátky v **7. století**, zakladatelem **Mohamed** v prostoru **Arabského poloostrova**
 - na poušti se mu zjevil archanděl Gabriel, který mu dal inspiraci k napsání koránu
- kmeny **Meduinů**; sever – kočovníci, chov velbloudů
- zdrojem příjmů představoval obchod
 - centrem **Mekka**
 - **Íránci a Habešané** se zmocnili obchodní cesty
- nábožeství vzniklo jako potřeba sjednocení kmenů
- vyznavači **polyteismu**
 - svatyně **Kaaba** – pečovali o ní Kurajšovci a **černý kámen**
- **MOHAMED** byl příslušníkem **Kurajšovců**
 - oženil se s bohatou vdovou **Chadidžou**, celkem měl 11 manželek
 - věnoval se meditacím – výsledkem nové náboženství – islám
- islám je nejmladší **monoteistické** světové náboženství – víra v jednoho boha **Alláha**, Mohamed je prorok
- Mohamedovi a jeho víře se v Mekce nedostalo pochopení, v roce **622 odchod = hidžra** do Medíny (Jatrib) -> odchodem začíná počátek **islamského letopočtu**
- v Medíně shromáždil vojsko, **islámce obce = umma**, **630** dobyl Mekku jako **politický vůdce sjednocených arabských kmenů**
- miliarda a půl následovníků

Zásady

- 5 pilířů
 1. **víra** v jednoho boha **Alláha**, Mohamed je jeho posel
 2. **SALÁT** – muslim se má pětkrát za den modlit, před každou modlitbou si rituálně očistit ruce, modlit se směrem k Mekce; modlitba v měšitě je prospěšnější; hlavní bohoslužba v pátek odpoledne
 3. **ZAKÁT** – dobrovolné dary věřících, poskytování almužny chudým
 4. **HADŽD** - věřící má jednou za život vykonat **pout' do Mekky**, pokud to dovolí ekonomická situace a zdravotní stav; **hadždž** = cesta do Mekky
 5. dodržování **půstu** – v měsíci **ramadán** (pohyblivý svátek), zakázáno od ústvitu k západu – jídlo, pití, sex, kouření, žvýkání; přes den mohou jíst děti, těhotné, starci a nemocní, pít pouze čistou vodu
- nesmíme se zobrazovat živé bytosti, a když tak bez obličeje
 - o **džihát** = upevnění islámu; d. meče, d. jazyka, d. ruky, d. srdce
 - o **mešity** = islámské stavby
 - o **korán** = posvátná kniha, slovo Boží, (přes 6000 veršů, slovo boží zjevené Mohamedovi. Zjeveno (arch)andělem Gabrielem)
 - o **sunna** = skutky Mohameda
- **2 proudy** – rozpor o tom, kdo má právo na nástupnictví po Mohamedově smrti
 - **Sunnité**
 - členové rodu Kurajšovců
 - Uznávají Sunnu (skutky, řeči Mohameda)
 - **Šíité**
 - nárok na následnictví má jeho bratranec (i zeť)
 - Uznávají sbírku Achbán (texty o skutečích a výročích Proroka)

Sekty a nová náboženství

Obecně

- Psychická manipulace, nahrazení identity za sektářskou a dostat lidi pro svoje ziskné cíle
- I drogová závislost, proti té se nelze bránit
- Sekta = nové náboženské hnutí = NNH
- sekta = **skupina lidí, která žije netradičním způsobem**, většinou omezují svobodu členů, založeno na autoritě jednoho člověka, většinou v konfliktu se svým okolím
- Nejprve na půdě **USA (2. pol. 19. st)**, v **Evropě od 60. let 20. st**
- Vznik na protest proti moderní společnosti, **protest proti modernizaci**
- V ČR hlavně po 1989, ale už i v době před tím fungovali Svědci Jehovovi (možnost náhradní vojenské služby)

Svědci Jehovovi

- Zakladatel = Charles **Taze Russel**
- jediný pravý bůh **Jehova**
- neviditelný panovník tohoto světa je **satan**
- dosavadní **svět bude zničen**, nahrazen **božím královstvím**, po zničení bude vládnout s bohem 144 000 vybraných = **malé stádo**; ostatní lidé, kteří získají Boží schválení, budou žít navždy na zemi
- jsou přesvědčeni, že od roku 1914 žijeme v „**posledních dnech**“ a že konec tohoto systému věcí můžeme očekávat každým dnem
- sídlo **Brooklyn**, centrální moc
- Hnutí je řízeno **centralisticky** a teokraticky úřadujícím **prezidentem**, který je volen **na celý život**
- přijetí do společnosti = **křest** (ponor, symbolizuje **oddanost** Jehovovi)
- přijímání je jednou za rok, určené datum, všichni povinni se účastnit
- propagace - časopisy **Strážná věž** a **Probudte se!**
- scházejí se 5x týdně
- velký důraz je kladen na **dodržování biblických norem** ohledně křesťanských vlastností (sexuální mravnost, osobní poctivost a věrnost v plnění manželských a rodinných odpovědností, podporování stability rodin, odmítání tabáku a zneužívání drog, odmítání transfúze krve)
- **neutrální postoj k politickému dění** (neúčast na volbách, nezdravení vlajky a dalších státních symbolů, odmítání vojenské služby, neslavení svátků - vánoce, velikonoce, Nový rok, narozeniny...)
- účast na politických a kulturních podnicích je zakázána

Imanuelité

- neznámější, tuzemská sekta
- zakladatelem = **Jan Dietrich Dvorský** (jeho družka Lucie Dvorská)
- **sídlo v Hůřovicích**
 - prohlašoval, že je novým **mesiášem, Parsifalem Imanuel**, který je povolán k tomu, aby vytvořil **Tisíciletou říši**
 - vydal knihu **Syn člověka**
 - jeho čtenáři nadšeni myšlenkami se rozhodli vstoupit do sekty
 - „každý člověk má nějakou **auru** a on jediný pozná, kdo jí má správnou a kdo ne“
 - kladná aura = **tmavě fialová aura**
 - kdo vstoupil, odevzdal majetek, veškeré peníze i prostředky sektě
 - přijímal lidi s dostatečně vyvinutou (fialovou) aurou (energetické pole obklopující tělo)
- žili odloučení od okolního světa
 - málokdy nakupovali, s rodinou a přáteli se nestýkali
 - bez přístupu k novinám, televizi, většina z nich se věnovala přípravě druhého vydání knihy
 - jediná povolená četba byl Syn člověka, žili z úspor
 - povinné **očistné kúry**, obrácený biorytmus, zdravotní problémy
 - po (nuceném) odchodu museli být hospitalizováni
- **Tisíciletá říše** má podle nich vzniknout v roce **1994**
 - mnoho **katastrof**, očekávali pohromu v severní itálii
 - chtěl pozemky na vznik města Tisícileté říše, když se nic nedělo, stáhli se zpátky na Hořovicko
 - rozpad komunity neodvratný
 - Dvorský začal jednoho po druhém vylučovat, peníze utratili
 - některé svoje následovníky nutil k sebevraždě (musí odložit tělo a dát možnost k novému zrození, které bude vhodnější pro vstup do Mesiášovy říše)
 - některé vyloučil, protože údajně neměli dostatečně fialovou auru
 - spousta lidí skončila na psychiatrii, někteří v nemocnici se somatickými potížemi, děti neposílali do školy → obviněn za ohrožování mravní výchovy, sám zmizel

Mormoni

Banky

- Reiffeisen Bank, GE Money Bank, ČSOB, Fio Banka, UniCredit Bank)

- Musí mít
 - Kapitál a splnit podmínky
 - Bankovní licenci od ČNB (akreditaci)

- ČNB

- Reguluje množství peněz v oběhu
- státní, hlavní banka
- Udržuje rovnováhu mezi Obchodními bankami
- Žije z rozdílu úrokových sazeb = úrokového diferenciálu
- Je nezávislá na politické moci, rozhodování je čistě autonomní

- Peníze lze uložit

- Na běžný, spořicí účet
 - Peníze jsou k dispozici hned
 - Úrok je 0,01% = „technická nula“
- spořicí účet
 - Nejsou hned k dispozici, mají nižší likviditu
 - mají omezení výběru
 - Existuje limit při výběru
 - Úrok je od 0,5% → 1,5% (sazby klesají, protože je obrovský přebytek vkladů)

- Pokud má banka přebytek vkladů

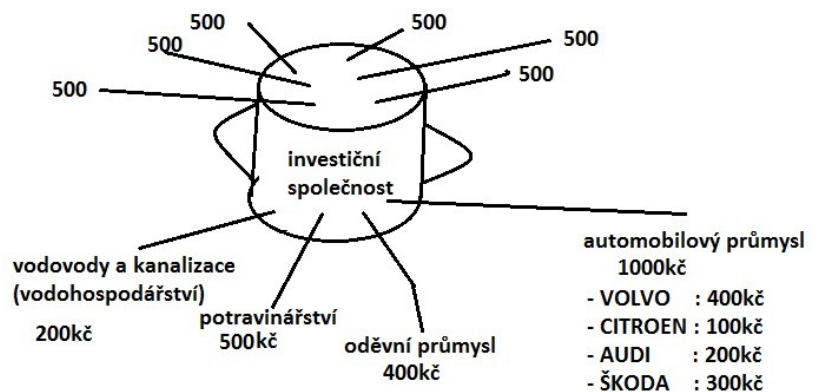
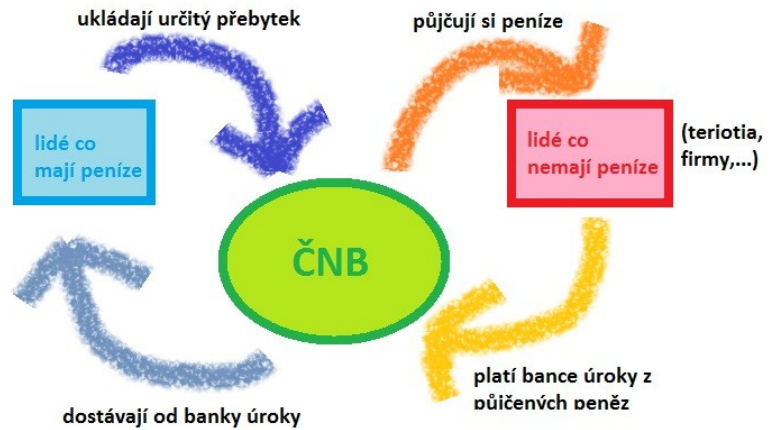
- (protože si vybírá ty, kterým půjčuje. Dává jen těm, u kterých má větší jistotu, že to splatí)
- Dává peníze i do ČNB
- Dostane diskontní sazbu
- Rozjetí ekonomiky → snižování úrokové míry ?

- Současná inflace je 2%

- Aby se peníze nezhodnotily, vypisují se dluhopisy

- KOLEKTIVNÍ INVESTOVÁNÍ

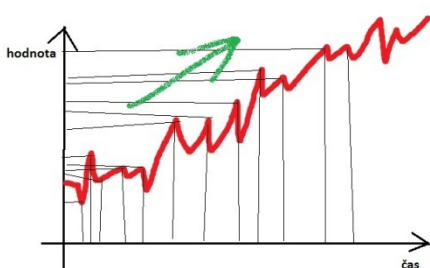
- Lze investovat minimální částku (500kč), dlouhodobě a pravidelně
- Nebo jednorázově, minimálně 5000kč

- Investiční společnost to přerozděluje dál
- Při investování je třeba rozložit investice do několika oborů
- Když jeden obor má problémy a klesá → naroste druhý obor a investice se vyrovnává

- AKCIE

- Z dlouhodobého hlediska rostou (asi 20 let)
- U dluhopisů nejsou tak velké výkyvy
- Je třeba diverzifikovat riziko

- V bance jsou pojištěny od 100 000€ na klienta
- Investice pojištěná není
 - Propadnou se, když zkrachuje koncová firma
 - IS je správce – když zbankrotuje, přebírá jiný správce, o peníze nepřijdu
- ÚVĚRY
 - Hypotéka – sazba = 2,5 – 3 % (hodně nízko vzhledem k 2% inflaci)
 - Výše hypotéky – záleží na příjmu, musím ručit (nemovitostí, pozemkem, budovou)
 - Při 50milionové půjčce musím ručit nemovitostí o hodnotě minimálně 50milionů (tzv. „stoprocentní hypotéka“)
 - Pro banku je to pak méně rizikové → nastaví menší úrok
 - Minimální částka – 0,5 milionu
 - Někdy je třeba ručitel
 - Když dlužník naplatí a nekomunikuje, nese 100% zodpovědnost
 - Banka jde za ručitelem (pokud dlužník neodpovídá po jednom splátkovém období), který je plně zodpovědný, takže s ním banka nakládá jako s dlužníkem
 - Spotřebitelské úvěry
 - Měsíční splátka
 - U půjčky je minimální částka 20 tisíc – půjčky jsou např. na 7 let
 - Ještě menší částky na kratší dobu
 - Kontokorent
 - můžu čerpat do peníze banky do mínusu, pokud nemám své peníze
 - Vždycky je úrok
 - Kreditní karta
 - peníze v mínusu se půjčují od banky
 - peníze banky mimo náš účet
 - má bezúročné období – pokud splatíme do určité doby, není úrok
 - V bankomatu má vyšší poplatky
 - Debetní karta
 - Až pro starší
 - Studentský účet
 - Všechny služby zdarma (ušetří se tím asi 100kč měsíčně)
 - Levnější výběr z bankomatů
 - Platnost do 30 let; pro VŠ, VOŠ a kontokorent
 - Image karta (platná na 5 let)
 - Bezkontaktní platba (do 500kč)
 - Když víc, je požadován PIN
 - Při ztrátě lze zablokovat
 - Existuje pojištění (od 100-250 na rok)
 - Kryje škodu od ztráty do nahlášení
 - Funguje paměť chování nakupujícího
 - Požadavek na PIN
 - Automatická blokáce
 - Embosovaná platební karta
 - Má vystouplé prvky, což je více kvalitní
 - Má širší využití, ne jenom u bankovních terminálů
 - 1. Platební karta v r. 1950 (v Americe, v Diner 's Clubu)
 - Magnetický proužek existuje od 1878
 - PMR = povinné minimální rezervy
 - Kolik banka musí odvádět do ČNB - 2%
 - Na tisícikoruně je Palacký

- Bezhotovostní platební styk = není třeba fyzických peněz (např. platba přes internet), lze využít při platbě do 500,- Kč
- RPSN = roční procentní sazba nákladů
 - zohledňuje úrok, ale i veškeré další spojené náklady
 - Slouží k porovnání dvou půjček
- Ochranné prvky
 - Ochrana před paděláním, např. speciální papír – lze rozeznat dotykem
- Burza = místo pro obchod s akcemi
 - Obchody uzavírají pouze obchodníci burzy
 - Mý pouze jejich prostřednictvím (fond)
- Rating = procento důvěry
 - Hodnotí to ratingové společnosti
 - Zajímá to investory, účastníky burzy

Evropská unie

- Součástí k roku 2013 je 28 členů (potenciální kandidáti jsou Island, Srbsko, Makedonie, Turecko, Černá Hora)
- Od roku 1994 jsou součástí i Norsko, Lichtenštejnsko a Island (= Schengenský prostor)
- Do podobné kategorie spadá i Švýcarsko – nejsou členy, ale mají stejné výhody
- Neodvádějí dávky, jako ostatní, mají zřízený fond a z toho odvádí peníze
- celkem 492 milionů občanů

Evropský Hospodářský prostor (EEA, EHP)

- myšlenky ze starověku, středověku, novověku: Jiří z Poděbrad a jeho návrh na Všeobecnou mírovou organizaci, Karel Veliký, Julius Ceasar, Commonwealth
- 31 členů (28 + 3 + 1?)
- Výhody
 - Roky důchodu se sčítají i z ostatních zemí
 - Roaming (to mají i ty 3 země – Island, Norsko, Lichtenštejnsko)

Počátky evropské integrace

- Není přesné datum
- Za počátek se dá považovat panevropské hnutí = sjednocení starého kontinentu
- Všeobecně, po druhé světové válce počaly první myšlenky na mírovou organizaci – reálné unie začaly vznikat
- U zrodu byli **Schuman, Churchill a Jean Monnet** (podle něj se nazývá Montánní unie) = otcové evropské integrace
- Rozdíl – o členství si obyvatelé rozhodují sami prostřednictvím referenda
- Churchill prohlásil, že v Evropě by mělo vzniknout něco podobného, jako Commonwealth v Británii
- Vnímání – Británie není v Evropě, ale vedle ní (v té době se Británie orientuje spíše na USA)

50. léta

- předchůdce – Shromáždění
 - 1952 Shromáždění ESUO na základě Smlouvy o Evropském společenství uhlí a oceli
 - šestka povolala 78 delegátů, sraz poprvé v září 1952
 - možnost přímé volby a jmenování národním parlamentem
 - Poslanec zasedal jak ve Shromáždění, tak v národním parlamentu (DUÁLNÍ MANDÁT)
 - počet křesel podle počtu obyvatel, malé státy (Benelux) zvýhodněny
 - zasedání podle příslušnosti k jednotlivým politickým směrům napříč národními reprezentacemi
 - funkce:
 - dohlížet na činnost Vysokého úřadu (pozdější Komise)
 - právo rozpustit ho v případě dvouřetinové většiny reprezentované absolutní většinou poslanců
- **9. 5. 1950 den Evropy, Schumanův den**
- Schumannův plán – **Itálie, Francie, Německo a země Beneluxu (Nizozemí, Belgie, Lucembursko)**
 - **Evropská šestka**
- **ESUO – Evropské společenství uhlí a oceli**
- **Uhlí a ocel** – spolupráce v těchto oblastech
- Protože **klíčové suroviny**, tudíž by mohly být příčinou k další světové válce
- obnova energetiky a stavební materiál ve zbrojním průmyslu
- + když bude nadnárodní společnost (sledují se zájmy celé skupiny), **nehrozí útok** od členských zemí
 - Existuje názor, že jedině sjednocená Evropa zajistí mír
- 1950 Schumanova deklaráce, na základě které vznikla:

1952 Pařížská smlouva

- sepsána 1951, podepsána na 50 let
- ->rozjezd evropské integrace, **nadstátní organizace**, která má zajistit vytvoření a koordinaci **společného trhu**

- Důvody **ekonomické, politické, mírové**
- Strach z 3.sv.války (mírová iniciativa), velká nevraživost mezi státy, i uvnitř jednotlivých, studená válka, špatná ekonomická situace; 1950 u moci Klement Gottwald; Německo x Francie
- 1955 stále to funguje, proto v tom pokračují
- Existují dvě rozdílné **koncepce**:
 - **Britská** = pouze forma pásma volného obchodu, bez centrálně řídicího orgánu
 - **Francouzsko – Německá** = celní unie, společný trh i hospodářské politiky a nadstátní orgán, který to řídí – jsou ochotni přijít o část národní suverenity)

1958 Římské smlouvy

- 1957 sepsány
- **EHS - Evropská hospodářská společenství**
- **EURATOM - Evropské společenství pro atomovou energii**
- ESUO, EURATOM, EHS
 - 1957 sepsána
 - Smlouva o Evropském společenství pro atomovou energii (EURATOM)
 - Smlouva o Evropském hospodářském společenství (EHS)
 - vznikl jeden zastupitelský orgán, počet poslanců se zdvojnásobil na 142
 - přibylí dozorcí a poradní pravomoci
- V římských smlouvách zakotven závazek zrušení systému jmenování členů národními parlamenty → krok k přímým volbám

60. léta

- V roce 1962 bylo Shromáždění přejmenováno neevropský parlament, což se ovšem formálně projevilo až o 30 let později po přijetí JEA

1967 slučovací smlouva

- (1965 sepsána)
- EHS + ESUO + EURATOM → **ES - evropské společenství**
 - všechna tři společenství se sloučila. Sloučil se i orgán vysokého úřadu podle ESUO a Komise podle EHS a EURATOMU.
 - pravomoci se rozšířily na možnost odvolávat Komisi
- Od této chvíle je jedna **Rada, jedna Komise a jeden Parlament**
- Rozdíl: společná politika zahraničí a bezpečnosti, spolupráce justice a vnitra
- Přínos:
 - 1958 -1970 HDP vzrost o 70% (zdvojnásobení životní úrovně)
 - Německo – export o 300% vyšší, růst kvality, pokles ceny, líp než VB která vyhrála
- Krize v Evropské integraci kvůli francouzskému prezidentu DeGaullovi, což byl leader integrace
- Přihláška **Dánska, Irska, VB a Norska**, kteří ale měli hodně vlastní podmínek (v 50. a 60. letech je žádost VB 2x De Gaullem zamítnuta)
 - **+Portugalsko, Rakousko, Švédsko, Švýcarsko, Finsko, Island → ESVO (Evropské sdružení volného obchodu)**
- Alžír (součást Francie)
- **Sídlo NATO** přesunul DeGaulle z Paříže do **Bruselu**, kde je dodnes
- Ve VB konflikty, USA jim nasadili jaderné rakety

70. léta

- Hospodářská krize způsobující zpomalení integračního procesu
- 1970 v Lucemburku smlouva o postupném zavádění vlastních finančních zdrojů do Společenství.
 - chtějí finanční nezávislost a tím usnadnění realizace nadnárodních evropských cílů
 - kontrolu nad finančními zdroji ES má Rada, Parlament spolu s právem pozměnit návrh rozpočtu
 - Parlament také schvaluje hospodaření Komise za minulý rok

- V roce 1979 se naplnil závazek z Římských smluv – první přímé volby
 - z devíti členských zemí → 410 poslanců, mezi nimi
 - John Hume, Willy Brandt, Jacques Chirac

80. léta

- Znovunastartování, kterému napomohl vstup nových zemí
- Společná měna, konflikt o názvu měny
- **Konec 1992, 1993** až nyní **společný trh (otevření vnitřního trhu)**, asi 20 let zpoždění
- Před tím překážky v mobilitě i uvnitř států; nyní oběh zboží ano x problémy uvnitř států a mezi státy
- Grónsko – jednu dobu součástí, v 80. letech vystoupili díky Lisabonské smlouvě (**patří k Dánsku**)

JEA (jednotný Evropský akt)

- Pro dokončení vnitřního trhu, realizace čtyř svobod
- v roce 1986 JEA (Jednotný Evropský Akt)
- chce společný trh do roku 1992
- pro urychlení zavedení větší pravomoci Parlamentu
 - procedura spolupráce – při rozhodování umožňuje dvě čtení návrhu Komise místo jednoho
 - Parlament tedy může předkládat pozměňovací návrhy k projednávané legislativě
 - procedura souhlasu týkající se přistoupení nových států, asociačních dohod a nečlenských států, mezinárodních smluv
- Parlament může návrhy Rady přijmout nebo odmítnout, ale ne pozměnit
- bez souhlasu Parlamentu nelze předpis přijmout

1993 Maastrichtská smlouva

- 1992 podepsaná
 - Smlouva o Evropské unii, vytvořila Evropskou unii
 - **Vzniká EMU – Evropská měnová unie**
 - **5 konvergenčních neboli maastrichtských kritérií**
 - Povinnost přijmout **euro**
 - **Občanství evropské unie** – v zahraničí jsou povinni se o nás postarat
 - **Aktivní a pasivní volební právo**, aniž by bylo nutné mít občanství dané země
 - „Evropská 12“
 - **Dohoda o EHP se týká i ESVO**
- **1993 ES → EU – Evropská Unie**
- **3 pilíře**, na kterých stojí Evropská unie
 - **ES (EHS + ESUO + Euratom)**
 - Přijmutí nadstátního orgánu a vzdání se suverenity
 - **Společná zahraniční a bezpečnostní politika**
 - Kromě bezpečnostních a zahraničních i ochranná opatření
 - Mezivládní orgán – vláda v rukou konkrétních států
 - **Justice a vnitřní bezpečnost**
 - Azylová politika, boj proti drogové závislosti
 - Také mezivládní charakter
- Smlouva o Evropské unii – změny:
- rozšířena procedura spolupráce
- nová procedura spolurozhodování
 - Parlament má stejnou úroveň jako Rada, rozhodování = přímé jednání Rady a Parlamentu, Parlament může návrh vetovat
- Parlament schvaluje členy Komise
- Parlament jmenuje veřejného ochránce práv
- možnost případného vytvoření vyšetřovacích výborů (kontrolní pravomoc)

- Parlament může vyzvat Komisi k vytvoření návrhu legislativy, vlastní zákonodárnou iniciativu ale nemá

1999 Amsterodamská smlouva

- (sepsána 1997)
- Bezpečnost- **Schengen** pro všechny zavést (pro státy, které vstupují do EU)
- Pro nově příchozí povinné
- **Zaměstnanost občanů v EU, změny v systému zastupování členských zemí, zrušení hraničních kontrol**
- rozšíření spolupráce do dalších oblastí
- možnost kontrolovat složení Komise- jejího předsedu i Komisi jako celek, může Komisi i rozpustit
- Komise potřebuje souhlas Parlamentu, když chce adresovat doporučení nebo sankci členskému státu, který podezřívá z neplnění pravidel a hodnot EU

2003 smlouva z Nice

- **(sepsána 2001)**
- Rozšíření, **vlastní ústava**
- Rozšíření je i politické rozhodnutí
- **Přípravy na přijetí zemí východního bloku**
- došlo k rozšíření a tudíž i k novému rozložení křesel
- zadáno, že počet poslanců nesmí překročit 732. V souvislosti s přijetím Rumunska a Bulharska byl tento limit dočasně překročen (2007) v dalších řádných volbách (2009) počet zase klesnul pod limit.

2009 Lisabonská smlouva

- 2007 sepsána
- Návaznost na neúspěšnou ústavní smlouvu
- Možnost přehlasování
- **Pasarela** – snazší změny při měnění práva (schvalování primárního práva)
- EU má právní subjektivitu
- zakotvuje možnost vystoupení
- (Europa.eu – stáhnout publikace, eurobookshop, aktuální informace)
- Chtěli vstoupit všichni → **zprísnění podmínek pro přijetí – Kodaňská kritéria**
- **Nová ústava?**
- 2004 podepsána Evropská ústavní smlouva, která neprošla ratifikací
- Většinu lidí se nelíbil název „ústava“ který evokuje prohlubování integrace
- navazuje se na trend posilování pravomocí Parlamentu rozšířením oblastí, kde se uplatňuje spolurozhodovací legislativa, mimo jiné společná zemědělská politika, společná obchodní politika, justice a vnitřní věci.
- Maximální počet poslanců je 751, podle zásady sestupné proporcionality (96 a 6)
- Po podpisu podléhá ratifikaci ve všech členských státech

Problémy

- 1 – komplikovaná legislativa
- 2- budoucnost EU - federace?
- 3 – obavy s dalšího rozšiřování
- 4 – udržitelnost sociálně-ekonomického modelu ochrana pracovního práva
- krize eura
 - 1. německo a Francie
 - 2. ostatní
 - 3. ČR a VB

5 stupňů integrace

=tvorba větších ekonomických celků prostřednictvím oslabování národních překážek

- **pásmo (zóna) volného obchodu**
 - Odbourání překážek pro volné obchodování (- > lepší obchod)
 - Zrušení cel a množstevních omezení
- **celní unie (1968)**
 - Jednotná pravidla vůči ostatním státům*
 - Tvorba společného celního tarifu vůči nečlenským zemím
- **společný trh**
 - 4svobody – volný pohyb zboží, osob, služeb, kapitálu – uznání kvalifikace
 - Odstranění omezení obchodu
- **měnová a hospodářská unie**
 - Společná měna – euro
 - Harmonizace národních hospodářských politik
- **Politická unie**
 - Např. východní a západní Německo (-> v případě sloučení)
 - Centrálně řízený celek, např. federace (USA)
 - Šlapání po národní suverenitě
- *V tu chvíli chce vstoupit VB, ale chce udržet staré vztahy, nastavují si své podmínky (commonwells) → žádost zamítnuta
- 1967 žádost zamítnuta podruhé de Gaullem
- Odmítá změny
 - vnitropolitická krize – řešení = odstoupení DeGaulle

- Sporné body se posouvají do pozadí, možnost přehlasování a vetování

Rozšíření

- Rozšíření z 6 na 9
- **1973 + VB, Irsko, Dánsko (dvakrát přihláška -> vetovány, v referendu odmítli vstup)**
- **1981 Řecko**
- **1986 + Španělsko a Portugalsko (padly zde diktatury)**
 - (jižní rozšíření → 12)
- **1990 Skryté rozšíření – sloučení Německa**
- **1995 + Rakousko, Finsko a Švédsko**
 - (Norsko vstup odmítlo v referendu (→15)
- **2004** páté rozšíření, největší +10států
 - (bývalý sovětský blok, Kodaňská kritéria)
- **česká republika, slovenská republika, Maďarsko, Polsko...(Pobaltí) Litva, Lotyšsko, Estonsko...(jih) Slovinsko, Kypr a Malta)**
 - Východní rozšíření
- **2007 Rumunsko a Bulharsko**
 - (27 členů, skoro 5M obyvatel)
- **2013 Chorvatsko**
- Problém s **Tureckem**(další žadatelé jsou **Makedonie a Černá Hora, Island**)
- Náboženství - islám, poloha (většinově neleží v Evropě), vzdálenost, ale hlavně množství obyvatel (76 mil ob., ročně nárůst 500 tisíc), silné zastoupení ale zároveň nejchudší, čerpali by největší část fondů, problém kdo by vstup zaplatil (musely by se změnit finanční toky na tento stát)

Rada Evropy

- Nic společného s EU
- Problematika lidských práv, demokracie, diskriminace
- Sídlo ve Strasbourghu – soudní tribunál

Instituce

- **Historie**
 - 1. Orgány vznikly v 50. letech podle Schumanova plánu -> evropské integrace
 - Soudní dvůr – řešil spory
 - Vysoký úřad – řešil uhlí a ocel
 - Jenže tyhle dva orgány zastupovaly Německo a Francie, což se nelíbilo Beneluxu, báli se, že budou přehlíženi
 - Rada ministrů
 - Shromáždění (později Evropský parlament)
 - Volení lidé u národních parlamentů, dnes už nelze mít takhle dvojí funkci

Evropská rada – nejvyšší

- Prezidenti (premiéři, kancléřka), nejvyšší orgán
- Určí směr: **Společná měna, trh, pomoc Řecku – určí směr jednání**
- Nemá přímá vliv na schvalování
- Členy jsou představitelé států, evropské unie
- **Setkávají se 4x ročně, z toho dvakrát z předsednických zemí a dvakrát v Bruselu**
- TOP, vrcholné zasedání

- 22 ze 785 poslanců pro ČR
- Jediný občany přímo volený orgán
- Rozhodnutím je určitý konsenzus, jednají, dokud se nedomluví
- ve 23 úředních jazycích

- **Historie**
- V 70. letech začaly pravidelné, ale neformální schůzky
- De Gaulle tím chtěl oslabovat evropskou integraci, obcházel tím evropskou komisi
- Ale pak se ukázalo, že tyto schůzky jsou třeba, zakotveno Lisabonskou smlouvou

- **každých 5 let voleni poslanci**
- **Pravomoci:**
 - **zákonodárná**
 - Parlament je spolutvůrce evropských právních předpisů
 - při řádném legislativním procesu spolupracuje ještě s Radou a Komisí
 - další rozhodovací procedury
 - **p. konzultace**
 - uplatňuje se již od doby Římských smluv
 - dává pravomoc Parlamentu vyjádřit se k návrhu Komise před tím, než ho Rada zamítne nebo přijme
 - Rada toto stanovisko bere na vědomí, ale konečné rozhodnutí je čistě na ní
 - **p. souhlasu**
 - Parlament předložený návrh přijme nebo nepřijme a to bez možnosti pozměňovacího návrhu
 - bez souhlasu Parlamentu nemůže být právní akt schválen
 - využíváno při důležitých mezinárodních smlouvách (přistoupení nových zemí), nebo asociační smlouvy se třetím světem
 - souhlas Parlamentu je třeba i při jmenování Komise
 - **p. spolupráce**
 - možnost pro Parlament předkládat pozměňovací návrhy k návrhům Komise
 - o ve dvou parlamentních čteních
 - překonána procedura spolurozhodování, takže nyní se využívá pouze v ojedinělých případech týkajících se Evropské měnové unie
 - **p. spolurozhodování**
 - zavedena smlouvou o Evropské unii, rozšířena Amsterdamskou a z Nice
 - díky ní Parlament na stejné úrovni jako Rada, uplatňována např. v oblasti:
 - vnitřního trhu, ochrany spotřebitele
 - vzdělání, kultury, zdravotnictví
 - Pokud se ani po dvou čteních Parlament s Radou neshodnou ◊ smířčí výbor, který má stejné zastoupení z Parlamentu i Rady (z Komise komisař pro příslušný rezort) a snaží se nalézt kompromis přijatelný pro obě strany
 - Rada je stále hlavní iniciátor nových právních předpisů, ale Parlament může vyzvat Komisi, aby vypracovala návrh v oblasti podle Parlamentu prioritním
 - **rozpočtová**
 - stejně jako se Parlament s Radou dělí o moc legislativní (výše), tak sdílí i rozpočtovou pravomoc (od 70. let)
 - Komise vypracuje **původní podobu Rozpočtu**
 - poslední slovo v oblasti povinných výdajů (na zemědělství) má Rada
 - v oblasti nepovinných výdajů (na výzkum a vývoj) Parlament
 - jednání o rozpočtu je každý rok (květen až prosinec) a Parlament ho může zamítnout, pokud neodpovídá jeho představě o souladu s prioritami EU
 - od roku 1988 přímá Rada a Parlament tzv. **finanční perspektivy**
 - obsahuje např. stanovené maximální roční výše výdajů
 - to, na čem se v rámci Finančních perspektiv (víceletých finančních plánů) dohodnou, to musí při následném schvalování rozpočtů dodržet
 - **COCOBU (Evropský účetní dvůr a parlamentní Výbor pro kontrolu rozpočtu)**

- dohled nad tím, jak jsou prostředky z rozpočtu čerpány
- Parlament uděluje absolutorium (schválení hospodaření Komise a ostatních institucí s rozpočtem za uplynulý finanční rok)
- v 1999 Parlament udělení absolutoria odložil → podnět pro další šetření v oblasti hospodaření Komise s prostředky EU → v březnu 99 Komise podala hromadnou demisi na základě podezření z hospodářské kriminality

▪ kontrolní

- postupem času má Parlament čím dál více nástrojů, kterými demokraticky dohlíží nad výkonnou mocí EU
- může vyslovit **nedůvěru Komisi**
 - pokud návrh podpoří 2/3 poslanců reprezentujících většinu všech poslanců Parlamentu
 - ještě se to nikdy nestalo, i když se Parlament několikrát o odvolání Komise snažil
- může ovlivňovat **komisi už při jejím vzniku**
 - schvaluje předsedu i Komisi jako celek
 - lze interpelovat členy Komise i v průběhu práce
 - Ti jsou povinni na dotaz (ústní či písemný) odpovědět
 - Komise předkládá Parlamentu výroční zprávy k projednání schválení
- nejvíce kontrolních pravomocí má Parlament ke Komisi, ve vztahu k Radě jsou jeho možnosti omezené na možnost podání žaloby za nečinnost u Evropského soudního dvora
 - tuto možnost mají ale i ostatní orgány EU
- při demokratickém dohledu může vzniknout **dočasný vyšetřovací výbor**
 - řešení problému „nemoci šílených krav“ → zřízení Evropského veterinárního úřadu (1997) nebo vznik nezávislého orgánu Evropský úřad pro boj proti podvodům (OLAF, 1999)

○ činnost

▪ 2 hlavní fáze

- **příprava plenárních zasedání**
 - Členové zasedají podle jednotlivých frakcí, ale jsou zároveň členy výborů – specializovaných skupin zaměřujících se na konkrétní oblast
 - práce ve výborech je příprava na zasedání, řešení problematiky s odborníky, vypracovávání stanovisek k návrhům Komise, k nimž se má v další fázi Parlament vyjádřit jako celek
 - výbory i politické frakce projednávají návrhy Komise.
 - Výbory se scházejí Bruselu
- **vlastní plenární zasedání**
 - ve Štrasburku probíhají jednou za měsíc týdenní zasedání, kde jsou přítomni všichni poslanci
 - v Bruselu probíhají dvoudenní doplňující, tzv. **minipléna**
 - program je připravován předsedou Parlamentu společně s předsedy politických skupin na Konferenci předsedů
 - Výstupy (rozhodnutí, postoje, záznamy) jsou zveřejňovány v Úředním věstníku Evropských společenství

○ rozhoduje o nových právních předpisech EU (společně s Radou EU, kteří ale zastupují zájmy členských států)

○ tvorba právních předpisů ovlivňujících každodenní život – oblast ochrany životního prostředí, ochrany spotřebitele, zákaz diskriminace, doprava, volný pohyb pracovníků, kapitálu, služeb, zboží

○ dohled, schvalování, projednávání rozpočet EU (stejně jako Rada EU), právo odvolat Komisi

- Složení dle počtu obyvatel – 6 (Malta) → 96 (Německo), ČR 22-21
- Zasedá se ne podle státní příslušnosti, ale podle **frakce** (=poslanecký klub ve sněmovně; lidovci, konzervativci, musí být politici aspoň ze 7 zemí, kolem 25 členů)

○ 3 sídla

▪ Lucemburk (oficiální sídlo)

▪ Brusel (místo plenárních zasedání – zasedání parlamentních výborů)

▪ Štrasburk (generální sekretariát)

- cestování mezi sídly, obzvláště mezi Lucemburkem a Bruslem je velmi komplikované (časově i finančně náročné), nicméně ještě více komplikované je místo sídla změnit, jelikož je zakotveno v Amsterdamské smlouvě, tudíž změna může být opět jenom smluvně, například jako dodatek k smlouvě po dohodě členských států. Vyjednávání sebemenší změny mezi 28 členskými státy je přirozeně velmi obtížná záležitost.

○ „hlas občanů“

- politická vůle občanů je vyjadřována demokratickým způsobem
- právo obrátit se na Evropského veřejného ochránce práv

- petiční právo
- původně poradní orgán, teď společně s Radou EU klíčová role v rozhodovacím procesu v rámci EU
- organizační záležitosti
 - o administrativní, personální a rozpočtové řízení se stará předsednictvo tvořené **předsedou Parlamentu, 14 místopředsedy a pěti kvestory**
 - **předseda**
 - Parlamentem volen na 2,5 roku (= polovina pětiletého volebního období)
 - dřív Josep Borrel Fontelles, teď **Hans – Gert Pöttering**,
 - **významné role**
 - řídí činnost Parlamentu a jeho orgánů
 - předsedá plenárním zasedáním, schůzím předsedů a Konferenci předsedů
 - zastupuje Parlament na venek
 - schvaluje přijetí rozpočtu
 - (celkem 6 bodů)
- **parlamentní výbory**
 - V. pro zahraniční věci, V pro rozvoj, V pro mezinárodní obchod, rozpočtový V, V pro rozpočtovou kontrolu
 - Hospodářský a měnový V, V pro zaměstnanost a sociální věci, V pro dopravu a cestovní ruch, V pro regionální rozvoj, V pro rybolov, V pro kulturu a vzdělávání (celkem 20)
- **Poslanci a politické skupiny**
 - 2004 - 732 poslanců
 - 2007 – 785 poslanců
 - 2009 – opět 732 poslanců
 - počet podle počtu obyvatel
 - Německo 99, Francie, Itálie, UK 78, ČR 24, Estonsko, Kypr, Lucembursko, Malta 6
 - existuje 7 politických frakcí
 - někteří poslanci nezařazeni
 - každá skupina frakce (skupina) má předsedu
 - v každé frakci musí být aspoň 19 poslanců a musí zastupovat nejméně 1 pětinu členských zemí
 - **frakce**
 - skupina Evropské lidové strany a Evropských demokratů (EPP-ED)
 - skupina sociálních demokratů v Evropském parlamentu (PES)
 - Skupina Aliance liberálů a demokratů pro Evropu (ALDE)
 - Skupina Unie pro Evropu národů (UEN)
 - Skupina zelených a Evropské svobodné aliance (Zelení, EFA)
 - skupina konfederace Evropské sjednocené levice a severské zelené levice (EUL, NGL)
 - Skupina Nezávislost a demokracie (IND, DEM)
 - Identita, tradice, suverenity (ITS)
 - Nezařazení jedinci (NI)

Evropská komise = Evropská vláda

- 1 komisař **Štefan Füle** – zastává post eurokomisaře zodpovědného za rozšiřování EU a politiku sousedství
 - Ale sousedské vztahy a rozšiřování (plat 20k€)
- Celkem 28 komisařů, všichni mají **stejně slovo**, hlasování většinové (= hlasuje se prostou většinou, 1 komisař = 1 hlas)
- Nominování jsou vládou, pak musí projít „grilováním“ = několikahodinové dotazy europoslanců, minulost, vize
- Jediní mohou **navrhovat legislativu**, nebo předkládat návrhy, které poté schvaluje ho parlament
- **Legislativa**
 - Primární – smlouvy (pařížská, Amsterdamská, Maastrichtská)
 - Sekundární (legislativní akty EU – nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení)
- Střídání předsednických zemí, plán až do roku 2020
 - **Teď Irsko, potom Řecko**
 - Je zvolen předseda evropské rady - na trvalo, aby nedocházelo ke změnám způsobeným vnitřními problémy zemí
- Nyní asi 36 000 lidí, Barrosova komise
 - Je nutné mít v kabinetu zástupce 7 států
- **Úkoly – předpisy, rozpočet, dodržování práva, reprezentace na mezinárodní scéně**

- Sídlo v Bruselu, Lucemburku a zastoupení v členských státech (ČR - Praha)
- „hlas EU“

Evropský soudní dvůr

- „demokratický deficit“ snížení suverenity, ale zase harmonizace a sjednocení ústavy (říká Klaus)
- Rozsudky nejvyšší, závazné pro všechny státy a soudy, **nelze se proti nim odvolat**
- Předseda volen **na 2,5 roku**, aby se střídali 2 nejsilnější frakce – **lidovci (ODS?) a socialisté (ČSSD?)**(určitý konsenzus)
- Stejně se střídají i místopředsedové těchto stran
 - **Herman Van Rompuy**
 - **José Manuel Barroso**
 - Zvolen nejvyššími představiteli – Evropskou radou, vede činnosti Komise, politické vedení
- Pravomoci postupně rostou
- Účast G8
- Evropský parlament – **Martin Schulz** (předsedou; zastupuje parlament)
- „Zvolí ho 20 poslanců?“
- Složení – 1 soudce z jedné členské země = málo
 - Od 90. let vznik **Tribunálu** pro odlehčení
 - Minimálně jeden soudce z 1 země, což je flexibilnější, může se rozrůstat a zase zmenšovat počet
 - vzniká Soud pro veřejnou službu
 - řeší soudní spory mezi zaměstnanci EU a orgány
- **Řeší spory, nároky**, protože v některých zemích je pracovní právo výhodnější
- Soudní dvůr je ale nadřazen všem soudům (řízení o předběžné otázce, žaloba pro nesplnění činnosti, žaloba pro nečinnost)
- **Úkoly**
 - **Řízení o předběžné otázce**
 - **Žaloba pro nesplnění povinnosti**
 - **Žaloba pro neplatnost**
 - **Žaloba pro nečinnost**
 - **Přímé žaloby**

9

Rada EU (Rada ministrů, „Rada“)

- **Spolu schvalování legislativy**
- Členové jsou obměňováni podle toho, co se má projednávat (vnitro -> ministři vnitra)
- nemá stálé členy (členské státy posílají na každé zasedání Rady toho mistra, který odpovídá za politickou oblast, jež bude projednávána)
- stálý předseda
- **Jednání na atraktivních turistických místech**
- Ministři z českého státu
- Síla hlasu podle velikosti – náš ministr má 12 hlasů z 352, síla podle počtu obyvatel, velikosti nebo politické síly
- **Bud' kvalifikovanou většinou**(aby bylo dosaženo 260 hlasů – podle smlouvy z Nice)
- nebo
 - **dvojí většinou** - k schválení **nutné 62%** (hlasů obyvatelstva) podle Lisabonské smlouvy, která ČR oslabuje je nutné obyvatelstva a **55%** do počtu států, členských zemí
- Ale do 2017 je možné zažádat o staré hlasování
- Něco musí být **jednomyslné**, např. daně
- Legislativa musela přejít přes tohle – vláda to také ovlivnila (ne že EU vymýšlí svoje vlastní zákony)
- „Hlas států“

NEPATŘÍ K TOMU:

Evropský soud pro lidská práva v Štrasburku

Mezinárodní soudní dvůr v Haagu (OSN)

Mezinárodní trestní soud

Evropský účetní dvůr

- rozpočet založen 1970, o pět let později kontrolní úřad, předtím fungovalo z příspěvků
- Asi 800 pracovníků
- 4 zdroje
 - **Podle výše hrubého národního důchodu**
 - **Odvod z DPH**
 - **Cl**
 - **Ostatní zdroje (pokuty)**
- Pro oblast udržitelného růstu, zemědělství,...
- Může udělovat korekce
- **OLAF** evropský úřad pro boj proti podvodům

- **Poradní orgány**
 - **Evropský hospodářský a sociální dvůr**
 - Připomínkuje předpisy z pohledu podnikatelů, odborů...
 - Z 253 členů ČR 12

- **Výbor regionů**
 - vzniká v 90. letech
 - Polovina jsou zástupci obcí a měst
 - Polovina nominovaní asociací krajů
 - Připomínkuje legislativu, princip subsidiarity (všechno se realizuje co nejdříve občanovi – část peněz jde přímo do regionů)

Evropská centrální banka

- **Měnová stabilita, euro**, pro eurozónu (18 zemí – od 1. 1. 2014)
- Sídlo ve **Frankfurtu nad Mohanem**
- **Nemůže ovlivnit zadlužení států**, to je v kompetenci lokálních politiků
- Tato instituce funguje, malá inflace
- Zcela samostatný orgán (= nezávislý)

10

Evropská investiční banka

- **Podporuje projekty**, které sledují zájem Evropské unie; **půjčuje peníze**
- Nejvyšší rating – AAA
- → evropský investiční fond

Evropský veřejný ochránce práv

- Ombudsman nebo tribunál
- Není to opravný prostředek – nelze měnit něco, o čemž už bylo rozhodnuto

- **Interinstitucionální orgány**
 - Úřad pro úřední tisky
 - Výběr personálu Evropských společenství

Evropský úřad pro výběr zaměstnanců

Decentralizované orgány Evropské unie (agentury)

- Agentury pro GNSS, bezpečnost potravin (EFSA)